

אספקלריא לקבלתה

אספקלריא לפרשת תרומה תשפ"ז

הלכות שבת למעשה

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת תרומה תשפ"ד..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר..... 2

והיה כעץ' - מעלות האיש המשובח נרמזות בכך שהוא כ'עץ' - כיצד?..... 2
בא לומר ממעלותיו והנהגותיו של אותו חכם, שנמשל לאילן ששרשיו
מרובים..... 2

אזורך - עולם התפילה / הרב חיים שולביץ, עיה"ק ירושלים..... 3
בית תפילה..... 3

אהל תורה / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים..... 4
ו'עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (ביאור המושג 'מקדש' ו'משכן')..... 4

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד..... 5
בענין עבודת ימי השובבי"ם - אמונה..... 5

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן,
מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק..... 6

תרומה - מעשר זמן, תרומה - תורה לשמה..... 6
קול גדול ולא יסף - חכמי הדור שבכל דור ודור..... 6
קרשי המשכן - אל מעלת אבותם ישובו..... 6
המנורה - להאיר על השולחן..... 6
נרות שבת - נרות המנורה..... 6

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל ציון'..... 7
משכן ומקדש..... 7

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר..... 8
מטרת המקדש..... 8

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס 'שערי יוסף ושאל' ס, בני ברק..... 9
תרומה להגרלה הסינית של עזר מציון מכספי מעשרות..... 9

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'. לה
פניני עיון בפרשת תרומה..... לה

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת 'משאת המלך' ורא"ב
ב'מדרש אליהו', מח"ס 'ויאמר שמואל' ושאל' ס, אלעד..... 10
מעשה הצדקה- תרומות ומעשר כספים..... 10

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגטשוב נא

בענין התעניות בימי שובבי"ם ת"ת בשנת העיבור ובשאר שנים..... נא

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ויען יוסף', 'שלחן מלכים' וש"ס נה

דרשת "לי לשמי"..... נה

כלי כסף ממותר נדבה..... נה

נטילת עצי ארזים..... נו

הנהגת הת"ח הנלמדת מן הארון..... נו

סדר הכתוב בכלי המשכן..... נו

חזרת הש"ץ / הרב אברהם שץ, ראש כולל טהרות 'תפארת שלמה' בשכונת רמת שלמה, ירושלים עיה"ק נט

ביאורם הנפלא של הח"ח והנצי"ב מדוע נתקשה משה בצורת המנורה.... נט

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד', טורונטו - קנדה סב

בענין מצוות בנין בית המקדש..... סב

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב סד

יריעות המשכן - בעבודת האדם..... סד

למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס 'זביום השבת', 'השולחן כהלכתו', 'המועדים כהלכתם'. רב ביהכ"נ 'בני הישיבות' ו'היכל יוסף שלום' רמב"ש ג' סח

פורים קטן שחל בערב שבת..... סח

מי הדעת - תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית עא

מחזיקי התורה..... עא

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד עד

התקשורת של הקב"ה עם האדם..... עד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית פא

ושכנתי בתוכם..... פא

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית צא

בגדר מנורת זהב בלא כפתורים ופרחים..... צא

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות) צג
טעם בנית המשכן..... צג

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע / הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו צו
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - לפני חטא העגל או לאחריו..... צו

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל צח
מתן תורה - השראת השכינה - במשכן, ובכל דור ודור..... צח

נר למאור / הרב אברהם מאיר הכהן קפלן, ר"מ בישיבת 'משכן העדות' ומח"ס
'תורת אמך' ק
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ה'ושכנתי בתוכם" אינו תלוי רק ב"מקדש"
אלא גם ב"ועשו לי"..... ק

נרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת
מרדכי קג
החינוך הטהור | חיבה לחניך | האם הוא יהיה מלאך חבלה או תינוק זך?
בידך לקבוע! בידך לנווט!..... קג

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים קו
הארה בפרשת תרומה..... קו

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטער קט
האם צריכים לומר פרשת בנין מזבח בכל יום בתפלה..... קט

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע ישיבת 'תורת דוד', מונסי
ניו יורק קטו
'ויקחו לי תרומה' - השאיפה לעשות את רצון השי"ת גם אם לא נגיע
ל'נשמע'..... קטו

שלהבת התורה / הרב שלמה משי זהב, מח"ס מחשבת שלמה, מחיית עמלק קכב
ביאור דברי הרמב"ם דהמסיר אפילו אחד מהבדים לוקה..... קכב

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה קכה
התורה והארון - מציאות שמיימית בעולם החומר..... קכה

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,
מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד קכח
החכמה ונדבת הלב..... קכח
'דברי שיר' על 'תומר דבורה'..... קלב

הלכות שבת למעשה.....קלד

הלכות שבת למעשה / הרב יהודה אייזנשטיין, מרבני ישיבת מיר, ירושלים.....קלה
[תשובה מעשית בענין 'הדלקת נרות לבני הבית'.....קלה](#)

חינוך.....קלח

בנתיבות החינוך - הדרכה להורים, מחנכים ומשפיעים / הרב יעקב יוסף ווייס,
משפיע ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים', מאנסי נ.י.קלט
[פנינים לפרשת תרומה.....קלט](#)

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
קנ
[אני כבר גדול!.....קנ](#)

חידות.....קנב

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'.....קנג
[חידה בפרשת השבוע!.....קנג](#)
[פתרון חידת 'פתשגן הכתב'.....קנג](#)

אספקלריא לדף היומי.....קנד

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדתקנה
[הרב יוסף דוב הערצאג, ארה"ב.....קנה](#)

סיפור.....קסא

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק
קסב
[פרק מ"ה "הקרבה אישית".....קסב](#)

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא הנוכחיקע
[סיפור מופלא ביותר על 'צדקה תציל ממוות', מפי בעל המעשהקע](#)

אספקלריא לפרשת תרומה תשפ"ד

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
'והיה כעץ' - מעלות האיש המשובח נרמזות בכך שהוא כ'עץ' - כיצד?

בפסוק נאמר על אודות האיש שלא הלך בעצת הרשעים ואשר בתורת ה' חפצו: 'וְהָיָה כְּעֵץ (תהלים א, ג).
יש מהמפרשים שפירשו שפסוק זה מתאר את הטובה שישפיע השי"ת על אדם זה, אבל לפי סיעה גדולה של מפרשים כוונת הכתוב לתאר את שבחו של תלמיד חכם זה, וכל אחד מהם הלך בדרכו לבאר מה מעלה היא זו להיות "כעץ"...
נביא כמה מהם בסייעתא דשמיא.

*

בין המפרשים כך הוא רבינו המאירי, שמפרש את כוונת הכתוב כך:
אחרי שהזכיר שיהגה בתורה ('כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה'), הזכיר שלא די בכך, אלא צריך גם גמילות חסדים! שיהיה כמו עץ שנהנים ממנו בני אדם.

*

גם רבינו המלבי"ם מבאר ש"והיה כעץ" הוא שבח, ומבאר באופן אחר:
אדם זה הוא כמו עץ, שיש לו חשיבות עצמית, ותכלית קיומו היא גם בשביל עצמו. ההדגשה היא שהוא כעץ ולא כעשב שתכליתו רק קיום מינו.

*

ביאור נוסף מוצאים בילקוט מעם לועז (ירושלמי) בשם הספר שערי חיים, לבאר שבמלים "והיה כעץ" טמונה הוראה עבורנו איזו דרך ישרה שיבור לו האדם:
כמו שעץ גדל לאט לאט, כך גם הרוצה לרכוש את הדרך הטובה צריך להתקדם לאט לאט, ואז אינו נופל ממדרגתו.

*

בא לומר ממעלותיו והנהגותיו של אותו חכם, שנמשל לאילן ששרשיו מרובים

אחת הגישות בביאור מעלתו של "האיש" שהוא "כעץ", הינה, שהכוונה שהוא כאילן ששרשיו מרובים - כדברי המשנה באבות המיוסדים על פסוק נוסף שנאמר בו "והיה כעץ", ובשונה מכאן - שם מוזכר בפירוש עניין שילוח השורשים:

"הוא (רבי אלעזר בן עזריה) היה אומר:

כָּל שְׁחֻכְמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמָה הוּא דוֹמֶה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מְעֻטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז, ו): 'וְהָיָה כְּעֵרְעֵר בְּעֵרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׂכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מְלָחָה וְלֹא תֵשֵׁב'.

אָבֵל, כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרַבִּין מִחֻכְמָתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמֶה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפָיו מְעֻטִין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֶפְלוּ כָּל הָרוּחֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ - אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה שם): 'וְהָיָה כְּעֵץ שְׂתוּל עַל מַיִם, וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֶם, וְהָיָה עָלָיו רֵעָן, וּבִשְׁנַת בִּצְרָת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי'."

*

מהראוי לציין, כי ייתכן שבמלה "שתול" עצמה יש משמעות של עץ השולח שרשים עמוקים. יש שהביאו קצת נטייה לכך מלשון מדרש 'שוחר טוב' על הפסוק (תהלים צב, יד) 'שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו', שנאמר שם בזו הלשון: "ומה הארז שבלבנון שרשיו מרובין וכו' כן ישראל שתולים בבית ה'".

אאזרך - עולם התפילה / הרב חיים שולביץ, עיה"ק ירושלים

בית תפילה

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח)

בית לקדושה ולתפילה

פירש רש"י 'ועשו לי מקדש' - ועשו לשמי בית קדושה, ובחזון ישעיהו אמר (נו ז) 'והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים', הרי שתכלית בית ה' הוא לקדושה ולתפילה, ויש להתבונן מפני מה הקדושה והתפילה בני חדא בקתא נינהו, אם תלויות הן זו בזו, או שהמקום מסוגל לכל מעלה בפני עצמה.

ושלמה המלך בתפילתו בעת הקמת הבית לא הזכיר את עבודת הקרבנות, אלא כל דבריו היו על התפילה, כאמור (מלכים א' ח כט-ל) 'להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה לילה ויום, אל המקום אשר אמרת יהיה שמי שם, לשמוע אל התפלה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה. ושמעת אל תחינת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה, ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים ושמעת וסלחת. ועוד שם (לח) 'כל תפלה כל תחנה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך ישראל אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה', הרי שזה הוא ייעודו מצד הנבראים, כי על ידי הבית יעלו תפילותיהם, ויש לבאר את אופן עליית התפילות דרך המקדש.

'מקום תפילה'

והנה כתב רמח"ל (אדיר במרום עמ' רכח) שהתפילה מקומה במדת המלכות, ולכן אמר דוד (תהלים קט ד) 'ואני תפילה', והוא אשר שנינו (אבות ב יג) 'כשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום', כי 'מקום' מורה על מדת המלכות, שהיא נותנת יכולת קיום לנבראים. והיא שורש עניינה של התפילה, כי מדת המלכות מחייבת

^א התעוררתי לבאר ענין זה, לפי שראיתי בספר נודע שכתב בביאור הכתוב 'והביאותים אל הר קדשי וגו', שלכל העמים יהיה בית המקדש לבית תפילה, אולם לעם ישראל יהיה בית ה', הר הקודש. אולם כבר כתב הגר"א (אד"א דברים לג יט) 'אברהם קראו 'הר' והוא הר הבית, יצחק קראו 'שדה' והוא העזרה ששם העבודה 'מלך לשדה נעבד'. והגרים אחיזתם הם באברהם ויצחק ולא ביעקב, שיעקב היתה מטתו שלימה, וקראו בית', והיינו, שודאי פנימיות ה'בית' שייך לישראל, והאומות ב'הר' שבחוץ, שם הם מתכנסין להר הבית לתפלה ולקרבנות לזבח בעזרה, כמו שנאמר (מיכה ד, ב), לכו ונעלה וגו', והיא 'תפילה' בחוץ, כדלהלן. אבל עיקר המקדש הוא מקום תפילה לישראל, שכן אמרו במגילה (יח). 'כיון שבא דוד באתה תפילה, שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי, ומבואר שהוא מקום לתפילת ישראל, ואדרבא, אמרו שם 'וכיון שבאת תפילה, באת עבודה, שנאמר עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי, לאמור, כי רק אחר שיתקנו ישראל את פנימיות המקדש בעבודה שבלב זו היא תפילה, אזי יזכו להמשיך את העבודה גם בהקרבת הקרבנות שהיא במעשה.

^ב כתב רמח"ל (כללים ראשונים ד) 'המקום הוא היותו הוא ית"ש נותן מקום לנמצאים, ותומך מציאותם. והוא ענין מחודש, שהרי קדמות מציאותו הפשוט לא היה נותן מקום לזולתו, והוא חידש לעצמו ענין זה, שגזירתו בנבראים

מציאות של נבראים, כי אין מלך בלא עם, והם העומדים בתפילה, להמשיך שפע עליון אליהם. ולכן נקרא בית המקדש 'בית תפילה', כי הרי הוא ה'מקום' של מדת המלכות, כאמור (בראשית כח יא) 'ויפגע במקום וגו' ויקח מאבני המקום וגו' וישכב במקום ההוא.

אכן לאיך אמרו (ברכות ז.) 'תפלתם לא נאמר, אלא תפילתי, מכאן שהקב"ה מתפלל, מאי מצלי, יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ואתנהג עם בני במדת הרחמים', והיינו שמבית המקדש תתגלה הנהגת הייחוד בעולם, וזה הוא שורש י"ג מידות של רחמים, המתגלות בימי הרחמים, כאשר הקב"ה מתעטף כשליח ציבור (ר"ה יז:), ואחר הריצוי בהם, נמשך 'ושמחתים', שעיקרה מתקיים ב'ושמחתם לפני ה', כי שם מקום התפילה, הן במקדש של מעלה והן במקדש שלמטה. הרי שהתפילה ההדדית בבית המקדש היא משום שבו נושקות שתי ההנהגות של עליונים ותחתונים, ושוב מתעצמת התשוקה לבאר אופן עליית התפילה ב'מקום' קדוש זה.

תל תלפיות של כנסת ישראל

והנה בברכות (ל.) למדו הלכתא גבירתא מפסוקי תפילת שלמה בבנין הבית, היה עומד בחוץ לארץ יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל, שנאמר 'והתפללו אליך דרך ארצם'. היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים, שנאמר 'והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת'. היה עומד בירושלים, יכוין את לבו כנגד בית המקדש, שנאמר 'והתפללו אל הבית הזה'. היה עומד בבית המקדש, יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים, שנאמר 'והתפללו אל המקום הזה' וכו' נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד, אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא מאי קראה (שה"ש ד ד) 'כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות', תל שכל פיות פונים בו.

ובירושלמי (ברכות פ"ד ה"ה) ובמדרש (שה"ש רבה שם) מצינו משמעות נוספת ב'תל תלפיות', והיא 'שכל הפיות מתפללין עליו, בברכה בקרית שמע ובתפילה', הרי שהמקדש תלוי בסדר התפילה של ישראל, והתפילות של 'כל פיות' תלויים בו.

וביאור הדברים, כמו שכתב הגר"א (שה"ש א יז פי"ב) שהשראת השכינה היא בלבבות בני ישראל, אלא שהם צריכים מקום מיוחד להתכנס כל הלבבות יחד, ולכן בחר מקום מובחר בארץ, שם הוא מוכן שתשרה השכינה בישראל, ואיך יתייחדו כל הלבבות יחד, כאשר כל אחד התנדב למשכן, נתחברו כל הלבבות. והיינו שהמקדש אינו אמצעי להשראת השכינה

יהיה מקום להם, ומשם והלאה יש להם לימצא, ולא קודם לכן. וכשהוא מקום לנמצאים, אז צריך שימצאו נמצאים להשלמת ענין זה, וזולתם היה המקום חלל. והרחיב בזה בקל"ח (פתח כו) בביאור ענין ה'רשימו', שהוא הנקרא 'מקום' לכל הנמצא, לפי שהוא נותן להם מציאות, מה שלא היה נותן הבלתי תכליות [אור א"ס ב"ה], ר"ל שהוא נקרא מקום, לפי שעושה מעשה המקום, שמכיל העומד בו. אך אינו מקום כמקום הגשמי, שהוא מציאות מקום ממש, לעמוד בתוכו מי שעומד. שאין שייך דבר זה בספירות כיון שהם אלקות, ובאלקות אין שום מקרה גוף. וזה המקום נקרא שהוא 'חלל', מה שיש לו בית קיבול לקבל אחרים ע"ש עוד.

ובפשוטו הכוונה לכל הנבראים, וכמו שביאר הגר"א (משלי א כ) את הכתוב (שם) 'חכמות בחוץ תרונה', לאלו העומדים בחוץ, ושם הוא מקום תפילה, כי 'במקום רנה שם תהא תפלה', ולכך נקרא המקדש 'בית תפילה לכל העמים', כי אומות העולם התלויים בסוד החיצוניות של שם ב"ן, אין להם בו אלא חיצוניות, שהיא מקום תפילה.

בישראל, אלא להיפך, כאשר מתגלה בו 'עיר שחבורה לה יחדיו', אזי המקום ראוי להשראת שכינה בישראל.

ועומק הענין מבואר בזהר (ח"א צו. ח"ג קסד.) ש'מגדל דוד' ה'בנוי לתלפיות', הוא כנסת ישראל, שהעמידה הקב"ה לקיום העולם, והזכיר את האמור (ישעיה ה ב) 'ויבן מגדל בתוכו וגו' ושם נאמר 'ויקו לעשות ענבים', ופירש רש"י שהקיווי של הקב"ה מהנבראים בעולמו, הוא שהאדם יודה וישבח לפניו, וכבר הפליג רמח"ל (בדרוש הקיווי) לבאר שהתקוה, היא הקו שבין הבורא לנבראים, והוא נמשך בתפילה ובשירי, לאמור, כי זו תכלית מקום המקדש, בו יצטרפו כל ישראל להעלות נחת רוח, ולקבל שפע עליון.

ואכן, כך כתב רש"י (בראשית כח יז) 'וזה שער השמים, מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה. ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה', לאמור שזה מקום החיבור בין עליונים לתחתונים, ולכך הוא ראוי להעלאת תפילה.

במקום רינה שם תהא תפילה

והנה בברכות (ח.) אמר רפרם בר פפא בשם רב חסדא, 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב' (תהלים פז ב) אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה עולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא, לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

מבואר ש'שערי ציון' היינו מקום ההלכה, וזו גופא היא מעלתו לקבלת התפילה, והיינו, כי חיבור שמים וארץ הוא רק על ידי תורת ה', שניתנה בלוחות שהונחו בארון הברית, וסביב מקומו נבנה המקדש, ולכך נקרא המשכן 'אהל העדות' 'משכן העדות', כי זו תכליתו כלשון הרמב"ן 'סוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר'.

עיקר השראת השכינה היתה בקדש הקדשים בין שני בדי הארון, כי אורייתא וקוב"ה חד הוא (זוהר ח"ג עג.), והתורה היא גילוי רצונו ית', והוא ורצונו אחד, ולכן בבית שני שנגנז

^ד ואלו הן דברי האלשיך הנודעים (שמות כה ט) 'נאמר ושכנתי בתוכם ולא בתוכו, כי עיקר השראת שכינה באדם הוא ולא בבית, והוא מאמר הכתוב (ירמיהו ז ד) היכל ה' היכל ה' המה, לומר אל יעלה על רוחכם כי היכל ה' הוא ואיך יניחהו הוא יתברך, כי הלא היכל ה' המה וכאשר המה ראויים להשרות שכינה בנשמותם ישתלשל ויתפשט השפע אל היכל ה', כי למענם להיות אתם משכן את שמו יתברך במקום ההוא. כי נפשותם הם המשכן האמתי ומהם יתפשט אל המקום המיוחד ההוא'.

^ה מגדל הוא היסוד ועליו נאמר (משלי יח י) 'מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב', והיינו שרצון העליון בחיבור אל המלכות, הוא 'נשגב', וכאשר ירוץ בו השפע אליה, היא מתקיימת ולא תיפול לעולם.

^י והיינו כי כל חיבור בין עליונים לתחתונים נקרא זיווג, ושורש הזיווג הוא בפה, כמו שכתב הגר"א (ספד"צ פ"א בענין רצוא ושוב).

^י והיינו שעבודת הנבראים היא להעלות מ"ן, והוא הריח ניחוח העולה מעבודתם לפניו, וכנגדם נמשך השפע כמ"ד. ^י ויש לדקדק בלשון הכתוב שהבית נחשב מקום המקדש, ואילו המקום נחשב שער השמים לתפלה, ומשמע שאף כשאין מקדש הוא שער השמים לתפילה, ולכן גם בזה"ז יש להתפלל נוכח המקדש. והיינו כמו שכתב רמח"ל (בהקדמת משכני עליון) שה'חיבור' בין כלל ישראל להש"ת אינו פוסק לעולם, ואף כשאין הבית קיים, הוא 'שוכן אתם', אך רק בהיות הבית על מכוונתיו, וארון הקודש עומד לפני ולפנים, אזי מתקיים 'זיווג' בין רעים אהובים, ובו יש תענוג ושמחה תמידית אך לקיום הזיווג נדרש העמדת 'בית' למקומו.

הארון והלוחות נחסרה גם גילוי שכינה, ומאז משכן השכינה הוא בכל מקום שעוסקים בו בתורה^ט.

סדר העבודה במקדש, הוא הכנת הנבראים לקבל עול תורה, ולכך נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח 'לומר שתשים סנהדרין אצל המקדש' (רש"י שמות כא א), והיינו שקדושת התורה נמשכת ממקורה, על ידי העלאת ריח ניחוח בעבודה^י, אך על שורש הקדושה נאמר (מלכים א' ח ט) 'אין בארון רק שני לוחות אבנים', לאמור שכל עשרת הקדושות סביבו, הן סביב התורה, שהיא נקודת הקודש הנתונה בארון הברית^{יא}.

נמצא איפה שחיבור שמים וארץ מתקיים בארון, וזהו שורש הקדושה, המקדשת את קדש הקדשים, וכל עשר קדושות שממנו ואילך, לכך מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה עולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, כי מקום תורה שבעל פה, הוא הממשיך את חיבור שמים לארץ, ולכן מקומו הוא מקדש מעט של קדושת מקום הארון של תורה שבכתב.

ובספר חסידים (סי' תצה) כתב 'יהושע נפל לפני הארון (יהושע ז), כי במקום מקודש יותר התפילה מקובלת', ולהאמור, הנפילה לפני הארון הוא משום ששם התורה, והיא שורש הקדושה, נמצא שהעלאת התפילה תלויה במציאות התורה בישראל, כי היא מקום צמצום כבודו והשראת השכינה, ולכן אף כשאין עבודת הקרבנות, התפילה עולה ביני עמודי דגרסי, שמקומם נקרא 'בית מקדש מעט'.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

^ט על פי מדרש (שהש"ר א ב), הגר"א (שה"ש ג ה), והגרי"א חבר (אור תורה עה, שיח יצחק ח"א תרומה), וכתב שם שעיקר הקדושה היא ע"י התורה, ששם מקום שכינתו ית', כאמרם אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, ולכן בכל מקום שהיתה תורה יותר מתגלה, היה המקום הזה יותר טובל ויוצא מכלל מקום גשמי.

^י סדר זה מפורש בתורה (במדבר ז) בעת חנוכת המזבח ביום המשח אתו, כאשר הביאו את כל העולות והשלמים, אזי נאמר (שם פט) 'ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארון העדת מבין שני הכרבים', ואמנם מראשית הודיע זאת, כי בסיום הציווי הראשון על הקרבנות נאמר (שמות כט מג-מה) 'ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי, ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים', לאמור שסדר גילוי התורה במקדש הוא לפי העלאת מ"ן מצד עבודת הנבראים. וזהו סדר התפילה 'שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך', כי ע"י העבודה ימשכו עוד חלקים בתורה, וכיון שתפלות כנגד תמידין תקנום, כדי להמשיך בהם תורה, הרי כל עוד אין לנו מקדש נשלמה פרים שפתינו, לבקש על בנין בית המקדש וקבלת חלקנו בתורה.

^{יא} והיינו כי בנקודה זו מתגלה צמצום שכינתו בין בדי הארון, וכל זיווג הוא התגברות החסדים על הדינים, כי הנוק' היא בחינת צמצום, ובה חסרון השלמות הגורם להתגברות מדת הדין, וכנגדה בא הדוכ' למלא את החסרון בבחינת החסד [ראה פת"ש סדר הפרצופים ב'], ולזיווג זה צריך העלאת מ"ן.

אהל תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (ביאור המושג 'מקדש' ו'משכן')

דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה כּו' וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם (כה, ב-ח)

א] התורה פותחת תחילה על ציווי לאסוף לנדבת המשכן, ורק אחר כך מצוה התורה על עצם 'הקמת המשכן'.

ולכאורה יותר היה מתאים, בתחילה לדבר על ציווי 'הקמת המשכן', ורק אחר כך לצוות על תרומת נדבת המשכן - שהוא רק אמצעי כדי לבנות ולהעמיד את המשכן. ומדוע התחילה התורה בציווי על נדבת תרומת המשכן.

משכן או מקדש

ב] נקדים בהערה נוספת, הנה פעמים נקרא בית המקדש בלשון "משכן" ופעמים בלשון "מקדש".

ואיתא בגמרא בעירובין (ב, א): "אשכחן מקדש דאיקרי משכן ומשכן דאיקרי מקדש. בשלמא מקדש דאיקרי משכן, דכתיב (ויקרא כו, יא) "ונתתי משכני בתוכם". אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן כו', מהכא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

אך עיקר החילוק בין ה"משכן" ל"מקדש", מבואר בגמ' בשבועות (טז, ב), שמה שהיה במדבר נקרא "משכן", ומה שנבנה בהר הבית על ידי דוד ושלמה נקרא "מקדש".
ולכן בפרשיות של תרומה ויקהל פקודי, תמיד זה נקרא בשם "משכן".

ומעתה עלינו להבין, מדוע כאן במקרא דידן, נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

^{יב} בפשטות טעם החילוק הוא, ע"פ מה שנאמר (שמואל ב ז, ו): "כי לא ישבתי בבית למיום העלותי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן", וכותב הפנ"י (סוכה טז, ב) שלשון "בנין הוא קבע לעומת "אהל" שהוא עראי. והענין הוא, עפ"ד השערי אורה (שער א) שכותב, שבמשכן לא שרתה השכינה בקרקע כמו שהיה בתחילת הבריאה, ונמצאת השכינה כאכסנאי ההולך ממקום למקום. וזהו שאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ולא אמר "ושכנתי למטה" אלא "בתוכם" כדמיון אכסנאי, כלומר בכל מקום שילכו אלך עמהם ואשכון בתוכם, אבל לא במקום קבוע, ולא חזרה השכינה למנוחתה בתחתונים (כמו קודם חטא אדה"ר), רק בבנין בית המקדש שבנה דוד. ועפ"ז כותב השל"ה (תרומה אות כ): "הנה מתחילה נקרא "משכן", שלא היתה רק שיכון בעלמא לא קביעות נצחי, ועל דרך שאמרו רז"ל (ב"מ סח, א) "מאי משכנתא דשכונה גביה". ואף המקדש שהיה בנוי נקרא "משכן" כי היה עומד להיחרב, ואז גלו משולחן אביהם. אבל לעתיד השכונה יהיה "מקדש", רצוני לומר, השכינה דכתיב "ושכנתי בתוכם", לא יהיה נקרא משכן, רק מקדש קדושה עולמית נצחית". וראה להלן בפנים שהבאנו בשם הגר"א, שה"משכן" מבטא על לשון גילוי טפי מ"בית המקדש", ויעו"ש מש"כ לבאר איך הדברים הולמים את דברי השל"ה הנ"ל.

י"ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד מכח נדבת לבם

ג] ולצורך ביאור הדברים נציע כאן ב' יסודות²¹.

היסוד הראשון הוא דברי הגר"א (שה"ש א, יז), שמביא את מאמר חז"ל "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך לבו של כל אחד. ומבאר:

"והענין, כמ"ש "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", פירוש בתוך בני ישראל כו'. כי שריית השכינה היתה בתוך לב בני ישראל, רק שהם צריכים מקום מיוחד להיכנס כל הלבבות יחד. ולכן בחר המקום המיוחד, ששם הוא מוכן שתשרה השכינה בישראל. ואיך יתייחדו כל הלבבות של כל ישראל ביחד? על כן צוה הקב"ה ליקח לו תרומה, וכל אחד התנדב כפי נדבת לבו על המשכן, ונתחברו שם כל הלבבות" (עכ"ד).

ולמדנו מדברי הגר"א יסוד גדול, שהענין של תרומת המשכן, לא היה רק היכי תימצי ואמצעי בשביל שיהיה כסף לבנות את המשכן, אלא זה עצמו פעל את השראת השכינה במשכן.

כי מאחר שעיקר השראת השכינה היא בלבותיהם של ישראל, ממילא בנדבת המשכן כל אחד משקיע את לבו בתוך המשכן על ידי הנדבת לב שלו, ועי"ז מתאחדים כל הלבבות יחד במקום אחד, ושורה השכינה במשכן, באופן שהשראת השכינה במשכן היא השראת השכינה בלבותיהם של ישראל.

ולפי דברי הגר"א מובן היטב, מה שפירש רש"י "ויקחו לי תרומה" - "לי לשמי". כי מאחר שהמטרה בנדבת המשכן לא היתה רק אמצעי להשיג תרומות לבנות ממנו את המשכן, אלא המטרה היתה להשקיע את לבם במשכן להיות השראת השכינה בלבם של כל אחד, לכן זה נפעל רק בנדבה שהיא לשמו של הקב"ה.

ולפי"ז מובן היטב, מדוע הקדימה התורה לצוות תחילה על נדבת המשכן, מאחר שאין דרך לקיים את ה"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" בתוך לבו של כל אחד, רק באופן שכל אחד מישראל יבא נדבת לבו, להשים את לבו במשכן, ועי"ז יתאחדו כל הלבבות יחד להשראת השכינה בתוכם.

וממילא נמצא, שאילולי הציווי על נדבת המשכן, אין מקום ל"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ולכן היה הכרח לצוות תחילה על נדבת המשכן.

ביאור המושג של "משכן" ו"מקדש"

ד] היסוד השני הוא דבר נפלא שכותב השם משמואל (פר' ויקרא) בשם אביו בעל האבני נזר, לבאר מה ההבדל בין מהות ה"משכן" למהות ה"מקדש".

²¹ הכל מדברי מו"ר הגאון הגרד"כ שליט"א (גר"א שה"ש א, יז; במה תרומה תשפ"ג).

ואלו דבריו:

"הנה כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה הגיד, בהא דאמרו ז"ל (ריש עירובין) "משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן", כי יש בו שני ענינים:

[א] היינו ענין אחד, הוא השראת השכינה שבא הקב"ה לשכון כבוד בתחתונים.

[ב] ועוד יש בו, ענין התועדות ישראל ומתקבצים בבית אחד לעבוד לפני ה' אחד. מצד השראת השכינה שבו, שהוא ממעלה למטה איקרי "משכן", על שם שהשם יתברך שוכן בו. ומצד התועדות ישראל בבית אחד לעבוד לפני ה' אחד, שהוא ממטה למעלה, איקרי "מקדש", היינו שהוא מקום שישראל מתקדשים ומזמנין עצמן בו למקום.

ולפי דבריו מובן היטב מדוע נאמר כאן "ועשו לי מקדש", הגם שבכל הפרשיות זה נקרא "משכן".

כי מאחר שנתבאר שעיקר ענינה של תרומת המשכן, בא כדי לאחד את לבבות המשכן כדי שתשרה השכינה בליבו של כל אחד ואחד, לכן אמר "ועשו לי מקדש" שלשון זה כאמור מורה על התועדות של ישראל שמתקדשים כדי לקבל את השכינה שתשרה בהם. וזהו שנאמר שמכח "ועשו לי מקדש" אז "ושכנתי בתוכם" בתוך כל אחד.

'בית המקדש' מול ה'משכן'

דן אלא שלפי הבנת האבני נזר הנ"ל בין "משכן" ל"מקדש", עלינו להבין מדוע במדבר זה נקרא "משכן" (בחינה שהקב"ה שוכן במשכן), ואילו בבית שבנה דוד ושלמה זה נקרא "מקדש" (בחינה על העבודה שלנו).

אך הענין הוא ע"פ דקדוק נוסף שיש לדקדק, מדוע ה"משכן" נקרא משכן ולא "בית המשכן", ואילו ה"מקדש" נקרא "בית המקדש".

וביאר בזה הגר"א (שה"ש א, יז) ע"פ מאמר חז"ל (שבת קיח, ב): "אמר רבי יוסי, מימי לא קריתי לאשתי ולשורי שורי, אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי".

וכותב הגר"א: "והיינו מפני שהיא (האשה) לשני דברים. "ולא קריתי אותה אשתי" כי זה דבר מגונה המורה על האישות. "אלא ביתי" המורה אל תועלת השני אשר היא לצרכי ביתה".

ומוסיף הגר"א: "וזהו ההבדל עצמו שבין המשכן לבתי המקדשות, שבמשכן היה גילוי האישות, שהיו דברים תמיד להקב"ה כו'. אבל בתי המקדשות לא היה כי אם בערך המפרנסת את ביתה, ולא היה גילוי הדביקות כמו במשכן".

ועוד מוסיף הגר"א: "ולכן נקראו "בית מקדשות" כמו "בית", כי הוא לעיקר הבית, כי לא היה גילוי האישות".

ומבואר מדברי הגר"א, שב"משכן" במדבר היה גילוי גדול יותר ממה שהיה ב"בית המקדש". ולכן המקדש נקרא "בית המקדש", מלשון "בית" ולא לשון "אישות".

וכיסוד הגר"א הנ"ל מצינו גם בספורנו (שמות לח, כד), שכותב: "יותר התמיד מראה כבוד ה' במשכן של משה, ממה שהתמיד במקדש ראשון ולא נראה כלל במקדש שני. ובוזה הורה שלא קצבת העושר וגודל הבנין יהיו סבה להשרות השכינה בישראל, אבל רוצה ה' את יריאיו ומעשיהם לשכנו בתוכם".

ולפי"ז א"ש, שבמדבר שהיתה השראת השכינה בשלימות, לכן זה בחינה של "משכן" - שהענין הוא שהקב"ה בא לשכון שם. לעומת ה"מקדש" שהיה פחות גילוי, לכן זה בחינה של "מקדש", כי שם השכינה שורה רק מכח העבודה של ישראל (עי' מש"כ הנצי"ב בהעמק דבר בראשית ב, ה).

[ויש לצרף מש"כ המכתב מאליהו (ח"ד עמ' 294): ש"משכן" זה מקום השכינה כמש"נ (ויקרא טז, טז) "השוכן אתם בתוך טומאתם", ועיקרו תורה כמש"נ (שמות כט, מב) "אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם", והוא בחינה של התחברות ושמחה. ואילו ה"מקדש" זה מקום הקדושה, בחינה של ריחוק והבדלה, ועיקרו עבודה קרבנות ותפילה כמש"נ (ישעיה נז, ז) "כי ביתי בית תפילה יקרא" בחינת התבטלות ויראת הרוממות].

ועכ"ז בתחילת הציווי על מלאכת המשכן, היה הכרח שיפעלו בבחינה של "מקדש" (עבודה מצידם), כדי שתשרה השכינה בתוכם.

הפגימה היתה בחטא העגל

ה [ומאימתי ירדה גילוי השכינה, מדרגה של "משכן" לדרגה של "מקדש"?

כנראה שזה ארע בחטא העגל שאז חטאו ופגמו [וע"ד אמרם (חגיגה טז, א) "כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה"].

ויש לצרף בזה מש"כ המשך חכמה (פר' ויקהל), לבאר, מדוע בפרשת כי תשא (קודם חטא העגל) נצטוו על שבת אחרי מלאכת המשכן, ואילו בפרשת ויקהל נאמרה מלאכת המשכן אחר הציווי על שבת. ומחלק שקודם חטא העגל היה בנין המשכן דוחה את השבת, ואחרי חטא העגל לא.

ואלו דבריו:

"קודם שעשו בני ישראל העגל, הלא היה התנאי "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", והשכינה היתה שורה בישראל שלא באמצעות המשכן, רק הוא היה מקום מיוחד לעבודה ולהשראת השכינה, אבל לא באופן שעל ידו יזכו לראות בכבוד השי"ת, כי בני ישראל בעצמם הם היו המעון להשי"ת "והיכל ה' המה" (ירמיה ז, ד), אז היה בנין המשכן כאחד מפרטי צורך העבודה כו'. שכיון שהשראת השכינה וכבוד השי"ת חופף על בני ישראל קודם בנין המשכן, אם כן תו עבודה וכל צרכיה אף בנין המשכן דחי שבת, לכן נאמר משכן קודם לשבת.

אבל אחר שחטאו בעגל, הלא לא היו ראויים לכבוד השי"ת רק באמצעות המשכן, א"כ לא נדחית בבנין המשכן לכן נאמר שבת קודם" עכ"ד.

ומבואר מדבריו, שאחרי חטא העגל, לא היו ראויים להשראת השכינה רק דרך המשכן, ואילו קודם חטא העגל המשכן היה רק כאחד מפרטי צורך העבודה, וכל תכלית המשכן היה בעבור השראת השכינה ועבודה בו.¹⁷

עד פטירתו של משה

ו] אך יש לשאול, שהרי גם אחרי חטא העגל, כל הארבעים שנה שהיו במדבר, הרי נקרא המשכן "משכן".

וכנראה גם אחרי שחטאו בעגל, כל חייו של משה לא פסקה דרגה זו.

ומקור לזה, מדברי הרמב"ן שכותב עה"פ (שמות כג, כ) "הנני אכני שולח מלאך לפניך כו": "כי הגזירה ההיא, לא נתקיימה עם משה בימיו, הוא מה שאמר (לג, טז) "ונפלינו אני ועמך", ואמר (שם, יז) "כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם", ועוד אמר (לד, י) "וראה כל העם אשר אתה בקרב", אבל לאחר מיתתו של משה רבינו שלח להם מלאך".

וכ"ה בדרשות הר"ן (דרוש הרביעי): "כי מה שהודעה לו הקב"ה שילך בתוכם ולא על ידי מלאך, זהו בימי משה, אבל אחריו בימי יהושע יהיה המלאך הנזכר מנהיג ישראל עד בואם אל המנוחה ואל הנחלה" (וע"ע בהעמק דבר ויקרא כז, לד).

המשכן בנוב וגבעון

ז] אך עדיין צ"ע, שהרי אנו רואים שגם בנוב וגבעון זה נקרא "משכן".

ומה שנראה לבאר בזה¹⁸, דהנה על עיקר מש"כ לעיל עפ"ד הגר"א, שהבחינה של "משכן" מבטא גילוי גבוה יותר מאשר "בית המקדש".

לכאורה הדברים סותרים את דברי השל"ה (תרומה אות כ) שכותב: "הנה מתחילה נקרא "משכן", שלא היתה רק שיכון בעלמא לא קביעות נצחי, ועל דרך שאמרו רז"ל (ב"מ סח, א) "מאי משכנתא דשכונה גביה". ואף המקדש שהיה בנוי נקרא "משכן" כי היה עומד להיחרב, ואז גלו משולחן אביהם. אבל לעתיד השכונה יהיה "מקדש", רצוני לומר, השכינה דכתיב "ושכנתי בתוכם", לא יהיה נקרא משכן, רק מקדש קדושה עולמית נצחיית".

הרי שאדרבה ה"משכן" מבטא על לשון של עראיות.

וגם מה שביאר הגר"א שבית המקדש בא לבטא, על פחות גילוי האישות, הרי זה סותר מש"כ הפנ"י (סוכה טז, ב) שלשון "בנין הוא קבע לעומת "אהל" שהוא עראי, וכפי שנאמר

¹⁷ והנה דעת הרמב"ן (ריש פר' תרומה) שתכלית המשכן היה לצורך השראת השכינה, וז"ל: "שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם כו", והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה". ועוד כותב (בהקדמה לחומש ויקרא) ש"צוהו בקרבנות ובשמירת המשכן, שיהיו הקרבנות כפרה להן, ולא יגרמו העוונות לסילוק שכינה". אך ברמב"ם (ריש הל' בית הבחירה) מפורש שהבית הוא צורך הקרבנות, וז"ל: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות". וכ"כ בסה"מ (מצוה כ): "שצונו לבנות בית עבודה, בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד". ולפי דברי המשך חכמה שני הדברים נכונים, אלא זה תלוי קודם חטא העגל או אחר חטא העגל. ולפי"ד השם משמואל בשם אביו, זה ב' הבחינות של ה"משכן" וה"מקדש" (וע"ע בשם משמואל שם מש"כ בזה).

¹⁸ גם זה יסוד הדברים ממור"ר שליט"א (בע"פ).

(שמואל ב ז, ו): "כי לא ישבתי בבית למיום העלותי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך באהל ובמשכן".

ומבאר השערי אורה (שער א): שבמשכן לא שרתה השכינה בקרקע כמו שהיה בתחילת הבריאה, ונמצאת השכינה כאכסנאי ההולך ממקום למקום. וזהו שאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ולא אמר "ושכנתי למטה" אלא "בתוכם" כדמיון אכסנאי, כלומר בכל מקום שילכו אלך עמהם ואשכון בתוכם, אבל לא במקום קבוע, ולא חזרה השכינה למנוחתה רק בבנין בית המקדש שבנה דוד.

ובאמת כן מפורש בסוגית הגמ' בזבחים (ק"ח, א) שאמרו על מה ששנינו (שם ק"ב, ב): "באו לשילה כו' ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן". מנא הני מילי? א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כתוב אחד אומר (שמואל א א, כד) "ותביאהו בית ה' שילה", וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) "ויטש משכן שילה אהל שכן באדם", וכתוב (שם, סז) "וימאס באהל יוסף", הא כיצד? לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן" - דהיינו שנקרא "בית" על שם המחיצות אבנים, ו"אהל" על שם הגג שהיה רק מיריעות.

ומוסיף המלבי"ם על המקרא בשמואל הנ"ל "ואהיה מתהלך באהל ובמשכן" - שהכונה: "באהל במדבר, ובמשכן בימי שילה ונוב וגבעון".

ומפורש בכל זה, ש"בית" מבטא קביעות מקום של אבנים, ו"אהל" ו"משכן" מבטאים עראיות.

ובהכרח צ"ל ששני הדברים נכונים, מחד גיסא היה במשכן גילוי של אישות גדולה יותר, אבל מאידך היה זה בצורה עראית. לעומת המקדש, שאמנם היה פחות גילוי, אבל היה בחינת קבע.

וגם הלשון "בית", מחד גיסא מורה על פחות גילוי האישות, ומאידך מבטא גם קביעות. ועפ"ז נראה, שאמנם ה"משכן" במדבר בא גם לביטוי של גילוי השכינה של האישות [מלבד מה שמבטא לשון של עראיות], אבל ה"משכן" בנוב וגבעון, בא לבטא רק את הענין של עראיות ולא קבע.

ואכן כל הענין של ה"אישות" עם כל דרגת הגילוי של בעל ואשה, אבל הוא רק לפרקים. וכפי שכותב הגר"א (תיקו"ז תיקון ל): "וזה שאומר (הושע ב, יח) "ביום ההוא תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", כי שתי בחינות באיש ואשה: [א] הזיווג והוא לפרקים. [ב] האחזה שביניהם והקורבה והפרנסה. והראשון נקרא "איש" כו' והוא אורח לפרקים, אבל בחינה השנית נקרא "בעל" כו'. אבל לעתיד לבוא יהיה הזיווג תדיר ולא תקראו לי עוד בעלי".

ומבואר שהאישות המורה על הזיווג, עם כל קרבתו, אבל הוא רק לפרקים.

וכך היה בחינת ה"משכן" במדבר, שעם כל הקירבה והגילוי, אבל היה זה רק לפרקים - מקביל למקורות הנ"ל שזה היה בחינה של אהל ומשכן (לשון עראי), לעומת הבית שיבנה שהוא בקבע מחמת האהוה והקורבה והפרנסה שזהו תדיר.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין עבודת ימי השובבי"ם - אמונה

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם. (כה, ח)

ידוע מה שדרשו חז"ל (מקורו בדברי האלשיך הק'): "בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד". תכלית בניית המשכן הייתה כדי שתשרה שכינה בתוך כל אחד ואחד. הגם שעכשיו אין לנו בית מקדש ומקום השראת השכינה, מ"מ כל אחד ואחד יכול להשרות השכינה בתוך נפשו ולבבו.

ואיתא בגמ' (סוטה ג, ב): "ואמר רב חסדא: בתחילה קודם שחטאו ישראל [רש"י: בעריות], הייתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, שנאמר: כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם, שנאמר: ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", ע"כ. מבואר שהגורם לסילוק השכינה מתוך כל אחד ואחד, הוא שאינו זהיר באיסור עריות. ומאידך הנוהר בענייני עריות, ראוי שתשרה השכינה עליו.

וע"כ כדאי להאריך בעניינים אלו, כדי שיזכה כל אחד ואחד שתשרה עליו השכינה הקדושה.

עבודת ימי השובבי"ם

עומדים אנו עתה בימי שובבי"ם ת"ת. חסידים ואנשי מעשה מתחזקים בעבודתם הרוחנית בימים אלו, מתענים ומרבים באמירת סליחות וכדומה. נראה שהדגש העיקרי בעבודת החיזוק חייבת להיות בעניני אמונה. "דדא ביה כולא ביה" (נדרים מא, א). כל אשר מתחזק באמונה הכל נמצא בו. "בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה". ובאמת יש לראות דפרשיות אלו דימי שובבי"ם המתחילות מפרשת שמות, מתחילת גלות מצרים ועד למלאכת המשכן, כולן עוסקות בעניני אמונה, וכאשר יתבונן בהם יקבל כח להגביר אמונת ה' בקרבו [אור יחזקאל, אמונה עמ' רמה]

מדברי המשגיח ר' יחזקאל זצ"ל, נשמע שעבודת האמונה אינה מקושרת עם עבודת הקדושה של ימים אלו, כמו שגילה לנו האריז"ל שימים אלו הם ימי עבודת הקדושה, וימי תיקון מה שפגם בענייני הקדושה.

אין אדם שומע לי ומפסיד

אמנם יש לבאר, שאמונה מקושרת היטב עם עבודת הקדושה. נפתח בדברי המדרש (דברים רבה פ"ד אות ה') וז"ל: "אמר הקדוש ברוך הוא שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד", עכ"ל. לא יתכן שיפסיד שום דבר, אם עושה רצון השי"ת. וא"כ, צריך להאמין זאת באמונה שלימה כדי להתגבר על נסיונות של קדושה. בזמן שעומד בנסיון והתאווה בוערת בקרבו כאש, אם יאמין באמונה שלימה שלא יפסיד אותה הנאה, וכל הנאה שנגזר

מהשי"ת שיהנה, תגיע באופן המותר, תהיה זו סיבה שיתגבר על יצרו, ולא יכשל. אבל אם חושב שיפסיד אם לא יעשה העבירה, תהיה זו סיבה שיכשל ויחטא.

וכן האריך הסטייפלר (קריינא דאגרתא חלק א', קלג): "גם צריך לדעת, כי בהתגברו ועומד בנסיון מתקדש שם שמים מאוד וזכותו נורא ועצום, וגם בעוה"ז יראה נועם ברוב הימים, כי כל ההנאות שהאדם נמנע מהם מפני כבוד שמים, משתלם לו ממקום אחר בהיתר בהמשך הזמן, מתוך הנסיון ידוע כי ככל אשר יתגבר על טבעו יקל לו יותר באופן שבמשך הזמן כמעט ולא יהיה לו נסיונות", עכ"ל. מפורש בדבריו שלא יפסיד שום הנאה מעמידתו בנסיון. כעין זה איתא בדברי הגר"א (אבן שלמה פרק ב, י): "שכל מה שמשיג בעל תאוה אחר רוב השתדלות בענין רע, נעשית לתמימי דרך בענין טוב בלא עמל", ע"כ.

הקב"ה עושה רצונו

ויש להוסיף עוד יסוד מדברי הגר"א: לא רק שאותה הנאה תבא לו באופן המותר, אלא ג"כ הקב"ה יעשה רצונו! דכתיב (משלי יג, ט): "תאוה נהיה תערב לנפש", וז"ל רבינו הגר"א: "התאוה כאשר היא נשברת, אחר כך, היא תערב לנפש. אף שבשעה שהיה תאוה מתגבר עליו, והוא שובר אותה, הוא מצטער, מכל מקום, אחר כך היא תערב לנפש, ונהנה מזה מאד. ואמר לשון 'נהיה', כי כאשר האדם שובר תאוה ורצונו מפני כבוד ה', בכדי לעשות רצונו, הקב"ה עושה רצונו, כמו שכתוב (אבות פרק ב, משנה ד): "בטל רצונך מפני רצונו", ולכן כתיב 'נהיה', כלומר, כאשר ישבר תאוה, תאוה נהיה שהקב"ה יעשה רצונו", עכ"ל. דברים נפלאים! אם מתגבר על תאוה, תהיה זו סיבה ששיג אותה בהיתר, וגם הקב"ה יעשה רצונו!

מעשה נפלא:

יש להביא כאן מעשה נפלא, במי שמתגבר על יצרו, ולא הפסיד כלום! וכדברי המדרש: "אין אדם שומע לי ומפסיד!"

סיפר הרב חיים זאיד שליט"א: משפחה חרדית בקרית הרצוג שבבני ברק, תכננה מספר חודשים להגיע בבין הזמנים לבית מלון לנופש.

אב המשפחה שהיה ירא שמים המקפיד על קלה כבחמורה, בירר על מספר מלונות, ומצא מלון לציבור החרדי, הכולל הפרדה מלאה, צניעות בבריכה, ואוכל כשר למהדרין. משראה כך, הזמין חדר במלון ושילם בכרטיס אשראי 12,000 ש"ח לכמה ימים מראש.

לאחר שהגיעו למלון, האב ניגש למרפסת, וראה שאמנם יש הפרדה בברכה, אך היא לא מקורה, וכולם יכולים לצפות על כולם. בראותו כך, הזדעזע, ומיד רצה לעזוב את המקום. כצעד אחרון, התקשר האב לחבר שגר בנהריה שישאל את הצדיק רבי דוד אבוהצירא שליט"א מה לעשות?

ר' דוד אמר שיאמר למשפחה כי יש כאן נסיון גדול, ובפרט לילדים, אבל שלא ידאגו, ה' יחזיר להם פי שלוש.

כמובן כולם חזרו לבית, כשהם שמחים שעמדו בגבורה בנסיון. והנה לאחר כחודש, אב המשפחה מקבל צי'ק מחברת ביטוח על סך 36,621 ש"ח. מתברר שלפני כארבע שנים, נגנב להם הרכב, וחברת הביטוח טענה שכבר הסתיים זמן הביטוח, ואילו אב המשפחה טען שיש כאן טעות והביטוח נגמר רק ביום המחרת. ועכשיו בדיוק הם נזכרו לערוך שוב את החשבון, ומתנצלים על הטעות.

אב המשפחה שמח על כך, אבל אמר, רבי דוד הבטיח פי שלוש שזה 36,000 ש"ח, ומדוע קיבלתי עוד 621 ש"ח, נוספים, אבל כאשר ישב לחשב גם את עלות הדלק, וכמה הוצאות שהוציא על קניות מסוימות, יצא לו שעל הדלק הוציא 300 ש"ח וקניות נוספות 320 ש"ח. אך עדיין הוא קיבל שקל נוסף וזה לא ידע מנין... ואז הוא נזכר שטרם הנסיעה למלון, קנה לבתו הקטנה מסטיק שעלה שקל, ואז אמר לעצמו ראה כיצד בורא עולם לא נשאר חייב, ומשלם שכר למי שמוסר נפש עבורו. [חוברת שמירת עיניים עמ' ל']

עת רצון לתפילה

והגאון רבי יצחק זילברשטיין שמע בעצמו מפה קדשו של רבי אהרן ראטה זצ"ל, דבשעה שאדם עומד בנסיון ושומר עיניו שלא לראות דברים האסורים, זמן זה הוא עת רצון נפלא להתפלל להשי"ת, ויענה השי"ת לכל בקשותיו - בכל הענינים, בין ברוחניות ובין בגשמיות!

מעשה נפלא:

ר' דוד, אברך כולל שיגע על תלמודו, היה באוטובוס בדרכו לתל אביב, ושקוע במחשבותיו. לפני כשבועיים החלה בתו להתלונן על כאבי בטן, שעד מהרה התבררו כמחלה קשה ר"ל, ומיום ליום המצב הדרדר, עד שאיבדה את הכרתה. הרופאים הציעו לו לנסוע מיד לתל אביב, שם אפשר לרכוש תרופה מיוחדת, שאולי תעזור ברפואתה.

בנוסף לסבל הרב של בתו, כל הבית כבר לא מתנהל בצורה תקינה. הוא ואשתו מתחלפים בתורנות בשמירה עליה בבית החולים, והילדים בבית משוועים ליד תומכת ואוהבת... המצב לא קל, וצריך הרבה רחמי שמים...

תוך כדי הנסיעה נזכר ששמע מאחד הגדולים לפני זמן לא רב, שכשמתגבר על נסיון ומשבר את טבעו, באותה שעה נפתחים לו כל שערי שמים. הוא החליט להתחזק בענין שמירת העיניים ביותר.

והנה מיד ברדתו מהאוטובוס, נתקל במראה אסור. תיכף נזכר בהחלטתו, התגבר על עצמו ועצם את עיניו בכל כוחו, נעמד באחת הפינות ושפך ליבו בדמעות שהקב"ה ירחם על בתו וישלח לה רפואה שלימה.

לאחר מכן צעד מעודד ברחוב, והרגיש קירבה עצומה לה', בזכות ההתגברות על הנסיון. ר' דוד הגיע לחנות, בחר את התרופה וניגש לקופה לשלם. תוך כדי כך, הפלאפון שלו צלצל, ועל הקו נמצא הפרופסור שמטפל בבתו, כשהוא אומר לו בדחיפות: דוד, אין צורך בקניית התרופה היקרה! בתך התעוררה ממש בדקות אלו באופן ניסי, ומתקשרת עם הסובבים אותה. הנך יכול לחזור לירושלים ולשמוח יחד עמה.

שמחתו של ר' דוד פרצה גבולות, והוא הודה לה' על חסדיו המרובים. הוא ידע, שאכן,
בזכות ההתגברות על טבעו זכה לישועה מעל הטבע!! [שם עמ' ו']

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

תרומה - מעשר זמן, תרומה - תורה לשמה

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

ובבעה"ט: תרומה. אותיות מ' תורה. שהתורה ניתנה למ' יום היא לאוכלי תרומה, כההוא דאמרינן לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, שנית לה לאוכלי תרומה. וזהו ויקחו לי - לשמי, שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי, שאין לו להקב"ה בעולם אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ועל כן סמך פרשת ויקחו לי תרומה לפרשה של תורה, עכ"ל. והיינו כי עיקר המשכן הוא לארון שבו נמצאת התורה, וזהו שנרמז כאן שהתרומה היא ל"תורה".

ויש לרמז עוד דהנה הגרש"ש בהקדמה לספרו שערי יושר האריך שיש חיוב של מעשר זמן וכל ת"ח מחוייב להפריש מזמנו ללמד תורה לאחרים, עיי"ש באריכות. וכן באגרו"מ ח"ד אבהע"ז סי' כ"ו אות ד', עיי"ש, [וע"ע בדעת חכמה ומוסר (ח"א מאמר י"ח) שהביא המעשה במרנא הגרי"ס זיע"א שעמד על טיבו של ר' ליב חסיד ושאל אם נזדמן לו ליכנס לחנות ולומר לחנווני שהוא יילך ללמוד תורה והוא יעמוד בחנות תחתיו, והביא שהמקור לזה הוא מאדה"ר שנתן שבעים שנה משנותיו לדוד המלך, עיי"ש.]

והוא שאשר נרמז כאן שגם גבי תורה יש חיוב תרומה.

ועוד יש לרמז הא דאיתא בסוכה דף מ"ט ע"ב שתורה של חסד הוא תורה לשמה ועוד אמרו שתורה של חסד הוא ללמדה לאחרים, ובתוס' רשב"א משאנן פסחים דף נ' ע"א כתב שעל מנת ללמד הוא ג"כ בגדר תורה לשמה ותורה שאינה לשמה היא שלא ללמדה לאחרים, וכ' שב' הפירושים חד הם, עיי"ש. [והיינו, כי גדר תורה לשמה הוא לשם התורה עצמה שתהא נלמדת, וזהו ג"כ ענין ללמדה לאחרים].

ולפי"ז י"ל שנרמז כאן ויקחו לי לשמי היינו אימתי הוא תורה לשמה "לי", כאשר היא "תרומה" ללמדה לאחרים.

*

קול גדול ולא יסף - חכמי הדור שבכל דור ודור

ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הפפרת מפין שני הפרבים אשר על ארן העדת את כל אשר אצנה אותך אל בני ישראל (כ"ה, כ"ב)

ובספורנו: כי בזה שרתה שכינה, ותשרה בכל מקום אשר שם חכמי הדור אשר מגמת פניהם השכל וידוע אותו כמו שיעד באמרו ושכנתי בתוכם וכו', והוסיף ואמר וכן תעשו כמו שהעידו ז"ל שקרה להם בהיותם דורשים במעשה מרכבה, כאמרו"ל אתה דורש

במעשה מרכבה ושכינה עמנו, ומלאכי השרת מלויים אותנו, עכ"ל. מבואר שהשכינה שהיתה בארון ממשיכה היא אל "חכמי הדור" שבכל דור ודור. וזהו מה שהביא מהגמ' בחגיגה שהיו דורשין במעשה מרכבה וירד מעל החמור מפני השכינה, עיי"ש.

והנה כתב הרמב"ן בריש הפרשה "וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר וכו' ובבא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני, וכמו שאמר במתן תורה מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו ונכפל "וידבר אליו" להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו, כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום, ונשמע מבין שני הכרובים, כדרך ודבריו שמעת מתוך האש וכו'". מבואר ש"קול" היוצא מבין הכרובים הוא המשך ה"קול" דסיני.

וברבינו בחיי "וענין המשכן היה דוגמת הר סיני, והכבוד ששכן על הר סיני בנגלה הוא ששכן על המשכן בנסתר, וכשם שמצינו בהר סיני שאמר הכתוב הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו, כן מצינו במשכן שחזר שתי פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן וכשם שמצינו בהר סיני שכתוב בו מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה וכתיב ודבריו שמעת מתוך האש, כן במשכן היה הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים". ועוד כתב כ' "שני כרובים במשכן ובמקדש כנגד הקול והאש שבהר סיני הנזכרים בפסוק מן השמים וכו'".

מעתה, לדברי הספורנו הנ"ל שה"קול" היוצא מבין הכרובים קיים לדורות אצל "חכמי הדור", יבואר לן שהאופן לקבל ולשמוע לדורות ה"קול" דסיני, הוא מכח חכמי הדור, כי כנתבאר מהרמב"ן והרבינו בחיי הקול דהכרובים כנגד הקול דהר סיני, ולדברי הספורנו השפעת הארון [הקול מבין הכרובים] אצל חכמי הדור, ודו"ק.

והנה עה"פ "קול גדול ולא יסף" דרשו שהכוונה ש"לא פסק" והיינו שהמתן תורה עומד ונמשך עד היום, וכמטבע הברכה "נותן" התורה, שנתנית התורה מתחדשת בכל יום, כידוע. ויש לומר ש"הקול גדול" שלא פסק הוא כמש"כ הספורנו שהוא אצל "חכמי הדור" שבכל דור ודור, ועל ידי כך זוכים לקבל את ה"קול גדול ולא פסק" היינו אותו הקול שהיה בכרובים שהמשיך מהר סיני [וכנ"ל מהרמב"ן והרבינו בחיי] הרי הוא ממשיך אצל "חכמי הדור" [וכנ"ל מהספורנו].

ומבואר מאד מש"כ באהל יהושע דרוש א' סי' כ"ח שכ': וכי המח בג' חדריו נערך אל הארון אשר הלוחות בכתב ה', כלל תורה שבכתב הנכללים בעשרת הדברים מונחים בו, והכרובים אשר קול ה' מדבר מבניהם תורה שבע"פ הנובע ממקור החכמה והבינה, עיי"ש. והיינו ש"הקול" דכרובים שהוא תושבע"פ, ממשיך אצל חכמי הדור שאצלם קבלת התושבע"פ,

ובמד"ר שמות (כ"ח, ו) איתא: ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני וכה"א "את הדברים

האלה דבר ה' אל כל קהלכם קול גדול ולא יסף, עיי"ש. מבואר שהקול גדול ולא יסף קאי על ה"חכמים העומדים בכל דור ודור", וכאמור לעיל אותו קול המשיך בכרובים, ולדורות אצל חכמי הדור.

וכבר כתב רבינו ירוחם ממיר זיע"א [דעת חכמה ומוסר ח"ב מאמר ס'] ש"הכלל ישראל הרי מוכרח שיהיה לו "מעמד הר סיני לדורות עולם" וזהו מכח "אמונת חכמים" כמו שהאריך שם, עי' עליו, והן הן הדברים.

*

קרשי המשכן - אל מעלת אבותם ישובו

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים (כ"ו, ט"ו)

וברש"י: היה לו לומר ועשית קרשים, כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתיד הקב"ה לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזורזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן, עכ"ל. והוא ממדרש תנחומא כאן סי' ט'. ויל"ד שאם יעקב חזה ברוה"ק שיהו צריכים קרשים למה נטעם במצרים ולא במדבר.

וי"ל שרצה שיהא ליבם כל הזמן על המשכן ויהיו מחוברים אל הגאולה שהיא תכלית שיעבוד מצרים, ושיהא דעתם על המשכן אף בתוך גלות מצרים.

ובנוסח אחר, הקרשים נטועים במצרים לרמז על ענין "עמו אנכי בצרה" היינו שבתוך גלות מצרים כבר יש הקרשים למשכן, עי' בזה. [נעד"ז י"ל כמו שביארו ב"בונה ירושלים" לשון הווה, שהגאולה כל הזמן קיימת, ודו"ק.]

ומצינו שהאבות שייכי למשכן, דלהלן (כ"ו, כ"ח) כתי': "והבריה התיכון בתוך הקרשים" ובת"י שם: ונגרא מציעאה בגו לוחייה משלביש מן סייפי לסייפי מן אילנא דנציב אברהם בבארה דשבע, עכ"ל. מבואר שהבריה התיכון שעליו היה עומד המשכן היה מאותו אילן שנטע אברהם בבאר שבע, וכ"ה בפרקי דר"א, ובדעת זקנים (לעיל כ"ה, ה) כ': ועוד איתא במדרש שהבריה התיכון היה ממקלו של יעקב כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמו, עכ"ל.

ובמד"ר פר' ויגש (פר' צ"ד) אי': ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע להיכן הלך אמר רב נחמן שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע הד"א ויטע וגו' כתיב והבריה התיכון בתוך הקרשים אמר ר' לוי והבריה התיכון שנים ושלשים אמה היו בו מהיכן מצאו אותו לשעה אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו הה"ד וכל אשר נמצא אתו עצי שטים אשר ימצא אתו אין כתיב כאן אלא אשר נמצא אתו, עיי"ש.

עוד מצינו שיצחק שייך למשכן וכדאיתא במדרש תנחומא פר' פקודי אות י"א שאף שמלאכת המשכן נגמרה בכסליו מ"מ לא הקימו את המשכן אלא בא' בניסן "מפני שחשב

הקב"ה לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק אבינו לפי שבאחד בניסן נולד יצחק עכ"ל.

ובביאור הענין יש לבאר עפי"ד הרמב"ן ריש חומש שמות וז"ל: וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוך עלי אהליהם, עכ"ל. הרי שע"י המשכן חזרו אל "מעלות אבותם" אשר לכן עשו המשכן "משל אבות", ולכן נמי הוקם דוקא ביום שנולד בו יצחק.

*

המנורה - להאיר על השולחן

ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על צלע צפון (כ"ו, ל"ה)

הנה הוזכר ענין המנורה בתוך ענין השולחן, וכן בפר' פקודי בעשית המשכן וכליו כתי' "וישם את המנרה באהל מועד נכח השלחן", מבו' שמקום המנורה היא נכח השולחן.

ונראה, דהנה אי' בתנחומא ויקהל: משעשה את השלחן עשה את המנורה שתהא מאירה על השלחן, עכ"ל. וברשב"ם (כ"ה, ל"א) שהמנורה היא "להאיר" על השולחן וכדכתי' "ואת המנורה נוכח השולחן", ובדעת זקנים (כ"ה, ל"ז): והאירה המנורה אל השלחן וכו' דלהאיר על השלחן היתה המנורה. ובחזקוני כאן וז"ל: פי' כיון דכתיב המנורה נכח השלחן בעינן דחזו אהדדי וכו'. ואת המנרה נכח השלחן להאיר עליו, עכ"ל. ובתוס' מנחות (כ"ח, ב ד"ה גובהה) כ' ש"המנורה היתה להאיר על השולחן".

והנה הגרי"ז (פר' אמור) הביא מהגר"ח שבהקמת המשכן מקודם הניחו השולחן ואח"כ המנורה, כי מקומה הוא נכח השולחן, ולכן מקודם השולחן ואח"כ המנורה.

ומעתה מבואר שלכן בתוך עשית השולחן נכנס המנורה כי מקום המנורה הוא "נכח השולחן" והוא חלק מצרכי השולחן - ש"להאיר על השולחן היא באה".

וביאור הענין יל"פ שהנה המנורה היא מקור החכמה שהרוצה להחכים ידרים, והשולחן מקור השפע והעושר שהרוצה להעשיר יצפין כדאיתא בב"ב כ"ה ע"ב, וברש"י פס' כ"ד: זר זה סימן לכתר מלכות, שהשולחן שם עושר וגדולה.

ונראה שנרמז בזה, שהעושר והשפע היורד לעולם הוא מכח אור התורה אשר מאיר מן המנורה על השולחן.

ובנוס"א, ההנהגה עם העושר והשפע צריך להיות רק עפ"י התורה שיש לראות בעושר ובשפע את "אור התורה" ועל פיו יש לנהוג בעושר ובשפע.

ועל דרך זה יל"פ מש"כ בכת"ס כאן מאביו החת"ס שהשולחן כנגד זבולון ומנורה כנגד ישכר, ולכן הוקדם השולחן למנורה כמו בכ"מ שהוקדם זבולון לישכר. ואפשר שהמנורה באה "להאיר" על השולחן, לרמז שאור התורה הבא ע"י ישכר, "מאיר" על זבולון, וכדאיתא בכתובות (ק"א, ב) "כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור

תורה אין אור תורה מחייהו וכו' עיי"ש שמבואר שע"י שמחזיק הת"ח הרי הוא משתמש ב"אור תורה", ועי"ז אור תורה מחייהו, וזהו שנרמז כאן שהמנורה באה "להאיר" על השולחן כמו שהשישכר מאיר ב"אור תורה" להזבולון, ועי'.

*

נרות שבת - נרות המנורה

וְשִׁמְתָּ אֶת הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפְּרֹכֶת וְאֶת הַמִּנְחָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּהְיֶה עַל צֵלַע צְפוֹן (כו, לה)

נתבאר בס"ד שהמנורה באה "להאיר על השולחן", ונראה עפי"ז לומר רמז נאה, דהנה כידוע נר שבת הוא כנגד הנרות שבמקדש וכדאי בפיוט לאריז"ל "אסדר לדרומא מנרתא דסתימא". [ועי' בס' הזכרון לבעל ה"פחד יצחק" (עמ' תל"ו) שהובא מר"י סגי נהור בן הראב"ד שצריך שיהיו הכלים שמדליקים עימם נרות שבת עם בית קיבול וכמו במנורה שבמקדש. וכן יעוי' בשו"ע (רסד, ח) שהמדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר ובמ"ב (סקכ"ו) הביא מהלבוש וז"ל: כדי שיהא הלהב עולה יפה מיד שיסלק ידו כמו שהיה הענין בהדלקת המנורה]. וכמו"כ מצינו ששולחן שבת הוא דומיא דשולחן שבמקדש וכדאי בפיוט הנ"ל "ושלחן עם נהמא בצפונא ארשין" [ועי' מג"א (רסב) בשם האריז"ל שהקפיד ששולחן שבת יהא ד' רגלים דומיא דמקדש, וכן מנין החלות של שבת הם כמנין החלות ולכך בעי י"ב חלות ולהגר"א מתקיים זה ע"י שבוצע בכל סעודה הלחם משנה].

והנה בהדלקת נר שבת בעינן שההדלקה תהא במקום האכילה ויש דס"ל שיעמיד הנר על השולחן בדוקא (עי' או"ח סי' רס"ג סעי' י' ובנו"כ שם), וי"ל שהוא דומיא דמקדש שהמנורה היתה "להאיר" על השולחן, ולכן גם בשבת בעי שנרות שבת יהו מאירים להשולחן שבת, ועי'.

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל

ציון'

משכן ומקדש

וְנָתַתָּ אֶת הַכֹּפֶרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה וְאֶל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ (כה, כא)
רש"י כותב: "ואל הארץ תתן את העדות - לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד, שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ כ) ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה".

יש לעיין מהי ההוה אמינא והמסקנה בזה, מדוע היינו חושבים שקודם נותנים את הכפורת ואחר כך את העדות, ומדוע באמת צריכים לתת קודם את העדות ואחר כך את הכפורת? ובאמת שלכאורה יותר פשוט לתת קודם את העדות ואחר כך את הכפורת שהיא המכסה של הארון, ומדוע צריך פסוק מיוחד לכך?

הרמב"ן מקשה על דברי רש"י שאדרבה מהפסוק משמע שקודם נותן את הכפורת ואחר כך נותן לתוכו את העדות ואיך דורש ממנו רש"י להיפך?

הגור אריה מיישב את שאלתו של רש"י [מדוע צריך לכפול את הציווי על נתינת העדות לארון] שזהו כדי לומר שאם אין לוחות לא עושים ארון, כי היה מקום לומר שהארון הוא כלי מכלי המקדש, וגם אם אין לוחות צריך לעשותו, ובאה הכפילות לשנות ולעכב ולומר שאם אין לוחות אין ארון.

המנחת חינוך במצוה צה כותב גם הוא כדברי הגור אריה שאם אין לוחות לא עושים ארון ולכן בבית שני שלא היו לוחות לא עשו ארון, אלא שהוא לא דרש זאת מכך ש'שנה עליו הכתוב לעכב' אלא כתב שכיון שהארון הוא 'ארון העדות' כל מהותו ועניינו הוא להיות ארון ללוחות, ואם לוחות אינו 'ארון העדות' ואין שום מצוה בעשייתו.

ונראה בביאור עומק הענין שכל כלי המקדש הם מציאות מוקדמת של 'כלים' ואף שלכל אחד מהם יש תפקיד ומתחילה הוא נעשה לתפקיד זה, יש לו תורת כלי במקדש וגם אם לא ניתן כרגע לקיים את תפקידו, צריך לעשותו ולהעמידו במקדש [וכגון המזבח שצריך לעשותו גם אם יש סיבה המונעת את ההקרבה, וכן יש מצוה לעשות את השולחן אף אם אין קמח לעשות ממנו לחם הפנים] אך הארון כל עניינו הוא מה שהלוחות נמצאות בתוכו, ואם אין את הלוחות אין מצוה לעשותו, ואם היו נלקחים הלוחות והיה נשאר הארון לא היתה מצוה להעמידו במקומו [ואף שאחר שיש בו את הלוחות הוא נחשב מכלי המקדש כל תורת הכלי שבו הוא רק בהיות הלוחות בתוכו, אך אם אין הלוחות בתוכו אין לו תורת כלי].

ונראה לפרש על דרך זה גם את דברי רש"י, שלולא הדרשה מיתור הפסוק השני, היינו אומרים שהארון הוא כלי מכלי המקדש גם קודם שנותנים לתוכו את הלוחות, ולכן היינו חושבים שצריך לסיים תחילה את עשיית הכלי והעמדתו בצורתו המושלמת עם הכפורת עליו, ורק אחר כך להניח בתוכו את הלוחות^{טו}, ובאה הדרשה והיתור של 'ואל הארץ תתן את העדת אשר אתן אליך', לומר שאין לארון מציאות מוקדמת של 'כלי המקדש' שתפקידו שיהיו בו הלוחות, אלא כל עניינו הוא להיות מקום ללוחות ולכן אין צורך ואין מקום להניח את הכפורת עליו לפני נתינת הלוחות, אלא מניחים את הלוחות קודם, ורק אחר כך מניחים עליו את הכפורת.

והנה כשם שהארון נקרא 'ארון העדות' כך נקרא גם המשכן 'משכן העדות', והיה נראה לכאורה לפי זה שכשם שאין עושים ארון אם אין לוחות, כך אין מציאות של 'משכן' ו'מקדש' אלא אם כן יש לוחות, ומעתה יש לעיין איך עשו את בית שני אף שלא היו בו לוחות, ואולי יש לומר שכיון שהיה הארון מוטמן במחילה תחתיו הוא נחשב כ'משכן העדות', אך יש מאן דאמר שארון גלה לבבל (גמרא יומא נג,ב) ונמצא שהיה מקדש בלא לוחות.

ונראה שלענין זה חלוק המקדש מהמשכן, המשכן שאינו בית קבע לשכינה, כל צורת השראת השכינה בתוכו הוא על ידי שהוא משמש משכן לעדות כלומר ללוחות הברית שהם עדות להשראת השכינה על ישראל שהיתה בהתגלות ה' עליהם במעמד הר סיני.

אך המקדש שהוא בית קבע לשכינה נחשב לבית לשכינה גם אין הלוחות נמצאות בתוכו, וגם אם נלקח הארון והלוחות שבו לבבל, אפשר וצריך לעשות בית להשראת השכינה.

ויש לבאר לפי זה מדוע לא קראה התורה למשכן 'משכן העדות' עד פרשת פקודי, ואילו הארון נקרא 'ארון העדות' מתחילת הציווי עליו, שזהו משום שהמצוה של עשיית המשכן היא גם המצוה של עשיית המקדש הקבוע, ולכן נכתב הציווי בלשון 'ועשו לי מקדש' להורות שגם עשיית המקדש הקבוע בכלל זה, וכיון שאת בית המקדש בונים גם אם אין את הארון והלוחות לא קראה לו התורה 'משכן העדות' בציווי על עשייתו, ורק בפרשת פקודי העוסקת במניין הדברים שנתרמו לעשייתו והכלים שהיו בו והיריעות והעצים שבו, שזה נסוב רק על המשכן ולא על בית המקדש קראה לו התורה 'משכן העדות' כי זו היתה מהותו ומציאותו.

^{טו} ודוגמה לדבר, כשבונים ארון קודש לספר התורה הדרך הוא להכין גם את הפרוכת ולסגור את הארון שיעמוד בצורתו המושלמת, ואחר כך להביא את ספר התורה, לפתוח את הפרוכת ואת הארון ולהכניס את ספר התורה לתוכו, והיה מקום לומר שזו גם דרך בניית הארון והעמדתו שקודם מניחים עליו את מכסהו, ואז מביאים את הלוחות, פותחים את המכסה ומכניסים את הלוחות לתוכו, ושוב מניחים עליו את הכפורת.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

מטרת המקדש

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה ח)

במטרת מצות בניית המקדש כתב הרמב"ם (מצוה כ) לבנות בית בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד, ואליו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקיבוץ בכל שנה. וכ"כ ריש הל' בית הבחירה "מצות עשה לעשות בית לה", מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש". שמעינן מדבריו דבניית בהמ"ק היא לב' מטרות, הקרבת הקרבנות ועליה לרגל. והקשה אאמו"ר הכ"מ דבמלכים א (ח יב) האריך שלמה המלך בתפילתו שמשם יתפללו כל התפילות, שנאמר "כל תפילה כל תחינה וגו' ופרש כפיו אל הבית הזה ואתה תשמע" וגו', והקב"ה עצמו אמר (ישעיה נו ז-ח) "ושמחתים בבית תפילתי, כי ביתי בית תפילה" וגו'. א"כ למה לא פירט זאת הרמב"ם בין מטרות הבית. וכך הוא גם הדין בתפילות שלנו של כל יום, לכוין שיעלו התפילות דרך ירושלים ובית המקדש וקודש הקדשים (ברכות ל. רמב"ם תפילה פ"ה ה"ג, טור ושו"ע צד ס"א).

אמנם מביאים ממס' שמחות פ"ו "מי שיש לו חולה בתוך ביתו אומר לו השוכן בבית הזה ירחם עליו וכו', מעשה באשה אחת שחלתה בתה ועלתה (זו) והקיפה, ולא זזה משם עד שבאו ואמרו לה נתרפתה. מי שאבד אבדה אומר לו השוכן בבית הזה יתן בלב מי שמצאה ויחזירה לך מיד, מעשה באלעזר ובחנניה ובחזקיה בן גרון (הגר"א גרס שם אלעזר בן חנניה בן חזקיה) שאבד לו ס"ת שלו לקוחה במאה מנה, ועלה להר הבית והקיף, ולא זו משם עד שבאו ואמרו לו נמצא הס"ת, שמתחילה לא בנאו שלמה אלא על תנאי שכל מי שיש לו צרה יבוא ויתפלל עליה", ואשר אפשר ללמוד מזה דהציווי בתורה לבניית המקדש הי' באמת רק מהני תרי טעמי שכתב הרמב"ם, ורק שלמה הוא שביקש שיענו לתפילות העולות משם, ומדברי חז"ל הנוכרים נראה שבסתמא התקבלה תפילתו, ועל כל דבר פגע וצרה עלו ישראל למקדש להתפלל ולהתברך, אבל הי' זה רק בקשת שלמה ולא שלמטרת זה נצטוינו בתורה לבנותו.

ומלשון המימרא "שמתחילה לא בנאו שלמה אלא על תנאי" וכו' משמע טפי מ"בקשה", שלא רק ביקש שיענו לתפילות שיתפללו במקום הזה, אלא בנאו על מנת שיתקבלו התפילות, אבל עדיין י"ל שהוא תנאי שהתנה שלמה מדעתו ולא הטעם שמחמתו נצטוינו במצוה.¹⁷

¹⁷ ובאמת צ"ע איך יכל להתנות תנאים במצוה.

אלא שעדיין צ"ע מהפסוק "כי ביתי בית תפילה" שבו הקב"ה מעיד כך, ואינו רק בקשת שלמה, א"כ למה לא נחשב ממטרות המקום.

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס

שערי יוסף וש"ס, בני ברק

תרומה להגרלה הסינית של עזר מציון מכספי מעשרות

דִּבְרַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כה),
(ב)

שאלה: האם אפשר לתרום להגרלה הסינית של עזר מציון מכספי מעשרות.

תשובה: אפשר לתרום עד 70 אחוז, אף בהגרלה ללא מתנה.

מקור: איתא במשנה בשקלים (פ"ד מ"ג) רבי עקיבא אומר אין משתכין משל הקד ואלא משל עניים". ובגמ' בתכובות דף קו ע"ב, וברמ"א יו"ד סי' רנ"ט ס"א שאסור לעשות סחורה מכספי מעשר שמא לא יהיה מזומן לעניים שיבואו לבקש, אבל מותר לעשות סחורה כסף בכסף או בצדקה שאינה עומדת להתחלט.

ונח' הפוסקים, בשו"ת שבט הלוי חלק ט' סימן ר' כתב שמותר לקנות כרטיס הגרלה מכספי מעשר למוסדות צדקה וחסד, א' כיון שכל הכסף הולך לעני, ב' אין חסרון ליהנות ממעשר, באופן שיש ספק רווח של זכייה, ג' אף שיש אחוזים מהתרומה שהולכים להוצאות של הפרסים אין בזה חסרון כמו שאין מדקדקין עם העניים, ד' מעשר כספים אינו חיוב, עכת"ד, ובקובץ מבית לוי חלק יא עמ' עא הו"ד שאם זכה בפרס ומחזיר מכספו את ערך כרטיס ההגרלה למעשר תע"ב. נוראה מש"כ לחלק בזה בשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' עו ענף ב' וכו"כ לדינא בשו"ת עמק' התשובה ח"ב סי' פג וכן השיב הגאון רבי אשר וייס שליט"א ונדפס בקובץ דרכי הוראה מס' י, וכן כתב הגר"מ גרוס שליט"א בקובץ נאות מרדכי מעשר כספים ח"ב עמ' קסח שטובת הנאה שלו ויכול לקנות את הכרטיס הגרלה מכספי מעשר.

וי"ל שהרי הוא תורם ואח"כ נותנים לו טובת הנאה ואינו דבר ישיר, ונפק"מ בדבריו היכא שתורם תרומה גדולה ומקבל מתנה שלטעם השני יש להחמיר בזה,

ובספר צדקה ומשפט פרק א' הערה פה כתב שאם היה קונה את הכרטיס לצורך ההגרלה גם לא למטרות צדקה אי אפשר לחשב ממעשר, אבל אם היה קונה רק במחיר מוזל יכול לחשב את ריבוי המחיר מכספי המעשר, אך כיון שקשה לחשבן את השיעור יכול לתת את כל הכרטיס מכספי מעשר, ואם יזכה יחזיר את דמי הכרטיס, עכת"ד

דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רפט שאם זוכה בפרס הרי הוא שייך לצדקה, ולכן כיון שיש חשש שאדם יתרום את כל כספו רק להרלות לכן מותר לתת להגרלות רק חומש מכספי המעשר ולא יותר,

אולם דעת הרבה פוסקים שאסור לקנות כרטיס הגרלה מכספי מעשר, כן כתב בשו"ת אבן ישראל ח"ח סימן סד ואם זכה המתנה שייכת לצדקה, וכו"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ו

סימן ר', אבל אם הפרס ניתן כהוקרה ולא בתמורה לכסף המתנה שייכת לתורם. וראה מה שהתבאר בזה בארוכה בקובץ באר התורה מס' רלב, וי"א שתמיד המתנה שייכת לצדקה, כן הו"ד הגר"ש אלישיב זצ"ל בספר אהבת מדקה פ"ד הערה 196 וכן הו"ד הגרשז"א פסר שלמי שמחה עמ' צט וכן כתב הגר"ק בדרך אמונה הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה ביה"ל ד"ה ואחד, וכן כתב הגר"ק בחוט שני שבת ח"ב עמ' שלא.

וראה בגליון עומק הפשט מס' 218 מה שהאריך בכל נושא זה ושם הביא שכעי"ז הורה הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א שמותר לקנות כרטיס הגרלה עד 75 אחוז מכספי מעשר 251 אחוז מהכסף הפרטי שלו כי עלויות ההגרלה הם כ25 אחוז יעו"ש.

וכן השיב הגר"י זילברטשיין שליט"א בספר עלינו לשבח ח"ב עמ' תרנט שאם המתנות הארגון נותן אי אפשר לקנות מכספי מעשר, אבל אם את המתנות ארגון אחר מנדב אפשר לקנות את הכרטיס מכספי מעשר.

ולמעשה שמעתי ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א שאפשר לתרום עד 70 אחוז בין אם תורם ורק נכנס להגרלה, ובין אם תורם ומקבל מתנה, והטעם שעד 70 אחוז א' כי אנשים מוכנים לשלם 30 אחוז מהכסף שלהם על הכרטיס הגרלה, ב) בגלל שהפרסים של ההגרלות עולים לעזר מציון 30 אחוז מכלל ההוצאות, ולפי"ז רק אם נכנס להגרלה ולא מקבל מתנה יש לתרום רק 70 אחוז, עכת"ד מו"ר הגרע"פ שליט"א, וראה מה שנתבאר עוד בקובץ פסקים והוראות יו"ד שהמתנה שלו כיון שמי שערך את ההגרלה מזכה את הפרס לזוכה לא בתמורה לכסף ששילם אלא בתור מתנה, וכן אין צריך להחזיר את מחיר הכרטיס לצדקה. ע"ש, [וראה מש"כ לגבי קניית כרטיס להגרלה של אחינו מכספי מעשרות ונתבאר בגליון פסקים והלכות מס' 2].

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס

'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת תרומה

כה, ב: דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה.

פירש"י, לי, לשמי. המהרי"ק פירש כלומר למלאכת המשכן להשרות שכינתו ביניהם, וכן [מלכים א' ח, יג] בָּנָה בְּנֵיתִי בַיִת זָבַל לָךְ, ר"ל לשמך שתשרה שכינתך בינינו. דאי אפשר לפרש לי ולך רצה לומר לצרכך, על דרך פֶּאֶשֶׁר דְּפֶר לוֹ [דברים יח, ב], או אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ [בראשית כח, טו] ודומיהם, כי כבר אמר [מלכים א' ח, כז] הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ אֶף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנֵיתִי, וכעין זה פירש לקמן ועשו לי מקדש. ועיין בדברי דוד להט"ז דיש ללמוד כן ממה שכתוב בבנין הבית דשלמה [מלכים ב' ז, יג] הוּא יִבְנֶה בַּיִת לְשָׁמַי.

ובבאר בשדה ובאר מים חיים ביארו שהוקשה לרש"י מדוע נאמר יקחו לי ולא יתנו לי, ולכך כתב שבא ללמד שמיד בשעת הלקיחה [ההפרשה] יתכוונו לשמי.

ובספר חלקנו עמהם כתב דלא היה צריך להקפיד במשכן שיהא לשמה העיקר היא עצם התרומה, וקמ"ל רש"י שלא יתן התרומה לשם כבוד. וכ"כ הפמ"ג בספרו תיבת גומא [כאן אות ד] "ויקחו לי לשמי, לא ליוהרא", ודבר זה מצינו גם בצדקה שאם עושה לכבודו חסר ממעלת וסגולת המצוה דבכתובות סו: מצינו ברבי יוחנן בן זכאי שראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים ואמר לה שנתקיים באביה מלח ממון חסר אע"פ שנתן הרבה לצדקה, דלכבודו הוא דעבד.

*

כה, ב: מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ.

בספר מעלות המידות [מעלת הנדיבות ד"ה דעו בני] כתב ודעו בני כי הנדיבות מידה הבאה לו לאדם מן הלב מתוך שמחה, ששמח בלבו כשהוא נותן מממונו לאנשים הגונים ומתנדב בלבו לעשות צדקה וגמילות חסדים, כענין שנאמר וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ וגו', ואומר כל נְדִיב לָבוֹ יִבְיָאָהּ וגו'.

*

כה, ג: וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת.

לכאורה מאחר שצריך לעשות משכן האיך לעשותו אלו צרכי משכן ולא צריך לפרטם כמו למשל במצות כתיבת מזוזה וס"ת לא כתוב שצריך קלף ודיו וכדומה. וצריך לומר שכאן העיקר זה הלב ונדבה של כלל ישראל, הרצון לתת, והמשכן הוא רק היכי תמצי לזה, ובזה מיושב דלכאורה היה צריך להיות כתוב תחילה הציווי ועשו לי מקדש וכו' ואח"כ לכן

תביאו עצי שיטים וכו', אולם להנ"ל ניחא דהעיקר כתוב ראשון והוא הנדבת לב של כלל ישראל, והציווי על עשיית המשכן הוא רק היכי תמצי לממש זאת בפועל. [שמעתי] וכ"כ המלבי"ם [להלן לה, כט] עה"פ "כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא", דהנדבות זה לא העיקר אצל ה' כי כל לבבות דורש ה' ואם יש איש ואשה שבעוניים שלא היה להם משלהם דבר לנדוב, אבל יהיה במחשבתם שאם יהיה לאל ידם לנדוב יביאו מממונם את המשכן כולו ואת כליו, נדבת הלב הזה זה עיקר הנדבה שהתקבלה אצל ה', עיין שם.

*

כה, ח: וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם.

[א] בשו"ע [קנב, א] אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר אלא בונין האחר תחילה ואח"כ סותרין הישן. וכתב במשנה ברורה בשם הפמ"ג דהוא הדין בית המדרש ובין של יחיד או של רבים.

ויש לדיוק ברמב"ם לא כן, מאחר דדין זה הובא ברמב"ם פי"א מתפילה הי"ב, והרמב"ם מזכיר ביהכנ"ס לחוד וכן בב"ב ג, ב מייתי ליה גבי ביהמ"ק שבנה הורדוס, ותפילות כנגד קרבנות הן. ובאותו פרק מה שדינו בין בביהכנ"ס ובין בביהמ"ד הרמב"ם כותב מפורש שדינו בין בביהכנ"ס ובין ביהמ"ד. אמנם צריך ביאור למה החשש שמא יארע להם אונס ולא יבנו שייך בביהכנ"ס לחוד.

[ב] וכדי לבאר זה נקדים דהנה יש פלוגתא במגילה כו, ב האם מותר למכור ביהכנ"ס ולקנות ביהמ"ד וכן להיפך דהא קיי"ל דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, ופליגי מה יותר קדוש ביהכנ"ס או ביהמ"ד, ולהלכה קיי"ל דביהמ"ד יותר קדוש ואי אפשר למוכרו ולקנות ביהכנ"ס.

אמנם יש דינים דמצינו דביהכנ"ס חמור יותר מביהמ"ד דהנה ברמב"ם שם ה"ט כתב מי שצריך להכנס לביהכנ"ס לקרוא תינוק או חבירו יכנס ויקרא מעט וכו' ואין דין כזה בביהמ"ד.

וכן הדין דאסור לעבור לפני ד' אמות של מתפלל מפני שהשכינה כנגדו, ולא מצינו איסור לעבור לפני הלומד בביהמ"ד, אע"פ ששנו באבות דכל מי שלומד אפילו ביחידי שכינה כנגדו, והדבר צריך תלמוד!

[ג] וכדי ליישב זה נקדים דהנה יש ב' עניינים בביהכנ"ס וביהמ"ד א. דדבר שמייוחד לקדושה אסור להשתמש בו לצורכי חול כמו שאסור לעשות בתפילין צורכי חול ב. מפני שהשכינה שורה שם יש להתנהג בכבוד הראוי טפי.

והנה לענין הקדושה ביהמ"ד שלומדין בו תורה ודאי דקדושת התורה [מעין ס"ת] חמורה יותר מקדושת ביהכנ"ס שמייוחד לתפילה לחוד, ולכן לגבי תשמישין ומכירה לתשמיש קל ביהמ"ד חמיר טפי מביהכנ"ס, אבל כשנבוא לדון מקום שהשכינה שורה שם, ודאי ביחס

לתפילה אנו יותר מתייחסים שהשכינה שורה שם ועומד לפני המלך עם כל גדרי כבוד הראויין למלך.

ולכן ליכנס לביהכנ"ס לקרוא לחבירו אין נקרא שמשמש בביהכנ"ס אבל אין מכובד לעשות כן במקום שהשכינה שורה שם והוא נכנס שם לצורכו, ולענין זה ביהכנ"ס מקרי יותר בית ה' מביהמ"ד.

דן ועל דרך יש לומר דמה שכתב הרמב"ם ריש פרק הנ"ל כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין בו בית שיכנסו בו לתפילה בכל עת תפילה, ומקום זה הוא הנקרא בית הכנסת. לכאורה דין זה נובע מהמצות עשה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כיון דענין השכינה שייך יותר בתפילה כנ"ל וכן תפילה היא כנגד עבודת הקרבנות בביהמ"ק ולכן כפיה זו שייכת דוקא בביהכנ"ס ולא בביהמ"ד.

הן ולפי זה נראה לבאר מה שפתחנו בו אמאי האיסור לסתור ביהכנ"ס עד שיבנו חדש משמע ברמב"ם שנוהג רק בביהכנ"ס ולא בביהמ"ד, משום דלכאורה יש לשאול אמאי בשאר מצוות לא מצינו כן כגון למשל שאסור למכור תפילין שלו עד ששיג תפילין אחרים במקומם, אלא יש לומר שאדם בעה"ב על התפילין שלו ובשלו הוא עושה, ורק בביהכנ"ס כמו שנתבאר שיש בו יחס שהשכינה שורה שם ונקרא בית ה', משא"כ ביהמ"ד מקרי בי רבנן [כדאיתא במגילה כח, ב], ולכן דוקא בבית הכנסת יש מעין טוען ונטען כזה שהקב"ה שהבית שלו אומר שלא ניחא ליה שיסתור הישן עד שיבנה החדש שמא לא יבנה מחמת פשיעותא ולכן אין לעשות דבר נגד רצונו יתברך שהבית שלו הוא, ורק בחזי ביה תיוהא וקלקול בודאי ניחא ליה ושרי, משא"כ ביהמ"ד. [ממו"ר הגרמ"א פינקוס שליט"א]

*

כה, י: וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים.

בבעל הטורים כתב דנזכרו עשר פעמים עשיה במלאכת המשכן, כנגד העשרה מאמרות שבהן נברא העולם.

יש לבאר הטעם דיש שייכות בין בנין המשכן לבריאת העולם, ע"פ מש"כ בדרשות תלמיד הרא"ש [עמ' 192 ד"ה מכל מקום] בזה"ל דזמן בנין ביהמ"ק הוא עיקר כסאו [של הקב"ה] בתחתונים... כי מפני אהבת כנסת ישראל שהיא דוגמת כלה רצה למהר החופה וציוה לעשות המשכן וכאן נתקיים כוונת מציאות העולם, כשקיבלו ישראל את התורה ושרתה שכינה בתחתונים, ובזה היה העולם תלוי כמו שדרשו מה"א דיום השישי תנאים התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין התורה מוטב ואם לאו יחזור העולם לתוהו ובוהו. ואע"פ שהעיקר היה בית עולמים נעשה זה במקומו דרך אוהל עראי לכן אמרו במדרש [תנחומא פקודי ב] שהיה במשכן מעין כל מעשה בראשית עיין שם.

א"כ בבנין המשכן נתקיימה תכלית כוונת הבריאה כדי להשרות שכינה בתחתונים, לכן נעשה בו מעין מה שנעשה בבריאת העולם.

*

כה, כא: וְנָתַתָּ אֶת הַכֹּפֶרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְּמַעְלָה וְאֶל הָאָרוֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ. פירש"י לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפורת יתן תחילה העדות תחילה ואח"כ יתן את הכפורת עליו עיי"ש. ויש להבין דלכאורה תיפו"ל דלא שייך במציאות ליתן הלוחות אחר שנתן הכפורת עליו. יש לומר דהו"א שיניח את הכפורת ואח"כ יטלנו ליתן העדות לתוכו ויחזור ויניחנו קמ"ל.

ובזה מדוקדק דברישא כתיב ונתת אל הארון, ובסיפא כתיב ואל הארון תתן וגו', למידק שיתן אל הארון לבדו בלא שהיתה הכפורת עליו.

אמנם בגור אריה ביאר באופן אחר, דקמ"ל קרא שכל מטרת הארון הוא בשביל העדות ובלי זה אין מקום לארון כלל, ולכן בבית שני לא עשו ארון כיון שלא היו הלוחות [שנגנזו עם הארון שעשה משה], ולא כמו החושן שהוא בגד מבגדי כהונה גם בלי אורים ותומים. והטעם מבואר במד"ר (נשא פי"ב אות ד) שהארון הוא בשביל התורה "שיראה נויה של תורה מן הארון". ובחידושי הגרי"ז כתב שזו כוונת רש"י דכיון שיש ציווי ליתן כפורת על הארון צריך ליתן תחילה העדות לתוכו כדי שיהא לזה דין ארון, דאין ארון בלי הלוחות.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת 'משאת המלך' ורא"כ ב'מדרש אליהו', מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס, אלעד

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

פרופ' רוברט פישר ועמיתיו מאוניברסיטת אלברטה שבקנדה, חקרו במשך שנתיים מבצעי איסוף תרומות ארציים, ופירסמו את התוצאות במחקר מרתק, שפורסם לפני כתריסר שנים. הם ניסו לגלות מה גורם לבני אדם לתת מכספם לזולת. מה הופך נתינת צדקה למין חובה מקובלת, חוצת מגזרים ותרבויות. מדוע כמעט כולם מודים בצורך לתת מרכושם לאחר, שלא שפר מזלו?

המחקר, שנערך על ידי מלומדים נוכרים, לא עסק, ככל הנראה, במצוות עשה דאורייתא של צדקה ובידיעות של כל אחד מאיתנו על מעלת הצדקה המופיעים בחז"ל ובכל הספרים הקדושים, אך עדיין ניתן ללמוד ממנו כמה תובנות.

אם חשבתם לרגע באפשרות שבני אדם תורמים לאחרים בגלל טעמה המתוק של הנתינה, טעיתם. מה שגילה המחקר הוא שהבריות לא נותנים כדי להרגיש טוב יותר. הם נותנים כדי לחסוך מעצמם את תחושת הבושה העמוקה שהם חווים כשאינם עוזרים לאחרים. בושה היא רגש שלילי עוצמתי מאד, ובני אדם מוכנים לעשות הרבה כדי להימנע ממנה. החוקרים גילו, בין השאר, שאנשים תרמו פחות כסף, אם הקבלה על התרומה הגיעה יחד עם שי סמלי כמו דיסק. תמריץ חומרי לתרומה תוגמל פחות מאשר הבהרות ופירוט על מטרות כספי התרומה. המחקר קובע: אנשים לא תורמים בגלל הרווח האישי, אלא בגלל תחושה חזקה של מחויבות לסייע לנצרכים.

המחקר פורסם בכל העולם ועורר הדים נרחבים. נראה שמארגני מגביות הצדקה השונות, שמנסים לעיתים לחלק לתורמים דברים נוספים מעבר לחובת הצדקה עצמה, כמו תשורות והגרלות, ברכות מרבנים, תפילות בקברי צדיקים וכדומה, צריכים ללמוד לעומק את המחקר הזה, לפיו אנשים תורמים בעיקר כי הם חשים מחוייבים לתרום. ככל שנגביר להם את תחושת המחויבות לתרום ללומדי תורה, לעניים, לקרובים נזקקים, לעניי עירך, כך תעלה רמת התרומות.

בספר "החיים במחויבות" מובאת עובדה מעניינת. הצדקה היא ערך מוכר בכל תרבויות העולם. אבל חיוב נתינת הצדקה אינה יונקת מאותם שורשים. המילה 'צדקה' באנגלית ובשפות מערביות אחרות נובעת ממילה לטינית ששורשה אהבה (Charitas, charity), בעוד שלמילה 'צדקה' בלשון הקודש, אין שום קשר למילה 'אהבה', אלא דוקא למילה 'צדק'. האהבה והשלכותיה הן דבר הנתון לליבו של האדם. האהבה, מעצם מהותה, היא עניין

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

של בחירה, דבר המותיר מרחב תמרון. זו מילה המחייבת הרבה פחות מ'צדק'. צדק הוא חובה.

בתורתנו יש כר נרחב לאהבת הזולת, אבל לא זהו המקור לצדקה. צדקה היא מעשה של חובה ויושר. היהדות מגדירה בדיוק את חובות הצדקה המוטלות על האדם: כמה לתת, מתי לתת, למי לתת. ההלכה עוסקת בפרטי פרטים בסדרי עדיפויות: האם עדיף לתת מעט לרבים או הרבה למעט? עניי עירך או קרוביך - מי קודם? מה נחשב לצדקה? אפילו עני שבישראל אינו פטור מצדקה, כפי שאיש אינו נמצא מעל לצדק.

התורה הקדושה מחייבת אותנו לתת צדקה, לא כמעלה או כ'לפנים משורת הדין', אלא כחובה גמורה. אין זה סתם מעשה נאה, הנהגה טובה בעלמא, הנתון לשיקול דעתו האישי של כל אחד, אלא חובה מוחלטת. הרכוש הכספי אינו אלא פיקדון הנתון בידי האדם, והאדם הוא בבחינת אפוטרופוס שצריך לנהל רכוש זה כיאות, והניהול היאה כולל נתינת צדקה בנדיבות, לפי כללי ההלכה.

מעשר כספים לאברכי כולל

המעלה העליונה ביותר בצדקה, היא החזקת לומדי תורה עניים, כמובא במדרש תנחומא: "עֵשֶׂר תְּעַשֶׂר" - מִכָּאן רָמַז לְמַפְרָשֵׁי יָמִים וְכוּ', לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִן עֶשְׂרֵה לְעַמְלֵי תוֹרָה". ואולם, כאשר אנו תורמים לראש הכולל, כדי שישלם לאברכים את משכורות האברכים, ניחא. אך האם אפשר לתת לאברך כולל מעשר כספים, כאשר הוא כבר מקבל מילגה מהכולל? האם אברכי כוללים נחשבים לעניים מבחינת ההלכה? והלא משכורת הכולל היא משכורת קבועה, הלא כן?!

ב"אורחות רבינו" (ח"ד עמוד ט') מובא שרבינו הקהילות יעקב זצוק"ל הורה שמצוה לתת לאברכי כוללים מעשרות כספים, משום שהוא אינו פועל ולא חייבים לשלם לו את מילגת הכולל. וגם מפני שאם אין כסף לראש הכולל, הוא אכן אינו משלם משכורת. דברים דומים כתב בנו של רבינו הקהילות יעקב, הלא הוא רבינו שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א, בספרו דרך אמונה (מתנות עניים פ"ט י"ג): "נִרְאֶה שֶׁהַלּוֹמְדִים בְּכוֹלֵל וַיֵּשׁ לָהֶם מִשְׁפָּרַת קְבוּעָה בְּכָל חֹדֶשׁ כְּדֵי צָרְכָם לְחֹדֶשׁ זֶה, פִּינּוֹן שֶׁהֵנְהָלָה לֹא הִתְחַיְבָה לְתַתּ לָהֶם אֶלָּא אִם יִהְיֶה לָהֶם, וְאִם לֹא יִהְיֶה לָהֶם אִי אֶפְשָׁר לְתַבְעֵם לְדִין אוֹ שֶׁהִרְשׁוּת בְּיַד הַהֲנָהָלָה לְשַׁלְּחָם בְּשִׁירְצוֹ, דִּינָם פְּעֻנִיִּים מִמֶּשׁ הַמִּתְפַּרְנְסִים מֵהַצְדָּקָה וּמִתֵּר לָהֶם לְטַל צְדָקָה אִם אֵין לָהֶם מְאֵתִים זוֹ, אֲבָל אִם הַהֲנָהָלָה הִתְחַיְבָה לְתַתּ לָהֶם גַּם מִשְׁלָהֶם אִם לֹא יִהְיֶה לָהֶם, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְסַלְּקָם (מֵהַכוֹלֵל) בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה, אִזּוֹ נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ יֵשׁ לָהֶם פְּרֻנְסָה לְשָׁנָה".

הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות ח"ד רט"ו) מדגיש שהכל לפי הענין. אם האברך מקבל מילגה קבועה מכולל מסודר, שמשלם משכורות בזמן, ויש לו כסף כדי לשלם את צרכיו המינימליים, על ידי המשכורת מהכולל, משכורת רעייתו וקצבת הילדים של הביטוח הלאומי, אין לתת לו מעשר כספים. אך אם מצבו הכלכלי אינו טוב, למרות משכורותיו, אפשר לתת לו מעשר כספים. בספר "הלכות צדקה" מספר ששאל

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

את מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל האם מותר לתת לאברכים מעשר כספים והגר"נ זצוק"ל השיב: "בדרך כלל אפשר לומר שרוב האברכים נקראים עניים ואפשר לתת להם מכספי מעשר". שאל המחבר את הגר"נ קרליץ: "ואם אשתו עובדת ומביאה משכורת הביתה, האם גם נחשב הוא לעני?" השיב הגר"נ זצ"ל: "וכמה ילדים יש בביתו?!..."

מדברי תשובת מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל אנו מקבלים תמונה ברורה על הנושא. מילגה רגילה של אברך אינה מספיקה לכלכלת בית ומשפחה ברוכת ילדים, כמובן. אם משכורתה של האישה מצטרפת כדי לכלכל את המשפחה כיאות, מה טוב. אך אם עדיין קשה להם להתפרנס כך, מצוה לתת להם כספי מעשר, אך אם האישה משתכרת סכום נכבד, אין סיבה לתת להם כספי מעשר, כיון שהם חיים ברווחה כלכלית, או לפחות, ברמת חיים סבירה ונאותה.

כמובן שכאשר האברך מחתן ילדים ונצרך לסכומים גדולים, מצוה לתמוך בו ולזכות למעלה העליונה של מעשר כספים לעמלי תורה, וכל הקרוב קרוב- קודם. תמיכה בעמלי תורה מקרובינו ובשרינו, היא מעלה עליונה שאין לתארה ולשערה.

ההורים קודמים לכולם

במקרים רבים, רבים מידי, לדאבון לב, כספי הצדקות שלנו הולכים למטרות פחות חשובות, רק בגלל שגובי הצדקה שהתרימו בעבורם היו חברים שלנו, מאנ"ש, דומיננטיים יותר ופעילים יותר. בעוד שהמשפחות שבאמת נמצאות במצוקה, או הארגונים שבאמת חשוב לתרום להם, אינם כה דומיננטיים וצבעוניים. אם נפקח עיניים ונסתכל מסביב, נוכל להבחין בתופעות כאלה, וחבל.

לפני מספר שנים חולקו עלונים של קופת צדקה חשובה, הקוראת לנו לתרום את כספי הצדקה שלנו דוקא לגר צדק. המסר המרכזי בעלון היה שנצטוונו כולנו במיוחד על אהבת הגר, שהרי חז"ל אמרו שכל העובר ומצער את הגר ומתרשל בהצללתו או בהצלת ממונו או שמיקל בכבודו, מצד שהוא גר ואין לו עזרה, ביטל מצות עשה ועונשו גדול מאד, שהרי בכמה מקומות הזהירה תורה עליו באופן מיוחד.

קראתי את העלון הזה ולמען האמת, ממש התרגזתי. נכון, אין ספק שהתורה חייבה אותנו לסייע לגרי הצדק בכל כוחנו, אבל מכל שורה ושורה שבעלון השתמע שתרומה לגרים היא התרומה החשובה ביותר. זה לא מדויק כלל. בהלכה נפסק במפורש שכל יהודי, כהן לוי או ישראל, ואפילו ממזר או נתין, קודמים לגרי הצדק. אם יש לך שקל לצדקה, מולך עומד יהודי עני או גר צדק- היהודי, שנולד בקדושת ישראל, קודם לו!!!

נעשה סדר.

כדאי פשוט להעתיק לנו מה שכתב על כך החפץ חיים, בספרו אהבת חסד (ח"ב פרק יט):
"נבוא לבאר את אופן החלוקה של מעות מעשר. הנה ידוע שמעות מעשר עקרו הוא לצדקה לחלק לעניים, וקרוביו העניים הם קודמין בזה לאחרים. ואפילו לבניו הגדולים שאינו חייב לטפל בהם- יכול לתן להם מעשרותיו, דכיון שאין להם משל עצמם הוי צדקה גמורה."

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

וְאֶפִּילוּ יֵשׁ יִכְלַת בְּיָדוֹ לְפָרְנֶסֶם מִמָּקוֹם אַחֵר. וְאֶפִּלוּ לְאָבִיו וְאִמּוֹ מִתֵּר לְתַת אִם הוּא עָנִי, אֶךְ אִם יֵשׁ יִכְלַת בְּיָדוֹ לְפָרְנֶסֶם מִמָּקוֹם אַחֵר, אֲמָרוּ חֲכָמִים תְּבוֹא מֵאַרְהָ לְמִי שְׁמִפְרִינֶס אָבִיו וְאִמּוֹ מִמְעוֹת צְדָקָה. וְאִם קְרוּבֵיו אֵינָם עָנִיִּים וּמַחְלָקֶם לְעָנִיִּים אַחֲרֵיכֶם, מִהֲנִכּוֹן שְׂיִהְיֶה לְכַתְּחֻלָּה לְחֻלְקֶם לְעֵמְלֵי תוֹרָה לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה', כִּי מִשְׁמַע בְּמִדְרָשׁ שְׁעָרַת הַמְעַשֵּׂר נִתְקַן בְּשִׁבִיל לְהַחְזִיק לְעֵמְלֵי תוֹרָה דִּז"ל הַמְדָרָשׁ תִּנְחוּמָא פ' רֵאָה עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר עֵשֶׂר בְּשִׁבִיל שְׂתַתְעֲשֶׂר עֵשֶׂר בְּשִׁבִיל שְׁלֹא תִתְחַסֵּר רִמּוֹ לְמִפְרָשֵׁי יָמִים [הֵינּוּ שְׂאוֹתָן אֲנָשִׁים עוֹסְקִין בְּמִסְחָר] שְׂיִפְרִישׁוּ אַחַד מִעֲשָׂרָה לְעֵמְלֵי תוֹרָה וְגַם עִי"ז הַבְּטִיחַ הַפְתּוֹב שְׁפָאָה בְּרָכָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם כְּדִכְתִּיב הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמְעַשֵּׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וַיְהִי טָרֶף בְּבֵיתִי וּבְחֲנוּנֵי נָא בְּזֹאת וְגו', הֵינּוּ ע"י שְׂיִהְיֶה טָרֶף בְּבֵיתִי יוֹכְלוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְעֶסֶק בְּתוֹרַת ה' וְעֵבֹר זֶה "וַיְהִי קִתִּי לְכֶם בְּרָכָה עַד בְּלֵי דַי", כִּי תִכְף לַת"ח בְּרָכָה כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ חֲז"ל [בְּרָכוֹת מ"ב] [וּכְעֵנִין שְׂאֲמָרוֹ בְּחֻלִּין קל"א אֵין נוֹתְנִין מִתְּנָה לְכֶהֵן עִם הָאָרֶץ, שְׂנֵאָמֵר "לְתַת מְנַת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה'" וְגו']. וְאִם אֵינּוּ יִכּוֹל לְחַלֵּק אֶת הַכָּל לְבַעֲלֵי תוֹרָה, יִרְאֶה לְחַלֵּק לָהֶם רַבָּם אוֹ חֲצִיִּם."

הגר"מ גרוס שליט"א כותב (בקונטרסו "מילי דבי הלולא") שלפי המצב בימינו שההורים, אלו שאינם עשירים ואמידים, כורעים תחת נטל הוצאות נישואי ילדיהם, על כן צריכים בניהם ובנותיהם לנהוג בהם מידת הכרת הטוב על כל השפע שקיבלו מהם וטרחו בכל מאודם להשיאם בכבוד ובאופן שיוכלו לשבת וללמוד בהשקט ובטח. והגר"י בלוי זצ"ל כותב בספרו "צדקה ומשפט" (פה הערה כ"ד) שמן הראוי שהחתן והכלה המקבלים כסף מתנות לנישואיהם, שיתנו לפחות את המעשר מהמתנות להוריהם הזקוקים לכך ונכנסו בעול החובות כדי להשיאם.

יסוד כבודם של ההורים, כותב ה'חובות הלבבות', הוא מטעמי הכרת הטוב, על אשר הביאונו לחיי העולם הזה ודאגו לרווחתינו, כמלאך הטופח על קדקודינו ואומר לנו "גדל".

אין ספק שהאנשים שאנו חייבים להם הכרת הטוב מרובה מאין כמותה, הם הורינו היקרים. והנה בדורות האחרונים צריכים אנו להכיר להם טובה לא רק על עצם גידולנו ועלייתנו ברוח ובגשם, אלא גם על כך שהם רכשו בעבורנו את הדירה בו אנו מתגוררים, איש איש לפי השתתפותו וחלקו, וגם על הוצאות הנישואין הכבדות, שהוטלו על כתיפם. רבבות אברכים נותנים את כל כולם, הון ודמים, תרתי משמע, לילדיהם, כדי שיקימו בית נאמן בישראל, בקלות ובנינוחות כפי האפשר. הורים רבים כורעים תחת נטל החובות העצומים, שנלקחו רק משום שאנו, בניהם ובנותיהם, נשב בהשקט ובבטח, נהנים מפירות חובותיהם, פריסת התשלומים והמשכנתאות שהם נטלו על עצמם, ברוב אהבתם אותנו וכדי שנוכל לשקוד על דלתי תורה ללא דאגות.

אין ספק שכולנו מוקירים ומכירים להם טובה נצחית, אך ביכולתנו גם לסייע להם ולהוכיח בפועל שאנו מכירים טובה.

לכל יהודי, גם לאברכים מעוטי יכולת, שחיים בצמיצום וללא רכישת שום מותרות מיותרות, ישנם כספי 'מעשר כספים'. ישנו נידון בהלכה כמה מכספי מעשר הכספים ניתן

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

להפריש לבני משפחה קרובים, אך חלק מכספי המעשר בוודאי אפשר להעניק לקרובי משפחה הזקוקים לכך. והנה טוב יעשו הבנים והחתנים אם יתנו לפחות חלק מכספי 'מעשר הכספים' שלהם להוריהם הכורעים תחת נטל רכישת נישואי יתר הצאצאים. כך יקלו, ולו במקצת, על דאגות ההורים, שסייעו להם עצמם מספר שנים קודם לכן, כדי לרכוש דירה ולהינשא בכבוד.

כאשר ההורים זקוקים ממש לכסף, נפסק בשו"ת חתם סופר (יו"ד רכ"ט) שהילדים חייבים לתמוך בהוריהם ולתת להם את כל מחסורם. ואם אין לילדים מספיק כסף משלהם, צריכים לתת להם את כל כספי הצדקה ומעשר הכספים שלהם להוריהם, ונתינת צדקה ומעשר כספים להורים קודמת לכל העניינים האחרים. ולמרות שנפסק ש"כיבוד אב-משל אב" והבן צריך לכבד את הוריו מכספי ההורים ולא מכספו שלו, אך זה לא נאמר במקרה זה, בו הבן נותן את הכסף מכספי הצדקה שלו ולא מכספי התקציב השוטף שלו, והוא אינו מפסיד מכך דבר, כיון שהרי את כסף זה היה נותן בכל מקרה לעניים ונצרכים, ואם כן, עדיף שיתן אותם להוריו.

החיי אדם (חלק א כלל סז) כותב שאם אביו צריך כספי מעשר, או "אסור ליתן צדקה לעני אחר, שאביו קודם לכל אדם"!!

מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות ח"ג רפ"ו) דן בעניין בהרחבה והוא מסכם וכותב: "אם האב זקוק לעזרה, אזי אפילו יש לפני הבן מקרי צדקה חמורים יותר, חייב לתת את כל כספי הצדקה שלו כדי לעזור לאביו, מכח מצות עשה של כיבוד אב", ומוסיף הגר"מ שטרנבוך: "וכשעושה כן, אסור לו לספר לאביו שזה מעות צדקה, כיון שבזה יגרום לעגמת נפש לאביו כשישמע שמקבל צדקה, והבן חייב רק להנעים לאביו ולא לגלות לו שהכסף בא מכספי הצדקה שלו, ואם הבן יכול להחזיק את אביו בכבוד מכספו שלו, לא יקח לזה ממעות צדקה, ותבוא מארה למי שמפרנס את אביו ממעות צדקה שלו (כפי שפסק הרמ"א)". (וראו עוד שו"ע ורמ"א יו"ד רמ, ה ובשו"ת צי"א ח"ט סי' א ובס' לרעך כמוך פ"ב, בש"ך יו"ד רמט ס"ק ג ובשו"ת מהרי"ל סי' נד ולקט יושר ח"ב עמ' 37 בשם ר"י אופנהיים, והובא בכנה"ג יו"ד רנא הגב"י כג).

סגולה להינצל ממאורעות המלחמה

זה לא סוד שאנו נמצאים בימים קשים וכואבים. אחינו שבויים בשבי החמאס, מאות אלפים עקורים מבתייהם ועם ישראל נמצא במלחמה, כשרבבות חיילים נמצאים במקומות סכנה מוחשיים, לחיים או להיפך, השם ירחם. הצדקה היא סגולה בטוחה מחז"ל והקדמונים להינצל מכל צרה וצוקה. הנה מקבץ 'סגולות' מחכמינו, לכל נותני התרומות והצדקות:

סגולה לשינוי הדין ולהעברת רוע הגזירה: "ותשובה ותפילה וצדקה- מעבירין את רוע הגזירה", קוראים כולנו, בעומדנו בתפילת ראש השנה, את מילותיו המרטיטות של רבי אמנון ממגנצא. וכך מבהיר זאת הגרב"מ אורחי זצ"ל: "צדקה" עניינה- אתה מיטיב עם

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

השני, הקב"ה מיטיב עמך. אם נותן האדם משלו לחבירו, אם דואג האדם ומיצר בצרת חבירו, גורף הדבר הנהגת ה' שכנגד - במדה שאדם מודד, מודדין לו" (ברכת מרדכי, מוסר, ראש השנה).

סגולה לרחמי השם: אמרו חז"ל (שבת קנ"א): "ונתן לך רחמים ורחמך", כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים". וביאר המסילת ישרים (פי"ט): "וזה פשוט, כי הקב"ה מודד מדה כנגד מדה, ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות, גם הוא בדינו ירחמוהו וימחלו לו עונותיו בחסד, שהרי מחילה זו דין הוא, פיון שהיא מדה כנגד מדתו, והוא מה שאמרו ז"ל (ר"ה י"ז): "למי נושא עון, למי שעובר על פשע". ומי שאינו רוצה להעביר על מדותיו, או אינו רוצה לגמל חסד, הנה הדין נותן שגם עמו לא יעשו אלא שורת הדין, ראה עתה מי הוא זה ואיזה הוא שיוכל לעמד אם הקב"ה עושה עמו שורת הדין, ודוד המלך מתפלל ואומר: "ואל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חי". אמנם העושה חסד יקבל חסד, וככל מה שירבה לעשות כך ירבה לקבל, ודוד היה מתפלל במדתו זאת הטובה שאפלו לשונאיו היה משתדל להיטיב". וכתב הרמב"ם (מתנות עניים פ"י ה"ב): "לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא הזק נגלל בשביל הצדקה. כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך". וכתב הטור (יו"ד סימן רמז): "וכל המרחם על עניים - הקב"ה מרחם עליו".

סגולה לביטול גזירות קשות: "הצדקה דוחה את הגזרות הקשות" (טור, שם).

סגולה להצלת חיים ואריכות ימים: "וצדקה תציל ממות" (משלי י, ב). "וצדקה ברעב תציל ממות", (טור, שם). ובאבות דרבי נתן מובא כך: "מעשה בחסיד אחד שהיה רגיל בצדקה. פעם אחת הלך וישב בספינה, בא הרוח וטבע ספינתו בים. ראהו רבי עקיבא ובא לפני בית דין להעיד על אשתו להנשא. עד שלא הגיע עת לעמד בא אותו האיש ועמד לפניו. אמר לו: אתה הוא שטבעת בים? אמר לו: הן. ומי העלך מן הים? אמר לו: צדקה שעשיתי היא העליתני מן הים. אמר לו: מאין אתה יודע? אמר לו: כשירדתי למעמקי מצולה שמעתי קול רעש גדול מגלי הים, שזו אומר לזו וזו אומר לזו רוצו ונעלה את האיש הזה מן הים, שעשה צדקה כל ימיו. באותה שעה פתח ר' עקיבא ואמר ברוך אלוקים אלוקי ישראל שבחר בדברי תורה ובדברי חכמים, שדברי תורה ודברי חכמים קימין הם לעולם ולעולמי עולמים שנאמר "שלח לחמך על פני המים כי ברב הימים תמצאנו", ועוד כתיב "וצדקה תציל ממות". וכן מובא בבבא בתרא (יא) שאמרו על בנימין הצדיק שפירנס אשה ושבעת בניה, שהוסיפו לו 22 שנים על שנותיו.

סגולה להפיכת מידת הדין לרחמים וצדקה אינה נכבית ע"י עבירה: "צדקה הופכת מידת הדין למידת הרחמים, ואין עבירה מכבה אותה כשאר מצוות" (ברכי יוסף יו"ד סימן רמז, דרך אמונה מתנות עניים י, ד, ועי' בספרי ויאמר שמואל סי' מז בביאור הדבר). לא כדאי להשקיע?

לפתוח תוכנית השקעות או להפקיד בגמ"ח?

שאלה המעסיקה לאחרונה רבים מהאברכים הצעירים: האם מותר להורים לחסוך כסף בכל חודש בחשבון בנק, בתוכנית חיסכון וכדומה, לצורך הוצאות חתונה ודירה של ילדיהם, למרות שעדיין הילדים לא הגיעו לפרקם ולא השתדכו?

כתב על כך ה"אגרות משה" (יו"ד ח"א קמ"ד): "ברור שרשאי האב לקבל על זה צדקה, לא רק שכבר נשתדכה ביתו וקרוב לזמן החתונה, אלא אף בזמן קודם, אף שלא נשתדכה, כדי שיהיה לו במה לשדכה ולהשיאה". הוסיף האגרות ומשה וכתב, שלא רק האבא יכול להתחיל לחסוך מכספי מעשר עבור נישואי צאצאיו, אלא גם האחים יכולים להפריש מכספי המעשר שלהם, כדי שיוכלו לסייע להוריהם בעתיד לצורך נישואי אחיהם ואחיותיהם.

קרובה היא לכך דעת מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל (מובא בקובץ מבקשי תורה חלק כ"ג), שמהגיע הילד לגיל 11, ההורים מתחילים כבר להילחץ ולחסוך כסף, לקמץ בהוצאות ולא להחליף רהיטים בבית, "כי משער בנפשו שצריך עוד מעט לחתן ילדיו, ואם כבר מיקרי סמוך לפרקן". ודעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (מבקשי תורה שם) שמותר לחסוך מכספי מעשר להוצאות חתונת הבנות מגיל 17 ולבנים מגיל 18, ואילו מרן הגר"צ אבא שאול זצ"ל (מובא במעשה הצדקה עמוד י"ב), שמותר לחסוך מכספי מעשר רק אם בנו מצא כבר כלה בפועל. ובשם הגר"ש אוירבך זצ"ל מובא (קול התורה חוברת ל"ט): אפשר לחסוך כספי מעשר לפני שילדיו הגיעו לפרקן. ודעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני ח"ב עמוד של"א) היא כך: "הפותח חשבון חסכון, שירד כל חודש מכספי מעשר כדי לחתן בעתיד את ילדיו, אין לעשות כן אם קיימים עניים בעיר, וצריך ליתן לעניים את הכסף- מעשר. ואומנם מותר להפקיד חלק מכספי המעשר לגמ"ח שנותן הלוואות לאנשים בתנאי שיקבל בחזרה את הפקדון בזמן שיחתן את הילדים, אף במקום שיש בו עניים, וכשיצטרך לחתן את הילדים - ייקח את הכסף מהגמ"ח לצורך הנישואין".

לאחרונה דנים אברכים רבים וצעירים, שילדיהם קטנטנים ועדיין לא הגיעו לגיל נישואין, האם אפשר להפקיד את כספי המעשר במסלולי חיסכון והשקעות שונים, כדי שייניבו להם רווחים נאים בעתיד וכך יוכלו, בעתו ובזמנו, לקחת את כל הכסף והתשואות להוצאות החתונה והדירות של ילדיהם. לכאורה אפשר להקל בדבר לדעת האגרות משה, אך לדעת הגר"ש וואזנר אפשר לעשות זאת רק כשהילדים הגיעו לגיל 11, כשלדעת הגר"ש אלישיב רק כשיגיעו לגיל 17-18 ולדעת הגר"צ אבא שאול- רק כשכבר יתארסו. לכן העצה הטובה ביותר, מבחינה הלכתית, היא לאמץ את פסקו של הגר"נ קרליץ ולהפקיד את כספי החסכונות בגמ"ח שכבר כעת משתמש בכספנו למטרות הלוואה לאחרים, כאשר את הכסף שנחסוך נוכל לקבל כשהילדים ייתארסו בס"ד (או בסמוך לאירוסייהם). ואמנם הראוני שהגר"י בלוי זצ"ל בספרו צדקה ומשפט, כותב שניתן לחסוך או להשקיע מראש בתוכנית חסכון או תשואה, לטובת נישואי הצאצאים.

חסיד ויז'ניץ צריך לדאוג, קודם כל, לחסידי ויז'ניץ!!

ההורים שלנו, ברוך השם, סיימו לחתן את כל הילדים או שהם מסודרים כלכלית. למי ניתן את מעשר הכספים שלנו?

השולחן ערוך והרמ"א, שני הפוסקים שכולנו כולנו מצייתים להוראותיהם, מסדרים לנו רשימה מאד מסודרת ומדוייקת של סדרי חלוקת כספי הצדקה שלנו. הנה ההלכה כמות שהיא, מבלי שהוספתי עליה מילה אחת, כפי שהובאה בשולחן ערוך (יו"ד רנא, ג). (רק שניקדתי אותה, שיהיה יותר קל לקרוא...):

"הנותן לבניו ובנותיו הגדולים, שאינו חייב במזונותיהם, כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם, הרי זה בכלל צדקה. ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו, אלא קרובו, צריך להקדימו לכל אדם. ואחיו מאביו קודם לאחיו מאמו. ועניי ביתו קודמין לעניי עירו, ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת. והקבועים בעיר קרויים עניי העיר, והם קודמין לעניי אחרים הבאים לשם ממקומות אחרים. ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חוצה לארץ".
וכתב הרמ"א: "פרנסת עצמו קודמת לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואח"כ יקדים פרנסת אביו ואמו, אם הם עניים, והם קודמים לפרנסת בניו. ואחר כך בניו, והם קודמים לאחיו, והם קודמים לשאר קרובים, והקרובים קודמים לשכניו, ושכניו לאנשי עירו, ואנשי עירו לעיר אחרת".

המסר ברור מאד. בחלוקת כספי הצדקה ומעשר הכספים שלנו עלינו להעדיף את המעגלים הקרובים אלינו, משם למעגלים קרובים פחות, ומשם למעגלים רחבים יותר. ככל שהנצרכים קרובים אלינו יותר - כך עלינו להעדיפם יותר אלינו.

הורים, בנים ובנות, (לפי כל הדעות, ניתן לסבא ולסבתא לסייע בפרנסת הנכדים הקטנים והגדולים מכספי מעשר, ואפילו בנכדים הקטנים יותר מגיל שש - פתחי תשובה אבהע"ז סימן ע"א, שבט הלוי ח"ה סימן קל"ג). אחים, אחיות, שאר קרובי המשפחה, ומשם לשכנים. כן כן, אם השכנים שלנו מתחתנים ילדים וצריכים כסף, עלינו לתת להם את כספי הצדקה ומעשרות שלנו. אחריהם השכנים בבניין הסמוך, ברחוב וכן הלאה. הרבנים שלנו קודמים ליתר תלמידי החכמים, עניי עירנו קודמים לעניים אחרים ובני ישיבה הלומדים בעירנו קודמים לעניי העיר האחרים, שאינם לומדי תורה, ובכלל, כפי שהבאנו בתחילת דברינו, נתינת מעשרות לתלמידי חכמים ועמלי תורה עניים הינה המעלה הגבוהה ביותר במעשר כספים. יתום קודם לאלמנה בסדרי הקדימה וישנם שכתבו שכל שליבו של העני והנוזק נשבר ונדכה יותר, כך קודם הוא לאחרים שאינם כה מדוכאים ועצובים.

בעבר שאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל מי נכללים בגדר "עניי העיר" ומהו המושג "עיר" לענין "עניי עיר" קודמים". האם הרשות המוניציפאלית היא הקובעת? - הצביע הגר"ח זיע"א על דברי ה"ביאור הלכה" (סימן תס"ח ד"ה וחומרי), הכותב שהגדרת קהילה היא שיש לה מנין קבוע, בתי כנסיות, מורה צדק ומקוה טהרה. הגר"ח קניבסקי דימה את שני

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

הענינים ואמר שבגדר "בני העיר" לעניין "עניי עירך" נכללים במיוחד כל הזקוקים לצרכי הקהילה, אליה אנו משתייכים.

אז בקדימות בצדקה ל'עניי העיר', עלינו להקדים את חברי קהילתנו או החסידות והקבוצה אליה אנו משתייכים, על פני עזרה לקהילות אחרות. כן כן, חסיד טשרנוביל צריך לסייע לחסידי טשרנוביל (לפחות המתגוררים בעיר, אם כי יתכן מאד שגם לאלו שאינם מתגוררים בעיר), לפני שהוא יסייע לקופת הצדקה של העיר. אברך ליטאי מקהילת 'דרך החיים' צריך לסייע קודם כל לחברי קהילתו, ורק לאחר מכן לחברי קהילת 'דגל התורה', ולקהילת 'דגל התורה' הוא צריך לסייע לפני שיעזור לחסידי ויזניץ'. מתפלל בבית הכנסת 'בן איש חי' הספרדי צריך לסייע קודם כל לחברי קהילתו שלו, וכן הלאה. אלא אם כן הנצרך הספרדי הוא חבר יותר טוב שלי מהנצרך הליטאי. אם בקהילה הליטאית, אליה אני משתייך, יש יהודי שאני לא בקשר קרוב איתו, ואילו שכני התימני או החסיד או המרוקאי-נמצאים איתי ביחסי שכנות טובה, ברור שעלי להקדים אותם על פני חבר קהילתי. וכך הלאה והלאה.

בעוד ששמאלנים יפגינו תמיד בעד הפליטים מרואנדה, יעזרו לפליטי רעידת האדמה בהאיטי, אבל לא יעזרו למשפחות במצוקה בשדרות או בכרמיאל, וודאי לא ל'פרזיטים' ואוכלי החינם' כדבריהם (עפ"ל) בבני ברק, הרי השקפת התורה הפוכה לגמרי. חז"ל מדגישים שהזהות, החסד האמיתי, מתחיל בבית. הגמרא בסנהדרין מגדירה זאת במשפט אחד נפלא: "האזהב את שכניו, והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, והמלווה סלע לעני בשעת דוחקו - עליו הכתוב אומר 'אז תקרא וה' יענה'". חסד וצדקה, חיבור וקירבה, צריך לחפש קודם כל במעגל הקרוב ביותר אלינו.

כך מצאנו בהנהגת החסד של רות, אמא של מלכות, שהיתה סמל לחסד בעם ישראל, וכדברי בועז לרות: "ברוכה את לה' בתי גדול חסדיך האחרון מזה הראשון".

רות לא הקימה מפעל חסד, בית תמחוי לנזקקים וכדומה, אלא היתה נאמנה לחמותה, למרות שחטאה ויצאה מארץ ישראל ונענשה. רות היתה נאמנה לבעלה להקים לו שם עם בועז הזקן ("לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר") למרות שבעלה הראשון חטא בכך שהתחתן עמה בהיותה מואבית, כל זה לא מנע ממנה להראות מחויבת עצומה למשפחתה ולבעלה ומחמת זה הוכתרה לסמל של בעלת החסד בעם ישראל. קודם כל תדאג להוריך, לילדיך הנשואים, לאחיך ואחיותיך ובני משפחתך, אחרי זה לכלל הסביבה, לכל תושבי העיר בה אתה גר, ואחרי זה - לכלל ישראל. אל תתחיל בדאגה לחתולים או לסודנים...

היכן נמקם את ארגוני ההצלה בתמיכות שלנו?

רמקול עובר ברחובה של עיר ומבקש את עזרת הציבור לתרום כסף למען חולה במחלה הנוראה, השם ירחם. זה הזמן לפתוח את הכיסים. הצלת נפשות קודמת לכל המטרות האחרות ואפילו להחזקת תלמוד תורה. כך נפסק במפורש בשולחן ערוך וברבים מספרי

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

הפוסקים. לכן כשמבקשים מאיתנו לתרום להשתלת לב או כליה, להטיס חולה לחו"ל, לפדות שבוי שנשקפת סכנה לחייו או לתרום לעני שאין לו אוכל ועלול לגווע מרעב, הם אכן קודמים לכל הצרכים האחרים.

גם כאן יש מקום להסתייגות. כאשר מדובר בפדיון אסיר מבית כלא ישראלי, לא מדובר כלל בפיקוח נפש. גם מחבלים איומים ונוראים, רוצחי יהודים, שוהים בכלא הישראלי ללא שום סכנת חיים. בישראל לא נשקפת, בדרך כלל, סכנת חיים לאסירים, ו"פדיון שבויים" הכוונה לפדות שבוי הנמק בכלא במדינות העולם השלישי או בארצות ערב, כמובן. גם כשאנו שומעים על חולה אנוש שהוטס לחו"ל, עלינו לשאול: האם החולה לא יכול להיות מטופל בארץ? האם במקרה שלו, אין רופאים מומחים שיוכלו לטפל בו כיאות? אם מומחי רפואה, כמו הרב פירר, הרב בני פיישר ודומיהם, מסכימים שכן, החולה הזה, רחמנא ליצלן, זקוק לטוס דווקא לחו"ל כדי לנתחו, עלינו להעמיד בראש סולם התרומות שלנו את הוצאות האישפוז והניתוח שלו, גם אם מדובר במאות אלפי דולרים.

האם תמיכה בארגוני הצלה, כמו מד"א, "הצלה" ו"איחוד הצלה", נחשבים לראשונים בסולם העדיפויות של התמיכה בצדקה? אינני יודע. מצד אחד, הם מצילים מאות מאות נפשות בשנה. הסטיסטיקה קובעת שארגוני ההצלה מצילים חיים בכל יום ויום. אך מצד שני, לא מדובר בפיקוח נפש העומד כעת על הפרק, אלא תמיכה בפיקוח נפש עתידי, הנשען על מקרים בעבר. הפוסקים כתבו שפיקוח נפש עתידי אינו נחשב לפיקוח נפש עכשווי, הוא בדרגה נמוכה יותר, ולכן אינני יודע היכן למקם את מיקום התמיכה (החשובה, ללא ספק) בארגוני ההצלה השונים, בסולם העדיפויות שלנו. מצד שני, מצד חשיבותם והכרת הטוב כלפיהם, צריך לזכור כי כל המתנדבים באירגונים אלו, יוצאים יום ולילה לקריאות עזרה וסיוע, מרבית הפעמים, על חשבונם הפרטי (זמן, דלק, ואפילו טורחים להשיג ציוד רפואי).

החזקת תלמוד תורה, כמו לתמוך באברכי כולל, בחורי ישיבה ובתלמוד תורה, קודמת לבניית בית הכנסת ולצדקה לעניים שלא נשקפת סכנה לחייהם. התלמוד הירושלמי מספר שרבי חמא התפאר באבותיו שבנו בית הכנסת בלוד ורבי הושעיה השיב לו שיותר טוב היה אם היו נותנים את הכסף לתלמידי חכמים שרוצים לעסוק בתורה. כך נפסק בשו"ע (סי' רמט סעיף טז). מטעם זה נפסק בשולחן ערוך (סי' רנט) ש"צדקות שהתנדבו לצורך בית כנסת יכולים בני העיר לשנותם לצורך בית המדרש או תלמוד תורה, אבל לא מתלמוד תורה לצורך בית הכנסת". הכוונה, שמותר לשנות לדבר שיש לו דין קדימה ולא להיפך. וכל שכן שתלמוד תורה קודם לצדקה לעניים, שהרי נפסק בשו"ע שאף בנין בית הכנסת עדיף מצדקה לעניים, וכן כתב החכמת אדם (כלל קמב, ז).

רבי אליהו מן שליט"א שאל את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל את השאלה הבאה: הבנים של הנגיד הנודע הרב רייכמן שואלים: אחרי הסתלקות אביהם, יש להם הצעות רבות לעשות לעילוי נשמתו. הם יודעים כי אביהם בעל הצדקה הגדול, רצה תמיד לתת להיכן שבאמת חשוב לתת. והם בבקשה מיוחדת לדעת מה היא הדרך אשר ילכו בה. האם לתרום לגמ"ח, שצדקתו עומדת לעד, לתרום לאלמנות ויתומים. או לתרום לתורה, להחזקת תורה, או

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

לתת בנין שיהיה קיים תמיד. או לתרום לשיבות או כוללים. והאם יש מעלה בכולל שלומדים משניות בעיון כגון 'טהרות', או דבר אחר שלא הוזכר כאן?

השיב לו מרן הגר"ח זצ"ל כך: העיקר לתת לתורה. תלמוד תורה כנגד כולם. ולתת גם לדברים של מצוות. ואינני יכול לומר להם לפרטים - כמה אחוזים לזה וכמה לזה, זאת הם צריכים להבין לבד. והוסיף הגר"ח קניבסקי זצ"ל: החזקת תורה קודם להקמת בנין של תורה, ושיבות וכוללים - הם שווים מצד ההלכה.

ולשאלתם אמר הגר"ח קניבסקי כי יש גם מעלה בתמיכה בכולל שלומדים משניות 'טהרות', כי עוסקים בדבר שלא כולם עוסקין בו.

נחלקו האחרונים אם החזקת תשב"ר (חיידר) קודמת לתמיכה בתלמידי חכמים (אברכי כולל), או שתלמידי חכמים קודמים לתשב"ר. מצד אחד אמרו חז"ל שלימוד התורה של תינוקות של בית רבן חשוב יותר מלימוד התורה של האמוראים, מכיון שאין בהם חטא, ומצד שני כתוב אֹהֵב ה' שְׁעָרֵי צִיּוֹן מִכָּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב וְאָמְרוּ חֲז"ל שְׁעָרֵי צִיּוֹן הֵם הַשְּׁעָרִים הַמְצוּיִינִים בַּהֲלָכָה, שֶׁהֵם חֲשׂוּבִים בְּיִתְרוֹ. האגרות משה (יו"ד ח"ג סי' צד) מסביר שביותר צריך בעלי הוראה, ואם יש כבר בעלי הוראה, תינוקות של בית רבן קודמים. ולכן, יש להקדים לפרנס מורי הוראה או אברכים שלומדים הוראה, ואחר כך יתנו לתינוקות של בית רבן ואחר כך לכל ישיבה. לעומת זאת, המהר"י אסאד זצ"ל (שו"ת מהרי"א יו"ד סי' שטו ובח"ג סי' רמג) כתב שכל החזקת תלמיד חכם קודמת להחזקת תשב"ר, כיון שתלמידי החכמים יגעים בתורה. יש על כך מספר דעות בספרי ההלכה.

נחלקו הפוסקים האם בניית בית כנסת והחזקתו קודמים לצדקה לעניים שלא נשקפת סכנה לחייהם, או שעניים קודמים לבית הכנסת. דעת הערוך השולחן היא שאם חסר בית כנסת בעיר (כגון שאין מספיק מקומות לבני העיר בבתי כנסת הקיימים, אבל לא כשחוג מסוים וכדומה מעוניין בבית כנסת נפרד), או שחסר כסף להחזקת בית הכנסת והציבור זקוק לו, יש להעדיף את בית הכנסת לכל הדעות. לכן אם חסר כסף להחזקת בית הכנסת רשאים הגבאים לפרסם שאין לתרום לעניים שבאים לבקש כסף בבית הכנסת, על חשבון הצדקה לקופת בית הכנסת (בספר צדקה ומשפט מסתפק האם הגבאים רשאים למנוע את העניים מלהתרים בבית הכנסת, בטענה שאין להם מספיק כסף כדי לתחזק את בית הכנסת. אמנם פשוט לו שהגבאים רשאים לפרסם שלא יתנו צדקה על חשבון התרומות להחזקת בית הכנסת). מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל כתב שבמקרה הפוך, שהעניים זקוקים לדברים בסיסיים, אף שלא נשקפת סכנה לחייהם, וכגון שאין להם כסף לחתן את ילדיהם בצורה מינימלית, ובית הכנסת זקוק רק לשיפוץ שאינו הכרחי, עדיף לתרום לעניים לכל הדעות.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קצט) כתב שבנין בית הכנסת עדיף מצדקה לעניים רק במקום שאין בית הכנסת כלל, אבל במקום שיש בית הכנסת, אלא שכל חוג וקהילה רוצים בית כנסת נפרד, צדקה לעניים קודמת. עוד חידש הגר"ש וואזנר זצ"ל שבזמנינו מצוי שמשתמשים בבתי כנסיות עבור כוללים או לסדרי קביעות עתים בערב ולשיעורי תורה,

מעשה הצדקה - תרומות ומעשר כספים

וממילא יש בית הכנסת גדר של החזקת תורה ואם כך, תרומה לבית כנסת נחשבת לתרומה להחזקת תורה, הקודמת בתמיכה בעניים שיש להם מה לאכול.

צדקה לכל עני

סיפר לי ידיד: יהודי צעיר נכנס לביהכנ"ס ואסף כסף עבור נישואי חתן. אחד המתפללים גער בו ואמר לו: "אתה איש צעיר!!! למה אתה אוסף צדקה? לך לעבוד!!!!!!". היהודי פרץ בבכי נסער, ובתוך הדמעות סיפר לידידי שהוא כלל לא אוסף את הכסף לעצמו. "חבר שלנו, ממשפחה ענייה ביותר, התארס, והתגייסנו כמה חברים לאסוף לו צדקה. כל אחד התחייב לאסוף לו 35,000 שקל ובגלל ההתחייבות הזאת אני מתגלגל בכל בוקר, בשעות מוקדמות לפני תחילת ה'סדר', כדי לאסוף לו שקל לשקל, כדי לעזור לו. שמעתי הרבה תלונות", סיפר, "אך אף פעם לא צעקו עלי שאלך לעבוד. יש לנו ברוך ה' פרנסה. אך אני בכלל אוסף כסף למישהו אחר. רק לשם מצוה..."

ולא זו בלבד. שמעתי בעצמי ממרן הגר"ח קניבסקי זיע"א שגם במקרים שיהודי יכול להתפרנס בדרכים שונות, אך כעת הוא נצרך לכסף, הרי הוא עני לכל דבר ומצווה לתת לו צדקה ומעשר כספים, כי הדרישה ההלכתית של "עני" היא שאין לו סכום כסף כדי לחיות בו שנה שלימה, לצרכים מינימליים הנהוגים באותו המקום בו הוא חי, ואין לחשב את דרכיו, כיצד הוא יכול להשיג ממון בדרכים אחרות.

שנזכה להיות תמיד מהנותנים, וכשנזכה לברכת השי"ת למעשי הצדקה שלנו.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס

'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגטשוב

בענין התעניות בימי שובבי"ם ת"ת בשנת העיבור ובשאר שנים

ידוע ומפורסם מנהג ישראל להתענות בימים שמפרשת שמות עד פרשת משפטים, או עד פרשת תצוה, שהם ימים מסוגלים לתשובה ותיקון עוונות, ונתנו לזה סימן 'שובו בנים שובבי"ם'. וראיתי לברר מעט את השתלשלות המנהג וטעמו.

הנה בדברי הראשונים לכאורה לא מצאנו שום זכר או רמז למנהג כזה, ושמענו אנו עליו לראשונה רק בזמן המהר"ש [רבו של המהרי"ל], ומאז נזכר הרבה אצל חכמי אשכנז, אך כולם ציינו שנהגו כן רק בשנה מעוברת, והתענו רק ביום חמישי בכל שבוע, והתעניות הללו לא היו דוקא על איזה חטא מסויים, אלא לשם תשובה וכפרה באופן כללי. והטעם הפשוט לתקנה זו היה שמחמת אריכות שנת העיבור הוסיפו בה עוד תעניות, אמנם נתנו לזה גם עוד טעמים.

ומלבד זה מצאנו בדברי האריז"ל מנהג אחר, שהוא להתענות ארבעים יום בימי השובבי"ם של כל שנה ושנה, לכפר על פגם הברית. וכמו שנפרט להלן:

מנהג אשכנז

כתב במנהגי מהר"ש (סי' תמד): "שאלתי למה"ר שלום מפני מה מתענין כשהשנה מעוברת, ואמר לי לפי שהשנה ארוכה יותר משנים אחרות, ויש זמן מופלג מתעניות שלאחר החג שמתענים בה"ב, לתעניות שיני וחמישי ושיני שלאחר הפסח, מבשנים אחרות ולכך מתענים".

ובלקט יושר (הנהגות התה"ד, עמ' קטז ענין א') כתב: "וזכורני שהמנהג באושטריך בשנת העבור מתענין ח' תעניות, ומתחילים פ' שמות ביום ה', ואחר כך בכל יום ה' עד פ' תצוה. וסמן לאלו התעניות שובבי"ם ת"ת".

וכן כתב בהגהות המנהגים (פורים סי' י'): "בעיבור רגילין לקבוע תענית לסימן שובבי"ם פרשת שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים, וי"א גם ת"ת פי' תרומה תצוה. וכל יום ה' מתענין וקורין פרשת השבוע שחרית ואומר שומר ישראל וכו' ובמנחה ויחל דרשו ועננו. ולכך מתענין לפי שהשנה ארוכה ויש יותר מחצי שנה בין ב' ה' ב' שמתענין אחר סוכות לב' ה' ב' שמתענין אחר פסח. מהר"ש (סי' תמ"ד)".

וכ"כ המטה משה סי' אלף כג [והוסיף: "וממהר"י בצלאלש שמעתי גם כו"ף, פירוש כי תשא ויקהל פ'קודי"]. וכ"כ בספר ארחות חיים (לר' חיים באכנר, סי' פ"ב).

וכן כתב השל"ה (הקדמה לפרשת שמות): "תורה שבכתב, שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים, תרומה, תצוה, הנני כולל כל הפרשיות אלו בסוג אחד, יען כי מישר שייכי להדדי

בשנת העיבור, שדרך ישראל להתעורר בהם בדרכי תשובה ביתר שאת, כמוזכר בדברי הקדמונים והאחרונים. והנה רובם הזכירו פרשיות שובבי"ם לבד, והבאים אחריהם הוסיפו עוד ביתר שאת עוד גם כן פרשיות ת"ת, והמוסיף בתשובה יוסיפו לו עוד מן השמים". עכ"ל. ומיד אחר כך (פרשת שמות אות א) כתב השל"ה: "ועתה הנני נותן טעם למה בשנת העיבור מהראוי לעשות תשובה ביותר משאר השנים" וכו' [עייין שם שהאריך לבאר על פי סוד שנת העיבור מסוגלת לתשובה כיון שבאה להשוות את שנת הלבנה עם שנת החמה ובוזה נתקן קטרוג הלבנה].

ובלבוש סי' תרפ"ה כתב: "יש מקומות שנוהגין בשנת העיבור לקבוע תענית בכל יום חמישי לפרשיות שובבי"ם ת"ת, והם פרשיות שמות ו'ארא ב'א בשלח י'תרו מ'שפטים ת'רומה ת'צוה, וקורין בשחרית בפרשת השבוע ואומרים שומר ישראל, ובמנחה קורין ויחל ומפטירין דרשו. ונוהגין כן מפני שהשנה ארוכה שיש יותר מחצי שנה בין בה"ב דמרחשון לבה"ב דאייר שהם ימי תענית וכפרה לישראל, לכך מתענה ח' ימים כנגד החדש העיבור, שהוא ד' שבועות בכל שבוע ב' ימים דהיינו ב' וה', וכדי שלא להכביד על הציבור חלקום ואין מתענין אלא פעם אחת בשבוע. עוד שמעתי טעם אחר, והוא כי ראו קדמונינו שהנשים המעוברות היו עלולים להפיל עובריהם בשנים המעוברות, ותקנו להתענות אלו הח' תעניות כנגד כל ב' וה' של חדש העיבור, משום הנשים המעוברות שלא יפילו, ונ"ל שלפי זה הטעם אתי שפיר טפי מה שהתחילו להתענות בפרשת שמות, משום שאותה פרשה מדברת בפריין ורביין של ישראל ושנעשו לעם גדול ורב, כדכתיב 'ובני ישראל פרו וישרצו' וגו', לכך מתפללין גם כן שגם עכשיו יפרו וירבו ולא יפילו. ואפשר שמטעם זה גם כן לא נהגו לקרות בבוקר פרשת התענית שהיא ויחל אלא פרשת השבוע, כדי לקרות אותה פרשה שבתחילת שמות ביום התענית הראשון, וכיון שהתחילו כן נהגו כך כל התעניות".

ובמג"א ס"ס תרפ"ה כתב: "יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית בכל יום ה' מפרשת שובבי"ם ת"ת, וי"א גם פרשת ויקהל ופקודי ואומרים שומר ישראל וכו'".

וכן כתוב בספר מנהגי פיורדא (מח) "בחודש טבת בשנת העיבור מתחילין להתענות שמונה שבועות רצופים בכל יום חמישי ונקראים תעניות שובבי"ם ת"ת" וכו'.

המנהג המובא באריז"ל

ולעומת כל זה מנהג המקובלים הוא להתענות בשובבי"ם בכל שנה, ולא רק ביום חמישי אלא תעניות רבות מאוד כדי לכפר על פגם הברית, ומנהג זה מקובל כחידוש של האריז"ל, אכן מדבריו (שער רוח הקודש עמ' סב) נראה שאין זה חידוש שלו אלא מנהג קדמון, שכתב בזה הלשון: "ענין השובבי"ם הנודעים. ר"ל שיש מנהג קדום בכל ישראל להתענות מ' יום רצופים שיש מן יום הראשון של פרשת שמות עד פרשת תרומה וקצת מן תצוה. ונתנו סימן בהם, שובו בנים שובבים ר"ת שמות ו'ארא ב'א בשלח י'תרו מ'שפטים. והנה עיקר התענית בהם במ' ימים אלו לא נתקנו אלא על עון הקרי. וימים אלו מסוגלים להתענות בהם על הקרי יותר מכל ימות השנה" וכו'. עכ"ל.

מבואר מלשונו שהיה מנהג קדום להתענות בשבועות הללו מ' יום רצופין. ומסתימת
לשונו נראה לכאורה שהיה זה בכל שנה ולא רק בשנת העיבור.

ומה שכתב שמתענין עד 'קצת מן תצוה', ביאור הדברים, שבו' השבועות הללו נבלי
השבתות] יש ל'ו יום, ובלי ג' הימים של ר"ח שבט ואדר, נשאר ל"ג יום, ובלי ט"ו בשבט
נשאר ל"ב, וכדי להשלים למ' יום הוצרכו להוסיף עוד ו' ימים של פר' תרומה, ועוד ב' ימים
מפרשת תצוה.

מנהגו של מרן הב"י

ובמגיד מישרים (פרשת תרומה מהדורה קמא) כתוב: "אור ליום שבת ו' לאדר... והנה
היום השלמת מ' תעניות רצופים כנגד מ' יום של יצירת הולד, ואף על פי שבהרבה מהם
נהנית מעולם הזה מכל מקום כיון שהיו ארבעים וגם היו בפרשיות השובבי"ם נתקבלו והנה
עתך עת דודים". עכ"ל.

הרי שמרן הב"י התחיל לצום בתחילת השובבי"ם, והשלים מ' יום רצופים ביום ו' ה' אדר
פרשת תרומה. הנה לנו שהב"י נהג ממש כמבואר באריז"ל [אלא שבאותה שנה חלו ר"ח
שבט וט"ו בשבט בשבת, וכך השלים הב"י את כל המ' יום בפרשת תרומה, ולא היה צריך
להוסיף ב' ימים בפרשת תצוה].

ולמדנו מזה שכבר לפני האריז"ל היה קיים מנהג כזה, אך לכאורה הוא פלא גדול איך
כתב על זה 'מנהג קדום בכל ישראל', הרי לפני דורו לכאורה לא שמענו על מנהג זה בשום
מקום.

השערה על מקור המנהג

ופשר הדבר נראה לענ"ד ע"פ מה שכתב האריז"ל שתעניות אלו נתקנו על עון הקרי. דהנה
כתב בספר יורה חטאים^י המיוחס לרוקח (אות ז): "המוציא זרע לבטלה יתענה ארבעים יום
כנגד יצירת הוולד, וישב במים קרים בימות החורף כדי צליית ביצה וגמיעה כל אותן
ארבעים יום, ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא כל מאכל חם מלבד שבתות וימים טובים,
ולא ירחץ בשרו במים חמים אך ראשו פעמיים או ג' פעמים בכל אותן מ' יום". עכ"ל.
ונעתקו דברים אלו בהרבה ספרים, כגון עץ חיים לר' יעקב חזן מלונדרץ (שער התשובה
פ"ג), ארחות צדיקים (שער התשובה), ראשית חכמה (שער התשובה פ"ז), ועוד.

הרי לנו שהתיקון המקובל לעון זה בדורות שלפני האריז"ל היה להתענות מ' יום, והיה
צריך באותם מ' תעניות לשבת בכל יום במים קרים בימות החורף, נמצא שהתעניות האלו
היו בימות החורף, וכיון שבאמצע החורף חלים ימי החנוכה שאסור להתענות בהם, ממילא
היו צריכים להתחיל את התעניות הללו אחרי חנוכה, נמצא שזמנם של המ' תעניות הללו

^י בהקדמת הספר כתוב: הא לך הלכות תשובה לכל עבירה ועבירה, והם מיסוד הרב רבינו אלעזר בן רבי יהודה ז"ל
כאשר קיבל מרבינו יהודה החסיד מרעגנשפורג אב החכמה בן רבינו שמואל הקדוש והחסיד בן רבינו קלונימוס הזקן
משפירא בן רבינו יצחק בן רבי אליעזר הגדול והמה קבלו גאון מגאון חכם נבי"א מנבי"א זק"ן מזק"ן עד הלכה
למשה מסיני.

חלו בכל שנה בקירוב לשבועות של שובבי"ם ת"ת, וכנראה בזמן מסויים ראו חכמי הדור שמוטב לצמצם את זמנם לשבועות אלו דוקא כיון שהם מסוגלים ביותר לתקן את פגם הברית.

ולפי זה נמצא שאין שום סתירה בין דברי האריז"ל הללו לבין המבואר בספרי מנהגי אשכנז הנ"ל שמנהג תעניות שובבי"ם הוא רק בשנה מעוברת, כיון שהאריז"ל לא דיבר על מנהג אשכנז אלא על מנהג אחר לגמרי, כי מנהג אשכנז היה לצום רק בימי חמישי של שובבי"ם, כמבואר לעיל, והמנהג המובא באריז"ל הוא לצום מ' ימים רצופים לתיקון עון קרי, והם שני מנהגים שונים לחלוטין שלכאורה אין ביניהם שום קשר.

עיקר התיקון בשנה מעוברת

ובברכי יוסף (סי' תרפ"ה ס"א) כתב: "ומנהג תעניות אלו בכל השנים, אלא שבשנה מעוברת מתקן יותר כמ"ש מהרח"ו זצ"ל". עכ"ל. וכן כתב החיד"א בצפורן שמיר (סי' ו' אות צח): "כתבו גורי האר"י זצ"ל שעיקר תקון השובבי"ם בשנה מעוברת ולכן מי שהוא תש כח ואינו יכול להתענות בכל שנה יתאמץ לשנה מעוברת לעשות תקון שובבי"ם". עכ"ל. ודברים אלו לא נמצאים בכתבי האריז"ל שבידינו, אך נאמן עלינו החיד"א שראה אותם בדברי תלמידי האר"י בכת"י. ולפי זה אפשר שזהו גם יסודו של מנהג אשכנז להתענות בשנה מעוברת בימי חמישי של שובבי"ם, משום שבשנה זו הוא עיקר התיקון.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ויען יוסף', 'שלחן מלכים' וש"ס

דרשת "לי לשמי"

וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה (כה, ב) וברש"י: לי - לשמי.

אחד מן התרומות היה "שמן למאור" (להלן פסוק ו'), ופירש"י שם: "שמן זית זך להעלות נר תמיד", וזה מתייחס לפסוק הראשון בפרשת תצוה: "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד" (כ"ז, כ'), וכמעט באותו לשון בויקרא (כ"ד ב'): "צו את בני ישראל ויקחו אליך".

וצ"ע, הלא שם כתוב "ויקחו אליך", במקום "ויקחו לי", וראה במנחות (פ"ו ב'), "אליך ולא לי, לא אורה אני צריך" ע"כ. ולכאורה זה סותר לרש"י כאן, שכתב: "לי לשמי", וצ"ע למה רש"י בשום מקום לא מביא את הדרשה של "לא אורה אני צריך" בקשר לשמן, ומביאה רק ביחזקאל (מ' כ"ה) גבי חלונות בית המקדש (וראה גם במנחות פ"ו ב'), ומאידך מביא את דרשת חז"ל "לי לשמי", שלא מוזכרת לא בתלמודים ולא במדרשים.

ת. לענ"ד נראה כי אין הדברים סותרים כלל, אלא אדרבה, משלימים הם זה לזה, שבפרשת תצוה לימדנו הקב"ה כי "לא אורה אני צריך", ממילא כל תרומת השמן נועדה "ויקחו אליך", אליך ולא לי, כאשר המובן בלשון "לי" לשלול את השייכות הפרטית, כי באמת אין להקב"ה כל צורך בשמן זה, ונועד הוא רק להשאר השכינה בישראל. וזה עצמו ההכרח בפירוש של "ויקחו לי תרומה", ששינהו רש"י מלשון "לי" הרגיל, ופירשו בלשון "לי לשמי" - מכיון שלא יתכן לפרש את לשון "ויקחו לי" כפשוטו, כיון שאז תחזור הידיעה הברורה "וכי לכספם הוא צריך"? אלא ודאי שלשון "לי" בא להורות על ענין השייך למעשיהם של ישראל בזמן התרומה, ולכן פירש רש"י שיקחו את התרומה "לשמי" לשם המצווה ולשם הקב"ה. נמצא כי ההכרח בפירוש רש"י של "לי לשמי" נובע ממה שפירש "אליך ולא לי, לא אורה אני צריך" ודו"ק.

*

כלי כסף ממותר נדבה

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זֶהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת (כה, ג)

פירש רש"י: זהב וכסף ונחשת וגו' - כולם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד, ולא מצינו בכל מלאכת המשכן, שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר (שמות לח כו - כז) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו', ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת" עכ"ל.

מה שפירש"י "ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת", טעון ביאור, אלו כלי שרת נעשו מכסף, הרי כלי השולחן וכלי המנורה מפורש בקרא שהיו מזהב (להלן פסוקים

כ"ט- ל"א), וכלי המזבח מפורש בקרא שהיו של נחושת (להלן כ"ז, ג'), וא"כ מהם כלי השרת שעשו מן "שאר הכסף הבא בנדבה".

ת. בפרשת נשא (במדבר ז', פ"ד) מבואר כי הקערות והמזרקים היו עשויים כסף, דכן איתא התם: "זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשֵׂי־אֵי יִשְׂרָאֵל קֶעֶרֶת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר מִזְרְקֵי כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כְּפוֹת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂר". ובאוצר המדרשים (אייזנשטיין, מדרש כלים עמ' רס"א) מובא כי שאר מזרקי המקדש היו מכסף, דאיתא התם: "אלו הכלים לקחה הארץ, הבריחים והיתדות וכו', אלו הכלים מזרקי כסף מאה ועשרים רבוא" עכ"ל. הרי שהכוונה כאן למזרקים הנ"ל.

*

נטילת עצי ארזים

וְעֵצֵי שֵׁטִים (כה, ה)

ופרש"י: מאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים.

בגמרא בסוטה (י"ג ע"א) איתא: ת"ר, בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה (של מצרים - רש"י), והוא נתעסק במצוות, שנא': "חכם לב יקח מצות".

ולכאורה קשה, מדוע קראו בגמרא לישראל שלא נתעסקו במצוות, הרי גם הם קיימו מצות יעקב אביהם ונטלו את הארזים שנטע במצרים, וא"כ מה הטעם שנזכר שהם עסקו רק בביזה ולא במצוות.

ויש ליישב, דחילוק גדול יש בין מעשה נטילת הארזים, לבין מעשה נטילת ארונו של יוסף באותו לילה ממצרים. כיון שנראה מלשונות חז"ל, כי אותם ארזים שנטע יעקב, היו ידועים לבני ישראל, ולכן היה מוטל עליהם רק לארוז אותם ולקחתם עמהם ממצרים.

אמנם ארונו של יוסף לא היה ידוע היכן הוא, כי היה מוטל בעומק היאור. ונמצא כי מאן דהו היה צריך לדאוג לחפש היכן הוא. ולאותה דאגה לחפש היכן ארונו של יוסף, קראו בגמרא "להתעסק" במצוות. כי כמו שבעסק, האדם תפוס כל כולו בעסק, ואין לו אפשרות לחשוב על דברים אחרים, כך היה משה רבינו טרוד באותה השעה, למצוא את ארונו של יוסף. וכיון ששמע מסרח בת אשר שטמנוהו בעומק היאור, עשה מה שעשה להוציאו משם, ולכן על דאגתו וטירדתו באותו לילה, שבחווהו חז"ל במאמר: "חכם לב יקח מצוות".

*

הנהגת הת"ח הנלמדת מן הארון

וְצִפִּיתָ אֶת־זֶהָב טְהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תְּצַפְּנוּ (כה, יא)

בגמרא ביומא (ע"ב ע"ב) מובא: "מבית ומחוץ תצפנו, אמר רבא, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם".

ויש להבין, הרי מזה שדרשו דרשא זו מפסוק: "מבית ומחוץ תצפנו", משמע דצריך הת"ח להיות תוכו כברו וברו כתוכו ממש. ולכאורה אין זו הנהגה הראויה לת"ח, כי צריך הוא להיות צנוע במעשיו, שלא יכירו בו מבחוץ כל כך.

ת. אכן מכמה ממקורות חז"ל מבואר, כי ענין ה"תוכו וברו" אינו סותר ושייך כלל לענין הצניעות, ואדרבה, יש לו לאדם להסתיר מעכשיו ולהצטנע, ורק בענין הנהגת האמת והשקר עליו להיות תוכו וברו, ולא יהא אחד בפה ואחד בלב ויגנוב דעת הבריות.

וז"ל המדרש אגדה (בובר, שמות פכ"ה סי"א): "ועשית עליו זר זהב. עליון הוא כתר תורה מכתר כהונה ומכתר מלכות שאין בהם תורה, ונאמר בארון וצפית אתו זהב טהור, מכאן שצריך תלמיד חכם להיות תוכו כברו, **שלא יהיה אחת בלב ואחת בפה**" ע"כ.

וכ"כ בס' אוצר המדרשים (אייזנשטיין, מדרש לעולם פר' ט"ז עמוד רע"ד): "לעולם יהא אדם תוכו כברו ולא ידבר אחד בפה ואחד בלב".

וז"ל התיקוני זוהר (תקונא שבעין דף קכח ע"ב): "ב' בתוספת תרין כיסות פומא ולבא דהכי אוקמוהו מארי מתינתין עלייהו מי שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש דודאי איהו מאילנא דטוב ורע דאיהו יימא חד בלב וחד בפה מאן דאיהו מאילנא דחיי איהו תוכו כברו **פומא ולבא שוים ועלייהו** אתמר ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם אבל אחרא דאין תוכו כברו דלאו פומיה ולביה שוין עליה אתמר ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו דודאי דא איהו ערבוביא בישא" עכ"ל.

הרי לך מכ"ז, כי ענין ה"תוכו וברו" שייכים רק למידת האמת בדיבורו ובמעשיו של הת"ח, שיהא פיו ולבו שווים ולא יהא מחניף לרשעים וכיו"ב, ואדרבה מזה יתקדשו מעשיו והנהגתו. אך לשאר מידותיו וענייניו ברור שעליו לשמור על מידת הצניעות והענוה, ולא שידעו הכל את דאגתו ומעלותיו.

*

סדר הכתוב בכלי המשכן

וְעֲשִׂיתָ סִירוֹתָיו לְדִשְׁנוּ וְיָעִיּוּ וְגו' (כז, ג)

ופרש"י: סירותיו - כמין יורות. לדשנו - להסיר דשנו לתוכם, והוא שתרגם אונקלוס למספי קטמיה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה, כמו (תהלים פ י) ותשרש שרשיה, (איוב ה ג) אויל משריש. וחלופו (שם לא יב) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (ישעיה יז ו) בסעיפיה פוריה, וחלופו (שם י לג) מסעף פארה, מפשח סעיפיה, וכמוהו (ירמיה נ יז) וזה האחרון עצמו, שבר עצמיו, וכמוהו

סדר הכתוב בכלי המשכן

(מלכים א' כא יג) ויסקלוהו באבנים, וחלופו (ישעיה סב י) סקלו מאבן, הסירו אבניה, וכן (שם ה ב). ויעזקהו ויסקלהו, אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אישצינדריי"ר [לפנות האפר]. ויעיו - כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד, ובלעז וידי"ל [יעה]:

יש להבין, מדוע הקדים הכתוב: "סירותיו לדשנו", ואח"כ כתב: "ויעיו", הרי קודם היו לוקחים את היעים שהם המגרפות שבהם נוטל הדשן, ולאחר מכן מניח את הדשן ביורה שהם "סירותיו", והוזה ליה למימר: "ועשית יעיו וסירותיו לדשנו".

ת. אכן נראה כי אף שאר כלי המזבח המנויים שם, לא נמנו כפי הסדר הראוי, שהרי "מזלגותיו" ג"כ עשו פעולות שקדמו להסרת הדשן בסירות, ובכל זאת נמנו מאוחר.

ולכן נראה כי כיון שכל מה שבא הכתוב במניית כלים אלה, הוא רק לומר שכולם נעשו מנחושת, לכן מנה הוא תחילה את הכלי הגדול, שעבורו נצרך הרבה יותר נחושת מאחרים לעשייתו, ואח"כ מנה את שאר הכלים, עבורם נצרכה פחות נחושת ממנו, ולכן מנאם בסדר זה.

חזרת הש"ץ / הרב אברהם שץ, ראש כולל טהרות 'תפארת שלמה' בשכונת רמת שלמה, ירושלים

עיה"ק

ביאורם הנפלא של הח"ח והנצי"ב מדוע נתקשה משה בצורת המנורה

וְרֵאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אֶתָּה מְרַאֶה בְּהָר (כה, מ)

וברש"י וראה ועשה - ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש: וצריך לבאר מה נתקשה משה כ"כ עד שהקב"ה הראה לו בהר סיני.

וכן בבמדבר ח' ד' 'זוה מעשה המנורה' וברש"י הביא מה שאמרו חז"ל שהראהו הקדוש ברוך הוא באצבע לפי שנתקשה בה, לכך נאמר וזה. וצ"ב אמאי נתקשה בה ואמאי הקב"ה הראה למשה את צורת המנורה.

ומצאתי בספר שם עולם להח"ח בפרק י"ז בהערה יישוב לזה וז"ל: וכן נמי לענין מנורה צותה התורה עד ירכה עד פרוחה מקשה היא [דהיינו מחתיכה אחת ולא שיעשנה לבדה ויחברנה אח"כ] כי אור המנורה רמז לאור התורה כידוע וע"כ צותה לנו דירכה שעליה עומד המנורה יהיה דבר אחד עם המנורה גופא להורות לנו דמחזיקי התורה יהיו לעתיד בצותא חדא עם בעלי התורה גופא. ומה שהצריך הכתוב להגביעים וכפתורים ופרחים שיהיו ג"כ מקשה אחת עם המנורה לרמז לנו שכל הענינים שהעתיקו לנו חכמינו ז"ל בין בשרשי ההלכות ובין בפרטיהן וכל מה שזכר בתורה שבע"פ אפילו הציצים והפרחים הכל נאמר מפיו ית' למשה מסיני וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא גופא ולכך היו אפילו הפרחים מקשה אחת עם המנורה גופא ומסיים הכתוב כמראה אשר הראה ה' את משה דהיינו כפי מה שידוע מחז"ל שהראה הקדוש ברוך הוא למשה בתורה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בה כן עשה את המנורה גופא שיהיה דבר אחד עם הפרחים. עכ"ל.

מבואר על פי דברי הח"ח ביאור נפלא אמאי נתקשה בה, ואמאי הוצרך הקב"ה להראות למשה את צורת המנורה כי צורת המנורה מחמת שהיא כנגד התושבע"פ היא כוללת את כל התורה שבע"פ ממש דהיינו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש וזה הכפתורים ופרחים ובזה נתקשה להתחבר עם כל מה שהתלמידים עתידים לחדש כי כל אחד מחדש לפי שורש נשמתו ומשה התקשה לרדת לכל הנשמות ולכן הקב"ה הראה לו וכמו שביאר הח"ח ככל אשר הראית בהר. והדברים נפלאים. ויש להוסיף שהקב"ה הראה לו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ולא השמיע לו בבחינת "רואים את הקולות" שמשה ראה בעיניו את החידושים.

ונראה לבאר איך באמת משה ראה את כל החידושים הרי כל אחד מחדש לפי שורש נשמתו, דלכך הפרשה הבאה שמדברת על המנורה מתחילה במילים "ואתה תצוה את בני ישראל" ופי' האור החיים שם וז"ל: שירמוז באומרו תצוה על דרך אומרם ז"ל (זהר ח"א פ"ג) כי כל תלמיד חכם יש לו ניצוץ מנשמת משה, ולזה רבותינו ז"ל (סוכה ל"ט א) היו קוראים זה לזה משה כי הוא זה המדבר בבחינת נפש הלומדת תורה, והוא אומרו ואתה תצוה על דרך אומרם "כי מלאכיו יצוה לך" שהוא לשון צוותא ליווי לאיש ישראל הנכבדים. עכ"ל האוה"ח הקדוש. וביאור דבריו דכל ציווי הוא לשון צוותא כיון שהמצוה מתחבר ע"י הציווי עם המצווה וכך המצווה נעשה שלוחו ולכן האור החיים פי' אתה תצוה את בני ישראל שתתחבר בנשמתך לבני ישראל שיהיה בהם ניצוץ מנשמתך ונראה שכל זה היה ע"י המנורה שמה ראה בהר שהמנורה היא תורה שבע"פ וכך נשמת משה התפשטה לכל ישראל וכל ת"ח הוא בבחינת נשמת משה וא"כ פשיטא שמה ראה את חידושו של כל תלמיד ותיק כי שורש החידושים הם ממשה.

וביאר הח"ח שצריך להיות מקשה אחת שהכל אחד עם התורה והכל נאמר מפיו יתברך מסיני אם כן גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל הוא אחד עם התורה מקשה אחת ובלא זה המנורה פסולה וא"כ צריכים לדעת שכל חידוש וחידוש הוא השלמת התורה ובלעדיה חסר בתורה והוי כמו שחסר במנורה ופשוט דאדם שיכול לחדש חייב לחדש להשלמת המנורה הטהורה, ופשוט. והדברים נפלאים ומחייבים.

אמנם כתיב "ממנה יהיו" שצריך שהחידושים יהיו מן התורה גופא ולא רעיונות חיצוניים כי רק זה מה שהקב"ה הודיע למשה אך לולא זה נוהגים לומר שזה חידוש שלא שמעתו און מעולם ואפי' משה בסיני לא שמעם, וכן מבואר בחז"ל כל מה שתלמיד "ותיק" עתיד לחדש ולא תלמיד חדש שעדיין לא למד מספיק וכבר מתחיל לחדש. והגדר בתלמיד ותיק הוא שיהיה ותיק בענין שמחדש בו ולא חדש בענין זה, כי אם לא, עדיין אינו תלמיד ותיק לענין זה, וד"ל.

ונראה להוסיף דבחידוש טוב איתא בחז"ל שקרוי כפתור ופרח דהיינו שהחידושים נקראים בעיקר ע"ש הכפתורים והפרחים ונראה משום שכפתור בא לסגור את הבגד והפרח הוא פורח והיינו שהחידושים צריכים להיות כמו פרחים אך שלא יהיו כפורחים באויר ולכן צריך קודם כל כפתורים ואח"כ פרחים שיפרחו מהקרקע כפרחים ולא באויר כי אם מחובר לארץ ע"י הכפתורים.

עוד נראה לבאר עפ"ז דבמנחות דף כ"ח ע"א איתא דבמנורת זהב הכפתורים והפרחים מעכבים ובמנורות אחרות אינם מעכבים ונראה לבאר דמנורת הזהב היינו מי שתורתו אומנתו אצלו החידושי תורה מעכבים ממש את הלימוד אך במנורות אחרות דהיינו מי שאין תורתו אומנתו אצלו זה תוספת ומעלה אך אינו מעכב את הלימוד.

וכעין זה כתב בנצי"ב בהעמק דבר בתחילת פרשת תצוה (כ"ז כ') בתוך דבריו הארוכים והנפלאים וז"ל: יש לדעת דאור התורה שהוא תכלית המשכן ועיקר המשרה שכינה בישראל, בא בשפע ע"י אמצעות שני כלי קודש, היינו הארון והמנורה, ונשתנו פעולותיהם,

הארון בא ליעוד הדברות שבכתב וגם לצווי בקבלה בע"פ וכמש"כ לעיל כ"ה כ"ב, ועדיין אין בזה כח הפלפול והחידוש שיהא אדם יכול לחדש מעצמו דבר הלכה שאינו מקובל, ולזה הכח הנפלא שנקרא תלמוד ניתן כח המנורה אשר נכלל בו שבע חכמות וכל כחות הנדרש לפלפולה של תורה, וכל זה נכלל בכפתורים ופרחים, עד דאי' בב"ר פצ"א ר' טרפון בשעה שהיה שומע דבר מתוקן היה אומר כפתור ופרח, ושיח רבן של ישראל ללמדנו בא שמה שתלמיד ותיק מחדש דבר טוב הוא ע"י כח שנרמז בכפתור ופרח של המנורה, ועל כן בבית שני שרבו ישיבות והעמידו תלמידים הרבה להויות דאביי ורבא שהוא התלמוד, מש"ה נתחזק כח המנורה ע"י נס דחנוכה, וע"ע להלן ל"ט ל"ז שהראיתי לדעת שמרומז גם זה בתורה, והיינו דאי' בברכות דנ"ז הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנא' ויקחו אליך שמן זית וגו'.

נמצינו למדים משני גדולי עולם אלו הח"ח והנצי"ב שהכפתורים והפרחים הם הפלפולים שמתחדשים בתורה ושזה היה כח המנורה המיוחד לחידושי תורה וזהו אור המנורה דהיינו החידושי תורה הנפלאים והמאירים והמנורה הרי היא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל כדאיתא בשבת כ"ב ע"ב והיינו שמהחידושי תורה רואים שהשכינה שורה בישראל. ואיתא בפרקי היכלות פרק כ"ז (הובא במכתב מאליהו ח"א עמוד 223) שלא רצו לבנות את בית שני עד שהבטיחם השי"ת לגלות להם רזי תורה וזהו תורה שבע"פ ואיתא התם אע"פ שלא שרתה שכינה בבית שני, עיקר התורה זיוה והדרה לא היו אלא בבית שני.

נמצא דבדור יתום שלנו שכבר התרחקנו עוד יותר מהשראת השכינה של נבואה ומופתים וניסים גלויים וכו', אנו יכולים לראות השראת השכינה רק דרך חידושי תורה שזהו המנורה שנשארה לדורות כמרומז בחנוכה.

שנזכה כל אחד ואחד מישראל לחדש חידושי תורה ולראות את אור המנורה ומתוך כך להשראת השכינה בתוכינו בשלמות, במהרה בימינו אמן.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד', טורונטו - קנדה

בענין מצוות בנין בית המקדש

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם (כה, כח)

ידועים דברי רש"י בסוכה מ"א. ועוד וז"ל אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך. וכבר העירו בזה איך יתקיים בעתיד מצוות בנין המקדש. ועוד הרי בכל זאת לא נבנה בידי בר חיובא. ומקורו במדרש תנחומא וכ"כ בתוס' שבועות ט"ו:

והנה יש חקירה אם בנין המקדש הוא מצוה גמורה או הכשר מצוה בלבד להזמין מקום לעבודת ד' והנה כ' בס' חזון נחום ח"א סי' ב' אות ט' שיש ראיות לכאן ולכאן. ויש שאמרו שחולקים בזה תוס' יבמות ו. ושבת קל"א. והרמב"ם בריש הל' ביה"ב ובסהמ"צ.

ואמנם כ' הכלי חמדה הביא ראי' מדברי רש"י הנ"ל בע' הבנין העתיד, שהוא הכשר מצוה וז"ל ולכאן צ"ע היכא כשר בנין ביד שמים כיון דצריך שיהי בנין ע"י בר חיובא והתורה והמצוה רק לישראל ניתנו וע"כ צ"ל דבנין המשכן הוי רק הכשר המצוה ועיקר המצוה במקדש הוא שיהי עומד מוכן להקריב בו קרבנות אבל הבנין אינו מגוף המצוה ולכן אינו מעכב שיהי דוקא ע"י בר חיובא וכו' ואין זה דומה לציצית ותפילין דעשייתן צריך דוקא להיות ע"י בר חיובא. אלא שבכל זאת עדיין מוטל ליישב שיטת התוס' שכתבו שיש מצוה בפועל ולא הכשר מצוה. ובפרט שהתוס' בשבועות בעצמם כתבו שבנין ביהמ"ק ירד מן השמים כנ"ל.

והנה בסידור הגר"א "אשי ישראל" בתפילה לשלש רגלים עמ' רע"ג הובא שהמהרי"ל דיסקין ביאר דהכוונ' במה שמתפללים והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו היינו שביהמ"ק השלישי ירד מהשמים ועם ישראל יצטערו שלא קיימו מצות ועשו לי מקדש ולכן ישאיר הקב"ה את תיקון הדלתות ובזה יקיימו ישראל מצות בנית המקדש משוס שבגמ' בב"ב נ"ג. מבואר שהמעמיד דלתות בנכסי הגר קנה וזהו הראנו בבנינו שירד מהשמים ושמחנו בתקונו של העמדת דלתות ע"י ישראל עכ"ד ויל"ע על עצם הבנין איך כשר והלא לא נעשה ע"י ישראל.

וכבר הזכרנו את החקירה אם בנין ביהמ"ק הוא הכשר מצוה או חיוב ממש. ואולי יש לחלק בזה זאת דהנה יש שאלה מתי מברכין על המעקה וכ' החת"ס בתשו' באו"ח סי' נ"ב וז"ל ובמעקה באמת אינו מברך אלא במכוש אחרון בשעה שסותם פירצה האחרונה שלא יפול הנופל ממנו, דקודם זה אינו מעקה וזה פשוט. עכ"ל החת"ס זי"ע.

בענין מצוות בנין בית המקדש

ולפ"ז אולי יש לחלק שבכל מהלך הבנין הוא הכשר מצוה, ואילו החלק האחרון המשלים את הבנין בדבר זה מקיים מצוות הבנין. ולפ"ז מדוייק להפליא לשון **ועשו** לי מקדש, שהוא מותאם ללשון **ועשית** מעקה, שכמו במעקה עיקר קיום המצוה הוא במכוש האחרון כנ"ל, ה"ה במקדש, וכמו שכ' באמת המהרי"ל דסקין הנ"ל. שעצם הבנין ירד מן השמים, והעירו בזה דהרי יפסידו ישראל ע"י את מצוות בנין המקדש. ברם לפי הנ"ל אם ההשלמה ביד ישראל יש בזה קיום מצוה.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים

בשכונת פסגת זאב

יריעות המשכן - בעבודת האדם

וְאֵת הַמִּשְׁפָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתֹלַעַת שָׁנִי כְּרִבִּים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
תַּעֲשֶׂה אֹתָם (כו, א)

המאמר מוקדש לעילוי נשמת אבי מורי ועט"ר הגאון הצדיק חכם מנשה מנשה בן רחמה זצוק"ל.

מפורסם בשער בת רבים דבריו של רבינו האלשיך זיע"א לבאר הכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". שהטעם שנאמר 'בתוכם' ולא 'בתוכו'. בא לרמוז גם להשראת שכינה שכל יהודי צריך להכין בעצמו מקום להשאת שכינה בתוכו.

ובשל כך בוודאי שכל מעשה המשכן וכליו, במידותם ובצורתם וסדר עמידתם, מרמזים הם אל עבודת האדם והכנתו לזכות שתשרה השכינה בתוכו. ואכן רבינו זיע"א מבאר כל פרט מפרטי יריעות המשכן, הן מבחינת החומר, הן מבחינת הגודל, ומספר היריעות והרמז בהם לעבודת האדם.

והנה כמה סוגי יריעות היו במשכן.

א. 'יריעות המשכן'. נעשו מעשרה יריעות תכלת וארגמן ותולעת שני, ונטוו שש משזר. והיו נראות מבפנים המשכן. וכיסו גם את כתלי המשכן, מלבד ב' אמות אחת מצד דרום ואחת מצד צפון המשכן. [כיון שרוחבה היה כ"ח אמות].

ב. 'יריעות האוהל'. נעשו מי"א יריעות עזים, והיו כיסוי מעל היריעות ששמו בראשונה, וכיסו גם את ב' האמות הגלויות בכותלי המשכן מצד דרום וצפון המשכן. [כי רוחבה היה ל' אמות]. וד' אמות שנוספו מהיריעה העודפת על הי' יריעות. ב' אמות ממנה היו 'אחורי המשכן'. וב' אמות כיסו חלק מפתח המשכן (במזרח). וחצי השני עדיף על אחורי המשכן.

ג. 'מכסה האוהל'. היה רק מעל הגג של המשכן, ונעשה מעורות אילים מאודמים, ועורות תחשים. [ויש מח' אם הוא כיסוי אחד או ב' כיסויים, וכמו שמשמע בפרשת נשוא. "ואת אהל מועד מכסהו, ומכסה התחש אשר עליו". (במדבר ד, כד)].

עשר יריעות - י' דיברות

יריעות 'המשכן' היו עשויות מעשר יריעות. וביאר רבינו שמספר 'עשר' מרמז הוא לי' הדברות, שהם כוללים כל התורה כולה (רש"י משפטים כד, יב. בשם הרס"ג). והם כמו צל החופף על 'החופה' שעתיד להיות לכל צדיק וצדיק בגן עדן (ב"ב עה.). ולכך נרמזו ביריעות שהיו מקיפות את 'אוהל' המשכן בדומה 'לחופה'. וגם בצורה שהיה חמש יריעות מחוברות לעוד חמש, הוא בדומה ללוחות הברית שהיו חמשה מצד אחד, וחמשה בצד השני.

ואמנם קיום התורה ללא מדות טובות ויראת ה', אינו מזכה את האדם לעוה"ב, ולזה אמר: **"שש משזור"**. שזה ב' פעמים שש. המרמזים ל"ב מידות טובות הרמוזות בתהילים המדברים על 'החופה' הנזכרת. **"מי יגור באהלך** נמי יזכה לאותה חופה המדוברת שהיא כאוהל] מי ישכן בהר קדשך? (תהילים טו).

והולך ומונה י"ב מידות טובות אשר ילך בהם, ויזכה לחיי עוה"ב^{יט}. א. הולך תמים. ב. ופועל צדק. ג ודובר אמת בלבבו. ד. לא רגל על לשנו. ה. לא עשה לרעהו רעה. ו. וחרפה לא נשא על קרבו. ז. נבזה בעיניו. ח. נמאס. ט. ואת יראי ה' יכבד י. נשבע להרע ולא ימר. יא. כספו לא נתן בנשך. יב. ושחד על נקי לא לקח.

מיני חוטים - יראת ה'

וג' מיני החוטים שהיו ביריעות. **"תכלת, ארגמן, תולעת שני"**. באים לרמוז לדברים שמזכירים לאדם את הדין בשמים ושומרים עליו שלא יחטא. **'התכלת'** מרמוז לרקיע כמו שאמרו חז"ל (סוטה יז). שהתכלת דומה לרקיע, ורקיע דומה לכיסא הכבוד. שהוא מדת הדין הרפה. **'ארגמן'**. שהוא בצבע אדום מרמוז למידת הדין. **'תולעת שני'**. מרמוז למיתת האדם וכמו שאמרו חז"ל (אבות ג, ד) 'ולאן אתה הולך? למקום עפר רמה ותולעה'. וביאר רבינו שכוונת חז"ל שאם יזכה האדם יהיה **'עפר'**. כמו שנאמר **"כי עפר אתה ואל עפר תשוב"**. (בראשית ג, יט). ואם לא זוכה ח"ו נהפך הוא לרמה ותולעה. ונרמוז בתיבת **'שני תולעת'**, שמאחד משני המקרים האלו לא יימלט הנפטר אחר מותו, או שיהפוך ל'תולעת', או שישתנה (כי שני מלשון 'שינוי') ויחזור להיות עפר.

והיה מצויר מחוטים אלו ציור של **'כרובים'** לרמוז שמכל המצוות שעושה הרי הוא בורא מלאכים שמתוארים בלשון התורה **'ככרובים'** כמו שנאמר **"וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים"**. (בראשית ג, כד). ואמר **'מעשה חושב'**. מרמוז שמחשבת האדם היא העיקר, שאם עושה הדבר מתוך כוונה ורצון טהור. אז הדברים מועילים הרבה יותר מאשר שעושה בלא כוונה וטהרה.

מידות היריעות - וחיבורם

אורך היריעות המשכן היה כ"ח אמה, ורחבה היה ד' אמות. ובא ללמד שלא יתמה האדם כיצד על ידי מעשה המצוות זוכה לדרגות כאלה גבוהות, שהרי אורך היריעה היה כ"ח אמה על ד' אמה, ורמוז בשם לשם הוי"ה ב"ה שהוא בן ד' אותיות, ועם מילוי, ומילוי מילואו. עולה לכ"ח אותיות [יוד ואו דלת. הי יוד. ואו אלף ואו. הי יוד].

^{יט} ובגמ' מכות (כד.) אמרו שיש כאן י"א הנהגות, כי פירשו שם **"נבזה בעיניו נמאס"**. שהנבזה אצל הקב"ה נמאס גם בעיניו, וכחזקיהו המלך שגירר עצמות אביו הרשע.

ורבינו כתב י"ב מעלות, לפי מש"כ לבאר בפירושו בתהילים, שמה שאמר **"נבזה בעיניו נמאס"**. יש בו ב' מעלות, אחד נגד הגאווה, והשני נגד התאוה. וזה שאמר **"נבזה בעיניו"**. שאינו בעל גאווה אלא נבזה הוא בעיני עצמו. **"ונמאס"**. הכוונה נגד תאוות הגוף שהם מאוסות. וכמאמר התנא באבות (ג, א) **'דע מאין באת מטיפה סרוחה'** ובוזה אינו נגרר אחר תאוות עולם.

ומאחר שי' היריעות מרמזים אל ה' הדברות, ומבואר היטב מה שאמר: "חמש היריעות תהיין חברת אשה אל אחותה". כי אף שמכל צד בלוחות הברית היה ה' דברות, מ"מ הם **שלובים זה בזה**, ואין הפרד בניהם. ולזה חוברו הם 'בחמישים לולואת'. שהם כמו חמישים שערים ללמוד ממצווה אחת למשנה כמו גזירה שווה והקש, ובכל המידות שנדרשת בהם התורה. וחמישים 'קרסים' ללמד שבכל אחד מהי' דברות יש בו בחינה של חמישים שערי בינה. ונרמזו בקרסי 'הזהב'. שהוא חשיבות של השערי בינה.

יריעות 'האוהל'

מעל יריעות התכלת וארגמן, נוסף עוד יריעת 'עזים'. והם נקראו 'אוהל' שמאהילות ומסככות על התחתונות, (רש"י, יב). והם נעשו מי"א יריעות, חמשה מצד אחד, וששה מצד השני. ואף יריעות אלו מרמזים לי' דיברות, אלא שנוסף עליהם יריעה נוספת, לרמז שעל הדיבור "כבוד את אביך". נוסף גם מה שנאמר בהם "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג).

ומה שנוסף ברוחב ביריעה זו ב' אמות (באורך) על היריעות הראשונות. בא לרמז שבכל הי' דברות יש להוסיף ולנהוג לפנים משורת הדין, וכמו שאמר הכתוב: "ועשית הטוב והישר". (דברים יב כח). דהיינו שב' מידות אלו 'ישר'. 'והטוב'. נרמזים בב' אמות הנוספות כנגד כל הי' הדברות.

וכשכיסו את המשכן ביריעות 'האוהל', היה יריעה אחת עודפת על יריעות 'המשכן'. נמצא שאם נחלק את יריעות האוהל לפי הדיברות, מה שנשאר עודף בצדדים, הם שייכים לדברות "אנכי ה'". שהוא בין אדם למקום. ו"לא תחמוד". שהוא בין אדם לחבירו. ובא ללמד שבב' דברות אלו יש להוסיף דקדוק יותר. [עיי' מש"כ במאמר 'הקשר בין: אנכי ה' - לא תחמוד'. בביאור הדברים].

וגם במיקום של 'הסרח', שהחלק כנגד הדיברה "אנכי ה'". היה "אחורי המשכן" (פסוק יב). דהיינו מעל המשכן בצידו 'המערבי' ששם הוא מקום השראת השכינה [אני ה']. ואילו החלק שכנגד "לא תחמוד". היה בצד מזרח בפתח המשכן הוא מקום כניסת בנ"א. וכמו שנאמר "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל". ורמז בזה שה'עודף' וחלק ה'לפנים משורת הדין' שהאדם עושה בעניינים אלו, חלוק זה מזה, שהחסידות שאדם עושה בעניינים של בינו למקום יהא זה 'בהסתר', כשם שעודף היריעה הזו העדיף על 'אחורי' המשכן, ולא יעשה אותם בפרהסיא. משא"כ בעניינים שאדם עושה בינו לבין חברו יהא זה בפרסום, כשם שה'עודף' על ענייני בין אדם לחבירו היה בצד 'פני' המשכן, וכמו שאמרו בגמ' (ביצה טז). הנותן מתנה לחברו (שאינו עתיד לדעת ממנה לברו). צריך להודיעו.

ויתכן לומר שהטעם בדבר, שעבודת ה' צריכה להיות לשם ה'. ואם אדם עושה הדברים 'בפרסום' הרי שיש לו מטרות נוספות מלבד כבוד ה'. משא"כ בדברים שהם בין אדם לחברו, אף שמעורב בהם רצונות נוספים מלבד ההטבה לזולת, עיקר המטרה היא שהשני יהא לו טוב, וכמו שאמרו חז"ל (ר"ה ד). 'האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור. ועוד רבים מאמרי חז"ל בזה שהעושה טובה לחברו, אף שמתכוון הוא להנאת עצמו, מ"מ עיקר המטרה היא שירבה בטוב של השני,

ואדרבא ככול שיעשה בפרסום, וזה גורם שיעשה יותר. יש מקום לשבח. משא"כ בעבודת ה' שאם אדם מכוון למטרות נוספות, כבר איננו עובד ה', אלא עובד הוא את 'עצמו'.

'מכסה' - האוהל

ומעל הכל המשכן חפף 'מכסה' מעורות אלים מאודמים, ועורות תחשים. וביאר הרב שאותיות עי"ן ואל"ף מתחלפים. [וכמו שדרש ר"מ כתנות 'אור' במקום 'עור' (ב"ר כ, יב)]. וא"כ יש לומר שעורות אלו מרמזים 'לאורות'. 'מאודמים' מלשון 'דם'. ובא ללמד שאף אם אדם סובל ייסורים בעוה"ז, יקבלם באהבה ולא יבעט בהם, כי הם מזככים אותו ומטהרים אותו ונעשה מואר באור יקרות.

ומה שאמר 'אילים' מרמז לעם ישראל שנמשלו 'לצאן'. וגם 'אילים' מרמז לכח וחוזק, כמו 'זאת אילי הארץ לקח'. שהצאן סובלים ואינם בועטים כשאר בע"ח, וכן עם ישראל מקבלים הייסורים באהבה.

ועורות 'תחשים', מרמז על קיום הצוות מתוך זריזות וחשק, כמו שנאמר "אני ה' בעתה אחישנה". (ישעיה ס, כב). שהוא זריזות. כי שאדם עושה המצווה מתוך 'עצלות' וכובד אברים נראה שאינו שמח בהם.

למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס 'וביום השבת', 'השולחן כהלכתו', 'המועדים כהלכתם'. רב ביהכ"נ 'בני הישיבות' ו'היכל יוסף שלום' רמב"ש ג'

פורים קטן שחל בערב שבת

בשנה זו חל פורים קטן בערב שבת [ולמוקפים ראוי לנהוג קצת שמחה גם ביום ט"ו כמו שנתבאר בהמועדים כהלכתם סי' כ"ה הע' כ"ו], ולכן יש צורך גדול לדעת האם יש חיוב סעודה ביום זה שהרי הוא ערב שבת.

*

בערב שבת אסור לאכול סעודה שאינו רגיל בה ביום חול [סי' רמ"ט, ב'].

וכיום, רבים אינם אוכלים במשך היום סעודת פת אלא רק מיני מזונות, ואנשים כאלו צריכים לדעת מה יעשו בפורים קטן בשנה זו, וכן יש לדעת האם מותר להרבות בסעודה זו מפני שגם מי שכן רגיל לאכול מ"מ אסור לו להרבות בסעודה כמבו' בבאה"ל שם [ד"ה ואינו], ומעתה יש לברר מה יעשו בשנה זו.

ודבר זה תלוי בביאור דברי הרמ"א 'וטוב לב משתה תמיד', וכמו שיבואר.

ונקדים ב' הקדמות על מנת לבאר הדבר בעז"ה:

א. הרמ"א בסי' רמ"ט שם כתב מסברתו שאם הסעודה היא סעודת מצוה כגון ברית מילה או פדיון הבן מותר, וכתב שהוא מסברא וכן נוהגים, והגר"א הוכיח מכמה גמרות שמוכח שעשו סעודת אירוסין ונישואין בערבי שבתות ויו"ט [פסחים דף מט. ומו"ק דף ח:].

ובביאור ההיתר כתב הלבוש וזה לשונו 'סעודת מצוה הקבועה דוקא ביום זה כגון ברית מילה ופדיון הבן שאי אפשר לעכבם ליום אחר אוכל ושותה כדרכו שהוא מצוה כמו סעודת שבת ולמה תדחה מפני סעודת שבת ואם אפשר לו לקיים שתיהם מה טוב ומה נעים ואם אי אפשר יזכה בראשונה דכל הקודם זוכה', ודברי הלבוש הובאו במג"א [שם סק"ו] ומכח זה הוסיף וכתב שאם הסעודת מצוה של ער"ש תיגרום לביטול סעודת שבת [מפני ששבע ביותר] יאכל אע"פ שמשום כך תבטל סעודת שבת.

והבאה"ל תמה מאוד על הלבוש והמג"א שהרי סעודת שבת היא חובה ואילו הסעודה של ברית מילה ופדיון הבן היא רק מצוה ואינה חובה [ובפרט סעודת פדיון הבן שאינה מפורשת כל כך], ועוד יש להוסיף שהבאה"ל עצמו הוסיף שדין זה הוא גם בסעודת סיום וגם באירוסים שלנו, ואיך הם דוחים סעודת שבת שהיא מצוה חיובית ואולי אפילו מדאורייתא [עי' באה"ל סי' ר"נ ד"ה ישכים ומשנ"ב סי' רמ"ב סק"א].

ויש לבאר הדבר, שהלבוש והמג"א הבינו שטעם דברי הרמ"א הם משום שאם לאדם יש מצוה לעשות עכשיו ויש חשש שבגלל קיום המצוה הוא יפסיד מצוה אחרת, חייב לעשות את המצוה המוטלת לפניו, ומשום כך אין הבדל מה גודל המצוה.

והדבר יבואר ע"פ מה שכתב השדי חמד [מערכת יו"כ סי' א' אות י] לגבי מי שיכול לצום רק יום אחד או בצום גדליה או ביו"כ, וכתב שאין זה דומה לנידון החכם צבי והרדב"ז [מובאים בבאה"ט סי' צ' סקי"א] לגבי מי שנתן לו השר אפשרות לצאת יום אחד האם יבחר ביום הראשון או שימתין למצוה שצריך לקיימה כמו שופר או פרשת זכור, לפי ששם יש לו לבחור בין שני ימים ואין המצוה עצמה גורמת לעבור על המצוה השניה (אלא שממילא לא תהיה לו אפשרות לבחור ביום אחר) ויתכן שעדיף לו לבחור מצוה יותר גדולה, אבל אם יש לו מצוה לעשות ויתכן שבגלל עצם קיום המצוה הזאת ייגרם לו אונס על מצוה אחרת, זה ודאי לא נאמר שלא יקיים את המצוה כי יש לו מצוה המוטלת לפניו ואין לו לחשב תוצאות של המצוה שבגללה ייגרם לו אונס שהרי העוסק במצוה פטור מן המצוה.

והוכיח כן מסי' רמ"ח, א' [ושם, ד'] שאסור לצאת בשיירה בג' ימים לפני שבת כי יגרם לו אונס בשבת, אבל לצורך מצוה מותר, והטעם שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ומוכח שלא מחשבים תוצאות של אונס שיגרם מקיום המצוה עצמה.

עוד הוכיח כן מרש"י בסוכה דף כה: ד"ה שחל שביעי שלהן בערב פסח שכתב דמטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה מותר ליטמאות למת אף על פי שטומאה זו תעכב על ידו אכילת פסח אלמא דמצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחות מפני החמורה העתידה לבא עכ"ל. וא"כ אע"פ שיש לפניו מצוה קלה, אם עצם הקיום הוא זה שידחה את המצוה החמורה מוטל עליו לעשות את המצוה שלפניו משום שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכעיי"ז כתב באשל אברהם [בוטשאטש סי' תר"ב].

וא"כ הבינו הלבוש והמג"א שזה הטעם של הרמ"א להתיר סעודה בער"ש, וגם אם החיוב הוא קל וקטן מ"מ כיון שעצם הקיום הוא זה שידחה את סעודת שבת הרי יעשה כך [ויתכן שהבאה"ל הבין שזה רק בגלל שאין זלוול בשבת אם עוסק במצוה אחרת, אבל באמת צ"ע שהרי גם בסי' רמ"ח לא מוזכר שההיתר לצאת רק לצורך מצוה חיובית ומשמע גם לצורך מצוה שרוצה לקיימה ואעפ"כ מותר אע"פ שתגרום לחילול שבת בגלל האונס בדרך].

הקדמה שניה, בגמ' [מגילה דף ו:]: כתוב אין בין י"ד שבאדר ראשון לי"ד שבאדר שני **אלא** מקרא מגילה ומתנות לאביונים, ומשמע שלענין משתה ושמחה זה וזה שוים, ובתוס' שם חלקו וכתבו שגם משתה ושמחה אין באדר ראשון.

וברמ"א כתב 'יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן, מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד'.

ובביאור סיום דבריו 'וטוב לב משתה תמיד' נאמרו ג' ביאורים, המג"א פירש שהוא רק סיום נאה בדבר טוב לשו"ע אורח חיים, ה"ט"ז פירש שהרמ"א חזר בו ממה שכתב שאין

נוהגין כן אלא צריך כן להרבות מעיקר הדין כשיטת המחמירים וכמו שכתב התשבץ וכמו שעשה רבינו יחיאל מפריש שהיה מרבה בסעודה וגם מזמין אורחים, והלבוש פירש שהכוונה להרבות בסעודה גם ביום ט"ו.

והשע"ת [שם סק"ב] והמשנ"ב [שם סק"ה] פסקו כהט"ז.

ואם כן, נפסק להלכה שסעודת פורים קטן צריכה להיות סעודה גדולה ויש מצוה לעשותה ברוב עם ולהזמין ידידים ובני משפחה, וירבה קצת בשמחה.

ואחרי שני ההקדמות נחזור לעניינינו, לשיטת המג"א שמעיקר הדין אין צריכים להרבות בסעודה כלל אלא רק כחומרא לחשוש למחמירים, א"כ מי שאינו רגיל לאכול סעודת פת ביום חול או ביום שישי יהיה אסור לו לאכול סעודה בפורים קטן, שהרי לא שייך 'להחמיר' ולאכול כשכל ההיתר הוא לצורך סעודת מצוה, ובפרט שכל דין אכילת פת בסעודת פורים אינו פשוט ואינו מוסכם להלכה [עיי' מג"א סי' תרצ"ה סק"ב וט"ז סי' תרצ"ג סק"ב, והפמ"ג סי' תרצ"ו סקט"ו והמשנ"ב סי' תרצ"ה סקט"ו לא הכריעו בזה], וביותר, שהרי בשעה"צ סי' תרצ"ה סק"ד כתב שגם לשיטות שצריך לאכול בפורים סעודת פת מכל מקום הפרושים ביום ט"ו והמוקפים ביום י"ד בודאי אינם צריכים לאכול פת אע"פ שהרמ"א כותב [סי' תרצ"ה, ב'] שחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו, א"כ לכאן כל שכן שאין הדבר פשוט שיש חיוב גמור לאכול פת בפורים קטן שאין בו שום חיוב סעודה מעיקר הדין אלא רק לחשוש לחומרא.

אבל לפי שיטת הט"ז שהרמ"א חזר בו ולמסקנתו כן צריך להרבות בסעודה מעיקר הדין וכמו פורים הרגיל, א"כ גם מי שאינו רגיל לאכול פת מותר לו לאכול כדין סעודת מצוה בערב שבת, וגם יכול ומצוה להרבות בסעודה זו כמו בסעודת פורים.

ומכיון שכך פסקו השע"ת והמשנ"ב, א"כ כך הוא להלכה, שמותר ומצוה וחיוב לאכול סעודה ביום פורים קטן שחל בערב שבת, אלא שלכתחילה יתחיל לאכול לפני חצות, ולא עדיף מפורים עצמו שכתב הרמ"א [סי' תרצ"ה, ב'] שאם חל פורים בערב שבת יעשו את הסעודה לפני חצות [כמו שביאר המשנ"ב שם סק"י].

מי הדעת - תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

מחזיקי התורה

ועשו ארון עצי שטים (כה, י)

הארון רומז על מחזיקי התורה

וברבנו בחיי כתב "ויש לפרש עוד ועשו ארון עצי שטים - אלו המסייעין לעוסקי תורה, וצפית אותו זהב טהור - על שם שהקב"ה עתיד לעשות צל לשניהם יחד לעוסקי תורה ולמסייע אותם שנא' כי בצל החכמה בצל הכסף, וכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה ללומדיה לא נאמר אלא למחזיקים בה, ק"ו ללומדיה. והבאת את הבדים בטבעות - אלו ההמון שחייבין להעמיד ולהחזיק לומדי התורה כשם שהיו הבדים מעמידים את הארון וכו'".

ובדעת זקנים כתוב "ועשו ארון, בכולהו כתיב ועשית וכאן כתיב ועשו לפי שהכל חייבין להתעסק בו מפני כבוד התורה שבתוכו וק"ו לתלמידי חכמים שבני עירם מצווים לעשות מלאכתן כדי לכבדם, והכי איתא ביומא וכו'".

ועיין מש"כ החפץ חיים בספר שם עולם (שער החזקת התורה פי"ז) על הפס' ובדי הארון לא יסורו דהולך על מחזיקי התורה.

גודל מעלת מחזיקי התורה

מצינו בגודל מעלת מחזיקי התורה גדולות ונצורות עד שאמרו שכל זכות שנאמר ללומדי התורה שייך במחזיקי התורה וכמו שכתב החפץ חיים בתורה אור פ"א שכל תיקוני הנפש שנעשה ע"י הלימוד לת"ח יהיה גם כן למחזיק, וע"ע בשם עולם (שער החזקת התורה פט"ו), והגרי"א ספקטור בקונטרס עץ פרי מבאר שכל הזכות והמעלה שיש לת"ח עצמו כן הוא למחזיקים בו.

וכבר הקשו דבגמ' בברכות (לד:): מבואר דעל ת"ח עצמו נאמר עין לא ראתה וכו' ומה שייך לומר דאף המחזיקים כן הוא, והרי להדיא מבואר לחלק ביניהם דת"ח עצמו עין לא ראתה וכו', ובמשך חכמה (פר' בחוקותי פכ"ו פסוק ו') מחלק בין מחזיקי תורה ובין מעמידי תורה דעל מחזיקי תורה נאמר דעדיין ת"ח עצמו עין לא ראתה וכו', וכתב 'אבל מי שעושה מפעלים להיות מבני עם הארץ תלמידי חכמים ולעשות אנשים תלמודיים - שכרו גדול עד כי אמרו "אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה" (ירמיה פט"ו - י"ט) ואז שכרו במושכלות אשר אין החוש שולט עליו וכו' עיי"ש.

[והנה בגדרי הכללים בהסכם יששכר וזבולון האריכו הרבה, ובאגרות משה (יו"ד ח"ד ל"ז) החמיר בזה והרחיב הרבה בכללים שבדבר, וכתב דהסכם יששכר וזבולון הוא דוקא למחצית שכר ויחלקו השכר שוה בשוה בין בשכר הגשמי שבעוה"ז שהא הריוח מתחלק

בשורה ובין בשכר לעולם הבא ובשכר שאוכל פירותיהן לעוה"ז מתחלק לשניהם בשורה, וכתב עוד דדוקא מועיל ליששכר להיות במנוחה מכח זה ודוקא אם הוא באופן שנעשה על משך זמן שיוכל להתחכם מכח זה בתורה ונסתפק אם זה בג' שנים ושמה אף סגי בשנה אחת, ודוקא בלימוד שלומד מעבר ללימודים שכל אחד מוכרח לידנו וללמוד לעצמו עי"ש, אמנם בדברי החזון איש בהסכם יששכר וזבולון (נדפס בגנזים ושו"ת חזו"א עמוד תי"ד) מבואר על נתינת עשרה גרוש על לימוד שעה אחת וכו' עי"ש וכ"מ מהגר"ח מוואלז'ין בנוסח הגריז"ס שאם רוצה ליתן חלק שלש שעות מלימודו צריך ללמוד לכה"פ שש שעות, ומבואר דשייך לעשות הסכם חלקי].

ובעיקר החיוב להחזיק תורה עיין בתשו' התשב"ץ שהרחיב בזה הרבה (ח"א קמ"ב - קמ"ח).

ועיין בגמ' ביומא (עב:) ר' יוחנן רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתוב ועשו ארון עצי שטים מכאן לת"ח שמצווים בני עירו לעשות מלאכתו, ועי' בשבת קיד, איזהו ת"ח שבני עירו מצווים לעשות מלאכתו כל שמניח מלאכתו ועוסק בחפצי שמים למאי נ"מ למטרח בריפתייה.

והנה ודאי שיש בזה כמה וכמה דרגות באופן ההחזקה ובמעלתה לפי הענין.

שני מהלכים במהות החזקת התורה

אך נראה שיש שני מהלכים מהותיים בביאור המעלה הנשגבה של המחזיקים, דמעלה ראשונה היא מצד הפעולה שבפועל התורה נלמדת מכח המחזיק וזה גופא מעלת המחזיק שבגרמתו ומכחו לומד היששכר תורה על ידו, וכמו שהאריך לבאר המהרי"ט אלגזי בספרו קדושת יום טוב דמדמה דבר זה למה שמצינו דר"מ דאין דינא דגרמי ומחייב השורף שטרותיו של חבירו וכיו"ב, ומזה נלמד דכל מה שיכול הת"ח לעסוק בתורה מגרמת המחזיק ומידה היא בתורה גדולה היא מידה טובה וכו' עי"ש, וכתב עוד דכמו דבעינן שיהא ברי הזיקא בדינא דגרמי ה"נ צריך שיהא ברי שעתיד ללמוד בזכותו.

אמנם מלבד זה מצינו לשון קנין שיש למחזיק בתורתו של הלומד ומבואר בראשונים דשייך בזה לשון תנאי והסכם שמתנה שיחלוק בשכר, והמהרי"ט אלגזי מבאר ענין זה בגדרי הקנינים שיש מושג להקנות זכותו ושכרו בת"ת, ודן בזה בגדרי הקנינים בדבר שלא בא לעולם וכו'.

ביאור המושג קנין בהחזקת תורה

והדברים טעונים ביאור מה שייך בזה קנין, והנה מצינו לשון מכירה וקניין על כך, דהגר"א בקול אליהו (פרשת חוקת) על הפסוק באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם ביאר "באר חפרוה שרים", ר"ל שרי התורה ולומדיה חופרים ומעמיקים בלמודיה ובמסתריה, כרוה נדיבי העם ר"ל הנדיבים והעשירים אשר על העסק שלהם במשא ומתן המה יקנו את התורה במחיר כספם, ומלת כרוה הוא לשון קנין כמו "בקברו אשר כריתי לי", וביאר עוד

מחזיקי התורה

הפסוק ואמר כי אלו ואלו חלקם בתורה אלו כמחוקק שהם יחוקקו חוקי התורה ואלו במשענותם במה שהמה תמכין דאורייתא עכ"ד.

וכן מבואר בדברי החיד"א בדרש לפי (מערכת נ' י"ד) בשם מהר"י מטראני דויקחו אליך לשון קנין שיקנו התורה שהיא שמן זית זך כיששכר וזבולון, וכ"כ בספר חומת אנך (ח"ג ישעיה פנ"ה) על הפסוק הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו, ואשר אין לו שלא זכה לתורה כסף יש תיקון שקנה התורה בכסף.

וכן מתבאר בדברי הגרי"א ספקטור בקונטרס עץ פרי אות כ' עיי"ש.

והדברים טעונים ביאור טובא מה שייך לקנות את התורה בכסף ומה שייך בזה ענין מכירה וקנין. ועיין בקובץ אגרות חזון איש (ח"א מ"ו) ועיין במכתבי הגרי"א וינטרוב - ט"ז .

והנה לשון קנין על תורה מצינו אצל לומדי התורה וכמתבאר במדרש על הפסוק ויקחו לי תרומה הדא הוא דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם תורתיו אל תעזובו, אל תעזובו את המקח שנתתי לכם וכו', עוד מבואר במדרש דבר אחר ויקחו לי תרומה הדא הוא דכתיב עלית למרום שביט שבי וכו' ובשעה שאדם מוכר הוא מיצר ת"ל מתנות דאדם אמר להם כך אני מעלה עליכם כאילו מתנה נתתיה לכם וכו', ובמפרשי המדרש ביארו דנמשך הלקיחה על היגיעה שצריך לעמול כדי לקנות את התורה, ומ"מ צריך לבחינת מתנה לבסוף שאף אחר היגיעה אין יכול להגיע להשיג התורה שנא' עליה ארוכה מארץ מידה וכו' אלא נעשית לו כמתנה, ועי' בבית הלוי עה"ת שמפרש ג' לשונות שנאמרו בנתינת התורה שבי לקוחה מתנה.

והנה לענין לומדי התורה מובן לשון קנין שהלומד קונה את התורה וכביכול הקב"ה מכרה לישראל אם יעמלו בה וזהו הקנין, ויש לפרש דאף כלפי מחזיקי התורה יסוד הקנין הוא מכח שהקב"ה נתן לישראל את האפשרות לזכות בתורה ע"י לקיחה, ויש אפשרות ע"י עמל התורה אך יש אפשרות ע"י החזקת התורה שהוא עמל להחזיק את לומדי התורה לתת להם את האפשרות לעסוק בתורה ובוזה הוא קונה את התורה, אלא שלפי"ז אין הקנין בין היששכר לזבולון אלא שהקב"ה כביכול מקנה לו את התורה ואין היששכר בזה אלא סרסור בין הקב"ה לזבולון מזכות התורה שהוא לומד ע"י הזבולון אך באמת הקנין הוא עם הקב"ה.

ויש לבאר עוד שיסוד הקנין הוא מצד הטירחא והעמל בשביל להחזיק בכסף את הלומדים אך יש ענין נוסף שהוא עצם נתינת הערך לתורה במה שהוא משקיע את כספו עבור התורה, ובוזה יתבאר עוד ענין שלכאוי' תמוה דמצינו שהסכם ישו"ז מתייחס לשכר, וצ"ב דמבואר הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, וצ"ב מדוע הנושא הוא כלפי השכר ולא על עצם הזכות של התורה, אלא יש לפרש דהמושג שכר הוא קביעת הערך של הדבר ובוזה מבטא הזבולון את הערך לתורה במה שהוא קובע שהמעוה שלו יהו לקנות את שכר התורה והעיקר הוא עצם קביעת הערך שזה הסיבה לקנין.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

התקשורת של הקב"ה עם האדם

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ
לְבוּ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כה, א-ב)

שואלים המפרשים היה לו לכתוב ויתנו לי תרומה ומדוע כתוב ויקחו וכי הנותן לוקח?

כאשר נתבונן בנוהג שבעולם כאשר נצרכים לעזרתו בתרומה כספית או עזרה בגופו או בקשריו או חכמתו, היות והאדם מקוננת במחשבתו שהוא עושה טובה לנצרך אליו, לזאת פעמים רבות דוחה את הבקשה ונמנע מהושטת עזרה לנצרך ויותר מכך אף כאשר מרבים לדפוק על דלתו לבקש תרומה מביע כעס על ההטרדות שמטרידים את מנוחתו, ועוד יותר אם הדבר קורא באמצע פעילות בעסקיו לפרנסתו ברור שהדבר מאוד מפריע ודוחה בשני ידדים, ופעמים באים לשמחתו כאשר זוכה לחתן אחד מיוצאי חלציו ובאים ומפירים את שמחתו בבקשת צדקות מאוד מפריע לו לראות את המחזה הזה, אולם תורתנו מלמדת אותנו שטעות גדולה טועה האדם שחושב שעושה טובה בהגשת עזרה לנצרך, כי גדול החסד שהעני עושה איתו יותר ממה שהוא עושה לעני ובעצם עושה טובה לעצמו כאשר נבאר.

סיפור על המהרי"ל דסקין:

נפתח בסיפור על המהרי"ל שהחליט לעלות מרוסיה לירושלים עשה מסע הכירות על חכמי ישראל באירופה בכדי שיוכל להיות בהמשך בקשר בהלכה ועזרה, בדרכו באירופה הגיע לצרפת והתעכב שם מסיבה מסויימת ניצל את זמן עיכובו להפוגה לשבת לעסוק בתורה ולזאת היה הולך מוקדם לבית הכנסת והיה נשאר ללמוד במשך כל היום, הציבור התפעל מצדקתו התעניין מיהו ומהיכן מגיע ולהיכן הולך, הוא לא הרבה לדבר אמר להם את שמו ושהוא בדרכו לירושלים, והנה לימים הגיע לצרפת ששון בנבנשתי מהודו בעקבות מחלת ריאות שקוננה בגופו לבקר אצל מומחי הרופאים של צרפת, לאחר ביקור אצל מומחי הרפואה אמרו לו כי ממש בסכנה וברירת מחדל צריך לעשות ניתוח אך לא בטוח שזה יעזור, כמובן נשבר ליבו לשמוע שסופו קרוב בצר לו התעניין אולי יש איזה צדיקים להתברך אצלם מתוך אמונת חכמים שהיית בו, אמרו לו שלא מזמן הגיע לעיר איזה צדיק שיושב כל היום ולומד בבית הכנסת תנסה להתברך אצלו, הלך למהרי"ל דסקין וסיפר לו על מצבו בבכי וביקש את ברכתו, אמר לו המהרי"ל שלא ידאג לא יעשה ניתוח והוא יברך אותו להיות בריא וגם אריכות ימים, שמח על עצתו וברכתו, מרוב התפעלות הוציא קופסת יהלומים מכיסו והציע למהרי"ל כתמורה לברכתו, המהרי"ל התנגד ואמר לו מעולם אינו לוקח מתנות, אבל דבר אחד מבקש ממנו שאם לעתיד יצטרך לבקש ממנו שיזכור וישיב

התקשורת של הקב"ה עם האדם

טובה. בשמחה רבה הבין שיש לו עסק עם צדיק שהרי סירב לקבל מתנה והוציא את הכרטיס ביקור ונתן למהרי"ל שיוכל לפנות אליו מתי שירצה. ואכן אחר שנים כאשר המהרי"ל היה כבר בירושלים יום אחד מגיע רבה של חברון הרב חייקין בהפתעה לירושלים למרות הקושי בדרכים ודפק אצל המהרי"ל התפלא על הטירחה הגדולה כנראה שיש משהו דחוף, והשיב היות ויש איזה אנשים שהחליטו לפתוח בית ספר ולמודי חול במקום תלמוד תורה ומפחד שיהי חורבן לעולם התורה וככל שניסה לבטל הדבר לא הצליח ולזאת הגיע להתייעץ בדבר, שמע המהרי"ל שאל אותו ומהיכן יש להם כסף לבנות דבר כזה, השיבו שהשיגו כמה תורמים ובררתי עליהם אך אין לי גישה אליהם, ביקש המהרי"ל את רשימת התורמים והנה רואה בראש הרשימה גביר בשם יוחנן בנבנשתי מהודו שהוא התלהב בביקורו מחברון ותרם סכום גדול, אמר המהרי"ל שהוא בעזרת השם יטפל בדבר, ומיד שלח מכתב לכתובת שהיית לו והזכיר לששון את הטובה שעשה עימו ובודאי הוא יכיר מיהו יוחנן ויעזור לבטל התרומה שתביא חורבן לעולם התורה, ואכן התברר שזה בנו של ששון ומיד קראו אביו והסביר לו שבלעדי הרב הזה הוא לא היה בחיים ולא עושר ולכן מיד יבטל את תרומתו ובכך התבטל הקמת אותו בית ספר. השם יתברך הקדים רפואה למכה בעתיד.

שאלות בדברי דוד המלך ע"ה:

ובזה נבוא לביאור הפסוק בפרשתנו בהקדם הפסוק בתהלים פרק מא (ב) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יִמְלִטֵהוּ יִקְוֶה: א { והקשה הירושלמי על לשון דוד המלך מדוע כתב אשרי משכיל מה שייך כאן שכל היה ראוי שיכתוב אשרי העוזר או הנותן לדל? ב} עוד יש לשאול שתיבת "אל" נראית מיותרת ומספיק לכתוב אשרי משכיל לדל? ועיין מה שדרשו חז"ל במסכת נדרים דף מ ע"א שהעושה חסד עם חברו ניצל מחולאים:

המשכיל נותן באופן שהמקבל לא יתבייש:

ותירץ בירושלמי מסכת פיאה פרק ח דף כא טור ב ה"ח אמר רבי יונה אשרי נותן לדל אין כתיב כאן אלא אשרי משכיל אל דל? והוא שמסתכל במצוה היאך לעשותה כיצד היה רבי יונה עושה כשהיה רואה בן טובים שירד מנכסיו היה אומר לו בני בשביל ששמעתי שנפלה לך ירושה ממקום אחר טול ואת פורע מן דהוה נסב ליה אמר ליה מתנה. וכן במדרש ויקרא רבה (וילנא) פרשה לד ד"ה א.

מעשה ברבי חייא ורבי יוסי:

אולם נראה לבאר על פי מעשה המסופר בזוהר כיצד השי"ת מזמן לאדם עשיית צדקה בכדי להצילו ממוות, בפרשת בהר דף קי ע"ב מסופר מעשה שהיה עם רבי חייא ורבי יוסי שהלכו בדרך ופגשו שני בני אדם ופנה אליהם איזה אדם וביקש מהם אוכל ושתיה כיון שהוא תועה בדרך כבר יומיים והולך למות, אחד מהן נענה והביא לו האוכל שיש לו וגם נתן לו לדרך, אולם חברו אמר לו כיצד אתה נותן הרי הדרך ארוכה לפנינו ואני לא יוכל לתת לך כי מה שיש לי אני צריך לעצמי, והשיבו שהוא אינו מבקש ממנו דבר, והמשיכו

התקשורת של הקב"ה עם האדם

ללכת ואתו שנתן הצדקה התעייף מהצמא ורצה לנוח אך חברו אמר לו הרי אמרתי לך שאתה מסכן עצמיך השאירו לנוח תחת העץ והמשיך בדרכו, והנה בעודו יושב תחת העץ נרדם וירד נחש גדול מהעץ ופתאום באה אפעה גדולה ונוקפה וטרפה את הנחש, וכל הזמן עקבו אחריו ר"ח ור"י והיה ויכוח בניהם האם לעזור לו או לא אמר ר"י בודאי הקב"ה הקדים תרופה למכה וזימן לו לעשות חסד בכדי להצילו ואכן נוכחו שכך היה, ללמדנו כיצד הקב"ה שולח לאדם זכות בכדי להגן עליו ולהצילו לעתיד.

שליחיו של הקב"ה להקדים תרופה למכה:

וכך מבואר בזוהר כרך א (בראשית) פרשת וירא דף קד ע"א אמר רבי אלעזר שכאשר הקב"ה אוהב את האדם מרחם עליו ושולח לו מתנה לפני שיצא עליו גזר דין, ומהיא המתנה שהקב"ה נותן שולח לו עני שיזכה על ידו במה שיתן לו צדקה ובזכות מעשה הצדקה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בכדי שהמזיק יראה ויזהר ממנו ולא יזיקנו. והם שליחיו של הקב"ה לאדם הן מעשה הצדקה והחסד בכדי להקדים תרופה למכה, ולכן כל מה שמתחולל סביב כל אדם אשר נזקקים לעזרתו בכל תחומי החיים אם זה צדקה או עצה או שרות מפאת תפקידו ומעמדו או סיוע בגופו הן הם שליחיו של הקב"ה שמזמינם לאדם בכדי לזכותו שעל ידי אותה זכות יתאפשר לבטל מעליו את הגזירה, ולכן פעמים רבות האדם בועט בשליחיו של הקב"ה ועוד מתלונן למה דוקא באים אליו, ולמה מנדנדים לו, והרי אין ספק שאם היה שולח אדם נכבד בעיניו איזה שליח לבקש איזו בקשה היה שמח בהזדמנות כזו שאותו אדם נכבד נצרך לבקש ממנו ועושה הדבר בשמחה, ק"ו אם הוא מראשי הממשל ועוד יותר אם הוא מגדולי הדור אין ספק שהיה שמח על הזכות שנפלה בחלקו לעשות רצון אותו נכבד, וכן ככל שנרחיק לכת שיהיה המבקש נכבד יותר בעיניו תגדל תשוקתו לעשות רצונו בשמחה רבה, וא"כ ק"ו בין בנו של ק"ו אלף אלפי פעמים כאשר הקב"ה שולח שליח לבקש ממנו טובה או עזרה היה האדם צריך לרקוד על הזכות שנפלה בחלקו, ועוד יותר כאשר יודע שכל שליחות זו היא בכדי לעזור לעצמו כי גומל נפשו איש חסד כאשר נבאר, וא"כ כיצד האדם מתמרמר או עכ"פ דוחה את השליחים של הקב"ה ופעמים רבות שפונים אליו לבקש צדקה או חסד או עזרה מסרב הרי הוא מזיק את עצמו וזו טעות אנושית במבט הנכון למתחולל מסביבו, לכן החובה על כל אדם להתבונן שכל הנעשה סביבו אינו במקרה אלא מכוון מאת השי"ת לטובתו ולסייעו ולהקדים תרופה למכה והן הם שליחיו של הקב"ה ודרך זה יוצר תקשורת עם האדם, ולכן ישמח בכל הזדמנות אשר מזדמנת לו בחייו, וכמאמר דוד המלך אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, כוונתו בזה שמבקש שהלואי שתמיד כל ימיו ירדפו אחריו צדקות וחסד כי הם לטובתו של האדם.

המבקש שליחיו של הקב"ה:

ובזה מובן היטב ומדוייק דברי דוד המלך ע"ה שכתב אשרי משכיל ולא אשרי הנותן, בהיות וצריך האדם להפעיל את שכלו ולהתבונן שכאשר הגיע אליו הדל הוא לא בא מעצמו אלא הוא שליחיו של הקב"ה לטובתו והוא אשר כתב "אל דל" הכוונה בזה שהאל

התקשורת של הקב"ה עם האדם

שלח הדל, וכל זה למה בכדי שימלטהו ה' שהוא שם מידת הרחמים, ביום רעה היינו לבטל מעליו גזירה רעה. אך אדם שאינו משכיל ולא מתבונן אלא אדרבא נמאס לו וכועס שמטרידים אותו כל מיני מבקשי צדקות ולכן דוחה אותם הרי מאבד את הזכות שהקב"ה שלח לו להצילו.

ויקחו ולא ויתנו:

ובזה מובן היטב מדוע התורה כתבה ויקחו לי תרומה ולא ויתנו, בהיות ואדם שנותן תרומה הוא בעצם לוקח לעצמו נסים ונפלאות ישועות ונחמות ומקדים תרופה למכה לבטל מעליו כל מרעין בישין.

דרשת חז"ל צדקה תציל ממוות:

ויסוד דבר זה דרשו חז"ל מהפסוק במשלי פרק יא (ד) לא יועיל הון ביום עֲבָרָה וְצָדָקָה תִּצְלֵל מְמוֹת: ודרשו חז"ל במסכת בבא בתרא דף י ע"א א"ר חייא בר אבא, רבי יוחנן (רמי), כתיב [משלי י"א] לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות, וכתיב [משלי י'] לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות. זאת אומרת גם אם יש לאדם הון רב לא יועיל לו להצילו מיום עברה וגזירה רעה, אולם מי שנותן צדקה בכוחה להציל ממות.

הזמין את עצמו לחתונה:

ומסופר הנה מעשה שאירע ליהודי חשוב בירושלים שמו היה מר אורנשטיין והיה מתגורר בשכונת מאה שערים סמוך לשער שכם, והיה ידוע ומפורסם כאיש צדקה וחסד, פעם אחת בא אליו עני אחד ולו בת בוגרת שלא היה באפשרותו להשיאה ובידו מכתבי המלצה מגאוני הדור העני חשב שהעשיר יתן לו סכום צנוע בלבד לסיוע לצרכי החתונה, אולם התפלא מאוד לשמוע מהגביר שהוא מוכן לשלם לו את כל צרכי החתונה, לאחר שהעני נקב בסכום הדרוש לזה עמד הגביר ונתן לו את מלוא הסכום, ראה הגביר שהעני עומד ומשתומם על הסכום הגדול שניתן לו, כדי לעודדו פתח הגביר ואמר שמע נא אני נותן לך את כל זה בתנאי שתזמין אותי לחתונה, העני צחק ואמר בוודאי שאזמין לחתונה הרי כל החתונה היא בזכות נדבת לבך, העני יצא לדרכו והחל בהכנות לחתונה כשהכל היה מוכן ומזומן יצא אב הכלה לאולם הנישואין בשמחה, אך למרבית הפלא שכח להזמין את הגביר העשיר שתתן את הוצאות החתונה, כשעמדו החתן והכלה להתחיל בטקס הנישואין לפתע נזכר אבי הכלה ששכח להזמין את הגביר מרוב טירדותיו, במוחו הבריק רעיון הוא דפק על השולחן ואמר רבותי את כל צרכי החתונה הזאת תרם הגביר מר אורנשטיין אני מצטער שדווקא אותו שכחתי להזמין לחתונה אנא בואו עמי ונלך יחדיו אל ביתו להזמין, הקהל נאות לצאת ביחד לביתו של העשיר באותה שעה כמעט ואירע דבר נורא, לביתו של מר אורנשטיין פרצו שודדים ערבים ובאיומי אקדח דרשו שיתן להם את כל כספו הוא פתח להם את הכספת השודדים נטלו את הכסף שבתוכה והניחוהו על השולחן, השודדים לא הסתפקו בכך אלא דרשו עוד ועוד מכיוון שלא נעשה רצונם הם כפתו את האיש ואת אשתו בחבלים וקשרום, השודדים המשיכו לאיים עליו כדי שייתן להם את כל כספו, תוך

התקשורת של הקב"ה עם האדם

כדי כך הגיע אבי הכלה עם התזמורת הרעשנית וקהל המוזמנים עד סמוך לביתו של הגביר, כששמעו השודדים את קול הרעש חשבו שזוהי המשטרה שהוזעקה לבית הגביר מיד נשאו את רגליהם וברחו בהשאירם את כל הכסף על השולחן הגיעה כל הפמליא לבית העשיר, והופתעו לראות אותו ואת אשתו כפותים, מיד שיחררו אותם מכבליהם הגביר סיפר להם את כל הקורות אותו, ואמר אילו לא הגיעה כל הכבודה הזאת אל ביתו כפסע היה בינו ובין המוות רק בזכותם נשארו בחיים על כל רכושם ממש צדקה תציל ממות.

בשביל עוף ניצל בנו ממות:

מסופר בספר טובך יביעו: על דלת ביתו של אברך ת"ח מיקירי קרתא דירושלים שהתברך בארבעה עשר ילדים התדפקה אשה ענייה וביקשה שיתנו לה בשר עוף לאכול בעל הבית שככל עמלי תורה אין הפרנסה מצויה בביתו בשפע וכל בני משפחתו ניזונים מלחם צר ומים לחץ ניסה להסביר לאשה שאת שני העופות היחידים שיש לו במקרה הוא שומר לחג הקרב ובא ואם יתן לה את הבשר לא יישאר לו במה להאכיל את עולליו המרובים והאשה נשארה לעמוד בפתח מתחננת על נפשה ועל רעבונה. לא עברו שניות אחדות והאברך עשה את חשבון נפשו בצורה אחרת אם האשה האומללה הזו לא התביישה להגיע עד פתח ביתי ולבקש שיתנו לה בשר לאכול אות היא שבאמת הגיעו לדידה מים עד נפש וא"כ מה יקרה אם ילדיי לא יאכלו בשר בחג ישראל רחמנים בני רחמנים הם אומרים ועושים הוא ממחר להתנצל בפני האשה על סירובו ומבקש ממנה להמתין עד שילך למקרה ויוציא את העוף כיון שהבין את הזכות הגדולה שהזדמנה לידי להאכיל אשה ענייה מיהר האברך בשמחה להוציא את הבשר כדי לחוש את מידת העניות ששררה בבית די אם נאמר שהמקרה שעמד במטבח היה מהמודל הישן שאי אפשר לפותחו מבפנים ודלת המקפוא בתוך המקרה האברך ניגש למקרה ומפיו נפלטת זעקת אימים את מי הוא מוצא שמה את ילדו בן השלוש שניכלא בתוכו מבלי יכולת להשתחרר הילד היה כבר כחול לגמרי וסבל מקשיי נשימה איומים בניסי ניסים הצליחו אנשי ההצלה להחזיר אותו למצב נשימתי סדיר ומנתוני הדו"ח הרפואי עולה שאם הפעוט היה נשאר במקרה עוד מחצית הדקה היה קורה הגרוע מכל כיוון שלא היתה לבני הבית כל סיבה לגשת למקרה בתוך מחצית הדקה הקרובה הרי שהמסקנה החותכת היא שרק מעשה החסד שהחליט בעל הבית לעשות ברגע האחרון הציל את בנו ממוות בטוח לבד מהראייה המאלפת לדברי חז"ל שאינם זקוקים לראייה שצדקה מצילה ממוות אפשר לשאוב מסיפור זה עוד לקח חשוב מאין כמותו ממצווה לא מפסידים לעולם.

הלואה של עשרים ₪:

סיפר אחד מתלמידי הישיבה הק' בירושלים אשר בעת פיגוע הדמים רח"ל בשוק מחנה יהודה ע"י מחבלים צוררים ימ"ש היה אביו בתוך השוק ובעת לכתו שם עכבו ידידו ושאלו אם יש לו להלוות עשרים ש"ח ואכן הלואה לו ותיכף כשרצה להמשיך לילך אירע הפיצוץ הנורא במרחק של כמה מטרים לפניו ואילו היה ממשיך בדרכו לפני כן היה ח"ו מצבו כשאר האנשים הפצועים או ההרוגים רח"ל והכל בזכות כח החסד והצדקה.

העץ קרס בשלג:

עוד מעשה על הרה"ח ר' חנינא שיף זצ"ל שבאחת מהשנים כשהיה שלג בירושלים צעד בדרכו ובאמצע הדרך עצרו שם אדם בבקשת צדקה ואכן עצר ולמרות הלבוש החורפי שלף את ארנקו ונתן לו ותיכף כשרצה להמשיך לדרכו נפל לפתע גזע עץ גדול במרחק של כמה מטרים לפניו ואילו לא נתעכב בודאי היה נופל עליו וזהו ממש דברי חז"ל צדקה תציל ממות.

סיפור מופלא ביותר על 'צדקה תציל ממות', מפי בעל המעשה

שמי ר' חיים אליעזר רוזנפלד. סבי הקים את המוסד 'בית לפליטות' לאחר מלחמת העולם השנייה, כדי לתת מחסה לבנות שעלו מאירופה. הוא התמסר אליהן כמו אב רחום, ודאג להן לשידוכים הגונים. בהמשך, הפנימיה התמסדה, וממשיכה לקבל בנות שמסיבות שונות לא יכולות לגדול בביתן. היום אני מנהל את הפנימיה. בסייעתא דשמיא, בזכות הצוות הנפלא שנותן את כל הלב והנשמה שלו לבנות, אנחנו מעניקים לבנות היקרות שלנו בית, עד שהן זוכות להקים בעצמן בתים נאמנים בישראל. נכנסתי לתוך בניין הפנימיה. אנחנו עומדים לפני סיום של פעילות ענפה בנושא השבת, ומתכוונים לשיא - שבת התעלות במירון. במשרד מחכה לי עבודה רבה. לתאם, לתזכר, לחתום, להחתיים, להזמין, להחליט, לדון, להכריע □ אני עסוק מאוד. לפתע אחת המורות ניגשת אלי עם בקשה דחופה: "המנהל, יש לי כאן בת, שמוכרחה כמה בגדים כדי להסתדר טוב יותר". תהיתי מדוע אי אפשר לחכות עם הבקשה ליום ראשון? נושא הכספים הוא מורכב ודורש רישום מדויק. אני צריך לשלוח אישור חתום למזכירה כדי להוציא סכום כלשהו. היא מוציאה צ'ק, ואחרי זה אני חותם. צריך גם לברר, כמה יש וכמה אפשר. איך אני מארגן עכשיו כסף לקניית בגדים? אני לא דוחה את הבקשה. הוצאתי את הארנק שלי והנחתי כמה מאות שקלים על השולחן. "זה בשביל בגדים לנערה". המורה לקחה את הכסף בתודה, ואני חשבתי לעצמי שיהיה לזכות. צריך זכויות שישמרו עלינו שבת כזאת. יום חמישי בלילה, אני מוסר שיחה מרגשת על גדלותו של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי ועל 'זכור ושמור'. ההתרגשות נוסקת לגבהים. אנחנו עולים על אוטובוסים ויוצאים לקראת סוף הלילה. בנות הפנימיה יושבות באוטובוס עם בנותיי. אני ברכב עם אשתי ושלושה בנים - בחור, ילד בן שמונה ותינוק בן חודשיים. הנהג הוא חבר שלי. הגענו לטבריה השכם בבוקר. התפללנו שחרית בציון של התנא רבי מאיר בעל הנס. התוכנית היתה להמשיך משם לפקיעין, ולעצור במערה שבה התנא רבי שמעון ובנו התחבאו מפני הגזירה. תכננתי למסור במקום הזה הרצאה מרגשת בנושא של מסירות נפש. אחת המדריכות התקשרה אלי ואמרה: "הרב, הבנות ערניות למדי. נראה שלא כדאי לחכות עד שנגיע לפקיעין. אולי עדיף שתמסור את ההרצאה עכשיו באוטובוס?" הסכמתי. האוטובוס עצר וגם המכונית. פתחתי את דלת הרכב, בני הבחור יצא מהמושב האחורי, החזיק לי את הכובע ועבר לשבת במושב שליד הנהג. פתאום קפצה בחורה מהאוטובוס, וצעקה: "אני רוצה את נפתלי!" - התינוק בן החודשיים. הפנימיה שלנו מיועדת לבנות מגיל עשר. כאשר יש להן הזדמנות להחזיק

התקשורת של הקב"ה עם האדם

תינוק, הן שמחות מאוד. אשתי לא רצתה למסור את נפתלי. "תשאירי אותו כאן", היא אמרה. הבחורה פשוט לא שמעה. היא פתחה בעצמה את החגורה של הבוסטר. היא לקחה איתה את התינוק ורצה מיד חזרה לאוטובוס. התנהגות לא ראויה לחלוטין! אבל אנחנו באמצע הכביש. תכננתי לטפל בעניין החינוכי הזה במשך השבת. עליתי לאוטובוס. הנהג הניע. לקחתי את המיקרופון והתחלתי לדבר, כשעניי מופנות לכיוון חלון האוטובוס האחורי. דיברתי על רבי שמעון ורבי אלעזר, עץ חרוכים ומעיין, אליהו הנביא בפתח המערה □ הבנות היו מרותקות. לפתע אני רואה אנשים יוצאים מהמכוניות שלהם וצועקים. הבנות מסתובבות לאחור, ומישהי צעקה: "זה הרכב של המנהל!". אני יורד מהאוטובוס. ראיתי שמוציאים אנשים מהרכב השני ומשכיבים אותם. הלב רועד. מי יודע באיזה אופן אמצא את בני המשפחה שלי? היו אלו הרגעים הקשים ביותר בחיי. ברכב גיליתי שאשתי נפגעה באופן חמור. עדיין אי אפשר לדעת עד כמה. הבן שלימי בן השמונה קיבל מכה חזקה מאוד בפנים ליד העין. המקום התנפח מרגע לרגע. וירד ממנו דם רב. הבחור קיבל מכות יבשות. הכובע שהשארתי אצלו התרסק לגמרי, אבל הוא יצא שלם. איזה נס שעליתי לאוטובוס ופיניתי את המקום, והוא עבר למושב הקדמי! בתוך הבלגן נזכרתי בבני התינוק, נפתלי! הסלקל שלו התהפך לגמרי. כל האזור שלו נפגע מאוד. הבחורה שלקחה את התינוק, הצילה את חייו! אתם יודעים מי זו היתה? הנערה, שעבורה נתתי כסף, כדי שיקנו לה בגדים! זה בדיוק, אבל בדיוק 'צדקה תציל ממוות'. בני השתחרר תוך שבוע, למרות שאמרו שהוא צריך להישאר בבית-הרפואה זמן רב. בהתחלה אמרו, שיש לו שבר רציני ושהעין ניזוקה. העין בריאה לגמרי בחסדי ה'. גם אשתי השתחררה לאחר שבועיים ללא הליכון ובלי מקל. היא אומנם נשענה על אשתו של הנהג, אבל הלכה בכוחות עצמה! [פניני עין חמד]

מוסר השכל:

עלה בידנו מוסר השכל לאחר אשר דיברנו על אבא שבשמים עד כמה חובה עלינו לעשות רצנו כמו במצות כיבוד אב ואם ויותר מכך, עכשיו אנחנו לומדים איך השם יתברך מדבר איתנו ויוצר קשר עם האדם כי כאשר מזדמן לאדם איזה בקשת עזרה צדקה וחסד ידע שהקב"ה מתקשר אליו ושולח לו את שליחיו הטובים בכדי לסייעו ולבטל מעליו גזירה רעה בהווה או בעתיד, ולכן יקבלו במאור פנים ובשמחה וימלא את אשר התבקש כפי יכולתו, ולכן כתבה התורה בלשון ויקחו לי תרומה, כי עזרה וחסד שעושה עם הזולת הוא לוקח ולא נותן, וזהו שאמר דוד המלך גומל נפשו איש חסד שהאדם צריך לדעת כי כאשר עושה חסד עם הזולת הוא בעצם עושה לעצמו חסד, ולכן השם יתברך מזמן לו מעשה חסד אלא בכדי להקדים רפואה למכה. ובפרט בתקופתנו אשר כל יום מתחולל גזרות קשות ומידת הדין מתוחה ועצה אחת יכולה לעזור להרבות בצדקה וחסד ואיש את רעהו יעזורו ועל ידי זה יקויים בנו הפסוק ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה אמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

ושכנתי בתוכם

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ (כה, ח)

'מקדש', זה משהו 'קדוש'.

המושג 'קדוש', כולל שתי הגדרות:

האחת - מובדל ומופרש; והשניה - מיוחד למשהו או למישהו מסויים.

- ושתי ההגדרות הללו יוצרות מציאות אחת. כי כשהדבר 'מיוחד' למשהו מסויים, הוא חייב להיות 'מופרש' מכל השאר.

זה כמו השילוב בין 'אהבה', ל'יראה'.

האהבה - היא החיבור לדבר. כשאתה אוהב, אתה מחובר. כך אתה גם תעשה את המוטל עליך כלפיו.

והיראה, זה החשש שמא החיבור הזה יפסק. שמא הוא לא יהיה מושלם. ואז אתה מציב לעצמך 'גדר', 'מסביב' לחיבור הזה, אותה לא תעבור לעולם.

כך גם 'הרי את מקודשת לי'. מקודשת - מלשון 'קודש'.

דהיינו:

את מופרשת מכל העולם, ומיוחדת - לי.

וגם כאן, שניהם זה דבר אחד. כי כדי להיות מיוחדת לי, כדי שההתייחדות הזו תחזיק מעמד - עליך להיות מופרשת מכל העולם.

- זו היראה האמיתית. החשש שמא הדבר הגדול שהולך ונרקם כאן - יפול ויתרסק.

ויראת העונש, הפחד שמא יכאב לנו, זה משהו אחר לגמרי (עי' רמב"ם תשובה י, א).

- היא אינה היראה הנכונה, האמיתית, המיוחדת. חז"ל קוראים לה 'יראה רעה'. לא היא היראה שעליה נאמר 'יראת השם לחיים' (משלי יט, יג. עי' הקדמת הזוה"ק יא ע"ב).

אז זה ה'מקדש'. מצד אחד - התייחדות, חיבור, אהבה; ומצד שני - הבדלה, ניתוק, ויראה.

*

לזכות לחיי העולם הבא

'מקדש', אינו רק דבר שיש בו קדושה.

- הוא עצמו - 'מקדש'. הוא ה'חפצא' של הקדושה. של ההבדלה, של ההתייחדות.

למה המקדש 'מקודש'? למה הוא 'מתיוחד'?

אז התשובה הידועה היא - 'מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות' (רמב"ם הל' בית הבחירה א, א).

כולנו מצפים למקדש הזה. ואף על פי שיתמהמה - אחכה לו.
הציפיה הזו היא משהו שצריך ללוות אותנו באופן קבוע. בכל רגע ורגע. 'בכל יום שיבוא'.
- זה מאוד מאוד חשוב. זהו אחד מעיקרי האמונה.
ומה יעשה המשיח בבית המקדש?
- יקריב קרבנות!
כך מפורש ברמב"ם (מלכים יא, א).
וחוץ מזה, מה עוד יהיה אז?
- 'לא יבטל דבר ממנהגו של עולם'. לא יהיה שינוי מהותי.
ומה כן?

- אנחנו נצא לחירות משליטת העמים. ויותר מזה - אנחנו נשלוט בעולם כולו (שם יב, א).
ונוכל גם לאכול, ולשתות, ולשמוח.
- ולמה צריך את כל זה?
- לא באמת כדי לשלוט, או כדי לאכול ולשתות; אלא כדי - לקבל עולם הבא!
כי כשכל הדברים הללו יקרו, נהיה פנויים לגמרי - לעסוק בתורה ובחכמתה. לא יהיה מישהו שיבטל אותנו.
וכך העולם הבא שלנו - מובטח (שם, ד).
ואם כן:

- מדוע צריך מקדש? ומשיח?
- כדי להקריב קרבנות, וכדי לזכות - לחיי העולם הבא.

*

סיועתא בלי דשמיא

ומדוע צריך להקריב קרבנות?
הקרבנות, הם עבורנו.
- איך עבורנו?
אז ככה:

פעם, לפני אלפי שנים, היו האנשים רגילים - להקריב קרבנות. לאלילים.
- זה היה ה'הלוך ילך'. הרגילות. חלק מהחיים.

הם היו קמים בבוקר, הולכים אל ה'היכל' בו היתה 'דמות' כלשהי, ומקריבים לה איזה קרבן.

- שתהיה להם במשך היום איזה 'סייעתא'. בלי שום 'דשמיא'; אבל זה לא הפריע להם. ואז היו מתפנים לעבודת יומם. זו כנראה היתה מלווה בהרבה 'סייעתא' כזו. כך עוברות להם אלפים שנה בערך. ואז יורד לעולם משהו חדש:

- ידיעת ה'!

יש בורא. אחד ויחיד. והוא הכח היחידי במציאות. אין כח לשום דבר אחר תחתיו. הבעיה היא, שקשה לאנשים לשנות דעה כל כך מהר. מעבודת אלילים גרושת קרבנות וטקסים, לעבודה אחרת לגמרי.

- 'כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו, כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל'. 'והיה דומה אז כאלו יבא נביא בזמננו, זה שיקרא לעבודת השם, ויאמר - השם צוה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה, אבל תהיה עבודתכם מחשבה מבלתי מעשה' (מו"נ להרמב"ם, ג, לב).

- האנשים לא היו מסוגלים לקבל שינוי מהותי כזה. זה לא היה 'עובר' אצלם. ומה הפיתרון לכך?

- לקבל את המצב כפי שהוא.

יש קרבנות, אז שימשיכו להקריב קרבנות. יש קטורת - אז שתהיה קטורת גם הלאה. - אבל כל זה - כלפי האלוקים האמיתי.

ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם, והעתיקם מהיותם לנבראים ולעניינים דמיוניים שאין אמתות להם - לשמו ית'.

'וצונו לעשותן לו ית', וצונו לבנות היכל לו, 'ועשו לי מקדש'. ושיהיה המזבח לשמו, 'מזבח האדמה תעשה לי'. ושיהיה הקרבן לו - 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. ושישתחו לו, ושיקטירו לפניו' (שם).

את כל מה שעשיתם לאותן 'עניינים דמיוניים' - תעשו כעת לה' יתברך.

ה' - הוא מופשט. נבדל. וככזה, הוא לא צריך את כל הקרבנות הללו.

אבל העולם כולו היה שבוי ב'קונספציה' הזו, של היכלות. ומזבחות. קרבנות. וקטורת. וכדי שנוכל לקבל את השינוי - צריך שיהיה גם לנו 'מקדש'.

ולכאורה - איך זה יכול להיות? האם כל המצוות הגדולות הללו, בית המקדש, קרבנות, קטורת, וכל עבודת המקדש, והם - 'כולם בלתי מכוונם לעצמם, אבל הם מפני דבר אחר'??

- אז הרמב"ם עונה שם על השאלה הזו. לא נאריך כאן בביאור תשובתו.

*

ויקחו לי

ננסה לקרוא שוב את הפסוק:

ועשו לי מקדש.

- 'לי'.

וגם לפני כן:

- ויקחו לי תרומה. לי!

ובהמשך: 'ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך... לכהנו - לי'. 'וכיהנו - לי'. 'לכהן - לי'.

אם נלמד את המילים כפשוטן, אז זה נשמע כך:

- ה' מבקש מאיתנו משהו - עבורו. שיהיה 'לו'.

וזה קשה מאוד. זו אולי הקושיא הכי קשה שיש:

- ה' צריך משהו??

הוא צריך - 'משכן'?

משכן, זה מלשון 'שוכן'. במילים שלנו - הוא גר שם. כמו שאתה גר בבית שלך.

והוא יתברך - הלא 'השמים ושמי השמים לא יכללוהו'; ו'אין עוד מלבדו' - הוא מלא

את הכל!

- האם הוא צריך איזה 'שיכון' בתוך הבריאה שלו? האם לא 'מלא כל הארץ כבודו'?

אז התשובה היא - לא. הוא לא צריך.

באמת אין לו מקום כאן. הוא - מקומו של עולם.

ולכן חייבים לומר, שמצות הקרבנות - היא עבורנו. מסיבה צדדית, כזו או אחרת. לא יכול

להיות שה' צריך איזו 'אכילת גבוה'. לא יתכן!!

- אבל כל זה, רק כשאנחנו מגדירים - 'בורא עולם'. ו'אין עוד מלבדו'.

ואם היחס שלו אלינו הוא רק כ'בורא העולם', אז באמת - הוא לא צריך כלום.

ולפי הרמב"ם, כאן זה נשאר. ככה זה, וזהו.

הרמב"ן, לא סבר כך.

- כך גם כל רבותינו בעלי הקבלה.

*

'ראויים שיהיה בהם מקדש'

מעמד הר סיני. עשרת הדברות.

- אלו מקצת מן המצוות - שהן 'כמו אבות למצוותיה של תורה' (עי' בכ"ז ברמב"ן, תחילת

פר' תרומה).

ואנחנו הסכמנו, וקיבלנו על עצמנו, לעשות את כל המצוות. את כל מה שיצווה עלינו משה רבינו בשמו של ה' יתברך.

הוא מצווה, אנחנו מקבלים.

- והמטרה?
לכאורה - חיי העולם הבא!
אבל עוד לפני המטרה:
ה' כורת איתנו ברית על כל זה.
- ברית!
למה צריך ברית? אם נקיים, נקבל. ואם לא - לא נקבל!
הלאה.
'מעתה, הנה הם לו לעם, והוא להם לאלוקים' (רמב"ן שם).
אנחנו נעשים העם שלו. והוא ה'אלוקים' שלנו.
- מה הענין בזה?
הרי אני זה שעושה מצוה, ואני זה שמקבל את השכר. ואת ה'ציבור' אני צריך רק כדי שהמצוה שלי תהיה טובה יותר - כמו מנין לתפילה, למשל.
- אז מה הענין לייצר 'עם' כזה?
רגע. זה לא נגמר:
'והנה הם קדושים'.
- אנחנו נעשים 'קדושים'. מיוחדים. מופרשים.
ומה מטרת הקדושה הזו? או יותר נכון - לאיזו מטרה 'הוקדשנו'?
אז הרמב"ן ממשיך: 'והנה הם קדושים, ראויים שיהיה בהם מקדש - להשרות שכינתו ביניהם'.
המטרה - אם נמשיך עם ה'מהלך' דלעיל - זה המקדש. הקרבנות.
והסיבה למקדש ולקרבנות היא - שוב, לפי המהלך של הרמב"ם - שלא נשנה את הדעת שלנו מהר מידי. שנוכל לקבל מציאות של אלוקים מופשט, לא כזה שצריך איזו 'אכילה'.
לפי מה שמובן מדברי הרמב"ן, אז התהליך הוא כך:
קבלת המצוות.
כריתת ברית.
אנחנו נעשים ה'עם' של הבורא, והוא נעשה 'אלוקנו'.
אנחנו הופכים להיות 'קדושים'.

ואז אנחנו ראויים - ל'מקדש'.

ומה המטרה לכל זה?

- האם כדי שלא נשתנה מהר מדי??

- לא יכול להיות!

*

מלכות

אז יש כאן מחלוקת ברורה.

לדעת הרמב"ם, המקדש והקרבנות - הם תוצאה של מציאות קיימת. אין ברירה אלא לייצר משהו 'כאילו' גשמי.

והאמת היא, שה' יתברך - מופשט לגמרי מכל הדברים הללו. הכל - בשבילנו.

והסיבה היחידה שאנחנו מצפים שכל זה יחזור, היא - כדי לזכות לשכר העולם הבא. שנהיה פנויים לאגור את השכר הזה.

לדעת הרמב"ן, יש כאן משהו אחר לגמרי.

המילים 'ועשו לי מקדש', הן רק חצי משפט.

וההמשך:

- ושכנתי - בתוכם!

וכמו שאומר הרמב"ן בעצמו:

- 'והנה הם קדושים, ראויים שיהיה בהם מקדש - להשרות שכינתו ביניהם'.

ה', הוא באמת 'מופשט'. לגמרי.

אבל הוא רצה - 'שיהא לו דירה בתחתונים'.

דירה - 'משכן'. מקום לשכון בו (עי' תנחומא נשא כד).

וכשזה במשכן, אז זה כבר לא רק ב'משכן'. זה 'ביניהם'. בתוך עם ישראל עצמו.

ואיך זה שמישהו 'מופשט' - צריך איזו דירה??

- האם יש אפשרות כזו שהוא 'יצטמצם' לאיזה אוהל יריעות, ל'בין הכרובים', לתוך

ליבותיהם של קרוצי חומר?

אז לגבי ה'אפשרות', אין שאלה. הוא כל יכול. השאלה היא רק - מה באמת קרה כאן.

הבורא, 'נתאוה' - ל'דירה'.

אז הוא התגלה - כמלך. כמישהו שצריך דירה כאן.

'בורא', זה לא 'מלך'. בורא - הוא עושה את הכל. לא מולך על מציאות קיימת.

ויותר מכך:

כלפי הבורא, אין מקום של 'בחירה'. הכל בידיים שלו. הוא עשה - ועושה - ויעשה - לכל המעשים.

אבל מלך, הוא אך ורק - בבחירה.

מלך, אינו 'שליט'. הוא לא כופה את עצמו. כפיה - אינה מלכות!

מלכות נוצרת רק מכח בחירת העם. יש להם אפשרות להמליך את המלך, ויש אפשרות שלא.

אם העם ירצו - הוא יהיה מלך. ואם לא, אז לא!

וכפי שאנחנו אומרים: 'מלכותו - ברצון קיבלו עליהם'.

וכשהעם 'מקבלים' את מלכותו של המלך, אז היא 'חלה' בהם ממש. היא נעשית חלק מהם. הלא בלעדיהם, בלי הרצון שלהם - היא אינה קיימת!

אז רצון העם במלך, היכולת שלהם לבחור בו, והשייכות שלהם אליו - הם מהותה של המלכות.

מלכותו של המלך, היא גם - במלך עצמו. ברצונו למלוך, ביכולתו למלוך. אחרת הוא לא יהיה מלך.

אז ה'מלכות' היא מציאות כזו, שנמצאת גם במלך עצמו - וגם בעם. היא הנקודה המאחדת. המקשרת. המחברת.

- ושכנתי - בתוכם!!

*

התהליך

אז ה' מתגלה - כמלך.

וכמלך, הוא 'נכנס' למציאות שלנו ממש.

הוא נשאר מופרש ומובדל; אבל הוא כאן.

אגב, זה הפירוש האמיתי של 'מופרש' ו'מובדל'. כי אם אין שום קשר, אם ה' הוא מעל כל מציאות שהיא - לא צריך 'להפריש' ו'להבדיל' אותו. הוא ממילא לא שייך לכאן בכלל.

אבל אם הוא כאן ממש, אז צריך להבין - שהוא לא באמת כמונו.

יש לו 'בית'. משכן. ויש שם קרבנות. 'אכילת גבוה'. ויש גם קטורת, 'לריח ניחוח'.

- ובכל זאת - הוא ממש לא כמונו!

את זה אנחנו נצטרך להחדיר לעצמנו. אפילו שהוא כאן - הוא מופרש ומובדל.

הרמב"ן גילה לנו את התהליך. כפי שהובא לעיל:

- קבלת מצוות - כריתת ברית - אנחנו עמו והוא אלוקנו - אנחנו 'קדושים' - ואנחנו ראויים ל'מקדש'.

אז בתחילה - קבלת מצוותיו יתברך. אנחנו מקבלים את המלכות שלו, עלינו. אלינו. והוא כורת איתנו ברית. כך חייב להיות!
- הרי מלכות היא קשר, אהבה, חיבור. ובחיבור אמיתי - כורתים ברית!
ואז אנחנו נעשים 'עמו', והוא נעשה - 'אלוקנו'. אנחנו משתייכים אחד לשני. מתחברים. וכעם שלו, אנחנו נאמנים אליו. לגמרי. בלי שום 'הצצה' לכיוון אחר חלילה. אחרת - זו מרידה במלך!
וכך אנחנו 'קדושים'. מיוחדים אליו, מופרשים מכל ה'אחר'.
- זהו השילוב של אהבה ויראה. אנחנו אוהבים - רק אותו; ויראים מכל 'פניה' אחרת. וכשאנחנו כאלו, אנחנו באמת ראויים - ל'מקדש'. ל'שכנתי בתוכם'. למציאות הנפלאה הזו, בה ה' יתברך - שוכן בנו. בקרבנו. בתוכנו ממש.

*

ידבנו ליבו

מלכות ה' יתברך, מתגלית בה' האחרונה של שם הוי"ה.
החיבור של הה' לאותיות שלפניה, למלך עצמו - אינו מובן מאיליו. הוא לא תמיד מתגלה. החיבור הזה - הוא המטרה שלשמה נבראנו. הוא כל החיים שלנו.
וכשבני ישראל תורמים למשכן, אז זה נקרא 'תרומה'.
- תרום - ה'.
הה' הזו, מתרוממת. מגיעה למקומה הנכון. השם הגדול - נעשה שלם.
- וזו תכלית המציאות כולה!
זו הכונה של המילים 'וזאת התרומה'. 'זאת' - זו המלכות.
וכש'תקחו מאיתם', אז 'התרומה לי - ואני עמה' (רמב"ן כאן, ג).
כך ה'כבוד' הזה, שירד בהר סיני - נמצא כל הזמן בינותינו (רמב"ן כאן, ב).
- כבוד, זו המלכות.
ואנחנו - מקבלים אותה עלינו.
הקבלה הזו, מאופיינת - בהתמסרות, בהשתוקקות ורצון, ובאהבה גדולה.
- ב'ידבנו ליבו'.
כשה'לב' רוצה, משתוקק, נכסף - אז המלך שוכן בו. שורה בו. פועל בקרבו.
עד כדי כך, שה'מקום' בו ה' באמת שוכן - הוא הלבבות שלנו. של עם ישראל. של העם שמקבלים אותו ב'רצון'.

והמשכן, הוא רק המקום המאחד את כל הלבבות שלנו. את הידבנו ליבו של כלל ישראל (הגר"א בביאורו לשיה"ש א, יז).

- הוא 'חפצא' של 'מקדש'. של התקדשות. של התייחדות. של אהבה וחיבור. ההתעוררות הזו - כבר נמצאת בנו. זה לא משהו שצריך 'ליבא' מעבר לים. כי בעצם זה שאני בן לעם היהודי, אני כבר שם. ה'שבב' - נמצא בי. אני צריך רק לעורר אותו.

- ואיך מעוררים אותו?

- לומדים את הסוגיא. מבינים את משמעות המושג 'ושכנתי בתוכם'. מה זה בכלל ה'ושכנתי' הזה, מה זו 'שכינה'. ומי הוא זה ש'שוכן' בה.

הלימוד הזה, מעורר את הנקודה הפנימית הזו. כי 'דעת', היא תמיד - מחברת. ואם כן - למה אנחנו מצפים ומחכים?

- למשיח, למקדש, לקרבנות - למלכות ה' יתברך!

שהה' האחרונה - תשוב סוף סוף למקומה!

שעם ישראל יזכה לשוב בתשובה, ואז 'תשוב ה'' - למקומה!

ש'תלבב את רעיתך, ותכרות לה ברית חדשה' (מתוך סדר העבודה ליו"כ. ועי' ירמיהו לא, ל).

וכך 'תודיע לכל אהבתנו, ותהלך בקרב מחנותינו' (שם). בקרבנו ממש.

- בקרוב ממש.

אבל זה לא רק 'אז'. לעתיד לבוא, כשיבוא משיח. זה גם עכשיו ממש. בכל רגע ורגע.

כי אנחנו בארץ ישראל. ארץ הקודש. ארץ שקדושתה מעולם לא בטלה, והשכינה - מלכות ה' יתברך - לא זזה מכאן.

ובפרט בדורות האחרונים - כשזה לא רק 'יחידים', אלא יש כאן 'עם ישראל'. מלכות, חלה - על 'עם'.

נכון שיש כאן מרד גדול בה', ושמו - 'מדינת ישראל'. אבל אנחנו לא נאפשר לו להפריע לנו - להמליך את מלך הארץ האמיתי.

זה לא כמו שיהיה לאחר הגאולה. אבל זה קיים!

וכעת השכינה הקדושה - מחכה לנו. שנחשוב עליה. שננסה לעשות משהו למענה (עי' תיקו"ז ת"ל דף פא ע"ב. ועיי"ש היטב בחומר הענין).

העשייה למענה, היא הדעת הזו. החיבור הזה. כך אנו 'מעוררים' את נקודת השכינה שבלב שלנו.

- היא מחכה לנו מאוד. לא ניתן לה להתאכזב שוב.

*

לסיכום:

דעת הרמב"ם, שסיבת ה'מקדש' היא המצב של האומות בעת ההיא, שהיו רגילים להקריב לאילים, ואי אפשר להפוך להם את הדעת לעבוד לאלוקים מופשט, זה לא 'יתקבל' אצלם.

ודעת הרמב"ן ובעלי הקבלה, שה' באמת מתגלה כאן. כמלך. וכמלך - הוא כורת איתנו ברית. ואנחנו עמו, והוא אלוקנו. ואנחנו 'קדושים' - ראויים שתשרה השכינה בתוכנו.

וכך השכינה שורה ממש - בנו. בקרבנו. והמשכן הוא אחדות הלבבות שלנו, האחדות של ה'ידבנו ליבו'.

גם היום יש את המציאות הזו, בארץ הקודש. מכאן לא זזה השכינה מעולם. ובפרט כשיש כאן 'עם ישראל', ולא רק 'יחידים'.

ועלינו לעורר את השכינה שבנו, בלימוד הסוגיא. ב'דעת', שהיא החיבור.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

בגדר מנורת זהב בלא כפתורים ופרחים

וְעִשִּׂיתָ מְנֹרֶת זֶהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תִּיעָשֶׂה הַמְּנֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כְּפִתְרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה
יִהְיוּ (כה, לא)

איתא במנחות דף כ"ח ע"א, דתניא (שמות כה-לט) כבר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה באה זהב באה כבר אינה באה זהב אינה באה כבר (שמות כה-לא) גביעיה כפתוריה ופרחיה באה זהב באה גביעים כפתורים ופרחים באה זהב אינה באה גביעים כפתורים ופרחים. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מבית הבחירה ה"ד ז"ל: בד"א בשעשאוה זהב אבל שאר מיני מתכות אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחי'.

והקשה רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל דמשמע דאם עושין אותה של זהב מעכב בה כפתוריה ופרחיה ולמה יגרע מאם יעשו אותה משאר מתכות דלא בעינן כפתורים ופרחים. ותירץ דכמו שמצינו לגבי ס"ת בגיטין דף ס' ע"א דאם חסר יריעה פסול ואין לו אפילו קדושת חומש משום ש"מחסרה במילתיה" כמו כן כאן כיון שמנורה מזהב דינה להעשות עם כפתורים ופרחים, הרי שאם עשאוה ללא כפתורים ופרחים חסר במצותה ופסולה.

באופן נוסף מחודש תירץ רבינו דמנורה יש בה ב' דינים א, דין להדליק בה נרות. ב. להיות מכלי המקדש. מחדש רבינו שמנורה העשויה משאר מתכות אין לה דין מנורה של כלי המקדש, אלא היא מנורה העשויה להדלקה בלבד. וכמו כן מנורה העשויה מזהב שלא כתיקונה, בלא כפתורים ופרחים הרי היא כמנורה העשויה משאר כלי מתכות שהיא נועדה רק להדלקה ואינה מכלי המקדש. [מקורות: צ"פ מתנו"ע עמו' 132 ומכתבי תורה מכת' ע"טכב]

^א רבינו כתב זאת בין כמה ענינים בנושא אם יש שם לקדושה קלה בקדושה חמורה וכן לטומאה קלה. ראה צ"פ מגילה דף י"ח ע"ב (עדיין בכתי"ק) ונזיר דף מ"ז ע"ב.

^{בא} אך לפי"ז תיקשי דכל כמה דהכלים מעכבין זה את זה לגדר בנין בית המקדש או עכ"פ לעבודות פנים (עיין תוספתא מנחות פ"ו וירושלמי שקלים פ"ד ה"ב ובצ"פ מנין המצוות מ"ע כ' ומהדו"ת עמו' 118) א"כ כיון דמנורה כזו לא הויא כלי שרת חסר בבנין ועכ"פ מעכב לעבודה ואיך ידליקו בה. ואמנם י"ל דבירושלמי שם כתיב רק דמעכב את הקרבנות אבל הדלקת המנורה יתכן דלא מעכב. אכן רבינו (במכתבי תורה מכ' ע"ט) עמד בזה גבי חנוכה וכתב דלא הוי אז גדר עבודה כי לא היה מזבח ששקצו אנשי יון. אמנם אי"ז כפי מה שכתב במקו"א דהיה אז חינוך המקדש ראה שו"ת צ"פ החדשות ח"א סי' מ"ה וח"ה סי' ו' ועוד.

^{בב} וראה בחבצלת השרון פ' יתרו (כ' כ') שיישב עפ"י ד' הביאור הגר"א ז"ל (יו"ד קמ"א סקל"ד) שאסור לעשות תבנית מנורה מזהב אף בלא כפתורים ופרחים, אף דהאיסור הוא לעשות רק כלים הראויים למקדש, דזהו משום דהיא מנורה הכשרה לצורך הדלקה דומיא דמשאר כלי מתכות, אף שאין להם דין כלי המקדש. ואמנם מש"כ שכן כונת הביאור הגר"א ז"ל (וכ"ה בשיעורי הגרי"ד זצ"ל מנחות כה.). אינו מוכח דיתכן כונת דמנורת זהב כשרה למקדש אף

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים ותמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

בלא כפתורים ופרחים ע"ש בש"ך סקל"ו ובחי' רעק"א ז"ל ובפ"ת בשם הבכור שור ובדרך חכמה פ"ג מביהב"ח ה"ג
(ד"ה א' מן המ"ב). וכ"כ בס' כלילא דורדא בכונת הגר"א ז"ל. אך הבכור שור כן סבר דאף דמעכב למנורה מ"מ עובר
באיסור עשיית תבנית מנורה כזו. ולגוף הביאור הנ"ל נראה דאמנם זה מדויק בלשון מקור האיסור (ר"ה דף כ"ד ע"א)
דנפקא מכדמות שמשי המשמשין לפני. דהמכוון לכעין מנורה המשמשת להדלקה ולא דוקא כאותה שיש עליה תורת
כלי מקדש.

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

טעם בנית המשכן

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה וּגּוֹ' וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם (כה ב - ח)

טעמים סותרים בטעם בניית המשכן

אחרי מעמד עשרת הדיברות המתואר בפרשת יתרו ומעמד כתיבת ספר הברית וכריתת הברית בסופה של פרשת משפטים, באות הפרשיות תרומה ותצוה, שבהן ציווה הקב"ה את בני ישראל על עשיית משכן "דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה וּגּוֹ' וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" (פרק כה פס' ב-ח) לאחר מכן בפרשת כי תשא מפסיקה התורה בעניין המשכן ומגוללת את נתינת הלוחות למשה וחטא העגל, ושוב חוזרת להמשך עשיית המשכן בפרשיות ויקהל ופקודי. וכתב רש"י (לא יח) "אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים", ומקורו של רש"י מדברי המדרש (תנחומא ח ח) שבניית המשכן באה ככפרה על חטא העגל, וממילא בהכרח שציווי המשכן נאמר לאחר חטא העגל אף שנכתב לפניו.

ומבואר, שאילולא חטא העגל לא היו זוכים ישראל לבניית המשכן, והוא פלא, שהרי מעמד הר סיני נחשב כאירוסין בין הקב"ה לכנסת ישראל, וקבלת התורה ככתובה, ועשיית המשכן ויום הקמתו כיום הנישואין (שמו"ר נב ה), ולא מסתבר לומר שאילולא חטאו ישראל לא היו זוכים למעמד של נישואין והשראת השכינה בקרבם. וביותר קשה, שבגמ' (נדרים לט ב) נמנה בית המקדש כאחד משבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם, וביאר המאירי שקודם שנברא העולם כבר נבראו הדברים שלתכליתן נברא ואחד מהם הוא השראת השכינה, ואיך אפשר לומר שרק בגלל חטא העגל זכו ישראל למשכן.

וטעם נוסף לבניית המשכן מצינו בדברי הרמב"ם (מו"נ ג לב) שמכיון שטבע האדם שקשה בעיניו להתנתק מאשר הורגל אליו, ועם ישראל כיון שהורגלו בעבודת הקרבנות לעבודה זרה, נתן להם הקב"ה כתחליף את עבודת המשכן. וכבר תמה עליו הרמב"ן (ויקרא א ט) שוודאי לעבודת הקרבנות יש טעמים גבוהים וכן יש בזה קרבת אלוקים ונחת רוח לה', ולא בא רק ככלי לגמול את עם ישראל מעבודה זרה. ואף הרמב"ם עצמו (בית הבחירה ב ב) הרחיב במעלת מקום המקדש שאברהם הקריב עליו קרבנות ויצחק נעקד שם ועוד. אך מה נענה, שבמדרש (ויקרא רבה כב ח ועוד) מפורש כטעמו של הרמב"ם, שבניית המשכן באה כדי ליתן לישראל תחליף לעבודה זרה, וכיצד הדברים מתיישבים עם המפורש במקומות רבים על המעלה הגדולה של השראת השכינה בקרבנו. עוד קשה, אם בניית המשכן באה לגמול את ישראל מעבודה זרה, מדוע לא נצטוו על כך מיד ביציאת מצרים, אלא רק לאחר חטא העגל.

ובגמ' (כתובות סב ב) מצינו טעם שלישי לבניית המשכן. שם מסופר על רבי שאירס את בנו עם בתו של רבי יוסי בן זימרא, ומתחילה קבעו שהוא ישא אותה לאחר י"ב שנה, אך כשהעבירו את הכלה לפני החתן פעם ופעמיים רצה לישא אותה לאלתר, ונתבייש בכך החתן. אמר לו רבי: בני, דעת קונך יש בך, שאף הקב"ה מתחילה רצה להשרות השכינה רק בבית המקדש בארץ ישראל, אך לבסוף בעוד שהיו ישראל במדבר ביקש מהם "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הרי שחזר הקדוש ברוך הוא וקירב את זמן חופתו עם בני ישראל מרוב חיבתו אליהם.

יסוד א - בית המקדש לעולם היה נבנה, והטעמים נאמרו על הקדמתו

ובדברי הגמרא האלו נפתח פתח ליישב דברי הראשונים שכתבו שלא נבנה המשכן אלא כתיקון לחטא העגל ולהרחיק את ישראל מעבודה זרה, עם דברי המדרשים המגלים את גודל מעלת המקדש והשראת השכינה - ששני עניינים יש כאן - עצם בניית המקדש בארץ ישראל, הוא מהדברים שקדמו לבריאת העולם והוא נשגב ומרומם בחשיבותו, אולם מה שהקדים הקב"ה לצוות על מלאכת המשכן בעוד ישראל מטולטלים במדבר, בא כתיקון לחטא העגל וכדי לגמול את ישראל מעבודה זרה. אולם עדיין תמה המהרש"א (כתובות שם), היכן ראה רבי את חיבתו של הקב"ה בכך שהקדים את מלאכת המשכן, והרי אפשר שהוצרכו לכך מפני עוון העגל [או לגומלם מעבודה זרה כדברי הרמב"ם].

יסוד ב - ישראל עשו את העגל בגלל גילוי ה' שהיה במעמד הר סיני

והנראה בזה, שהנה בפעם הראשונה שנתגלה הקב"ה למשה רבינו בסנה אמר לו (שמות ג ז) "ראה ראיתי את עֲנִי עָמִי וְגו'" וביארו חז"ל (שמו"ר מב ה) כפל הלשון "ראה ראיתי" שראה הקב"ה שתי ראיות, את קבלת התורה ואת חטא העגל שלאחריו, ויש להבין מדוע בשעה שאומר הקב"ה למשה את מעמד הר סיני מוסיף לומר את חטא העגל שעתיד לבוא אחריו. אלא שיסוד הוא, שדבר שלא ידוע ומוכר לאדם, אין הוא מתאוה אליו, ורק לאחר שנחשף האדם לדבר שהביא לו הנאה ועונג, בין גשמי ובין רוחני, הוא מתאוה לשוב ולחוש הנאה זו. ומתחילה לא היו צריכים ישראל לראות את הקב"ה במעמד הר סיני, אלא לראות כיצד הקב"ה מתגלה למשה רבינו, אולם עם ישראל ביקשו ממשה שיגיד לקב"ה "רצוננו לראות את מלכנו" (רש"י יט ט), ועל ידי שקידשו ישראל את עצמם בג' ימי הגבלה זכו למעמד הנורא בו ראו את האלוקים, ונפשותיהם ונשמותיהם יצאו מִדְבַר אלוקים עמם ומתשוקתם להידבק בו.

ובגלל שראו ישראל פני אלוקים חיים וזכו לקרבת ה' עצומה, אזי לאחר המעמד הנשגב, התאוו לשוב לאותה קרבה ודביקות עליונה, ולכן החליפו את תבנית השור של מעלה שמרוחו יצא הדיבור לשור אוכל עשב (יעויין בזה פרשת פקודי רלז א), וכל זאת היה מרוב תשוקה לשוב ולחוש את אותה קרבת ה' לה זכו במעמד הר סיני. והוא שאמר הקב"ה למשה רבינו "ראה ראיתי" וכלל את מעמד הר סיני וחטא העגל כיחידה אחת, לומר שהאחד תלוי בשני, שבגלל הגילוי העצום שיהיה בהר סיני, יהיה לישראל את ניסיון חטא העגל. והקב"ה שבוחן כליות ולב, ידע שכל חטאם בחטא העגל, נבע בגלל הרצון לשוב

טעם בנית המשכן

ולחוש את קרבתו [עד שהוצרכו חז"ל לומר (שמו"ר מא א) שאמירת ישראל לעגל "אלה אלוהיך ישראל" - "אינה נאה", ותמה הבית הלוי שלכאורה הדבר פשוט ומה צריך לאומר. אלא, שבחטא העגל התגלתה תשוקתם של ישראל לקרבת ה', אלא שבכל זאת 'אינה נאה' כיון שבאה שלא כדין].

אלו ואלו דברים אלוקים חיים

ואם כנים הדברים, נמצא ששלושת הטעמים שמצינו להקדמת הקמת המשכן במדבר - טעם אחד הוא. שכאשר יצאו ישראל ממצרים לא הייתה להם משיכה חזקה לעבודה זרה, ולכן לא היה צורך להקדים את בניית המשכן. אך לאחר מתן תורה שבה ראו ישראל לראשונה פני אלוקים חיים, ובגלל שנתאו לשוב ולראותו שוב, עבדו את העגל. וידע הקב"ה שחטאם נבע בגלל השתוקקותם לראותו שוב, לכן מרוב חיבתם אליו שחפצים בקרבתו תמיד, הקדים הקב"ה לצוות על מלאכת המשכן, כדי ליתן להם את אותה קרבת ה' שבה חפצו. (הרב יעקב חיים לייזר)

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע / הרב דב יעקב

ברטמן, טורונטו

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - לפני חטא העגל או לאחריו

חמשת הפרשות האחרונות בחומש שמות עוסקות במלאכת המשכן. פרשות תרומה ותצוה ותחילת פרשת כי תשא עוסקות בצוויו של ה' למשה על מלאכת המשכן, ופרשות ויקהל פקודי עוסקות במעשה המשכן בפועל, ומפריד ביניהם חטא מעשה העגל הכתוב בחלקו השני של פרשת כי תשא.

קיימת מחלוקת לגבי סדר התרחשות המאורעות הנ"ל. רש"י בפרשת כי תשא (שמות לא, יח) כותב שעל אף שציווי מלאכת המשכן מופיע בכתוב לפני מעשה העגל, אין מוקדם ומאוחר בתורה, ובפועל, מעשה העגל קדם לציווי של מלאכת המשכן ימים רבים. הרמב"ן לעומת זאת כותב (ריש פרשת ויקהל, שמות, לה, א) שמשה נצטוה על ענין המשכן לפני מעשה העגל, והתרחשות המאורעות היתה כפי הסדר שהם מופיעים בתורה דהיינו, מעמד הר סיני, ציווי על מלאכת המשכן, מעשה העגל, ולאחר מכן בניית המשכן.

הספורנו סובר כדעת רש"י שמעשה העגל קדם לציווי המשכן, ומבסס בזאת את אחד מפרקי מחשבתו העיקריים. דעתו היא שלאחר מתן תורה, קודם חטא העגל, עם ישראל היה בדרגה עליונה, ועל העת ההיא אמר ה' (סוף פרשת יתרו - שמות כ, כא) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך", כלומר, לא הוצרכו עם ישראל לעשות היכלות של כסף וזהב עבור השראת השכינה, אלא בכל מקום שיקרא בית אלוקים - כגון בתי מדרשות וכדומה - תשרה שכינת ה'. ברם, כל זה השתנה לאחר חטא העגל, והגם שהכפרה על החטא היתה שלמה, אולם לא שבו ישראל אל דרגת מעלתם שהיו בה קודם החטא, ולפיכך בא הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח), "כלומר, בזה האופן ובאותו המקום בלבד אשכון בתוכם" (לשון הספורנו בפרשת בחוקתו).

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" לדעת הספורנו, אינו פסוק המבשר טובות בלבד, אלא ביסודו הוא בא להגביל את השכינה אל מקום מסוים בלבד, לפי דרגת בני ישראל כתוצאה מחטא העגל, לעומת מה שהיה צריך להיות, "בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'", בעת שהיו בדרגתם העליונה.

וכך הוא כותב במאמר כוונות התורה (פרק ו): "ובכן, ראוי להתבונן כי אמנם קדם חטא העגל, תכף אחר מתן תורה, לא היו ישראל צריכים לכל אלה למען השרות שכינתו בתוכם. ולא נצטוו על עשית המשכן וכליו וכהניו ומשרתיו ולא על שום קרבן לחובת צבור או יחיד כלל, זולתי אחר מעשה העגל... ואמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי" (שמות כ, כא) - והוא כל מקום שיקרא באמת 'בית אלוקים', כענין בתי מדרשות וזולתם - "אבוא אליך וברכתיך" (שם שם)... אמנם אחר שחטאו בעגל, גם כי בתפלת משה בחירו נעתר לשאת

חטאתם ולהשרות שכינתו בתוכם, עם כל זה אמר "ועשו לי מקדש וכו'" (שם כה, ח), ולא באופן אחר, כי לא השיבם כלל אל מדרגת מעלתם שהיו בה קודם חטאם בעגל".

כל זאת בניגוד גמור לדעת הרמב"ן הסבור שבניית המשכן איננה מצב של בדיעבד, אלא מהווה המשך למעמד הנשגב של גילוי השכינה בהר סיני, ואלו דבריו בריש פרשת תרומה: "וסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני, שוכן עליו בנסתר". ועוד הוא כותב שם: "כאשר דבר ה' עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות... וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום על ידו של משה, וכרת עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלקים... והנה הם קדושים, ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן צוה תחלה על דבר המשכן, שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו. דברים אלו הולמים את דעתו שהפרשיות כסדרן, וציווי המשכן היה לפני חטא העגל, בהיות עם ישראל ברום מעלתם.

ומוצאים אנו ברמב"ן בפתיחה לספר שמות שכותב כדברים הללו, ובזאת מבאר מדוע נכתבו פרשות אלו אשר עוסקות בבנין המשכן וכליו בספר שמות אשר עניינו גלות מצרים והגאולה ממנו, והיה נראה לכאורה שמקומם מתאים יותר לספר ויקרא. ואלו דבריו:

"ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש ובגאולה ממנו... והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים, אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד".

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת

יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי

זצ"ל

מתן תורה - השראת השכינה - במשכן, ובכל דור ודור

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם (כה, ח)

ברמב"ן ריש פרשת תרומה. "וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר". וכעין זה הוא לשון רבינו בחיי שם. וענין המשכן היה דוגמת הר סיני, והכבוד ששכן על הר סיני בנגלה, הוא ששכן על המשכן בנסתר. עכ"ל.

ולכאורה יסוד הדברים והבנת הענין בזה, שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, בהמשך של מעמד הר סיני גם אחר מתן תורה, וגם אחרי משוך היובל, ועל כן בחסדו יתברך וברחמיו העצומים נתן להם את האפשרות לזכות לגילוי של אותו, הכבוד אשר שכן על הר סיני, שהוא מעין אותו גילוי שזכו לו בעת מתן תורה, שאז הרי הפכו כלל ישראל לנביאים בדרגה עליונה דפנים בפנים דיבר ד' עמכם, ואף עתה אם אינן נביאים בני נביאים הם, ועל כן בתנאים מסויימים יכולים בכל עת להתקרב אל הקדוש ברוך הוא, וליהנות מזיו שכינתו. ומה שהיה קודם לכן מצוי בנגלה, מעתה היה מצוי על כל פנים בנסתר.

אמנם יש בזה מקום עיון, שהרי בהר סיני באותה נבואה קיבלו כלל ישראל את התורה, ומה היה להם לקבל עוד במשכן מעין מה שקיבלו בהר סיני.

וצריך לומר שגם אחר קבלת התורה צריכין אנחנו להמשך של השפעת התורה, ובאמת במשכן היה מקור השפעת התורה, ובזמן משה רבינו הרי היה ענין של אוהל מועד, וכתוב ונועדתי לך שם וגו'. ואף שכבר קיבלו כלל ישראל התורה, ומה נשאר להם לקבל עוד. יש לומר שהם שני ענינים, ענין אחד הוא מתן תורה, שהקדוש ברוך הוריד לעם ישראל על ידי משה נביאו נאמן ביתו, וזה היה בהר סיני בגלוי לעיני כל ישראל, ואחר כן ישנו עוד ענין שכל יחיד ויחיד מעם ישראל יזכה להשפעת התורה בכדי שיוכל ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה הזאת. והנה ענין זה שרשו ומקורו היה בנסתר, ובתוך לבו של כל אחד ואחד, על דרך ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד. וזהו לכאורה מה שכתבו הראשונים שהיה במשכן בנסתר מה שהיה בהר סיני בגלוי. והבן היטב.

והנה בהגדה של פסח אנו אומרים לאמר, אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. וכבר עמדו בזה, דמה היו זוכין כלל ישראל בעמדם לפני הר סיני, בלי קבלת התורה. ונראה דמכל מקום היו זוכין לגילוי שכינה.

והנה זה ברור לכל מבין שיש עניינים של השראת השכינה בנגלה, ויש עניינים בנסתר. וההבדל והחילוק ביניהם הוא, שככל שהוא בנגלה יותר, היינו שגם מי שאינו בדרגה גבוהה כמשה רבינו, זוכה אליה, ולהיפך כאשר הוא בנסתר, צריך להיות זכאי במדרגה גבוהה כדי

להגיע אליה. וכך היא המדה בכל דבר ודבר, שמה שבגלוי הוא אפשרי ונגיש ליותר אנשים מאשר הנסתר, וככל שהדברים יותר נסתרים, אזי מעטים יותר המה הזוכים, וגם מאושרים יותר. וזהו עצמו לימוד נפלא, כי לעולם יחפש האדם לזכות למה שמעטים הזוכים בו, וחכם לב יקח מצוות.

ויש כאן עוד התבוננות, כי אף שבעצם מעמד הר סיני לא נגמר, אבל הקשר שלנו כהיום עם מעמד הר סיני, מותנה בדרגה של האדם, כי משה רבינו המשיך לזכות למעמד הר סיני בכל יום, ע"י המשכן, וכל ישראל לא זכו כמשה רבינו, ומכל מקום ודאי זכו מעט, לפי דרגתם. ובמצבינו כהיום הזה שאין לנו משכן ובית המקדש ולא מקום להשראת השכינה, עדיין יש אפשרות להתקשר למעמד הר סיני, אבל זה תלוי בכל אחד ואחד לפי מה שהוא.

והנה בנוהג שבעולם ככל שהדבר יותר יקר, הוא סגור יותר, ולדוגמא כי אדם מניח בחוץ את הדברים הזולים, ואין שומר אותם בשמירה מעולה, גם אם הם שלו ואינו מפקיר אותם, אולם הדברים היקרים יותר הוא סוגר בביתו, והיותר יקרים הוא נועל ושומר באוצרותיו, עד שמה שהכי יקר יסגור במסגר ובריח היותר חזקים שיוכל להשיג. והאדם המשכיל יחפש תמיד להגיע אל סגולות המלכים והדברים הנסתרים. וכמו כן ברוחניות, ככל שהדברים יקרים יותר הם חתומים יותר, עד שתורה חתומה ניתנה, ואולם ידוע נדע אל נכון, שהדרגות הגבוהות של השראת השכינה הן אותם שקשה יותר להגיע אליהן. והאיש הנבון יחפש בדווקא את אותם דברים שהשגתם קשה יותר.

וזהו עניין אלף נכנסים למקרא, ואחד יוצא להוראה. כי האחד של ההוראה הוא במדרגה הגבוהה של השראת השכינה. והדרגה הגבוהה הזו, היא חתומה בכמה חותמות, ולא כל אדם זוכה לכך. והוא ענין אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, וכי כיצד מבקשין כסף וכיצד מחפשין מטמונים, רק בביקוש וחיפוש טובא.

וכמובן שגם כלל ישראל זוכין להשראת השכינה ע"י משה רבינו, כי הם מקבלים התורה ממשה רבינו. והיינו שלהתדבק במשה רבינו יותר קל, מאשר להיכנס למשכן, אולם במדה מסוימת, זהו ממש אותו דבר, וכעין שהר סיני והמשכן היו אותו דבר, כמ"ש הרמב"ן הנ"ל, וכמו כן ע"י שאדם מתדבק בתלמידי חכמים הוא זוכה להשפעה דהשראת השכינה. וברור גם שאם עמלים בדברי חז"ל והראשונים, זוכים לגלות מעט מן המעט, ממה שהם זכו בנסתר, כי משה רבינו נכנס אל הקדש, וכלל ישראל מקבלים ממנו מחוץ לקדש. וכן הראשונים נכנסו לפני ולפנים, ואנו מקבלים את ההשפעה בחוץ. וכן כל אחד שלומד סוגיא ונכנס בה פנימה הרי הוא אחר כך מזכה לאחרים שאין יכולים להיכנס במחיצתו.

בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף. - ומדוע דווקא משם בת קול יוצאת, כי עדיין ההשפעה נמשכת משם והיינו שמעמד הר סיני הוא נמשך בכוח וניתן בפועל למי שזוכה להיכנס לחדרי תורה, קול גדול ולא יסף, לא פסק. ויהי רצון שנזכה גם אנחנו וצאצאינו להשראת השכינה.

נר למאור / הרב אברהם מאיר הכהן קפלן, ר"מ בישיבת 'משכן העדות' ומח"ס 'תורת אמך'

**ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ה'ושכנתי בתוכם' אינו תלוי
רק ב'מקדש' אלא גם ב'ועשו לי'**

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשֹׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם (כה, ח)

בפשוטו השראת השכינה תלויה רק ב'מקדש'

בפשוטו כוונת הכתוב שבזה שיהיה מקדש יהא מקום לשכינה, וע"ז תהיה השראת השכינה בישראל, וכפי משמעות המדרש (שמות רבה וילנא פר' תרומה פרשה ל"ג סי' א'): משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש, ע"כ.

וידוע מה שכתב האלשיך הק': בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוכו של כל אחד ואחד, דהיכל ה' המה, והשכינה שורה בתוך כל אחד ואחד מישראל. וגם בזה המשמעות היא שכאשר יש מקדש וקדושה בכלל ישראל, יש מקום לשכינה שתשרה שם.

חידוש אבות דר"נ שהשראת השכינה תלויה ב'ועשו לי'

אולם מדברי אבות דרבי נתן נראה ביאור חדש בפסוק זה, וז"ל (נוסחא א' פי"א): אהוב את המלאכה, כיצד, מלמד שיהא אדם אוהב את המלאכה ואל יהיה [אדם] שונא את המלאכה, שכשם שהתורה נתנה בברית כך המלאכה נתנה בברית, שנאמר ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך (שמות כ' ט') וכו', רבי טרפון אומר אף הקב"ה לא השרה שכינתו על ישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח').

מבואר בזה שבשביל השראת השכינה לא סגי בזה שיהא מקום שהוא "מקדש", אלא חייבים שהמקדש יהיה ע"י "ועשו" דוקא, דבשביל שהקב"ה ישרה שכינתו על ישראל חייבים עשיה לצורך המקדש, זהו כוונת הכתוב "ועשו" לי מקדש, שהמקדש חייב לבוא ע"י עשיה דוקא ולא מאליו, ומשום שהשראת השכינה בעולם מחייבת את עבודת האדם ואת מלאכתו, דרק ע"י שהאדם טורח ומתאמץ, תהיה השראת השכינה.

השראת השכינה תלויה ב"ועשו לי" בכל כוחם

ובמדרש ילמדנו (אוצר מדרשים אייזנשטיין) מצינו שלא די בעשיה גרידא בשביל השראת השכינה, אלא צריך עשיה בכל כחו של האדם, וז"ל: ד"א בהעלותך, למה"ד, למלך ב"ו שהיה יושב ברומי והיה לו אוהב בסוריא, שלח לו המלך התקן לי חצר אחת והבא לתוכה לפי כוחך מטות של אבליגא, שלחן של שיש, מנורה של ברזל, קונכי של נחשת, הציע המטות ביקטאות ובטפיטין, בא המלך ליכנס למדינה יצא אוהבו לאנפטי שלו והוא רואה עם המלך מטות של זהב ושל אבנים טובות שלחנות ומנורות של זהב, רץ האוהב לקלקל המצעות ולהעביר המנורות והשלחנות מפני שהיה מתבייש, ידע המלך מה בלבו, א"ל חייך שעשית לפי כחך, הוי זהיר בה שתהא דולקת יפה, כך הקב"ה אמר ועשו לי מקדש, עמדו ועשו לפי כחם, מיד ירד הקב"ה בכבודו ומלא את המשכן, ע"כ.

וכן הלשון בבמדבר רבה (פר' נשא פר' י"ב סי' ג'): ויהי ביום כלות וגו', וכן בשעה שאמר לו הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אמר משה מי יוכל לעשות לו מקדש שישרה בתוכו (מלכים א' ח') הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וגו', ואומר (ירמיה כ"ג) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וגו', ואומר (ישעיה ס"ו) השמים כסאי והארץ הדום רגלי וגו', אמר הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחך, כשאני מבקש כל העולם כולו אינו יכול להחזיק כבודי ולא שמש אחד משלי אלא אני מבקש מידך אלא עשרים בדרום ועשרים בצפון ושמונה במערב, ע"כ.

המדייק בדברי המדרש יראה שלא כתוב שעשו כפי "יכולתם" אלא כפי "כוחם", ומשום ש"יכולת" יכול להתפרש ביכולת של ממון וכדומה, אבל "כח" מתפרש בכחות הגוף והנפש, וביכולת העשיה בפועל, וא"כ מפורש בדברי המדרש שרק כאשר בני ישראל עשו עשיות בשביל המשכן בכל כוחם בגופם ובנפשם, אז השרה הקב"ה את שכנתו עליהם, אבל כל זמן שלא עשו כפי כוחם עדיין לא היו זוכים להשראת השכינה.

רמ"ח עשיות במשכן כנגד עשיה בכל כוחם בכל רמ"ח אברים

והנה כתב רבינו בחיי (שמות פ"מ פט"ז): כן עשה. זה תשלום העשיות שבסיפור המשכן, ומפסוק "ועשו לי מקדש" ועד כאן, תמצא רמ"ח עשיות במלאכת המשכן וכליו, אחת לאחת למצוא חשבון, והם כנגד רמ"ח מצות עשה שבתורה, ובלבד שתסיר את עשיות אלהי הנכר אשר בתוכם, שאותם עשיות אינן מכלל החשבון, מפסוק (ל"ב א') "קום עשה לנו" עד (ל"ג ה') "ואדעה מה אעשה", וכל השאר תמצאם רמ"ח בכון, ולפי שישראל אמרו (כ"ד ז') "נעשה ונשמע" ובטלו "נעשה" כשעשו את העגל, ע"כ אותם עשיות שבספור העגל יצאו מן הכלל לפי שאין ע"ז במקום יחוד. ועוד הם כנגד רמ"ח אברים שבאדם ג"כ, כי כשם שהמשכן שקול כנגד העולם וכולל כל העולם, כן הוא כולל כל התורה ברמ"ח עשה שבה, גם את האדם במאתים וארבעים ושמונה אברים שבו, ולולא האריכות הייתי מרחיב לך באור בענין זה, (קהלת ז' י"ד) "כי האלקים עשה את זה לעמת זה", ע"כ.

ונראה לבאר, שהטעם שעשיות המשכן הם רמ"ח כנגד רמ"ח אברי האדם, הוא עפ"י דברי המדרש הנ"ל, דכיון שהשראת השכינה בישראל חייבת לבוא רק ע"י עשיית המלאכות והעסק כפי כוחם בגופם, הרי זה עשיה וטירחה בכל רמ"ח אבריהם, ולכן מנין העשיות שנאמרו במשכן הם כנגד רמ"ח אברי האדם, שעל ידם ובכוחם טרח ועשה למען בנין המשכן.

"ושכנתי בתוכם" הוא שכר על ה"ועשו" לי מקדש

ויותר מזה מצינו שה"ושכנתי בתוכם" זה גופא השכר על ה"ועשו לי מקדש", כדאיתא במכילתא דרבי ישמעאל (בא מסכתא דפסחא פרשה ט"ז): כיוצא בו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם למה נאמר, והלא כבר נאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא (ירמיה כ"ג כ"ד), הא מה ת"ל ועשו לי מקדש, כדי לקבל שכר על העשייה.

כנגד העשיה של "ועשו" לי מקדש נתברכו בבית הבחירה ובהשראת השכינה

כמו כן מצינו שנתברכו ישראל בבית המקדש ובהשראת השכינה כנגד ה"עשיה" שלהם במשכן, כדאיתא בסדר עולם רבה (פרק ו'): ביום השביעי אחר עשרת הדברות עלה משה להר, שנאמר וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים (שמות כד טז), לטהרו למשה וכו', ויהי ברדת משה וגו', וישבו אליו וגו', ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצום וגו' (שמות לד), מה צום, צום לעשות את המשכן, התחילו לעסוק במלאכת המשכן, ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וגו' (שמות ל"ה כ"א), וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה (שמות ל"ט מ"ג), מה ברכה ברכם, אמר להם, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, והם אמרו ויהי נעם אד' אלקינו עלינו וגו' (תהלים צ' י"ז), רבי מאיר אומר לא כן אמר להם, אלא ה' אלקי אבותיכם יסף עליכם וגו' (דברים א' י"א), אמר להם אשריכם ישראל שזכיתם לעבודת המשכן, וכשם שזכיתם לכך, כך תזכו שינתן לכם בית הבחירה ושתשרה שכינה בתוכם, שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

החינוך הטהור | חיבה לחניך | האם הוא יהיה מלאך חבלה
או תינוק זך? בידך לקבוע! בידך לנווט!

וְעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם פְּרָבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מְשֻׁנֵי קְצוֹת הַפִּפְרֹת. וְעָשָׂה פְּרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מְזֵה וּכְרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מְזֵה מִן הַפִּפְרֹת תַעֲשֶׂוּ אֶת הַפְּרָבִים עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו. וְהָיוּ הַפְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְנָפַיִם לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַפִּפְרֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַפִּפְרֹת וְהָיוּ פְּנֵי הַפְּרָבִים (כה, יח-כ)

מאי כרוב?

אמרו חכמינו בגמרא (חגיגה יג א): מאי כרוב, אמר רבי אבהו כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא.

וכן כותב רש"י בפרשתנו: דמות פרצוף תינוק להם.

מפרש התורה תמימה: כדי להראות החיבה שמחבב הקב"ה את ישראל לפיכך עשאום בדמות תינוקות, שטבע האדם לחבבם ולסלסלם באהבה יתירה.

במשא נלהב על נושא החינוך, שהשמיע הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל ראש ישיבת כנסת ישראל - סלבודקה, באזני אלפים ממשנתתפי הכנסייה הגדולה הראשונה בחודש אלול תרפ"ג, הטעים רבי משה מרדכי בדרך דרוש, את אחת מאמרותיו היפות שעשתה בזמנו רושם גדול.

וכך אחר: פעמיים מצאנו בתורה את המילה כרובים. בספר בראשית, כאשר מסופר על גרוש האדם מגן עדן, כתוב: וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּן מִקֶּדֶם לְגֵן עֵדֶן אֶת הַפְּרָבִים (בראשית ג כד). שם מבאר רש"י: מלאכי חבלה.

ואילו בפרשתנו כאשר נאמר לגבי ארון ה' - וְעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם פְּרָבִים זָהָב, מפרש רש"י: דמות פרצוף תינוק להם.

מדוע פרש רש"י את אותה מילה עצמה בשני אופנים שונים?

אין זאת אלא שבא הכתוב לרמוז כי כשנותנים לילד חינוך טוב וראוי, בצמוד לדרכי התורה המסורה לנו מדור דור, מצמידים אותו ללוחות הברית, עשוי הוא להיות ככרוב המסכך בכנפיו על ארון הקודש. אולם כאשר אין מחנכין אותו חינוך תורני, כשמרחיקים אותו מאהל מועד ומארון הברית, עלול הוא לגדול פרא ולהפוך למלאך חבלה...

שני כרובים זהב!!!

אמרו במכילתא, כל כלי השרת שהיו במשכן - מותר לעשותם מכל מיני מתכות בזמן שלא היה זהב. רק הכרובים יוצאי דופן! הם חייבים להיות עשויים מזהב בכל מקרה! אסור לעשותם מכל מין אחר!

וכל כך למה?

ביאר ראש ישיבת חכמי לובלין רבי מאיר שפירא זצ"ל: משום שהכרובים מסמלים את התינוקות הרכים, כרביא, כאמור, דמות פרצוף תינוק להם. לפיכך היה מקומם על ארון העדות והלוחות. דבר זה בא ללמדנו שאת החובה לחנך את הילדים לתורה, אי אפשר לקיים בתרומה של מה בכך = פרוטות של נחושת... יש להוזיל זהב מכיסך לשם כך!!! עד כאן דבריו הקדושים.

ונראה להוסיף עוד נדבך: העוסק בחינוכם של קטנים - כמתעסק בזהב טהור! מה גדולה הזהירות הנדרשת לכך!!!...

כתינוק!!! דווקא!!!

כותב החיד"א בספרו נחל קדומים: חכמינו אמרו כי פרצוף של תינוק היה להם לכרובים. לפיכך שני כרובים היו על הארון, להזכיר לאדם הבא ללמוד תורה שיהיה דומה לתינוק בשני דברים: א. יקבל על עצמו עול תורה כתינוק שאינו יודע מאומה ומתחיל מבראשית. ב. שיהיה בכל עת נקי וטהור מחטא כתינוק.

למה דווקא פני תינוק?

כדי לענות על כך, אצטט קטע מתוך מאמרו של הרב שלמה רוזשנטיין:

מתי מתחילים לחנך? שאלה זו נשאלת שוב ושוב. ואכן, התשובה על שאלה זו קובעת את ההצלחה במידה רבה, וכשלונות רבים נובעים כתוצאה מכך ששאלה זו לא הוצגה מבעוד מועד.

הורים רבים דוחים את תחילת תהליך החינוך בשל טענות שונות אשר מכילות טעות מזיקה.

הם טוענים, כי בשנתו השניה או השלישית של הילד יהיה נכון להתחיל לחנכו, שכן רק אז הוא מתחיל להבין מה דורשים ממנו, אולם בפועל הם לא מתחילים לחנך לפני הגיע הילד לשנתו הרביעית או החמישית.

מה רוצים ממנו? הם שואלים. הוא עוד קטן. כיצד אפשר לדרוש מפעוט קטן כל-כך? ובכן, בהחלט אפשר לדרוש, והדרישה הראשונה שאותה נדרוש מילדנו הקטן היא משמעת! עליו לציית לדברי הוריו!

החינוך הטהור ו חייבה לחניך ו האם הוא יהיה מלאך חבלה או תינוק זך? בידך לקבוע! בידך לנווט!

כדי שהילד ישמע בקולך בגיל חמש או שש, הוא חייב להיות מורגל לכך ששאיפותיו ובקשותיו - לעיתים נדחות מפני כלי החינוך שאותם אתה מנחיל לו. עליו ללמוד כי עליו לפעול לפי מה שהוריו ומחנכיו מורים לו ומנחים אותו.

אילו הצלחת להנחיל לבנך משמעת מגיל צעיר, הרי שהצלחת כבר מראש בכל שטחי החינוך.

אפשר להרגיל ולאמן את הילד זמן רב לפני שיכולים לדבר איתו ולהסביר לו את הנימוקים לדרישות של ההורה / המחנך. אמנם טוב וראוי להציג לו לעיתים ובמידת האפשר את ההסברים לאיסור שאוסרים עליו, שכן ללא הסברים כלל הוא עלול לחשוב שעקשנות הוריו או מחנכיו מביאה אותם להחלטה שרירותית וחסרת תוכן בדבר איסור כלשהו. ואילו על ידי ההסבר הוא יבין שכל בקשותיו של המחנך ממנו יסודן בטובתו. אמנם אין הכוונה שהילד יסור למשמעת הוריו ומחנכיו רק מפני שהוא מבין את טעם האיסורים או הדרישות, אלא רק שיבין שיסודן טוב לו. אך יסוד החינוך הוא ביטול רצונו מפני מחנכיו והוריו הדורשים את טובתו.

יש הורים שבשנים הראשונות לחיי הילד מתענגים על 'חכמות' שהילד עושה כאשר הסביבה הקרובה משתעשעת מהם. אולם יש לזכור כי לעיתים חכמות אלו מכילות מעשים או דברים שהם מזיקים לחינוך, כגון, שהוא מורה להוריו לעשות דברים, או שמעשיו הם רעים אך בגיל צעיר עלולים להצחיק את הסובבים, או שנותנים ומאפשרים לו לעשות משהו רק 'כדי שלא יצעק'. ובכן, בכך הם משחיתים את החינוך, כי לא יתכן בבת אחת להביא את הילד למצב של ביטול רצונותיו מפני רצון ההורים והמחנכים, ככל שהוא הורגל לא לעשות זאת.

מי שקיבל פקודות מילדו במשך השנתיים הראשונות של חייו, אל יחשוב שהוא יוכל להפוך פתאום את התפקידים בשנה השלישית והרביעית לחייו.

לכרובים פני תינוק - לומר לך: התחל בחינוכו כשהוא עדיין תינוק! וכך תעלה ותצליח איתו יחד!

הלואי שנזכה!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות:

Blu.israel@gmail.com

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים

הארה בפרשת תרומה

ועשית את המזבח עצי שטים חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קמתו. ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו וצפית אתו נחשת. ועשית סירתיו לרשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו ומחתתיו לכל פליו תעשה נחשת (כז, א-ג) יש לעיין:

א] מדוע נאמר חמש אמות אורך, היה לו לומר חמש אמות ארכו, כפי שמצינו בפרשת ויקהל.

ב] מדוע נאמר ועשית את המזבח בה"א הידיעה, הרי בארון נאמר ועשו ארון, בשלחן נאמר ועשית שלחן ולא נאמר את השלחן.

ג] מדוע המזבח נחשב מזבח סתם, ואילו לקמן בפרשת ויקהל נאמר שהוא מזבח העולה.

ד] ועשית סירותיו וכו' - יש להעיר על סדר הפסוק, שהקדים את הכלים הפחותים שהם הסירים והיעים המשמשים את הדשן, לפני המזרק והמזלג שמשמשים את הדם והבשר.

ה] לא מצינו דין במזרקים שייעשו מנחושת, שהרי יכולים להיעשות מכסף וזהב וברזל, ואפילו מעץ לחד מאן דאמר, ואילו בפסוק כאן משמע שצריך לעשותם מנחושת.

נראה לומר, שיש שני בחינות במזבח:

א] מקום להקריב עליו קרבנות, כלומר שהמזבח מסייע לאדם בכדי להקריב עליו קרבנות, שבמקום שיצטרך לבנות מזבח בראש גגו, יש מקום מיועד לכך.

ב] שלחנו של מקום, כפי שמצינו בחז"ל במקומות רבים, וכמו כן שנינו, שאם אין קרבנות יש להביא קיץ המזבח. דהיינו, הקרבת הקרבנות על המזבח יש בה שני עניינים הן מצד הקרבן שזהו המקום להקריבו, והן מצד קיום שלחנו של מקום.

והנה ידוע שמקריבין גם כשאין בית, והמזבח אינו צריך בית בכדי להקריב עליו. אמנם במזבח זה לא תהיה בחינה של שלחנו של מקום, אלא רק מקום שאפשר להקריב עליו.

ולפי זה נראה לומר, שלכך נאמר במזבח ועשית את המזבח, היינו המזבח הידוע לך שהקרבת עליו עד עכשיו בלא בית, תעשנו בתוך הבית.

ביאור הלשון אורך וארכו

ולפי זה יבואר הפלא ופלא לשון אורך וארכו. שכיון שהציווי על עשיית המזבח קדם לעשיית הבית, אי אפשר לכתוב חמש אמות ארכו, שהרי למעשה אין שיעור לגודל המזבח, ואינו דומה לשאר הכלים שהתחדשו כעת בבניין המשכן. שהרי המזבח שנעשה עד עכשיו בכל מקום לא היו לו מידות מסויימות, ואין סיבה שכעת יהיו לו מידות, וממילא לא נכתב

חמש אמות אורכו, שמשמע שהוא מדין מזבח, ורק לאחר שנבנה הבית והוכנס המזבח לתוכו, נכתב ארכו, שאז הוא דין בהימצאו בבית, מהו השטח שתופס, ולכך מתאים לכתוב ארכו.

מדוע לא נקרא בתחילה מזבח העולה

ולפי זה יובן מדוע בתחילה לא נקרא מזבח העולה, שכל זמן שלא נבנה המשכן, המזבח נחשב כמו שאר המזבחות שעד עתה, שאינם רק מזבח העולה אלא לכל הקרבנות, ורק כאשר נבנה המשכן שנחשב שלחנו של מקום, צריך שיהיה עליו קרבן תמידי קבוע, "קרבני לחמי לאשי". ומשום כך נקרא המזבח "מזבח העולה", משום קרבן התמיד שמחשיב את המזבח לשלחנו של מקום.

והנה רש"י כתב שהטעם שנעשה מנחושת הוא לכפר על עזות מזח. ותמוה הרי המזבח משמש לכל הקרבנות ולא רק על עזות מצח. אמנם לדרכינו יבואר היטב, שהיות המזבח קבוע בתוך הבית, הוא לייצג את עם ישראל מול הקדוש ברוך הוא, שיאיר לנו פניו, ולכך עיקר היחס הוא לקרבן התמיד, שבזה אנו קובעים ששכינתו שורה בבית, וקרבן התמיד הוא קרבן ציבור, וכפרתו היא על כללות הציבור שמכונה "עז פנים", שעם ישראל עזים שבאומות הן, וכשמקריבים את קרבן התמיד, ופונים אל הקב"ה, זה מכפר על עזות פנים שיסודה היא תחושת ריחוק מהקב"ה.

ואפשר לומר שכשם שהמזבח משפיע שפע של פרנסה כמבואר בכתובות י, ב, כך הוא משפיע שהעזות של ישראל תנוצל למקום הנכון.

דין נחושת בכלי המזבח ביאור סדר הכלים בפסוק

והנה רואים במשניות במסכת תמיד, שדישון המזבח, וכן נטילת הגחלים מעליו למזבח הקטורת, קשורים לעבודת התמיד, שהוא סדר היום בארמונו של המלך. וממילא דין נחושת שנאמר בכלים אלו, נוגע לכך שהם קשורים לתמיד. הרי ביארנו שמה שצריך נחושת איננו מדין ההקרבה אלא מדין היות המזבח שלחנו של מקום, ועצם קיומו על ידי התמיד מכפר על העזות של כלל ישראל. וכמו כן מערכת הכלים של המזבח, איננה מדין היותו אמצעי להקריב עליו, אלא מדין שלחנו של מקום. שזהו כבוד השלחן שיש לו מערכת כלים המיועדת לו. ואם כן סדר הפסוק מבואר הפלא ופלא. שעל אף שהמזרק שמקבלים בו את הדם חשוב יותר, אך הסיר והיעה שייכים אל המזבח משום שמנקים בו את שלחן המלך. מה שאין כן המזרק שמשמש לזריקת הדם. שהרי אין דין לזרוק את הדם רק מכלים אלו, אלא שגילה הפסוק שצריך שיהיו מזרקים מיוחדים לזריקת התמיד. וכן מזלגות מיוחדים מנחושת להשתמש בהם בתמידים. שכיון שהם משמשים את התמידים, לכך נעשים מנחושת, לכפר על עזות פנים.

והדרגה השלישית מחתות המשמשים את הגחלים, שנוטלים משלחנו של מקום בכדי להקטיר קטורת עליהם במזבח הקטורת. שאף שמחתות אלו לא שימשו את התמיד, אך למעשה נטילת הגחלים מן המזבח עבור מזבח הקטורת הפנימי, איננה מדין ההקרבה שעל

המזבח אלא מדין היות המזבח שלחנו של מקום, ממילא זהו המקום ליטול את הגחלים משם, ולכך המחנות המסייעות לכך צריכות להיות מנחושת.

*

וְעִשִּׂיתָ קִרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמְּנוֹ תִּהְיֶינָה קִרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחוֹשֶׁת (כז, ב)

והנה רש"י כתב שהטעם שמצפים את המזבח בנחושת הוא בכדי לכפר על עזות מצח. שהרי מן הראוי היה לצפות את המזבח בזהב, ומדוע נשתנה לציפוי נחושת, וצ"ע שהרי כל זה היה במשכן, אך בבית עולמים לא היה המזבח עשוי מנחושת אלא מאבן, וכיצד החליף מזבח האבן את הנחושת.

עוד צ"ב שהמזבח מכפר לא רק על עזות פנים, אלא על כל העבירות, ומדוע משום כך שינו את המזבח לנחושת במקום להיות זהב.

ונראה לבאר לפי מה שביארנו לעיל, שעיקר המזבח נחשב מזבח העולה, שזהו תפקידו של המזבח, שהעולה קבועה עליו. אלא שאפשר להקריב עליו גם קרבנות אחרים. כלומר, עצם הימצאות המזבח היא בשביל התמיד, אלא שהוא גם משמש לשאר קרבנות. והקרבת העיקרי הוא עולת התמיד, המכפרת על הכלל. ולכך נעשה מנחושת כנגד כלל ישראל שהם עזים.

והנה רש"י כתב שבעזות מצח נאמר מצחך נחושה. כלומר הנחושת מסמלת נחישות ודבקות במטרה. ועזות מצח ונחישות שבאים שלא במקומם, זקוקים לכפרה. ועם ישראל עזים שבאומות, ועקב עזותם עלולים לחטאים הנובעים מעזות.

ולפי זה מובן שהאבנים יכולים להחליף את הנחושת, משום שהנחושת היא החזקה שבמתכות, אך אינה חזקה כמו אבן. ולכך מזבח אבנים משובח יותר ממזבח אדמה.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

האם צריכים לומר פרשת בנין מזבח בכל יום בתפלה

הגאון בעל תבואות שור היה אחד מגדולי האחרונים ומחבר הספר הנודע שמלה חדשה על שו"ע יו"ד, ובסוף ספרו סידר אמירת הקרבנות מה שיש לנו לומר בכל יום בתפלת שחרית, ובתוך דבריו (אות א) הביא חידוש שמלבד אמירת פרשת הקרבנות, גם צריכין לומר בכל יום פרשת בנין המזבח וז"ל: "בספר חוקי חיים הביא שיש לומר קודם פרשת הקרבנות פרשת מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו' ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית וגו' (שמות כ, כא) שאם אין מזבח אין קרבן".

וכן כתב המלבי"ם בספרו ארצות החיים (ס' א ס'ט): "יש נוהגים לומר פרשת מזבח אדמה תעשה לי בסוף יתרו שאין קרבן בלא מזבח, ובפרשה זו מתבאר בנין המזבח ואופן עשייתו, אח"כ פרשת הכיור שהיה קודם כל העבודות אח"כ פרשת תרומת הדשן".

לא איתמר כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי

וכנראה שמנהג העולם אינו כן ואין מדקדקים לומר פרשת בנין המזבח בתפלה, וכן טען התבואות שור שהשיג על דברי החוקי חיים הנ"ל וכתב "והפוסקים חשבו פרשת מזבח מקטר קטורת ופרשה זו לא הזכירו, והדין עמהם דלא איתמר כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי, ואפילו אי אשכחן בשום מדרש כדאיתא בהקדמת סמ"ק אקרא וזכרתם ועשיתם, מ"מ א"צ להכין מזבח חדש בכל יום. ואין לומר דיש לאומרן משום דהוא בכלל מה שאמרו כל זמן שקורין בסדר קרבנות כו' כמ"ד מכשירי קרבן כקרבן דמי א"כ כל בנין בית המקדש ובגדי כהונה איקרי מכשירי קרבן במס' ע"ז דף מ"ו, אלא לאו לענין זה איתמר" עכ"ל התבואות שור.

והנה מה שטען התבואות שור דאם צריך לומר פרשת בנין המזבח למה לא נאמר דגם צריך לומר פרשת בנין בית המקדש, דחה המלבי"ם בספרו ארצות החיים הנ"ל דאין זו השגה, דמותר להקריב קרבן אפילו בלא בית המקדש אבל אין מותר להקריב קרבן בלי מזבח, וז"ל המלבי"ם (שם באות עט): "ואין זה השגה דהא פסק הרמב"ם (פר' ו מהל בית הבחירה) והסמ"ג (עשין קסג) דמקריבין אע"פ שאין בית, אבל אם מקריב בקרקע ודאי פסול כמבואר בזבחים (דף נח) וכתב התוס' בסוכה (מד ד.ה. אשתקד) דאפילו למ"ד מקריבין בלא בית אבל בלא מזבח לא, ולזה צריך לקרות תחילה פרשת בנין המזבח וכדאיתא בהקדמת הסמ"ג וקרא וזכרתם ועשיתם דכל העוסק בתורת בנין כבונה דמי".

הרי שהמלבי"ם הסיק שלמעשה נכון לומר בכל יום פרשת בנין המזבח וכן היא שיטת ספר החוקי חיים הנ"ל, ונראה שנקודת המחלוקת היא האם אומרים כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי אם לא, שהתבואות שור כתב להדיא שאין אומרים כן והמלבי"ם נקט להדיא שכן אומרים כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי.

על מה נאמרה כל העוסק בתורה כאילו קיים אותה מצוה

ולהבין על מה נסוב המחלוקת, יש להקדים דבר נפלא שמובא בספר ראש גולת אריאל (חלק א), דכאשר הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל נפגש עם האמרי אמת מגור זצ"ל, שאלו הגר"מ אריק על מה דאיתא בגמ' (יומא עא.) "הרוצה לנסך יין ע"ג המזבח ימלא גרונו של ת"ח יין", וקשה למה לא מצאו עצה פשוטה יותר שילמוד הלכות נסכים כדרך שאמרו בכל הקרבנות (מנחות קי.) "כל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורה אשם כאילו הקריב אשם". כהרף עין השיבו האמרי אמת בקיצור כדרכו "עס שטייט דאך נישט" ("אין זה כתוב כלל").

האנשים שהיו שם לא הבינו מה היה כוונת הרבי מגור, וכשיצא רבי מאיר אריק מעל פניו אמר לתלמידיו שליוו אותו: כבר שאלתי שאלה זו להרבה גאונים ותירצו לי באופנים שונים כל אחד לפי דרכו, אך אף אחד מן התיורצים לא נתקבל על לבי.

והנה בא הרבי מגור והשיבני תשובה קולעת בפשטותה ובנכונותה כאחד, שהרי ענין זה שהעוסק בתורה קרבן כאילו הקריבו נלמד ממקרא (ויקרא ז ל"ז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" ובגמ' במנחות (קי.) איתא "אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם", ובפסוק זה אכן לא נזכרו כלל נסכים ולכן לא שייך לקיים בזמן הזה מצות ניסוך היין באמצעות לימוד תורת נסכים (ע"כ מראש גולת אריאל).

ויסוד דבריו מבואר מרש"י במנחות שם דביאר "מאי דכתיב זאת התורה, ולא כתיב בה חוקה", הרי שהילפותא היא דוקא מפסוק זה דכתיב בה "זאת התורה" שכל הקרבנות המוזכרים בפסוק זה שייך בהם הכלל שעל ידי לימוד זאת תורה, נחשב כאילו הקריבם בפועל. ומכיון שאין נסכים מוזכרים בפסוק זה לכן בנסכים לא נאמרה הכלל כל העוסק כאילו ניסך.

הרי שלא על כל דבר יכולים לומר כל הלומד כאילו הקריב או כאילו קיים המצוה דרק באותם קרבנות שמוזכרות בפסוק וזאת התורה וכו' נאמרה כלל זה, וזהו כוונת בתבואות שור "דלא איתמר כל העוסק בתורה בנין כבונה דמי", ואם לא יועיל לו לומר פרשת בנין המזבח שיהא נחשב כאילו בנה מזבח.

ויש להביא עוד ראיה ליסוד האמרי אמת זה ממה ששאלו הראשונים למה בשבת אין אנו מוצאים ספר תורה שני לקרות קרבנות שבת כדרך שאנו עושים ביו"ט שקוראים קרבנות החג מספר שני.

רק בקרבנות שבאות לכפרה נאמרה כאילו הקריב

ותירץ הטור (או"ח ס' רפ"ג) "מה שאין מוציאין בשבת ב' ספרים לקרות המוספין וביום השבת וגו' כמו שקורין ביו"ט פרשת קרבנות המוספין, דאיתא במס' תענית (כז:): אמר הקב"ה לאברהם תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין אותם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונותם, ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות, וזהו

רצית קרבנותיה למה רצית קרבנותיה לפי ששאר יום טוב כולן באין חטאת ובשבת כולן באין עולות:

ועיי"ש בברכי יוסף שהביא לשון הארחות חיים "בר"ח ויו"ט שחטאת קרב קבעו לקרות, שקריאתן כפרה כהקרבתן, אבל שבת שהן עולות ואין חטאת קרבה בהן אין לחוש לקריאתן כי לא לכפרה הן באות".

הרי שרק בקרבנות שבאות לכפרה נאמרה כלל זה שכל הקורא כאילו הקריב, ולא בכל הקרבנות, וכן מבואר מלשון תוס' במגילה (כג. ד.ה. כיון) שגם שאל למה אין מוציאין ב' ספרי תורות בכל השבתות לקרוא בשניה וביום השבת כמו שעושיין ביו"ט, ותירץ תוס' "נראה לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לכפרה כדפירש לקמן פרק בני העיר (לא). שקורין בהן ביו"ט ומהני לישראל כאילו הקריבום אבל קרבנות שבת אינן באין לכפרה ומש"ה אין קורין בהן". (וכן הוא ברשב"א מגילה ל: ובעוד ראשונים).

הרי שהבין הטור ותוס' ושאר הראשונים שכך כוונת הגמרא תענית הנ"ל דרק בקרבנות שבאין לכפרה נאמרה כלל זה "כל העוסק כאילו הקריב" ולא בקרבנות שבת שבאין לרצון, דכך שאל אברהם אבינו להשי"ת "אמר אברהם רבונו של עולם שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה וכו', אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם". הרי שעצה זו שיחשב כאילו הקריב היה חסד מהשי"ת כדי שיהא לנו כפרה בזמן שאין ביהמ"ק ולכן נאמרה כלל זו רק לגבי הקרבנות שבאים לכפרה כדי שיהא תיקון וכפרה לישראל, אבל לא נאמרה בקרבנות שבת וכמו כן לא נאמרה בפרשת בנין המזבח, ובזה מבואר היטב טענת התבואות שור "דלא איתמר כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי".

אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית

ומעתה מוטל עלינו להבין למה המלבי"ם לא קיבל טענה זה וסובר ש"צריך לקרות תחילה פרשת בנין המזבח וכדאיתא בהקדמת הסמ"ג וקרא וזכרתם ועשיתם דכל העוסק בתורת בנין כבונה דמי". הרי שנקט להדיא שאומרים כל עוסק בפרשת בנין המזבח כאילו בנה מזבח ודלא כשיטת התבואות שור, ואכן הדברים מפורשים במדרש תנחומא (פר' צו פר' י"ד) "אמר ליה הקב"ה ליחזקאל וכי בשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קריאתה בתורה כבניינה לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קריאתה וכו' אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית".

ושאלה זו אם אומרים כל העוסק בשאר חלקי העבודה אם נחשב כאילו הקריב, תלויה בשאלה יותר כללית, במי שנאנס ולא קיים איזה מצוה, אם מהני ללמוד דיני והלכות אותו מצוה כדי שיהא נחשב כאילו קיים אותה מצוה.

שיטות הסוברים שבכל המצות אומרים כל עוסק בתורה כאילו קיים

ובאור החיים הק' (אופן יד) עה"פ (ויקרא כו, ג) אם בחוקותי תלכו נקט בפשיטות שכן מהני וז"ל: "או ירצה על דרך אומרו (לעיל ז לז) זאת התורה לעולה למנחה ודרשו ז"ל (ויק"ר

ז ג) אדם עוסק בפרשת עולה מעלה עליו כאלו הקריב עולה וכו', על דרך אומריו (הושע יד ג) ונשלמה פרים שפתינו, ולא זה בלבד אלא כל מצוה ומצוה שאינה בפרק השג יד, כשאדם לומד מצותה בתורה כאלו עשאה: והוא מאמר הכתוב אם בחקתי תלכו ואת מצותי וגו', אותם שאין מציאות לעשותם, תשמרו, פירוש תהיו מחכים אותם מתי יבואו לידכם לעשותם, מעלה אני עליכם כאלו עשיתם אותם גם כן, והוא אומר ועשיתם אותם, לומר לא שכר מחשבה לבד אני נותן". הרישכתב להדיא דמפסוק זאת התורה ילפינן לכל המצות ולא רק לגבי אותם קרבנות המוזכרות באותו פסוק, ודלא כדברי האמרי אמת.

וכן סובר הט"ז בספרו דברי דוד (בראשית לב ה) שפירש מה שאמר יעקב אבינו "עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי" וז"ל "ויש מקשים היאך אפשר לקיים כל תרי"ג מצות והלא יש ביניהם מצות הנוהגות לכלל ישראל כגון הקמת מלך ובנין ביהמ"ק. ויש לומר דאמרינן במנחות כל העוסק בתורת קרבנות כאילו הקריב אותם ה"נ קאמר שעסקתי בתורה של כל המצות והוה כאילו קיימתים.

וכ"כ באגרא דכלה (פר' כי תבוא, כו, טז) וז"ל "הנה כל התרי"ג מצות מחויב כל איש ישראל לקיים בכדי לתקן כל שיעור קומתו רמ"ח איבריו בקיום רמ"ח מצות עשין ושס"ה גידיו בשמירת שס"ה לאוין, והנה מה יעשה האדם במצות התלויות בארץ בשעה שאין ישראל שרויין על אדמתם, וכן במצות שאי אפשר לו לקיימם בבחירתו רק בהזדמנות סיבה כגון פדיון הבן באין לו בן בכור וכיוצא במצות, קיימו וקבלו רז"ל שצריך האדם לעסוק בדיניהם ואופני קיומם ויצפה במחשבתו בלבבו ונפשו מתי תבא לידי ואקיימנו ויוחשב לפני הבורא כל כאלו מקיימם כיון שממנו אין מונע דבר למד ויודע תכסיס המצוה": ועוד האריך בזה בהקדמה לספרו דרך פקודיך עיי"ש.

ראיה מרש"י לשיטת התבואות שור

מאידך גיסא מדברי רש"י בב"מ (קיד:): יוצא דרך בעניני קדשים נאמרה הכלל שכל העוסק בדיניה כאילו קיימה ולא בכל התורה, דאיתא בגמרא שם דאשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים, ושאל לו "לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות", והשיב לו אליהו הנביא שקברי עכו"ם אינם מטמאים, והתפלא אליהו הנביא למה רבה בר אבוה לא ידע הלכה זו. והשיב לו רבה בר אבוה "בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא", שהוא בקי רק בד' סדרי משניות הנוהגים בזמן הזה, ואינו בקי בסדר זרעים וטהרות שאינם נוהגים בחוץ לארץ.

וביאר שם רש"י "בארבעה לא מצינא - בגירסא דארבעה סדרין, כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית, וקדשים נמי כדכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרינן (מנחות קי, א) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש: בשיתא מצינא - בתמיהה, זרעים אינו נוהג בחוצה לארץ, וכן טהרות".

והנה הגם דקדשים אינו נוהג בחוץ לארץ, אבל מדברי רש"י מבואר שעל ידי שלומדים אותה נראה כאילו היא נוהג גם בחו"ל, ונחשבת שנוהגות בזמן הזה, וזה נאמרה רק על קדשים ולא על סדר זרעים וטהרות, ולכן נחשבת שאינו נוהג בחוץ לארץ.

פסק השו"ע הרב שלא בכל המצות אומרים כל העוסק כאילו קיים

וחילוק זה בין סדר קדשים לסדר זרעים וטהרות הובא להלכה בשו"ע הרב בהלכות ת"ת (פר' ב הל' יא) וז"ל בקיצור: "אם יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר ויספיק לו שאר היום לחזור על לימודו המביא לידי מעשה אזי חייב להוסיף מעט מעט ללימוד בשעה זו הלכות אחרות שהן פירוש התרי"ג מצות אף מצות שאינן נוהגות כמו קדשים וכיוצא בהן ולחזור עליהן כראוי שיזכור אותן היטב לעולם. ויש לו לעסוק תחלה בסדר קדשים כמו שאמרו חכמים כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. וע"כ נכון הדבר אם אפשר לו ללימוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל בסדר עבודה וסדר קרבנות ואח"כ במשך הזמן אם יוכל להוסיף עוד בשעה זו ללימוד ולחזור כראוי יעסוק בסדר טהרות וזרעים והם קודמים לסדר מועד נשים נזיקין מאחר שכבר עסק הרבה בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות השנויות בג' סדרים אלו (לבד ברכות וחולין ונדה):"

הרי שיש מחלוקת גדולה אם הכלל כל העוסק כאילו עשה היא רק בקרבנות או גם בשאר חלקי עבודה ושאר מצות ולהלכה קבע השו"ע הרב שכלל זה נאמרה רק בקרבנות ושאר עבודות שבמקדש ולא בשאר מצות. ולפי דבריו מבואר למה אין אומרים פרשת בנין המזבח בתפלה מכיון שלהלכה "לא איתמר כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי" וכטענת התבואות שור.

צריך לחשוב שבית המקדש בנוי ומזבח על מכונו

ולפי שיטת הסוברים שכן אומרים כל העוסק בתורה כאילו קיים שאר מצות, יש לתת טעם לשבח למה אין אנו אומרים פרשת בנין המזבח. והיינו שהתבואות שור כתב בתוך דבריו "ואפילו אי אשכחן בשום מדרש כדאיתא בהקדמת סמ"ק אקרא וזכרתם ועשיתם, מ"מ א"צ להכין מזבח חדש בכל יום". הרי שתבואות שור לא התעלם מזה שיש שיטות שסוברים כל העוסק בתורת בנין כבונה דמי והמקור היא מחז"ל, ועכ"ז נקט דאין צריך לומר פרשת מזבח בכל יום. ודבריו צ"ב דאם צריכים לומר שאר פרשיות הקרבנות בכל יום למה אין צריך לומר פרשת בנין המזבח בכל יום.

ונראה להסביר דבריו, דאע"פ שבעוה"ר הביהמ"ק חרב, עכ"ז כשאדם בא להתפלל אינו צריך לחשוב בדעתו שהוא עומד עכשיו בבית הכנסת או בבית המדרש אלא שצריך הוא לחשוב ולדמות במחשבתו כאילו הבית המקדש קיים והמזבח בנוי והוא עומד בתוכו ועובד עבודתו ית' וכדנפסק בשו"ע (או"ח ס' צה ס'ב) "צריך שיכוף ראשו מעט, שיהיו עיניו למטה לארץ, ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש, ובלבו יכוין למעלה לשמים", וביאר את זה בספר נועם אלימלך (פר' לך ד"ה והנה דבר) "האדם הרוצה שתהא תפילתו נשמעת צריך לכוין כאלו הוא מתפלל בארץ ישראל ובית המקדש בנוי ומזבח על מכונו ובהיכלו והרי הוא

כאלו דר עתה בארץ ישראל ועל ידי זה הוא בא לבהירות ודביקות גמור להתפלל בכוונה שלימה ביראה ובאהבה כאלו עומד בבית קדשי קדשים, כן צריך לצייר במחשבתו בעת תפילתו כאלו הוא ממש בארץ ישראל ובבית המקדש ורואה הכל בחוש הראות".

הרי דבריו ברור מללו שבעת התפלה אין לנו לחשוב שהבית המקדש חרב ואנו צריכים עכשיו לבנותו מחדש ולבנות מזבח חדש כדי להקריב שם הקרבנות, אלא שמוטל עלינו לחשוב ש"בית המקדש בנוי ומזבח על מכונו", ואנו נכנסים בו כדי להקריב עכשיו הקרבנות.

ויש לבאר את זה, דענין אמירת הקרבנות נובע מזה ששאל אברהם אבינו (תענית כז:): "תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם".

הרי שאברהם אבינו שאל מה תהא עליהם בזמן שאין בית המקדש קיים ותשובת השי"ת אליו היה שבזמן שקוראים בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום, ור"ל שיהא נחשב כאילו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנות על המזבח בבית המקדש, וזהו חזק פעולת אמירת הקרבנות, ולכן אין מן הצורך לחשוב מקודם שצריך לבנות מקדש ומזבח דזה כבר כלול בתשובת השי"ת שמספיק רק לקרות פרשת הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ונחשב כאילו בית המקדש קיים. ומיושב בזה למה אין מדקדקים לקרות פרשת מזבח בתפלה מכיון שצריך לדמות בדעתו ש"בית המקדש בנוי ומזבח על מכונו".

ואין להקשות על זה ממה שאנו מבקשים בתפלת מוסף של ראש חודש "מזבח חדש בציון תכין", הרי שכן צריכים אנו לבקש על בנין המזבח, דהגם שצריך האדם לדמות בדעתו ש"בית המקדש בנוי ומזבח על מכונו, הכוונה היא דאע"פ שבפועל בית המקדש חרוב דאע"פ שחרב צריך לכין כאילו היא עדיין עומדת בנוי במקומו, והכוונה בזה לבית שני, אמנם כיום שבפועל אין בית המקדש צריכים אנו לבקש על בית המקדש השלישי ולכן מבקשים שנזכה בפועל למזבח חדש בבית שלישי.

ומה שאנו מבקשים זה רק בראש חודש ולא במוספי שבת ויו"ט, ביאר הגר"י אברמסקי זצ"ל בעל חזון יחזקאל שראש חודש הוא היום היחיד שבו אנו מתפללים מוסף ויש אפשרות לבנות אז המזבח, דבשבת ויו"ט אסור לבנות אז המזבח ולכן לא מזכירין בקשה זה במוספי שבת ויו"ט, וגם לא בתפלת "אתה יצרת" שאומרים בשבת ראש חודש שמשמיטים בקשה זו.

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך,

משפיע ישיבת 'תורת דוד', מונסי ניו יורק

'ויקחו לי תרומה' - השאיפה לעשות את רצון השי"ת גם אם לא נגיע ל'נשמע'

בפרשת השבוע למדים אנו את כל הפרטים על הקמת המשכן, על הקרשים והיריעות הנדרשים ועל אופן הרכבתם וכו'. הקמת המשכן הרי רחוקה מאוד מעולם המושגים שלנו, הדבר אירע לפני שנים כה רבות, במדבר, וכאשר לומדים את הפרשה אנחנו רוצים בכל זאת להתחבר לזה. הבה ננסה לקרב קצת את הדברים אל השכל, להציע להם תרגום בחיי המעשה שלנו.

הפרשה פותחת בדיבור השי"ת למשה רבינו: 'דַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ - תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי'. הרבה דקדוקים דקדקו מפרשי התורה בפסוק זה, ואעמוד כעת על נקודה אחת:

לכאורה מופיעה בפסוק זה סתירה מוחצת. מחד, כתוב 'ויקחו' - שמשמעו שחיוב על כרחם, ובהמשך כתוב 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו' - שמשמעו שזו תרומה שצריכה לבוא מרצון הלב ונדיבותו, ודווקא תרומה כזו מקובלת לבניין המשכן.

בספרים הקדושים מדובר על שאלה זו, והעולה מדבריהם, שבבניין המשכן - כמו בכל שאר מצוות התורה - ישנה דואליות. קיימות שתי עובדות שנראות סותרות, אך לפי האמת - לא די שאין בהן סתירה, אלא שהן אף משלימות זו את זו. מצד אחד קיום מצוות התורה הנו חובה - 'כי הם חיינו ואורך ימינו', אבל למרות שאנו מוכרחים בדבר, איננו מקיימים את המצוות באיתכפויא בלבד כי אנו מחויבים, אלא מעשינו הם חדורי אהבה. יש 'נדיבות-לב' בעבודה שלנו. נמצא כי בה בעת שיש 'ויקחו לי תרומה', יש גם 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו'. זהו אחד מיסודות התורה.

*

יש אומרים כי הקמת המשכן היתה אחר מתן תורה, ומטרתה היתה להמשיך את הקדושה של מתן התורה והשראת השכינה שחוו כלל ישראל באותה העת (עי' מחלוקת רש"י ורמב"ן).

בשבוע שעבר, למדנו בסוף פרשת משפטים את התיאור על מעמד הר סיני. שם מפרטת התורה הקדושה קצת יותר את האירועים וההכנות שנלוו לקבלת התורה, ובסיום נאמר: 'וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד ה' עַל הָרַר סִינַי'.

כדי לשמור ולהמשיך את אותה השראת-שכינה אצל כלל ישראל, ציווה הקב"ה לבנות משכן שיהיה כעין 'מקלט', מקום שבו תמשיך השכינה לשרות בקרבם. חז"ל אומרים לנו שיום קבלת התורה הוא 'יום חתונתו' כביכול. כמו שבני זוג צריכים בית לגור בו אחרי

הנישואין, מקום שבו יהיה קיום והמשך לזיווג, כך לאחר מתן תורה נדרש מקום שישרת כ'בית' בו יהיה קיום לנישואין. זהו ענין בנין המשכן לאחר מתן תורה.

והנה במדרש מובא: "בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה". אז קיבלו הם את המצוה של בנין המשכן. בשפת אמת ועוד ספרים קדושים עמדו על הבנת הדבר, לפרש מהו הקשר בין אמירת 'נעשה ונשמע' למצות 'ויקחו לי תרומה', והעולה מדבריהם, כי במלים 'נעשה ונשמע' מונח מסר מאוד גבוה, עד שכלפי אותה עת מעיד עליהם כי הם נמצאים כרגע במצב רוחני מאוד מאוד גבוה, עד שכלפי אותה עת מעיד עליהם הכתוב 'אָנִי אֶמְרָתִי אֶלְקִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיּוֹן בְּלִבְכֶם' (תהלים פב, ו). הם זכו להתגלות שכזו! השמים נפתחו לפניהם! הם כל כך רצו אז להתחבר לאלוקות, לשמוע את דבר ה' ולקבל את התורה, אבל יחד עם זאת הם הבינו את המציאות שלהם. הם ידעו כי הנשמה הגבוהה שלהם קשורה וכבולה בתוך גוף עכור, והמציאות הזאת מחייבת ששום התעוררות לא תמשיך לעד. ככל שתהיה ההתעוררות גדולה - סופה לגווע ולהיחלש.

כלל ישראל רצו אפוא להבטיח שהחיבור שלהם יהיה נצחי, בכל המצבים! שגם כאשר לא ירגישו את הקירבה, גם כאשר לא יראו את השמים פתוחים לפניהם ולא ירגישו מחוברים ונלהבים לעשות רצון ה', גם אז ימשיכו לעשות את רצון ה', והם הבינו כי כדי להבטיח זאת מוכרח שעבודתם תהיה מיוסדת על יראה. הם אמרו "כל אשר דיבר ה' נעשה!" - נעשה בכל אופן ובכל מצב, אם מתחשק לנו ואם לאו, אם נרגיש טעם ואם לאו. קבלת עול ללא תנאים; והבינו כי זה ימשיך 'נשמע' - שהדברים יחדרו אליהם פנימה. שהרגש והאור של המצוה יהדהדו בקרבם בכל הפינות, ויחושו את החיבור בכל הרמ"ח ושס"ה.

'נעשה ונשמע' לא היתה אמירה גרידתא של קבלת עול, אלא היתה זו גם בקשה! הם ביקשו כי תמיד תהיה העבודה שלהם מיוסדת על 'נעשה קודם לנשמע' - והקב"ה נענה לבקשתם! תשובתו של הקב"ה אליהם היתה כאן, בפרשת תרומה: 'ויקחו לי תרומה!' אחייב אותם בנתינה כזאת שיהיה צורך לקחת מהם, שיהיה להם קשה לתת, וכאשר יקיימו זאת יידלק אצלם ניצוץ הקדושה באופן אוטומטי. 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', תיפתח אצלם נדיבות לב מיוחדת. מכח ה'נעשה' יצמח 'נשמע'.

כאשר הייתי עורך 'נסיעות' אל מו"ר בעל ה'נתיבות שלום', פעמים הייתי מגיע ארצה ביום חמישי כדי לשהות במחיצתו לשבת קודש ושב בחזרה כבר ביום ראשון. בדרך כלל הנני נוהג לבקר בהזדמנות הראשונה בכותל המערבי, אבל באחת הפעמים החלטתי לחכות עד לאחר השבת. רציתי להתחמם מעט לפני שאני הולך לכותל, וחשבתי שאחרי שבת במחיצת הרבי אהיה שרוי בהתעוררות גדולה ובמצב נפשי מרומם יותר, כראוי וכיאות לעת שניגשים להתפלל בכותל.

היה נהוג שבמוצאי שבת קודש לאחר תפילת מעריב עוברים כל הקהל לומר לרבי 'א גוט וואך'. חיכיתי לסוף התור, ולאחר שכולם עברו ניגשתי לרבי ואמרתי לו שאני הולך עכשיו לכותל אחר קרוב לשנה שלא הייתי שם, ושאלתי שמא יוכל הרבי לומר לי משהו שיצית

אש בקרבי לפני שאני ניגש למקום המקדש. (איני זוכר בדיוק איך ניסחתי את השאלה, אבל זה היה רעיון הדברים, בקשה בסגנון שיאמר לי איזו מלה שתעורר אותי שתהיה זו חוויה עוצמתית ביותר, רוחנית ומרגשת, שתנסוך בי תחושה של קירבה עצומה). לעולם לא אשכח את העגמומיות שהצטיירה על פני הרבי למשמע הבקשה. הוא הסתכל עלי, ואמר לי: "נפתלי! וכי הולכים לכותל בשביל חוויה מרגשת?! הלוא הולכים כדי להחדיר אמונה! עומדים ליד אבני הכותל וחושבים מה היה במקום הקדוש הזה, מה היה כאן בזמן שבית המקדש היה קיים! חושבים ומתבוננים. אם ההתבוננות מולידה התרגשות והלב מתעורר - מה טוב ומה נעים, זו מתנה מן השמים, אבל לא זו התכלית אשר למענה הולכים לכותל!". דברים אלו של הרבי זצ"ל הציבו לי יסוד בעבודת ה': העבודה המוטלת עלינו היא 'נעשה', להיות מוכנים להקריב את עצמנו עבור השי"ת, ומשם כבר יימשך מאליו 'נשמע'. 'ויקחו לי תרומה' - ואז כבר יגיע הידבנו לכו'.

כולנו יודעים ורואים בחוש הרבה פעמים בחיים, שכאשר מקיימים מצוה שקשה לקיימה, וכגון כשעושים טובה ליהודי אחר בנתינת צדקה הגונה וכדו' - הנשמה אינה מתעוררת מיד. אין מרגישים תכף את האור והשמחה הבאים בעקבות המצוה, אלא רק אחר כך. בשעת עשיית המצוה נדרשת גבורת נפש, ואין מרגישים שום טעם בדבר, ורק אחר כך זוכים להרגיש את תחושת הקירבה שבאה בעקבות כך, 'טעמו וראו כי טוב השם'.

*

אני נזכר בסיפור שארע לפני שנים רבות, בעת ששימשתי כמנהל בישיבת 'אור שמח' במונסי. נדיב פלוני התחייב לתת סכום נכבד מאוד לישיבה, והלכתי יחד עם ראש הישיבה הרה"ג ר' ישראל רקובסקי שליט"א לפגוש אותו כדי לקבל ממנו את הנדבה.

היה לו מאוד קשה לכתוב את הצ'ק. ההתחייבות עצמה לא נבעה מרצונו השלם, התקיים 'מצינ'ג' כלשהו והוא התחייב לתרום סכום זהה לתרומתו של חברו, והחבר הפתיע אותו בנתינת סכום גבוה ממה שציפה... ידענו שקיום ההבטחה מהווה אתגר לא פשוט עבורו, ולכן נתנו לו ארכת זמן, כשאנו פותחים עמו בשיחה על דא ועל הא.

דיברנו ודיברנו, ובינתיים, בשלב כלשהו, אזר הלה מספיק אומץ להוציא את פנקס הצ'קים. הוא הניח אותו על השולחן, והמשיך לשוחח... לאחר כחצי שעה נוספת של דיבורים הוא מוציא את העט, אבל עדיין אינו מסוגל לכתוב... ידענו כמה זה קשה לו, והמשכנו לדבר. עבר זמן ממושך של שיחה, הדיבורים די הסתיימו ואנחנו מחכים שיכתוב כבר את הצ'ק, אבל הוא עדיין לא מסוגל... לפתע הוא קם ממקומו, ניגש אל הארון והוציא משם בקבוק וויסקי משובח ומזג לכולנו 'לחיים'. שתינו, בירכנו האחד את השני, והיה נראה כי הנה עכשיו עומד הוא לכתוב את הצ'ק, אבל לא. הוא פותח שוב בשיחה, מחדש... רק לאחר כמה דקות נוספות של שיחה תופס הוא את העט ומתחיל לכתוב. בגבורת נפש הוא כותב את שם המוסד לפקודה, ואז מניח את העט, ו...שוב פותח בשיחה. הוא מצא עוד נושאים לדבר עליהם, וכך עוברות עלינו עוד כמה דקות עד שהוא מצליח למלא את משבצת סכום הפקודה, אבל עדיין אינו מסוגל לחתום...

היה זה מחזה מרתק. שוב ושוב מוצא הוא עוד ועוד נושאים לדבר עליהם, ואנו משוחחים... לאחר שעברו עוד כמה דקות ארוכות של שיחה, סוף סוף חותם הוא באיטיות על הצ'ק, ואט אט תולש אותו מהפנקס.

לא אוכל לשכוח את הרגע בו הושיט את ידו ומסר את הצ'ק לראש הישיבה. המתח שבאוויר כמו נשבר! זה הזכיר את רגע שבירת הכוס מתחת לחופה... בכל חתונה ישנו חלק ה'קבלת פנים' והחופה שהוא רציני מאוד ומתוח. מבינים את גודל האחריות, את גורליות הרגעים האלו בהם מתחייבים בהתחייבויות הנישואין - אך ברגע שמסתיימת החופה, עם הכרזת ה'מזל טוב' הנרגש ושבירת הכוס - מתפרצת פתאום שמחה שכזו! התרגשות כה מיוחדת! שמחים על בניית בית בישראל, על פרק חדש בחיים, על חיים חדשים.

כזו היתה ההרגשה שם בחדר, בזעיר אנפין. ברגע שהעניק האיש את הצ'ק, יכולת למשש באוויר את השמחה שלו. רגע קל קודם לכן - הוא לא היה מסוגל, ועכשיו - הוא כה שמח ומאושר! כל כך משוחרר!

המלה 'מצוה' היא גם לשון 'ציווי' וגם לשון 'צוותא'. צדיקים חידשו משמעות במאמר חז"ל 'מצוה גוררת מצוה', שקיום 'מצוה' - ציווי, גורר 'מצוה' - צוותא. קיום המצוות מביא את החיבור. באמירת כלל ישראל 'נעשה ונשמע', מבטאים הם את משאת נפשם, הם מבקשים מהקב"ה: 'כל אשר דיבר ה' נעשה', ואנחנו מוכנים לכך גם בלי ה'נשמע'! תן לנו את ההזדמנות לקיים 'נעשה', לשמור את המצוות שלך!

אנשים רבים מסתפקים בכך שיצאו ידי חובה ורוצים לגמור, רח"ל... באנגלית ישנו פתגם: 'הבורות היא האושר הכי גדול' (ignorance is bliss), וכך הם חיים. הם מעדיפים להיות עמי הארץ... אל תכבידו עלי, אל תגבילו אותי. אעשה מה שצריך, מה שחייבים, אבל אנא! תנו לי את המסלול המהיר... אני רק רוצה כבר לדעת שקיימתי את חובתי, שאני יכול לציין 'וי' והכל בסדר... כלל ישראל מבקשים במתן תורה 'נעשה!' - איננו רוצים להיות כמו אנשים אלו! תן לנו את ההזדמנות לעשות. אכן ה'נשמע' כבר יבוא בעקבותיו, אבל אין לזה שום קשר לעצם רצוננו לעשייה, איננו מוכרחים שיהיה לנו ה'נשמע' בשביל לרצות לעשות.

ובקשתנו זו התמלאה, כאן בפסוק 'ויקחו לי תרומה'. כאשר נתן לנו הקב"ה לנו את ההזדמנות לבנות את המשכן, כפי שהתבאר.

הדבר מתקשר אצלי עם זכרון מימי ילדותי. האח שמעלי, הגאון החסיד רבי שלמה זלמן שליט"א מלונדון, הוא יהודי מאוד מיוחד, והיה מכבד את הוריי בצורה מיוחדת [בכל פעם שנכנסו הוריי לחדר היה נעמד מלוא קומתו, כפי שההלכה מחייבת]. הוא נהג בקביעות לפנות לאמי ע"ה ולומר לה: "אמא, תגידי לי מה אני יכול לעזור", או בלשונו: "רצונך הוא פקודתי!" ("Your wish is my command!"). הוא היה אומר זאת עם כזאת שמחה ורצון טוב (אני מקווה שיסלח על כך שאני מדבר עליו ברבים ועוד מפרסם 'קלונו', אבל מה אעשה שיש כאן לימוד כה חשוב עבור כולנו...). פעולות טכניות מורכבות מדי הוא התקשה לבצע, זה היה מנוגד מדי לטבע שלו, הוא יהודי עובד ה' שמונח כל כולו בתורה ועבודה, וכך היה

גם בצעירותו. אין לו עסק כלל עם ענייני העולם הזה, ומסופקני אם הוא יודע להחליף נורה... אבל הוא באמת כל כך רצה לעשות כל מה שהוא רק יכול כדי לעזור לה! ולעולם לא אשכח את מאור פניה של אמי ע"ה בכל פעם שהיתה שומעת זאת ממנו... זה כל כך שימח אותה, היא שאבה מזה נחת נפלאה!

גם הקב"ה הוא כך, כביכול. יש לו כל כך הרבה נחת מאתנו כאשר אנו מתנהגים כך! כשאנו אומרים לפניו יתברך: "רבנו של עולם! הרצון שלך הוא פקודתנו! רצוננו לעשות רצונך!".

*

הגמרא במסכת ברכות (לה, ב) אומרת: "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי, בא וראה, שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך גגות, דרך חצרות, דרך קרפיות - כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות, דרך חצרות, דרך קרפיות - כדי לפטרן מן המעשר". הדין הוא שהיבול אינו מתחייב במעשר 'עד שיראה פני הבית' ולדעה אחרת 'עד שיראה פני החצר' (מחלוקת רבי ינאי ורבי יוחנן). בני הדורות הראשונים רצו להתחייב במעשר, ולכן היו מכניסים את פירותיהם דוקא דרך ה'טרקסמון', היכל הכניסה, כדי לחייבם במעשר! ואילו לעומתם בני הדורות האחרונים, מחפשים כיצד להיפטר מהחייב, ולכן מכניסים את פירותיהם דרך הגגות והחצרות.

הדורות הראשונים, אלו שחיפשו אחר קיום המצוות, דרשו לזכות בעוד חיוב, והם זכו להארת פנים מיוחדת, שמלאכתם נעשית על ידי אחרים, כמבואר בגמרא לעיל: "רבי שמעון בן יוחי אומר... בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים". וכמה נאים הדברים להקמת המשכן. הלוא המשכן 'תוכו רצוף אהבה', העצם והמהות שלו היו הרצון ונדיבות הלב, והיכן זה התבטא? דוקא ברצון לשמוע ציוויים וחיובים מהקב"ה!

*

נסיים במסר קצר, יותר אישי, שאפשר ללמוד מהפרשה.

רש"י מציין בנוגע לעצי שיטים: "ומאין היו להם במדבר? פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים".

מבואר כאן, שבעודם בגלות ממצרים הודיע יעקב אבינו לבניו: "דעו לכם כי יבוא יום ותצאו מכאן, ואז תבנו משכן", וציווה אותם: "לכן, הכינו כבר עכשיו את החומרים הנחוצים שתצטרכו להם בעתיד כדי לבנות את המשכן". נדיבי הלב, אותם צדיקים בעם ישראל שחיפשו מצוות, טיפלו וטיפחו את אותם עצי שיטים במצרים, וכן את שאר הדברים הנדרשים, הסממנים והצמר לסוגיו, הם שמרו עליהם ודאגו שיהיו מזומנים להם, כך שברגע שיצאו ממצרים תהיה להם האפשרות לבנות משכן.

אם חושבים על זה, הלוא זה ממש מרתק. כלל ישראל היו במצרים מאתים ועשר שנים! הם חיו שם בתנאים הכי קשים, בגלות הגוף הנפש, עבדו עבודת פרך והיו נתונים למרמס תחת יד נוגשיהם. הם לא יכולים לחשוב, ואפילו לא לנשום! 'וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְדָּה וַיִּזְעָקוּ, וּבִתְוֹךְ כָּל הַמִּצְבָּה הַזֹּאת, וּלְמִרְוֹת שָׁהֶם כָּלֵל לֹא רוֹאִים אֶת הָאוֹר שֶׁבְקִצָּה הַמִּנְהַרְהָ, שֶׁהֵם כָּלֵל לֹא רוֹאִים גְּאוּלָּה בְּאוֹפֵק, הֵם מְחֻזְקִים חֹזֵק וְחַיִּים עִם אֲמוּנָה! אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁנֶּעְנְוּ לְקִרְיָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, מִמְּשִׁיכִים וּמְטַפְלִים בְּעֲצֵי הַשִּׁטִּים לְהַכְנִת כָּלֵי הַמִּשְׁכָּן, כְּדֵי שֶׁבְּרִגְעָה שִׁיִּצְאוּ יֻכְלוּ לְסַחֹב אוֹתָם אִיתָם אֵל הַמַּדְבָּר!

והנה, גם לנו בדורנו ישנה הזדמנות דומה.

חז"ל אומרים שבית המקדש השלישי לא ייבנה על ידינו, אז לא יקבלו נדבות מכל העשירים הגדולים, שישמחו מאוד לכתוב צ'קים של סכומי עתק עבור בנין בית המקדש. על בית המקדש השלישי נאמר - 'מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנֵנו יְדִיךְ' (שמות טו, יז), הוא ירד באש מן השמים.

ומהי מהות האש הזו שתוריד את בית המקדש השלישי? מבואר בספרים הקדושים שזו האש שבושרת בלבבות ישראל! אש הגעגועים של בני ישראל, שבמשך מאות שנים השתוקקו, ציפו וקיוו, לראות את בית המקדש השלישי! שכה ייחלו לימות המשיח, לזמן שיתגלה כבוד ה' בעולם!

'כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה'. הקב"ה החריב את בית המקדש באש, אבל אלו 'אשי ישראל' שבאמצעותם ישוב כלל ישראל ויבנה את בית המקדש! על יום הקמת המשכן נאמר 'וַיִּתְּצָא אֱשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם' (ויקרא ט, כד), ורש"י מפרש שהם השתחוו ושמחו. מדוע הם שמחו? כי הבינו שהאש הזו משקפת את האש שנמצאת בלבותיהם, כַּפְּתִים הַפְּנִים לַפְּנִים! זו האש שהורידה את השראת השכינה אל תוך המשכן!

בדיוק כך הוא הדבר גם לגבינו. אמנם אננו נותנים מס שפתיים, שרים את כל השירים שמבטאים געגועים לימות המשיח, אבל להדליק אש באמת, לחוש געגועים כנים ותשוקה - זה משהו מיוחד שקשה לנו להגיע אליו, כי קל לנו מאוד להיסחף אל תוך העולם הקטן שלנו.

אנו כה סגורים ונעולים בתוך המסגרת הקטנטנה שלנו, במאסר הגוף והחיים האישיים שלנו. בהתמודדויות והאתגרים שלנו, בצרכים והרצונות האישיים שלנו - אמנם עלינו לדעת כי זהו המקום בו מחפש הקב"ה את 'נדיבות הלב' שלנו! הוא רוצה שנתגעגע לחיים חדשים, למציאות חדשה, שאולי אכן נצטרך לוותר בה על כל מיני הנאות שהורגלנו אליהם, אבל נהיה מוכנים לוותר על הכל ובלבד שתשכון השכינה בישראל! אפילו על שכר רוחני נסכים לוותר לשם כך.

על ימות המשיח נאמר שהם 'ימים אשר אין בהם חפץ', כבר לא יהיו בהם שכר ועונש, ואנו אומרים לקדוש ברוך הוא: תן לנו את ההזדמנות לקיים את רצונך! הרצון שלך הוא

הפקודה שלנו. ולכן 'ובכן תן פחדך... ובכן תן כבוד...' , אנו משתוקקים שתתגלה מלכותך בעולם.

אם נשכיל לטפח את הניצוץ הזה, אם נשתוקק, נתגעגע ונקווה לביאת משיח צדקנו - יתלבה הניצוץ לאש לזהטת שתשמש כיסוד לבית המקדש השלישי! יהיה לנו חלק מהותי בבנין הבית, ונזכה בקרוב לרקוד לפני משיח צדקנו, במהרה בימינו.

שלהבת התורה / הרב שלמה משי זהב, מח"ס מחשבת שלמה, מחיית עמלק

ביאור דברי הרמב"ם דהמסיר אפילו אחד מהבדים לוקה

בְּטִבְעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ (כה, טו)

כתב הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ב הי"ג) ונוזהרים שלא ישמטו הבדים מן הטבעות, שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה.

וצ"ב מה שכתב הרמב"ם שהמסיר אחד מן הבדים לוקה, הרי כשהסיר רק אחד מהבדים הוא חצי שיעור, וכתב בס' יריעות שלמה (כלי המקדש שם) ליישב, שדעת הרמב"ם דכיון שעיקר הבדים נעשו לשאת בהם, וכדכתיב 'והבאת את הבדים בתוך הטבעות לשאת את הארון בהם', דמשמע שבלא הבדים אסור לישא את הארון, וכיון שהסיר בד אחד שוב אין יכולין לישא את הארון.

והוסיף שם לחדש, דלפי זה אם הסיר בד אחד ושוב חזר והסיר בד אחר, והתרו בו רק על הבדהאחר, שאינו חייב מלקות, דעיקר האיסור להסיר הבדים הוא משום שצריכים לישא את הארון בהם, ולאחר שכבר הסיר בד אחד שוב אי אפשר לישא את הארון בבד השניכ.

איסור הוצאת הבדים מהארון, האם האיסור רק להוציא או אפילו להזיזו במשהו.

ונראה לבאר עוד את הרמב"ם, דאזיל לשיטתו, דהנה הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה פ"ו) כתב וז"ל, היא שהזהירנו מהוציא בדי הארון מתוך הטבעות, והוא אמרו יתעלה "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" עכ"ל, ומבואר בדברי הרמב"ם שהאיסור הוא להוציא את הבדים מהארון.

אולם במהדורת הגאון ר' חיים העליר העיר שם (הערה י"ח) שבדפוס הראשון כתוב "הזהירנו מהרפא בדי הארון", ומבואר שיש נפקא מינה בין הגירסאות, שלפי גירסא זו האיסור הוא לא רק הוצאה לגמרי, אלא אסור אפילו להזיזו במשהו, משא"כ לגירסתינו "שהזהירנו מהוציא בדי הארון", האיסור הוא רק להוציאם לגמרי, וצריך ביאור במה תלויים הגירסאות ברמב"ם אם האיסור הוא להוציא הבדים מן הארון או האיסור לרפות בדי הארון אע"ג שלא הוציאם מהטבעות.

איסור הוצאת הבדים מהארון, לפי הסמ"ג האיסור הוא רק בשעת נשיאת הארון, לפי הרמב"ם האיסור גם שלא בשעת נשיאה.

וכן צ"ב לגבי יסוד האיסור הוצאת הבדים מהארון, הנה שיטת הסמ"ג הוא שאיסור "לא יסורו ממנו" הוא רק בשעת נשיאת הארון, שכתב (מצות ל"ת רצ"ו) וז"ל, שלא להוציא בדי

^כ ועי' בס' מוצל מאש [לה"ר יעקב אלפנדרין] (סי' נה) שחקר בזה, והביא ראיה מהרמב"ם (סה"מ ל"ת פ"ו) דאפילו כל דהו.

ארון שנאמר "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו", וכשנושאים אותו בכתף צריך להיזהר שלא ישמטו הבדים מן הטבעות, שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה עכ"ל, וברמזי המצוות במצוה זו כתב וז"ל, שלא להוציא בדי הארון כשנושאים אותו בכתף שנאמר "לא יסורו ממנו" עכ"ל.

מבואר בדברי הסמ"ג שהאיסור אינו אלא בשעה שנושאים הארון ממקום למקום, שאז צריכים להיזהר שלא להוציא הבדים מן הטבעות, אבל בשעה שהארון מונח במקומו, אין איסור להוציא את הבדים מהטבעות, וזה דלא כדברי הרמב"ם דס"ל שהאיסור שלא להוציא בדי הארון קיים לעולם, והיינו אף בשעה שהארון מונח במקומו, וצריך ביאור מהו יסוד מחלוקת הראשונים אם המצוה היא רק על נשיאת הארון ללא בדים, או אף כשהארון מונח אסור שיהיה בלא בדים.

ב' טעמים לאיסור הוצאת הבדים מהארון, א. כדאי שיהיה תמיד מוכן לשאת אותו, ב. כך הוא צורת הארון.

ובס' המאיר לארץ (מאת הרה"ג ר' משה מאיר לעדערמאן שליט"א, פ' תרומה סי' קכ"א) כתב לבאר בהקדם דברי הספר החינוך (מצוה צ"ו) בביאור מצוה זו, שכתב וז"ל משרשי המצוה לפי שהארון משכן התורה והיא כל עיקרנו וכבודנו, ונתחייבנו לנהוג בו כל כבוד וכל הדר בכל יכלתינו, על כן נצטוינו לבל נסיר בדי הארון ממנו, פן נהיה צריכים לצאת עם הארון לשום מקום במהירות, ואולי מתוך הטרדה והחפזון לא נבדוק יפה להיות בדיו חזקים כל הצורך, ושמא חס ושלום יפול ואין זה כבודו, אבל בהיותם בו מוכנים לעולם ולא יסורו ממנו, נעשה אותן חזקות הרבה ולא יארע תקלה בהן, ועוד טעם אחר, שכל כלי המקדש צורתן מחוייבת לרמוז ענינים גדולים עליונים, כדי שיהא האדם נפעל לטובה מתוך מחשבתו בהן, ורצה הקל לטובתנו שלא תפסד אותה הצורה אפילו לפי שעה עכ"ל, וצריך ביאור מדוע כאן יצא החינוך מגדרו וכתב טעם נוסף על איסור הוצאת בדי הארון מטבעותיו.

וכתב לבאר, שהחינוך הוצרך לטעם השני, לבאר שיש שני דינים באיסור הוצאת הבדים, האחד הוא דין בנשיאת הארון, יש לחשוש פן נהיה צריכים לצאת עם הארון לשום מקום במהירות, ואולי מתוך הטרדה והחפזון לא נבדוק יפה להיות בדיו חזקים כל הצורך, ודין שני הוא דין בצורת הארון, שצורת הארון הוא עם הבדים מונחים בתוכו, ואיסור הוצאת הבדים מן הארון הוא שלא תפסד תכונה וצורת הארון.

ב' הגירס' ברמב"ם תלויים בב' טעמים של החינוך.

ובזה תלויים שתי הגירסאות בדברי הרמב"ם בספר המצוות האם האיסור הוא רק להוציא הבדים לגמרי, או שאפילו אם מזיזים אותם במקצת כבר עוברים על הלאו, שאם גדר המצוה הוא משום זהירות בכבודה של התורה, שלא יודמן שיטלו את הארון בלי הבדים, אם כן כל זמן שהבדים נמצאים בתוך הטבעות ולא שייך שיפול הארון כשנושאים אותו ליכא איסורא, והאיסור הוא רק להוציא את הבדים לגמרי, דבכהאי גוונא שייך החשש שאם יצטרכו לצאת במהירות ולא ימצאו הבדים במקומם יבואו חס ושלום לפגיעה בכבוד

התורה, משא"כ אם סיבת המצוה היא שצורת הארון מחייבת שיהיו בדים בתוך הטבעות, יתכן שגם אם מזיז אותם אפילו בכל שהוא כבר שינה הארון מצורתו, ועבר בזה על הלאו.

המחלוקת הסמ"ג והרמב"ם תלויים בב' טעמי החינוך.

וכתב לבאר בזה גם המחלוקת הסמ"ג והרמב"ם אם איסור הוצאת הבדים הוא רק בשעת נשיאת הארון או גם כשמונח במקומו על הארץ, דהסמ"ג דס"ל שהאיסור הוא רק בשעת נשיאת הארון, ס"ל כטעם הראשון שהביא החינוך, שאיסור "לא יסורו ממנו" הוא משום חשש שמא יפול הארון כשנושאים אותו, ולכן ס"ל שהאיסור היה רק בשעה שהיו נושאים הארון ממש, שהיו צריכים להיזהר שלא יפול ארצה, אבל בשעה שמונח על הארץ אין הבדים צריכים להיות בתוך הטבעות.

משא"כ הרמב"ם ס"ל שאיסור הוצאת הבדים מן הארון הוי מחמת צורת הארון, ולפי זה המצוה הוא לא רק בשעת נשיאת הארון, אלא אף בשעה שהיה מונח על הארץ, דבכל אופן אין לשנות מצורת הכלי כפי שהוא בעליונים, וכך כתב הרמב"ם להדיא בספרו מורה נבוכים (ח"ג פמ"ה), שכתב בטעם הדין שצריך לישא הארון על הכתף ולא על העגלות וז"ל, כדי שלא תפסד לו תכונה וצורה, ואפילו בהוציא הבדים מן הטבעות עכ"ל, הרי שכתב שגם הוצאת הבדים מן הארון אסור משום שלא תפסד תכונה וצורת הארון, וזהו גופא המקור לטעם השני של החינוך עכ"ד הספר המאיר לארץ.

האיסור "לא יסורו ממנו" האם שייך לדורות.

ועיי"ש מה שכתב לבאר בזה עוד דברי הרמב"ם בספר המצוות (שורש השלישי) דבמנין המצוות אין ראוי למנות מצוות שאינן נוהגות לדורות (ולאפוקי מדעת הבה"ג שמנה בתוך המצוות גם מצוות שנהגו רק במדבר), והקשה עליו הרמב"ן למה מנה הרמב"ם הלא תעשה (ל"ת פ"ו) ד"לא יסורו ממנו" (שמות כה, טו), הרי הלאו הוא מחמת שהוצרכו לשאת הארון, ולדורות לא נשאו את הארון, ולהנ"ל מיושב דלפי הרמב"ם האיסור להוציא את הבדים הוא משום דכך הוא צורת הארון, והאיסור שייך לדורות, עיי"ש עוד באריכות.

הרמב"ם לשיטתו דטעם האיסור הוצאת הבדים משום שכך צורת הארון, ולכן אפילו אם הוציא רק אחד מבדיו לוקה.

מבואר בזה דשיטת הרמב"ם הוא שאיסור הוצאת הבדים מן הארון הוי מחמת צורת הארון, וממילא אתי שפיר למה שפסק הרמב"ם שהמסיר אחד מן הבדים לוקה, ואין להקשות דכאשר מוציא רק אחד מהבדים הוא חצי שיעור ולמה לוקה, דהרמב"ם לשיטתו שהאיסור הוצאת בדים הוא מחמת צורת הארון, הרי דגם כאשר מסיר רק אחד מהבדים הוא כבר מקלקל צורת הארון, וממילא לוקה, ואין זה חצי שיעור.

*

לע"נ אבי ר' משה בן הר"ר מנחם מנדל ז"ל : לע"נ ר' אברהם בן הר"ר בן ציון ז"ל
לע"נ מנחם מנדל בן הר"ר חיים דוד ז"ל : לע"נ שרה זיסל בת הר"ר יוסף ז"ל

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

התורה והארון - מציאות שמיימית בעולם החומר

וְנָתַתְּ אֶל הָאָרוֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אָתָּן אֲלֵיךְ (כה, טז)

א. בבית המקדש ובירושלים נעשו ניסים, בהם התעלו הנמצאים במקדש ובירושלים מעל גבולות המקום. וכמו שנאמר במשנה באבות (פרק ה, מ"ה): עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו' עומדים צפופים ומשתחווים רווחים וכו' ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים:

ועוד מצינו בגמ' ביומא (כא ע"א) "אמר רבי לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה. ואמר רבנאי אמר שמואל: כרובים בנס היו עומדין".

ופירש רש"י: מקום ארון אינו מן המדה - אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום, דתניא: ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח כשניתן באמצע בית הכפורת, והרי כל החלל לא היה אלא עשרים על עשרים, שנאמר (מלכים א, פרק ו) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום.

כרובין בנס היו עומדין - גופי הכרובים שעשה שלמה עומדין בארץ אצל ארון, אחד בצפון ואחד בדרום (שם /מלכים א ו) ובכנפיהם עשרים אמה פרושות מקיר אל קיר, כדכתיב כנף הכרוב חמש אמות נמצאו הכנפים מחזיקים את כל החלל, נמצא עובי הגוף אינו מן המדה. וצריך ביאור, הלא אין הקב"ה עושה ניסים בחינם, ומדוע הוצרך להעשות נס גדול זה, שמקום הארון וכנפי הכרובים שעימו יעמדו במקומם בנס תמידי.

ובאמת השפת אמת, בסוגיא זו במסכת יומא, עמד בחילוק זה. והקשה על שאלת הגמ' שם מדוע לא נמנו במס' אבות הניסים במקום הארון וכנפי הכרובים, שיש לומר שלא נמנו אלא ניסים שנעשו לצרכם של ישראל. וז"ל: בגמ' ותו ליכא כו', לכאורה י"ל דלא חשיב רק ניסים שנעשו לצרכינו, כמו דאיתא נעשו לאבותינו בביהמ"ק [וגם אותם הניסים שהיו להראות חביבות לישראל שעבודתם ומעשיהם רצוים ומקובלים נעשו לצרכינו] אבל ארון וכרובים מה שהיו עומדים בנס אינו נ"מ לדידן כלל.

וכתב שאולי זוהי כוונת הגמ' במה שתירצה שם שלא נמנו ניסים שנעשו בפנים, שאכן לא נמנו אלא ניסים שהיו לצרכם של ישראל או לגלות את חביבותם.

ומ"מ, צ"ב מדוע באמת נעשו ניסים אלו.

^{כד} אמנם עיין ברבינו בחיי (פרק כה) שהאריך בגודל מעלת הארון, ובתוך דבריו כתב: "ומה שנקרא (שמות כה, כב) "ארון העדות" לפי שהיא עדות לשכינה ששורה בישראל בשלא היה הארון מן המדה, והוא שדרשו רז"ל: (ב"ב צט ב) מקום ארון אינו מן המדה, והכוונה לומר שלא היה מחזיק מקום כלל כי בנס היה עומד". אמנם נראה שאף שהיה בעצם מציאותו של הארון עדות להשראת השכינה בישראל, מ"מ לא היה דבר זה ניכר כלל, כיון שאף אחד לא נכנס לבית קדשי הקדשים ומדד את הארון וסביבותיו. ושוב צ"ב מדוע הוצרך נס זה.

עוד מצאנו שנעשה נס בארון, שמלבד היותו מחוץ לגבולות המקום, גם היה מעל חוקי הכבידה, והוא נשא את נושאו. וגם לגבי נס זה צ"ב, מדוע הוצרך להעשותה^{כה}.

עוד מצאנו שבמקום הארון הייתה שורה מידת הדין בצורה ניכרת מאד, וכמו שכתב בעל הטורים בפרשתנו: "ארון. אותיות ארון. שיש בה ארון של ישראל. ואותיות נורא. כי הוא אש אוכלת". וכל זה צ"ב.

ב. ונראה ביאור הדברים ע"פ יסודו הגדול של הגר"ח מוולאז'ין בנפש החיים (שער ד פרק כז) בביאור החילוק העצום בין קדושת התורה לקדושת שאר המצוות. וז"ל:

ועוד זאת יתירה ערך ויתרון קדושתה הנוראה מהעולמות. כי העליונים אף שקדושתם רבה מאד, אמנם כאשר נשתלשלו וירדו דרך השתלשלות והדרגות עצומות, הגם שבכל עולם נצטייר ונחתם בו כל סדרי העולם שמעליו בדמותו כצלמו ממש כידוע וכו', עכ"ז אינו שווה ודומה כלל ערך קדושתו ואורו להעולם שמעליו. עד שכ"כ נתעבו ונתמעטו מקדושתם ואורם דרך השתלשלות והדרגות עצומות עד שבזה העולם נעשו חולין שאנו נוהגין בהן מנהג חול. אמנם התורה הקדושה אף שגם היא נשתלשלה וירדה ממקור שורשה העליון בקדש מדרגות אין שיעור מעולם לעולם וממדרגה למדרגה. עכ"ז קדושתה הראשונה כמו שהוא במקור שרשה ראשית דרכה בקדש כדקאי קאי גם בזה העולם. שכולה קודש ואסור לנהוג בה מנהג חול ח"ו. שגם ההרהור בד"ת אסור במקומות המטונפים. ולזאת החמירו והפליגו רז"ל בעונשו ואמרו (בפ' חלק צ"ט א') שגם הוא בכלל כי דבר ה' בזה. וסיפי' דהאי קרא הכרת תכרת ופי' רז"ל הכרת בעה"ז תכרת לעה"ב. ואמרו האוחז ס"ת ערום נקבר ערום מאותה מצוה. גם אסרו לטלטלה ממקום למקום. ואף מבי כנישתא לבי כנישתא אסרו בזוהר פ' אחרי ע"ג ב' לטלטלה ע"ש. מטעם שהיא לעולם בקדושתה הראשונה עומדת. (וכן אפי' האדם ששורש נשמתו הוא מעולם עליון וגבוה מאד. מהעולמות העליונים. ויקח לו בשכלו מחשבה נכונה להתדבק לטהרת איזה מדה נכונה. הוא רשאי לילך בזאת המחשבה גם במקומות המטונפים. ואלו ההרהור ד"ת בדיני נגעים ואהללות. או שארי דינים ואיזה ד"ת שתהיה אסור במקומות המטונפים):

והוא ג"כ ענין מאמרם ז"ל בזוהר דקב"ה ואורייתא חד והוא שאעפ"י שהעולמות הולכי' כולם דרך הדרגה והשתלשלות ושינויים רבים בערך קדושתם. כ"ז הוא רק מצדינו. אבל מצדו ית' אין שום חילוק ושינוי מקומות כלל ח"ו. וכמ"ש אני ה' לא שניתי ולא נשתנה הקדושה. כמ"ש באורך למעלה בשער ג' ע"ש. כן התורה הקדושה אף כי ירדה ונשתלשלה דרך הדרגות רבות עצומות. עכ"ז היא לא נשתנתה מקדושתה כלל. ובקדושתה הראשונה עומדת גם בזה העולם התחתון. כאשר היתה באמנה אתו ית' במקור שרשה. בלא שום חילוק ושינוי מקום כלל וכו'. ולכן אמר דוד המע"ה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. כי באמת קדושת ואור התורה הקדושה הם פנימיות סתריה המה מפורשים ונגלים ומאירים

^{כה} ובפשטות ידוע לבאר שבנשיאת הארון את נושאו ניכר שהתורה היא עץ חיים למחזיקים בה, ומי שזכה להיות מתומכיה החזיק את עצמו.

בקדושת אורם העליון כאשר הוא. רק שענינו אין יכולות לסבול עוצם קדושתה ואורה כאשר הוא.

ונראה שענין זה הוא שורש מציאות הארון, וכמו שכתב רבינו בחיי (בפרשתנו): "ומה שנקרא הארון בשם ארון על שם האורה, ועל שם שהוא כולל הכח הגדול הנקרא "נורא" שהוא נחבא בתוכו וכענין שכתוב: (להלן לד, י) "את מעשה ה' כי נורא הוא", וכן מצינו שארון נקרא "אדון כל הארץ" שנאמר: (יהושע ג, יא) "ארון הברית אדון כל הארץ", כי השכינה דבקה בתורה".

וממילא מובן היטב, שכיון שמציאות הארון היא התורה שבו והשכינה הדבוקה בה, וקדושת התורה עומדת גם בעולמנו בכל עוצמת קדושתה, ע"כ ממילא טבעו הרוחני של הארון הוא להיות מעל כל מציאות מקום, ואין כל השפעה לכוח כבידה עליו.

ולכן יש בארון גם את כוח היראה, ומתגלה בו בפרטות הכוח של "נורא אלוקים ממקדשך", ומי שאינו זהיר בקדושתו כראוי יכול להענש.

ומכל מקום, מרובה מידה טובה, ועובד אדום הגיתי שכיבד כראוי את ארון ה', זכה לרוב שפע ממקור הברכה.

לתגובות: c053312259@gmail.com

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

החכמה ונדבת הלב

כיצד מחברים את הגוף לרצונות החסד ההטבה הצדקה והנדיבות

מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כה, ב)

התורה מדגישה בפרשה כמה פעמים את הענין של ה'נדיבות' - 'נדיבות הלב', רואים שהתורה בוחרת ומתרצה דוקא בתרומות שכאלו, והנה יש אדם 'בעל-חסד' או 'אדם-טוב' והמושגים הללו נזכרים הרבה בפסוקים, ועשית הישר והטוב, ועשית עמדי חסד ואמת, ובכל זאת נראה ש'נדיב' הוא משהו יותר מכל אלו.

ובאור החיים כאן מזכיר שיש גם מושג של 'שוע' שהוא אדם המתנדב אפילו כשהוא דחוק מאד, ובפסוקים נראה שה'כילי' שהוא הקמצן הינו ההיפך מ'שוע', וככתוב (ישעיהו לב, ה) לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע, רואים גם שההיפך מ'נדיב' הוא 'נבל', וכל זה צריך ביאור.

הקדמה

ונקדים שהנה ידוע שכוחות הנפש של האדם מתחלקים לשלשה קומות, יש קומה של 'מחשבה' [חב"ד], ויש קומה של 'רגש' [חג"ת], ויש קומה של 'הצטרפות לעשיה' [נה"י].

והנה יש אדם שהמחשבות שלו הם להיטיב ולהשפיע וכו', אבל אין זה מגיע אצלו לרגש, ויש אדם שהרגש מתעורר להיטיב ולהשפיע אבל השכל והמחשבה לא תומכים בדבר. ויש אדם שמצד כלי המעשה שלו הוא בתנועה של נתינה, אבל אין הרצון הטוב חי ורוגש בלבו ושכלו, אלא הנתינה שלו היא מתוך הרגל או רצון להשתלב בחברה ולמצוא חן בעיני אנשים, ויתכן גם שהיה לו פעם מחשבה או רגש טוב שכיוונו אותו לגשת למסלול והנהגה שכזו, אבל כעת אינם בהתעוררות -

וכן להיפך יש אדם שיתכן שבמחשבה או ברגש יש לו התעוררות להשפיע ולהיטיב, אבל כלי המעשה שלו משום מה חסומים מלבצע את הדבר.

כלה

ה'כילי' שהוא הקמצן השורש שלו הוא 'כלה', זהו מלשון 'כלי', ומלשון 'כליון', כלו רחמיו, והענין הוא שיש לאדם רצון מסוים, הרצון מטריד ומפעיל, הריהו בתנועה של זרם הזורם וממלא את הגוף באנרגיה ותנועה, הרי זה כמו שמן המדליק ומחיה את האש של הנר, על ידי שמטפטף מהבקבוק לתוך הנר, אבל ברגע שיהפוך את הבקבוק שהתחתית תהא למטה, השמן יעמוד ב'כלי' ויפסיק להשפיע ולהחיות, וזהו 'כליון', שהפעולה כלתה,

החכמה ונדבת הלב

הכח המעורר ופועל 'כלה', גם 'כליון' של חיי אנשים הוא מצב שהרוח המחיה אותם כאילו הפסיקה לזרום, נסגרה בתוך הכלי אשר השפיע אותה.

וזהו הענין של 'כילי', שיתכן אמנם שהיה לו התעוררות במחשבה או בלב לתת ולהשפיע, אבל משום מה כאשר הזרם המפעיל הזה חולף בידי, הוא נעצר כמו בתוך כלי, מפסיק לזרום ולהפעיל, וכלשון הפסוק 'לא תקפוץ את ירך' - היד לא נפשטת אלא נקפצת ונסגרת, לא נותנת לרצון שזרם בתוכה לבצע את הנתינה, ויתכן שהעצירה הזו תהא עוד לפני שהזרם יגיע לידיים, אלא יחסום את המחשבה של ההשפעה שלא תיגע בלב, לא תעיר את הלב, וזהו מה שאומר הפסוק 'לא תאמץ את לבבך'.

והנה ה'כילי' מחפש סיבות למה למעשה אינו יכול לתת למרות הרצון הטוב, מחפש לבסס את ה'עצירה' - ה'כליון' שלו.

שוע

'שוע' שייך לענין של 'ישועה', והנה כאשר יש לאדם צרה, לפעמים מוצאים פתרון בתוך הצרה, אבל לפעמים מתבטלת הסיבה לצרה, החיים זורמים כתיקנם ללא להתמודד בכלל עם בעיה, ולמשל, לפעמים יש חולה שלוקח תרופות וממשיך לחיות כרגיל, אך כאשר יש 'ישועה' הכוונה שהמחלה חלפה, גם תרופות לא צריך, ולכן מצינו שורש זה גם לגבי ענינים של נקיון והחלקה [-לא רחצת למשעין], כי שורש זה מתייחס למצב הנעשה חלק ללא הפרעות.

והנה ה'שוע' הוא אדם נדיב, שכמובן מקיים לא תקפוץ ירך ולא תאמץ את לבבך, אלא שפשוט ה'שכל והמחשבה' טוענים לו שאין לך מספיק כסף בשביל עצמך, ואם תתן יחסר לך אחר כך וכו' וכו', טענות מובנות וצודקות, אך הוא מבטל את הטענות, מוחק אותם, אומר לעצמו שבמילא כל מה שיש לו הוא מהשמים וה' לא חסר לו כלום, וברור שהצדקה לא תזיק וכו', לא ברור שהוא צודק עם הטענות ושהם מיוסדים לפי כללי ההלכה, אך זוהי התנועה של ה'שוע', דוחה את ההפרעות לנתינה.

ומובן למה הוא הפוך מה'כילי', כי הכילי מצד המחשבה והרגש מבין ומרגיש שעליו לתת, אלא שעוצר את הרצון הטוב, ואילו ה'שוע' העצירה שלו טבעית, ובכל זאת מחפש שזרם ההטבה יפעל ויפעיל ולא יעצור.

ולפעמים ה'כילי' עושה הצגה שכאילו הוא מחפש עצות כיצד יוכל לתת ולהשפיע יותר מיכולתו, אלא שלא מוצא מה לתת... אין לו... ועל זה אומר הפסוק בישעיה המובא לעיל שיגיע מצב שהפתיחות וההשפעה יהיו כל כך ברורים שה'כילי' לא יוכל להתחזות שהוא 'שוע'.

נדב

ידוע ש'עולם חסד יבנה', ה' הטביע בעולם תכונה של 'חסד', תכונה של הסכמה לוותר על משהו בכדי להשיג משהו יותר חשוב, זוהי כל התנועה של מקח וממכר, של בניה והתפתחות, אנשים מוכנים להוציא כסף כדי להרוויח הנאה או תועלת, והמדה הזו מסגלת

החכמה ונדבת הלב

גם להסכים לוותר על משהו שלי למען התועלת הנחוצה של מישהו אחר, אלא שידוע מה שאמרו בגמרא שגוים לא מסוגלים לכך ללא שסוף סוף יהא לו איזה נגיעה של תועלת אישית, ובני ישראל יש להם את מדת החסד השלימה המסגלת אותם לתת להקדש או לאחרים גם ללא שום תועלת אישית, מסוגלים הם להיות מרוצים ושמחים בנתינה שכזו.

אולם סוף סוף יש לאדם גם יצר הרע ומדות רעות ואנוכיות, ולכן גם כשיהודי נותן, יתכן שירגיש את הצער של הוויתור, שהרי כאשר מקיים 'לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך' הריהו נלחם עם איזה כח נגדי, והכח הזה מצטער מהנתינה, ולכן ידוע שאפשר לפדות תעניות בצדקה, כי גם הצדקה יש בה צער המצער את האנוכיות החומרית של האדם, ולפעמים המלחמה היא בין התכונה של ה'כילי' המבקש לחזק את התירוצים ובין ה'שוע' המבקש לדחות את התירוצים...

ולכן אמרו חז"ל שהנותן צדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, והסבירו כי גם אם לא יחיה הבן - הריהו מרוצה בנתינה [דוקא אצל בני ישראל], ונמצא שבאמת רוצה לתת גם ללא המחלה של הבן, אלא שסוף סוף יש התמודדות ולכן זקוק לאיזה 'שלא לשמה', אבל למעשה לאחר שכבר נתן, הריהו מרוצה בעצם הנתינה, כי יש לו את רצון ה'חסד', אלא שצריך התגברות ולזה אפשר להשתמש ב'שלא לשמה', ומתוך שלא לשמה בא לשמה, כי זהו האמת.

והנה מדת ה'חסד' הנזכרת שעל ידה ה' בונה ומקיים את עולמו, היא פועלת בעולם ומפעילה אותו, ללא שהבריות יעינו לחקור ולהרגיש מה בדיוק דוחק בהם לוותר על משהו כדי להשיג משהו אחר, פשוט הדחף הזה מצוי בעולם ומפעיל במהירות, ולכן אנשים עושים כל הזמן פעולות שמעורב בהם צער של וויתור, מורגלים בכך, לא עושים עסק מזה, לפעמים מחזקים את הנגיעות האישיות אשר יתנו יותר עידוד וימעיטו את הצער, וכמבואר שיתכן להשתמש בנגיעות כאלו כמו גוי העושה 'שלא לשמה', וכמו ישראל שבעומק רוצה את הלשמה.

והנה אדם המתחבר למצבי הוויתור והנתינה הללו, ואכן תומך בהם ומתעודד לעשותם, זהו 'נדיב', וזהו בעיקר כח שכלי, כי מחפש איזה רעיון מהצד שיתמוך ויעודד אותו, וכך יתן להטבה שלו לזרום יותר טוב, אך אין הכוונה שאינו פונה לפעולות החסד לפני שמוצא את העידוד, אלא להיפך, מקיים 'לא תקפוץ את ירך', דוחק את עצמו להתחיל בפעולה של ההטבה, ותוך כדי כך מחפש עידוד, לפעמים מוצא את העידוד תוך כדי הפעולה, לפעמים מוצא את העידוד אחר כך ומשתיק את הצער שעדיין מכאיב לו.

וכל זה הוא מצב של 'חסד', אך יש גם מצב נעלה ועמוק יותר של התחברות ל'טוב', והענין הזה לפעמים אינו מגיע בכח האדם, אלא זהו זכות להיות במצב נעלה ומרומם שבו מרגיש את הביטול שלו כלפי רצון ה', מרגיש שהגוף שלו אינו שלו אלא הוא שליח ה' בארץ, כביכול ה' עושה עמו פעולות בקרב הארץ, והגוף עצמו מרגיש הנאה נפלאה מהזיכוכ הזה, כביכול מעין ההרגשה האלוקית של הבורא שברא את העולם כדי להיטיב עם בריותיו, וכל הטבה שמטיב היא כביכול נחת רוח לפניו, וכמו כן יכול אדם להרגיש

החכמה ונדבת הלב

בעצמותו את הנחת רוח הזה, והנה המצב הזה הנעלה הזה עיקרו ביום השבת כאשר יש לעולם התעלות, וכל הבריאה נעשית יותר רוחנית, מתפרדים כל פועלי און, וכל הבריאה מצטרפת למבט האלקי של 'וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאד', אדם מביט על השבוע החולף, רואה את כל הצער של הוויתורים על כסף ומנוחה וכו', ורואה את כל הטוב שנעשה דרכו, ושמח ומרוצה בזה, מתענג מזה, מרגיש כביכול את השמחה האלוקית, זהו גם האור של 'לעתיד לבוא' -

וצדיקים יכולים להתחבר לאור הזה גם בימים רגילים, כי 'צדיק' הוא מישהו המחפש את ה'צדק', לא מביט על הרצון האישי אלא מה צודק יותר, כאשר רואה שלו יש אוכל מיותר ולצידו יש מישהו שחסר לו לחם, הריהו מרגיש שה'צדק' הוא שמה שמיותר אצלי יגיע לזה שחסר לו, הצדק הזה מחבר ומאחד את הברואים, מרגיש שהכל הוא מציאות אחת המשרתת את ה', הכל שייך לה', וה' אוהב צדקה, וממילא פשוט ביותר שמה שיש לי עובר לשני, ובאמת אין זה עובר, אלא כאילו אני משתמש בזה, כי אני והוא כולנו אחדות אחת, כולנו משרתים את ה' ומתקנים את עולמו.

רעיונות והרגשים כאלו מבטלים את ה'צער' של החסד, וכאמור 'צדיק' היא מדרגה וזכות, ולכן גם 'צדיק' יכול להיות 'חסיד' הנותן מתוך צער יותר ממה שה'צדק' מצדיק לו, כי יודע שאינו מזוכך לגמרי, ובאמת יש לו רצון אמתי לתת יותר ממה שנראה לו מוצדק, אבל סוף סוף צריך לדעת שיש בעולם גם דרגה וזוך של 'צדק', וזהו מצב שאדם מחובר ומאוחד עם הרצון הטוב שבעולם, הרצון האלקי המבקש להיטיב עם בריותיו, האור הזה עליו נאמר 'אור זרוע לצדיק', 'אמרו צדיק כי טוב'. (עיין בשער הכוונות, עמידה דרוש ב', בביאור 'קונה הכל' בענין האור המאיר מסוף העולם ועד סופו וגנוז לצדיקים, ודו"ק).

והעצה להתחבר לזוך הזה, הוא לתת לרעיונות ההטבה להתרחב בלב! והיינו, שכאמור ה'חסד' זורם בעולם במהירות, מפעיל אנשים מתוך הסכמה לצער, וכל ההתמודדות היא כאשר הצער מתחזק וכו', וכמה שאדם יחשוב על נתינה או וויתור גדול יותר, כך הגוף המצייר את הסבל והצער יותר יבהל ויותר יבקש לחזק את התנועה של ה'כילי', אבל כאשר אדם מחליט לא לחשוב בצורה מעשית ממש, אלא להעביר את רצון הנתינה לציור הלב בלבד, להתבונן כמה הלב מתרחב ומתרגש מרצון הנתינה, ולמשל, עלה בדעתו לתת למישהו כמה שקל, יעצור ויקשיב ללב, יתבונן כמה אותו אדם סובל וכמה קשה לו, והלואי והייתי יכול לתת לו הרבה מאד כסף עד שלא יהיו לו חובות וכו', כך יתן ללב להתרחב, להקשיב לרחמים, להקשיב לרגש החסד, להרגיש את הנדיבות המתרחבת... ורק לאחר שהרגשות הללו התבשלו בו, אז, יפנה לעולם המעשה ויהא פנוי לחשוב ולמצוא עצה אולי ביכולתי לעשות משהו יותר.

וזהו הענין של 'נדיב לב', מישהו שאינו נותן לרוח החסד לחלוף בתוכו במהירות ולהסתגן דרך כוחות הכיליות שלו, אלא לא די שאינו קופץ ידו ולא מאמץ את הלב, אלא 'מרחיב את הלב', וממילא משתדל יותר לפתוח את היד, וכמובן מחשבות של 'צדק' מחברות את רחבות הלב להרחבת היד.

וזה מה שהתורה רוצה מאתנו, ואין זה דוקא בענינים של נתינה לאחרים או להקדש, אלא גם בנתינת הגוף שלנו לעבודתו של מקום, להיות מוכנים להוסיף בתורה בעיני התורה והתפלה, להתנער מעפר העצלות וכו', להיות 'בת נדיב' - בתו של אברהם אבינו שהיה נדיב - נדב את כל כולו לעבודת בוראו, חניך את דורותיו 'לעשות צדקה ומשפט', להרגיש את הצדק, לתת לצדק לרגש את הגוף ולהפעילו...

נבל

וזהו ההיפך מ'נבל', כי נבלה הוא בשר ללא רוח חיים, וה'נבל' הוא אדם הדוחה ומשתיק את רוח החיים, כל תנועה של וויתור וחסד, נעשית אצלו בכבדות גדולה ביותר, בכפיה, כי פשוט אינו רוצה להקשיב ל'רוח הנדיבה' שבתוכו, לרעיונות ההטבה ובודאי לא להרחבת הלב, אלא אדרבא מקשיב לקולות הקמצנות ורצון המנוחה וכו', מקשיב ל'עפר מן האדמה' שלו ולא מקשיב ל'ויפח באפיו נשמת חיים'.

ההמשך וההשלמה להלן בביאור ספר 'תומר דבורה':

*

'דְּבָרֵי שִׁיר' על 'תומר דבורה'

(מאמר ב' - לרפואת הרב צבי בן שרה פעסיל שליט"א)

מתוך פרק שלישי 'האיך ירגיל האדם עצמו במדת החכמה':

לשון רבנו: ועוד החכמה תחיה הכל, כדכתיב (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה, כך יהיה הוא מורה חיים לכל העולם וגורם להם חיי העולם הזה וחיי העולם הבא וממציא להם חיים, זה הכלל יהיה נובע חיים לכל... וירחם על ישראל וישא בסבר פנים יפות משאם כאב הרחמן העליון הסובל כל, ולא יבול, ולא יתעלם, ולא יקוץ וינהל לכל אחד כפי צרכו, אלו הן מדות החכמה אב רחמן על בנים.

כמבואר בשבוע העבר, החכמה כוללת את כל הידיעות של האדם, והנה הידיעות הללו מסודרים שם לפי ערכים, אדם יודע מה חשוב ממה, למשל, יודע מה יותר חשוב חיים או כסף, יתכן שה' מטביע אצל כל אדם ערכים אחרים, וכל אחד מרגיש חשיבות וערך כלפי ענינים אחרים.

והנה אדם נזקק לעשות מעשים שאין לו חשק כלפיהם, מרגיש צער בעשייתם, אך כל זה מחמת שאינו מקשיב ל'חכמה' שבו, אם יקשיב ל'חכמה' יגלה וירגיש את הערך של המעשה המבוקש, יבחין שכדאי להפסיד או להרגיש צער מסוים בכדי להשיג את התועלת והמעלה של המשהו החשוב יותר, המחשבה הזו מכניסה חיים למדת ה'חסד' והוויתור של האדם, וכמבואר לעיל אפשר להאיר את מעלת הענין והרגש כלפיו עד ש'ירחיב את הלב', ואפשר אף להוסיף מחשבות של 'צדק' אשר יחברו את הגוף החומרי לשורש הטוב, יבטלו אותו כלפי הענין הערכי של החכמה שבו -

ועל ידי זה הגוף ירגיש חיים, ירגיש את ה'רוח החיים', לא יהא במצב של עפרורית ועצלות וטעם מוות, וכמבואר לעיל שה'נבל' מקשיב דוקא לצד העפרורי המת, והכח להאיר את צד החיים והטוב, הוא על ידי הידיעות והערכים המצויים ב'חכמה', ולכן מתאונן הפסוק 'עם נבל ולא חכם', שמתעסק עם רגש ה'נבל' במקום להאיר את ה'חכמה', ולכן למעשה 'החכמה תחיה בעליה'.

ואומר רבנו שתפקיד העולם אינו רק כלפי עצמו להיות חכם ולא נבל, אלא צריך להעביר את החכמה הזו עצמה לאחרים, שכאשר רואה אנשים שקשה להם עם העבודת ה' שלהם ובכל תפקוד חייהם, צריך להאיר להם את הערכים האמתיים, לרגש את לבם על הזכות שגופם טפל לרצון האלוקי, להאיר להם את ענין ה'צדק', וכך יגרום להם הן 'חיי עולם הזה' שהחיים יזרמו בקלות ורצון טוב, והן 'חיים עולם הבא' כי הגוף יזכה להרגיש את הצדק והביטול הגמור לרצון ה', ירגיש את הנחת רוח של 'להיטיב עם בריותיו'. רוצה רבנו שהחכם יחכים אחרים, וגם הם יחכימו שצריך להחכים אחרים, כך כל תנועת החסד וההטבה שבעולם תזרום בתכלית ההטבה והאושר.

זהו גם התפקיד והמציאות של אבא, מוליד ילדים ומעביר להם את המסרים וערכי החיים, בונה להם את סולם הערכים, מכוון ומרגיל אותם להריגש וליהנות מהשייכות לערכים הנכונים והישרים, זהו גם החינוך של ה'אב' שלנו, אברהם אבינו שהאיר את מדת החסד לדורות, לעשות צדקה ומשפט...

ולכן כל מי שמתחבר כנכון לענין של החכמה, מקבל הוא את הערך הנעלה הזה של להיות אבא, להיות כמו אברהם אבינו, מרגיש את רצון ההטבה של ה' ומתחבר לזה, נעשה כמו האב הרחמן העליון הסובל הכל, וכלשון רבנו 'ולא יבול ולא יתעלם', שלא יהא ישתיק את האור והרגש הזה באופן שיהא כמו נבל, מתעלם, אלא יהיה 'אב רחמן על בנים'.

הלכות שבת למעשה

הלכות שבת למעשה / הרב יהודה אייזנשטיין, מרבני ישיבת מיר, ירושלים

תשובה מעשית בענין 'הדלקת נרות לבני הבית'

שאלה: ההורים הוזמנו ל'שבת שבע ברכות' בלי הילדים, הם פיזרו את הילדים לשבת אצל סבא וסבתא, בני דודים, וידידים. היאך הילדים יוצאים ידי חובת הדלקת הנרות?
תשובה: מאחר שאינם יוצאים בשבת זו בהדלקה של האמא, לכן ישתתפו בנרות של בעל הבית בו הם מתארחים בשבת. [וי"א^כ שהם יוצאים ממילא בהדלקת בעל הבית שאוכלים אצלו, וממילא אינם צריכים להשתתף].

אופן וצורת ה'השתתפות' הוא - על ידי שנותן האורח פרוטה לבעל הבית, או על ידי שבעל הבית מקנה לו חלק בנר במתנה (דהיינו שיזכה האורח בעצמו בחלק בנר ע"י קנין, או שאחד שאינו מבני הבית יזכה בחלק מהנר בשבילו)^כ.

*

בכדי להבין את התשובה הנ"ל, נעמיד כאן כמה כללים:

- [א] גדר חיוב הדלקת נרות - החיוב של 'הדלקת נרות' הוא בעצם על כל אחד ואחד (גברים ונשים), אלא שהתקנה היתה תקנה על הבית^כ - דהיינו שבכל בית ידליקו בו נר לשבת, ולכן די שאחד מבני הבית מדליק עבור כל בני הבית [ונוהגים שהאמא מדליקה^כ].
- [ב] בני הבית שאינם בבית - כל בני הבית [אשר סמוכים על שולחן אביהם] נפטרים בהדלקה שמדליקים אחד מבני הבית בבית, גם אם עתה אינם בבית^ל, ובתנאי שיש להם

^כ ביארנו את שיטת הי"א ואת הנידון בזה, בהערה 10.

^כ עפ"ד משנ"ב (רסג, לד) ושעה"צ (תרעז, ט). ולגבי זיכוי ע"י אשתו או אחד מבני ביתו הסמוכים על שולחנו, עי' מש"כ בשו"ע ורמ"א (שסו, י) לגבי זיכוי עירוב.

^כ וכמש"כ הערוה"ש (רסג, ה): "נר שבת כנר חנוכה שהיא מצוה וחובה על כל אחד להדליקה והיינו שכל משפחה חייבת בהדלקת הנר". דהיינו כמו ב'נר חנוכה' שכל אחד ואחד מחוייב להדליק (גם הנשים כגון אלמנה וכדו'), אלא שזה תקנה על הבית. ולכן גם הבנות נפטרות מהדלקת אב הבית או אחד מבני הבית שמדליק. ויסוד הדבר נלמד מדברי הגמ' בשבת (כג, א) שאמר רבי זירא לגבי נר חנוכה: "בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי", וביאר החכם צבי (תוספות חדשים סי' יג): "דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה, אלא אחד מכל בה"ב מדליק בפתח החצר ושוב אין שום חיוב על שום אחד מכל בה"ב, אע"פ שלא שמעו הברכה ולא ראו ההדלקה, ועדיפא מיניה אמר ר' זירא כיון דנסיבנא אמינא תו לא צריכנא דהא קמדלקי עלי בגו ביתאי".

^כ הטעם מבואר בשו"ע (רסג, ג) "הנשים מוזהרות בו יותר, מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית" [ומוסיף המשנ"ב (ס"ק יא): "ואפילו אם ירצה הבעל להדליק בעצמו, האשה קודמת"]. עוד כותב המשנ"ב (ס"ק יב) בשם האריז"ל: "ועוד טעם, מפני שכבתה נרו של עולם שגרמה מיתה לאדם הראשון. ומ"מ טוב שהאיש יתקן הנרות".

^ל גם בני הבית נפטרים בהדלקה של אחד מבני הבית ולא רק איש או אשה, וכפי שמבואר במחזור ויטרי (סי' רלח): "ואם הוא במקום אחר כגון הבאים ללמוד חוץ לביתם או אורח אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקין במקומן". ובסה"ת (שבת סי' רכט) כותב: "ואם הוא במקום אחד כגון תלמידים הבאים ללמוד חוץ מביתם או אורח אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או בניו או אביו ואמו מדליקין בשבילו במקומו כדאמר רבי זירא כו' דקא מדלקו עלאי בגו ביתאי". ובספר הפרנס (תלמיד מהר"ם מרוטנברג; סי' קנב) כותב: "ומי שהוא אורח ויודע שמדליקין עליו בביתו אשתו או אביו ואמו או בניו ביתו אז אין צריך לתת להם מעות להשתתף כו'".

שייכות לבית [ובעז]ה יתבאר בנפרד האם 'בחורי ישיבות' נפטרים בהדלקה שמדליקים בבית לא].

[ג] **הדלקת האמא כשאינה מדליקה בבית** - אין הדלקת אחד מבני הבית פוטרת את בני הבית, רק אם הם מדליקים במקום שיש לבני הבית שייכות לשם. אך למשל, הורים שעזבו כולם את הבית לשבת ופיזרו את הילדים למקומות אחרים, אין הדלקת אם המשפחה וכדו' פוטרת את שאר בני הבית בשבת זו, מאחר שאינה מדלקת בבית לב.

אך אם כל בני הבית נסעו יחד למקום אחר - הם נפטרים בהדלקה אחת לג.

[ד] **אורח - אורח שמתארח אצל בעל הבית**, אם לא מדליקים עליו בביתו, הוא חייב להשתתף בנרות של בעל הבית לד. וראה מש"כ בהערה לה.

*

ויש להעיר, דבשלמא בנר חנוכה, מובן שהתקנה היתה שנציג המשפחה יעשה פרסומי ניסא עבור כל בני הבית, אבל בנר שבת שהמטרה שיהנו ממנה בפועל, מהו ההבנה לומר שהתקנה היא שנציג המשפחה ידליק בבית באופן שבו הבית כלל לא נהנה ממנו מאומה [ועי' היטב במג"א (רסג, טו) בשם המהרי"ל אודות הדלקת האשה על סמך שהשמש יהנה ממנו]. וכנראה צ"ל, שהן אמת שכלפי המטרה של "עונג שבת" ("לא יכשל" וסעודה לאור הנר) באמת לא נפטר [ואכן כשיש לו חדר מיוחד צריך להדליק שם בברכה], אבל את החלק של "כבוד שבת" שתיקנו לברך על הנרות מבעו"י, זהו תקנה שנאמרה על הבית, וכלפי זה נגרר להדלקה בבית ודו"ק.

^א הנידון כאן רק מצד 'חובת הגברא', אבל יש חיוב נוסף מצד 'חובת הבית' [שצריך לדאוג שבכל בית וחדר יהיה אור כדי שלא יכשל בעץ ובאבן], ויתבאר בעז"ה בנפרד.

^ב רק הדלקה בבית פוטרת את שאר בני הבית, אבל באופן שמדליקים (האמא או אחד מבני הבית) לא בבית, אי"ז פוטר את שאר בני הבית. כן מבואר בלקט יושר (ח"א עמ' קנב) לגבי נר חנוכה: "ופעמים שאיש ואשתו חייבים בנר חנוכה, כגון שאין להם בית מיוחד, ואין שניהם יחד". וכן מוכח מדברי המשנ"ב (תרעז, טו-טז) שכותב באופן שהאיש לא נמצא בבית, שיכוין שלא לצאת בהדלקת האשה וידליק לפני האשה, ואעפ"כ האשה לא נפטרת בזה.

^ג כן פשוט, מאחר שהדלקת נרות שבת הוא חובה המוטלת על הבית (וכמש"כ בהערה לעיל בשם הערוה"ש), ממילא כשהם ביחד בודאי שהם נפטרים כולם בהדלקה אחת. וכ"ה בספר שלמי תודה (חנוכה סו"ס יט), וע"ע כיוצ"ב בערוה"ש (רסג, ה בסו"ד).

^ד כ"כ השו"ע (רסג, ז): "אורח שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להשתתף בפרוטה" (כוונת השו"ע לרבותא גם אם אין לו חדר מיוחד).

^ה והנה המשנ"ב (רסג, לג) כותב, שרק אורח שאוכל בפני עצמו צריך להשתתף, אבל אם סמוך על שולחן בעה"ב הרי הוא בכלל בעה"ב ואינו צריך להשתתף. ועפ"ז י"א, שגם אורחים שמתארחים באופן חד פעמי, אם הם אוכלים משל הבעל הבית, ג"כ נפטרים ממילא בהדלקתו [ובקצוה"ש (בדה"ש עד, כב) כותב שגם 'זוגות נשואים' שמתארחים אצל ההורים נחשבים ל"סמוך" ובעצם יוצאים בהדלקת אם המשפחה]. אך מפשטות דברי המשנ"ב (שם) משמע, שרק אורח שסמוך בקביעות על שולחן בעה"ב נחשב כאחד מבני הבית, וכפי שמפורש במשנ"ב (תרעז, א-ד ושעה"צ יט) במקור הדין לגבי חנוכה (וע"ע בתהל"ד רסג, ז ושש"כ ח"ג פמ"ג הע' קעא).

ומה שכותב בשש"כ (פמ"ה הע' א) בשם חובת הדר לחלק בין חנוכה לשבת, שבחנוכה הקובע הוא ה"בית" ובשבת הקובע הוא "האכילה בפועל", הוא מחדש מאוד [וכפי שכבר תמה עלה בתשובות והנהגות ב, קנו-ג], מאחר שהמקור הוא מחנוכה, ואיך נחדש מעצמינו שכל מי שאוכל מסעודה זו נפטר בהדלקה. ואם נבוא לדון שבשבת הכל תלוי בפועל בסעודה, א"כ מהיכתי תיתי לחדש שגם בשבת יש דין "גוי ביתאי". ומאחר דקחזינן שבני הבית נפטרים גם כשהם לא בבית מצד שהם קבועים בבית, אין לפטור מי שנמצא באופן עראי אצל בעה"ב. וכ"כ החיי אדם (זכרו תורת משה סי' ב): "ואם אין לו חדר מיוחד אלא שאוכל על שולחן בעל הבית חייב להשתתף בפרוטה". ועי' היטב בשו"ע הרב (רצג, ט-טז) שלא הזכיר את הענין של "קביעות", אך הוא בהחלט מצי סבר כן גם לגבי חנוכה וכפי שמצינו שסובר הכה"ח (תרעז, ג). [וע"ע בשש"כ (פמ"ה הע' מח-ס) ובארח"ש (פכ"ג הע' רצב-רצג)].

והנה כמדומה שהמנהג הרווח בעולם שלא להשתתף, אבל קשה לסמוך על מנהג שכזה, מאחר שגם בחנוכה לא נהוג שמשפחות שמפוזרות את הילדים שהבחורות משתתפות (ושם כאמור ברור דנקטינן עפ"ד המשנ"ב שזה תלוי בקביעות), ובהכרח שזה מנהג מחוסר ידיעה או התבוננות. וגם בשבת הא קחזינן שהמנהג הפשוט הוא שזוגות נשואים מדליקים לבד, הגם שאוכלים משל בעה"ב.

אשה שנמצאת בשבת בבית חולים וכדומה - נסיים במקרה מאוד שכיח, באשה שנמצאת בשבת ב'בית חולים' או ב'בית החלמה'. ולפי האמור עולה:

אם אחד מבני הבית מדליק בבית - אינה צריכה להדליק במקום שנמצאת שם (א"כ יש לה חדר מיוחד ואין שם אור), ורק באופן שלא מדליקים בבית - מחוייבת להדליק שם (במקום הראוי להדלקה ע"פ כללי ההלכה).

ומ"מ אם רוצה להדליק שם בברכה - אז תדליק לפני הזמן שמדליקים בבית^ל.

*

על כל שאלה למעשה יש להיוועץ במורה הוראה!

לתגובות והוספות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733718134 (שלוחה 4)

^ל ואין סברא לחלק בין הדלקת האשה בבית להדלקת אחד מבני הבית האחרים (וכ"ה בחוט שני פרק פג), וכפי שמבואר גם במשנ"ב (תרעז, ג) לגבי נר חנוכה שגם הדלקת האשה פוטרת את הבעל. ומ"מ המון העם שאינם יודעים שהאשה נפטרת בהדלקת בני הבית, יתכן באמת שאינה נפטרת בזה (עי' היטב במשנ"ב תרעז, ב ובמחצה"ש שם).
^ל עפ"ד המשנ"ב (תרעז, טז).

חינוך

בנתיבות החינוך - הדרכה להורים, מחנכים ומשפיעים / הרב יעקב יוסף ווייס, משפיע ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים', מאנסי נ.י.

פנינים לפרשת תרומה

בלתי מוגה

א [רש"י - אמר ר' יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנוב תרצע. ואם מוכר עצמו און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תרצע:

אחד שאל אותי בשב"ק (פ' משפטים) - א"כ למה לא ירצע מיד בתחלה בעת שגנוב, או שמכר עצמו, למה דייקא אחר שש שנים שאמר אהבתי את אדוני וגו'?

עניתי לו, זו שאלה ישנה, אבל אם שאלת י"ל על זה האופן, שהסיבה שגנוב או מכר את עצמו שהוא עני, ואין לו מה לאכול וכדו' והרעב התגבר עליו כ"כ אז ער האט נישט דערהערט דער לא תגנוב, או 'כי לי בני ישראל עבדים'. וואלט ער דעהערט אז ער איז א עבד ה' או הקול הוי' מהר סיני וואלט ער זיך געקענט מתגבר געווען על זה, ולכן מכרו אותו, או מכר א"ע, להכנס תחת יד האדון, ואי' בתו' (קידושין דף כ.). ...כדאיתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחת אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו מדת סדום נמצא שע"כ צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו ע"ש, שזה לא בתור עונש אלא להרגיל אותו את חשיבתו, להכיר את ערך עצמו, שכל הסיבה שעשה כל הנ"ל הוא בגלל שלא שמר על ערכו, וזה הביא אותו לשפלות כזו. התוה"ק ירדה לסוף דעתו של אדם, ולכן הקדימה לו רפואה בבית האדון, אבל אם ער האט בכלל נישט דערהערט דעם רעיון ובשש אומר 'אהבתי את אדוני' עס איז אים גוט דא, אז כבר יש תביעה למפרע אליו, הלא אתה עבד ה' יתברך, והבוב"ה רוצה שתעבוד לו כבן חורין בין אנשים, ושם תתגבר על עצמך עם הכוחות שלך, ע"י הערך עצמי שקבלת כרפואה אצל האדון שש שנים, אבל זהו רק אמצעי למטרתו שתהיה עבד ה' - ולא תהיה עבדו אלא עבד ה' ית', ולכן התביעה כעת היא און ששמעה על הר סיני און דו האסט דאס גארנישט דערהערט.

ב [דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי י"ל, אחרי פרשת דיני בין אדם לחבירו, אז דבר אל בני ישראל ויקחו לי תקחו ה'לי, את טבע האדם שהוא אגואיסט וחושב הכל לעצמו ולצרכו, בא הצווי שתקדש ה'לי לשמי שתעשה לשם ה', ע"ד דאי' בשפת אמת (השבוע תרמ"ג) כאשר שמעתי מפי מו"ז ז"ל ויקחו לי לשמי. לא יהי' הכוונה לזכות להשראת השכינה ג"כ. רק לשמי ממש לעשות רצונו ית' שזה טוב מהכל ועי"ז ושכנתי ע"ש, ע"י מה יכול האדם תרומה לתרום ה'לי העצה מאת

פנינים לפרשת תרומה

כָּל אִישׁ בַּעַת שֶׁתִּדְעוּ כִּי כָלל יִשְׂרָאֵל הוּא חֲטִיבָה אַחַת 'כָּל אִישׁ' שְׁאִין אֲנַחְנוּ כְּאַנְשִׁים נִפְרָדִים כְּאוֹמִיָּה, אֲלֵא חֲטִיבָה אַחַת, וּמִזֶּה אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוּ תוֹכֵל לִהְיוֹת נִדְבַת לָבוּ וּמִזֶּה תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי.

[ג] **דִּבַּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוֹמָה** השאלה ידועה, למה נאמר ויקחו ולא ויתנו, שיותר מתאים לשון נתינה, ויקחו לשון בע"כ, וגם שזה לא מתאים לאשר נאמר 'אשר נדבנו לכו?' עלה בדעתי בס"ד רמז עמוק ונכון, שלשון נתינה שייך כשאיש נותן משלו לזולת, אבל לגבי השי"ת הלא 'לי הכסף ולי הזהב', ממילא אין שייך לשון נתינה, שזה בכלל לא שלנו, מה אשיב לה' וגו', לכן נאמר דייקא 'ויקחו', שתקחו משלי למען תרומת המשכן. ועל זה מוסיף רש"י 'לי לשמי' שבשעת הנתינה יש לכווין שנותנים בחזרה מה שקיבלנו, ויקחו לי תתן לי בחזרה את שלי לשמי דייקא, אבל התוה"ק מזהירה אל תחשבו שתתן לי בע"כ, ולכן מי שאין מרגיש שהוא רק כשומר על הכסף שיש לו, אז זה לא מנדבת הלב, ולכן בא הפסוק ומזהיר **מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוּ רַחֲמָנָא לְבָא בְעִי**, הקב"ה תובע את הלב - ורק מאלו אשר באו מנדבת הלב, אשר מרגישים שמחזירים לו יתברך את שלו, רק מהם תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי.

[ד] **וַתִּכְלֹת וַאֲרָגְמָן וַתּוֹלַעַת שְׁנֵי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים, וְעֹרֹת אֵילִם מְאֹדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שֹׁטִים** למה צוה הקב"ה לעשות כל נוי זה בדירתו? אלא כדי שתהא הרחבת הדעת לכלל ישראל רצה הקב"ה להשתתף עם כלל ישראל שתהא אצלו דירה בתחתונים בנוי, בהוד והדר, כדי שיבינו מזה שאצלם בביתם, בבתי מדרש גם שם שוכנת השכינה והוצרך להשפיע עליהם הרבה וברכה.

[ה] **דִּבַּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוֹמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוּ תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי, מוֹסִיף רִשְׁיִי הַק' - לִי לְשִׁמִּי**, י"ל מה הוא מוסיף יותר מה שנא' בפסוק 'ויקחו לי' האם יכול להיות 'לי' שהוא לא לשמי, ועוד כידוע התוה"ק היא נצחית, ואיך יכולים לקיים הציווי בכל עת ובכל זמן אחרי הקמת המשכן?

אלא נ"ל לבאר בס"ד ע"פ המאור עינים (פ' שלח) וזל"ק... כי הקשו הקדמונים ומכללם הרמב"ם ז"ל שכיון שהכל צפוי וגלוי לו יתברך שהוא מביט סוף דבר מראשיתו ואם כן בשעת יצירת האדם מביט מה שיהיה צדיק או רשע וידיעתו בוודאי לא ישונה ואם כן איך הרשות נתונה לאדם להיות לו בחירה לטוב ורע מאחר שגזרה כבר ידיעתו יתברך איך יהיה ולא ישונה. דבריו הק' יסודיים וכבר גדולים ממני דרשו בזה לרדת לעומקם של דבריו, ויש להדגיש שביאור קושיית 'ידיעה ובחירה' המובאת כאן אין הקושיא בדרך חקירה, להבין איך שיעלו ב' הדברים ידיעה ובחירה בקנה אחד, שע"ז כבר אמר הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ח) שהיא 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים', במופלא ממך אל תדרוש, ותלמידי הבעש"ט לא עסקו בזה כלל, והטעם בזה בגלל שמוחינו מדי קצרים לרדת לעמקם של הדברים, ולכן אמרו שההיזק יותר מהריוח, ובימינו בפרט אין אנו בכלל במצב של חקירה, אלא חסר פשוט להבין היסודות הפשוטים, ולכן בא אור החסידות וגילה לנו אור המעמיק אל הפשטות שנוכל להבין כל ענין על דרכי עבודת ה', ולקבל עצה והדרכה ישרה בכל

פנינים לפרשת תרומה

מצב שהוא איך להתחזק ולקבל עלינו עומ"ש, ולכן אע"פ שהם מביאים איזה קושי בחקירה, אין זה אלא לתרץ הקושי ע"ד העבודה, כמו כן כאן כלומר, שאלתו היא הלא כל 'ידיעה' של הקב"ה היא כיגזירה' שא"א לשנותה, שגזרתו כבר ידועה אצלו איך שתהיה ולא תשונה, וא"כ לכאורה יכול האדם לטעון בהתפטרות, א"כ הלא כבר נגזר אם אבחר בטוב או להיפך, מה לי להכניס את עצמי בקרב של מלחמה כנגד השונא וללחום במלחמה כבידה זו אם כבר נגזר עלי מה יהא בסופי, וא"כ מהו הציווי של ובחרת בחיים ואיך הרשות נתונה בידינו לבחור בטוב או ברע? ואיך נוכל לעמוד על המשמר במלחמת היצה"ר הלא בפשטות כבר נגזרה הגזירה מה יהא חלקו של כל אחד ואין אפשרות לשנות גזירה זו, ואיך מצווים על האדם לבחור בחיים ולא בהיפך?

ומתרץ על פי יסוד נפלא, ומסביר:

אך הענין הוא דנודע מהות הבחירה של טוב ורע הוא מצד שבירת הכלים שהיה הוא יתברך בונה עולמות ומחריבן שהוא סוד שבירת הכלים שהן העולמות הנזכרים, ועל ידי זה נפלו מן המדות העליונות הקדושות בשבירה שנעשה תערובות טוב ורע, ועל ידי זה נעשה בחירה לבחור אחד משני דרכים שירצה בכדי שיהא שכר ועונש, כי בלא זה לא היה תענוג לו יתברך מן עבודת התחתונים בני ישראל. ומתחיל לבאר מהו בכלל כח הבחירה אשר ניתן לנו, שכל דבר שיש לנו, כח או איזו מדה, מקורו נשתלשל מהשי"ת שהוא מקור להכל, ולכן גם כח הבחירה של לבחור טוב מרע, או אחד מהשני, זה כן וזה לאו, בא מקורו מהשי"ת, אשר לפני בריאת העולם הזה - אשר על זה נאמר 'בראשית ברא אלוקים' - היה הסדר של 'בונה עולמות ומחריבן' כדאי' במדרש "אמר רבי אבהו, שהיה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, ואומר, דין הניין לי, ודין לא הניין לי". וזה הוא שעולם זה בשעתו נברא ויפה נברא.

והסיבה שהיה על סדר זה, 'בונה עולמות ומחריבן', מבאר (פ' חיי שרה) ..היה למען יהיה שני דרכים טוב ורע. כי אם לא היתה השבירה לא היה שום בחינת רע והבורא חפץ למען יהיה בחירת טוב ורע לכך היתה בחינת השבירה (תולדות, מקץ שבת חנוכה) ... כדי שיהיה בחירה ושכר ועונש עכ"ל.

הנלמד מזה שיסוד הבחירה התחיל בעת שרצה בורא עולם לברוא עולמינו, ואז בחר במה שרצה והחריב במחשבתו מה שלא רצה, וזו הבחירה היא התחלת ההשתלשלות והצמצום, כדי שיוכל הבלתי בעל גבול להכנס למקום של גבולות, ולכן כל קושי שאנו עוברים הוא גם ע"ד זה של בונה עולמות ומחריבן, אפילו בעת לימוד התורה, כדאי' בתולדות אהרן (זיטאמיר, פרשת ויקהל) שבעת שלומד וסובר ומבין בפעם ראשונה הדבר שהוא לומד, ואח"כ שוב מתבונן בדבר רואה שאינו לו כ"כ בהירות כפי שחושב בגלל איזו קושיא, ואח"כ מתבונן בזה בהתבוננות גדולה ומתרץ הקושיא ואז נעשה כזה ניצוץ אור ונעשה בריה חדשה, וזה נקרא בהתחלה היתה מדת הדין ואח"כ שיתוף מידת הרחמים שמשם בא התירוץ שיהא הכל על נכון, וזהו ג"כ על דרך 'בונה עולמות ומחריבן' שהלא עולמות וישראל והתורה אחד הם, ולכן הכל צריך לעבור עד"ז, עכתו"ד, ונתבאר ביתר

עומק בבית יעקב (פרשת בראשית או' טו) כי כן מנהיג השי"ת בזה הסדר עם כל הדורות, שכל דור הבא נחשב נגד דור שלפניו 'דין הניין לי יתהון לא הניין לי', וכן כל הדורות מאדם עד נח לא היו נחשבים עיקר המכוון מהבריאה וכן נח נגד האבות. וכן כל בריאת העולם נרמזת בנפש האדם, ועלמין דאתחרבו נרמזים בנפש האדם בעל לב נשבר, על המכשול שנכשל בו, ועל ידי כך עומד על הדברי תורה. ועד"ז מבינים הוידי שאי' **בשבט מוסר** (פכ"א) 'מלך אמיץ מלך תם מלך בונה עולמות ומחריבן מלך שומע תפלה', שיש לשאול איזו שייכות יש בין שהשי"ת מלך בונה ומחריבן למלך שומע תפילה? אלא הוא אשר דברנו, שההרגשה של התרחקות באה מהלב נשבר, ולכן מבקשים 'מלך שומע תפלה' את עומק צעקתינו 'דין הניין לי', האור והתקוה החדשה, ומובא בספר **מגיד מישרים** שהמגיד אמר לבית יוסף, כי לו היה יודע כמה עולמות בונה בכל רגע שעוסק בתורה, ואילו עולמות מחריב בכל שעה שמפסיק מהעסק בתורה לא היה מפסיק ממשנתו אפילו לשעה אחת. ועלינו להבין שלא נאמרים הדברים רק למרן הבית יוסף אלא גם לדידן, כל בן תורה בונה עולמות בשעה שעוסק בתורה ומתגבר על נסיונותיו בכל מקום שהוא, ולהיפך בעת שנכשל, הן בלימוד התורה והן בנסיונותיו, אז מחריב עולמות, והארות אלו חייבות להאיר דרכינו בעבודת השי"ת שעל ידן נזכה לסייעתא דשמיא, וכמו כן מחובתנו ומן הראוי להשתדל בתקון מדותינו הרעות, ובפרט בנוגע לבין אדם לחבירו, שזה מהעבודות ההכרחיות לבן תורה הנמצא בקרב רבים, שלא רק אז לפני בריאת העולם היה עד"ז, רק גם כאן כל עבודתנו היא ע"ד 'בונה עולמות ומחריבן' כדאי' **בפלא יועץ** (ערך שנאה) ...או בונה עולמות ע"י אהבה ואחוה שלום ורעות מעורר אהבת דודים למעלה ועושה שלום במרומים, דגורם יחוד קבה"ו או מחריבן והשנאה והמחלוקת מעוררות מדנים וקטיגוריא ופירוד למעלה, וזהו הטעם שבזה תלוי' גאולתנו ופדות נפשינו, הנה כי כן לו בכח יגבר איש ע"י מחשבות טהורות להעביר שנאה מלבו, ואם אינו יכול ילך אצל חכם ויגיד לו צרתו והוא יתקנהו בעצה טובה ורוח מבינתו. עם ה' חזקו ונתחזקה בעד אלקי"נו ונהיה לאחדים באהבה ואחוה שלום ורעות אולי יתעשת האלקי"ם ויפקוד לשושנה וישיב את שבותינו כבראשונה, כי"ר בב"א.

ולכן היתה מזה שבירת הכלים שיוכל להיות כאן עולם של בחירה, טוב ורע, שכר ועונש. ואחר שמבינים היטב יסוד זה שכל אחד עובר בכל עת בבחי' 'בונה עולמות ומחריבן' להתקדם בעבודת ה', ועכשיו ממשיך ומבאר כל זה למה, **כי כל עיקר תענוג הבורא יתברך שמו ובריאתו העולמות הוא בשביל ישראל שיתענגו על ידי עבודתם שיעבדו אותו אף שהם קרוצי חומר בתערובות טוב ורע, אבל אם לא היה הרע לא היה להם שום התעלות על המלאכים וכל צבא מעלה העובדין אותו, מאחר שאין ביניהם רע כלל. שכל הסיבה שברא העולם הוא כדי שתהיה דירה בתחתונים בלב, והוא מפורש בפתח אליהו (תיקוני זוהר, הקדמה דף יז עמו' א) ובני נשא לאשתמודעא בהון עלאין וכו', וכמו שקשה מאוד להכניע החומר העכור שהוא מלא תאוות, לכך הנשמה ממשיכה אור וחיות אלקית אל נפש ורוח, שבאמת הנשמה בעצמה מתוקנת ואין לה צורך להתלבש בצלם וגוף לקיים תורה ומצוות, וכן למה נחתא מדרגא דילה אצילות אלקות מתחת כסא הכבוד להיות מתלבשת בחומר**

עכור בצלם וגוף בתוכם ממש שזו ירידה גדולה עד מאוד, אלא זהו התענוג של יתרון האור מן החושך מתענוג השי"ת, שאין לו זאת מכל צבא מעלה, וזו היתה הטענה של משה (שבת פח:): וכי מה כתיב בה - 'כבד את אביך ואת אמך', אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה - 'לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב', קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו', שזו היתה כל תכלית כוונת הבורא ב"ה בבריאת העולם, שבמקום חושך וצלמות ידליק אור הוי' שאפס זולתו, ואם לא היה עד"ז לא היתה לנו שום מעלה מעל המלאכים וכל צבא מעלה שגם להם אין רע של התמודדות עם הגוף העכור כמו שיש לנו, שהגוף מושך בתוך הגבולים שלו ולעשות לפי רוחו, בו בזמן שיש לו נשמה מתחת כסא הכבוד של מקום בלי גבול, בבחי' התאחדות ברזא דאחד, שרוצה למשוך האדם ליחידות שלו להכנע לאחד יחיד ומיוחד, וזאת הסיבה שברא העולם בשביל ישראל, שיביא תענוג לאבינו שבשמים בעת שבוחרים רק אותו מתוך כל הרצונות שלנו, אין לנו רק רצון אחד לעשות רצונך בלבב שלם.

ועכשיו ממשיך ומסביר יסוד מהו בחירה, מאיזה מקום בנפש זה מגיע, ונודע כי הסיבה המביא להבחירה לבחור דרך א' מטוב ורע הוא על ידי הדעת כי 'אם אין דעת הבדלה מנין' כמו שמצינו בגמרא 'מפני מה תקנו הבדלה בחונן הדעת' וכו', ועל ידי הדעת בוחר כל אחד לפי דעתו כמו שמטהו הדעת שלו לאחד מן הקצוות, או להיות מצוע בדרך הממוצע בתערובות טוב ורע, ואם כן הדעת היא עיקר הבחירה מאחר ששירשה ממנו. ומסביר יסוד גדול, שהסיבה המביאה האדם לבחירה לבחור בטוב או ברע, או בכל דבר שהוא, הוא ע"י הדעת שנחנן, אחד עם דעת יותר בהירה עושה החלטות ובוחר בטוב, ומי שדעתו בלתי מפותחת אין בחירתו כדבעי, ונכשל הרבה, שחז"ל כבר אמרו 'אם אין דעת הבדלה מנין', ונודע שדעת היא אחת ממדותיו של הקב"ה, שדעת האדם מושרשת מלמעלה בדעת העליון, שאצל בלעם נאמר 'יִדְעַ דְּעַת עֲלִיּוֹן מִחֲזֵה שֶׁ-דִּי-יִחְזֶה' (במדבר כד, טז) - איתא בחזקוני 'דעת עליון' שאין דעתו לקלל את ישראל בעוד שהם זכאים ע"ש, פירוש שאנו בני ישראל באים מראשית המחשבה הקדומה, שם הוא בלי צמצומים, ועפ"ז מבינים דברי חז"ל (ברכות ז.) אמרינן השתא דעת בהמתו לא ידע דעת עליון ידע, אלא שהיה יודע לכוין השעה שהקב"ה כועס בה וכו', שידע לכוין הזמן שמצמצם א"ע ונוהג עולמו בדין, ועל פי זה יש לפרש גם כן מה שאמר השי"ת לבלעם: "לא תאור את העם כי ברוך הוא" שבנ"י הם ממקורם מדעת עליון ששם אין פגם, מחשבה קדומה, ואי' דבר נפלא בדברי סופרים (אות טו)... וכמו שמובא בזוהר (בלק קצ"ג ע"ב) אבלעם סימן דלא ידע כלום, ובודאי לא נכתב בתורה דבר שקר מה שאמר על עצמו (במדבר כ"ד ט"ז) 'יודע דעת עליון', אלא שכל ידיעתו משפה ולחוץ ומשהוציאם מהשפה בעל כרחו לא נשאר אצלו כלום ונטרד והלך ... ואין הלב נמשך אחר ידיעת האמת שמכיר רק החכמה נמשכת בעל כרחו אחר הלב הטמא, ועל כן אין משכן לחכמה לנוח בו אלא להשתבח בלבד וכל רוחו יוציא כסיל ולא נשאר בו כלום, וזהו סימן דלא ידע באמת כלום שאין נקרא ידיעה כלל להיות בו משכן הדעת ליקרא ידועים וכבצלאל מלא רוח חכמה ודעת, רק הוא אמר יודע דעת עליון שהדעת היא עליונה ולמעלה ממנו רק שהוא היתה לו ידיעה להתפאר בה לבד, עכ"ל.

וכן ע"ד העבודה אי' במגדל עוז (ליעב"ץ - בית מדות, עליית הבושת) ...אחד המתבייש לעשות עברות בגלוי ועושה בסתר, הרי זה גונב דעת עליון, ורעתו רבה מאד, כאילו כופר בעיקר, כמש"ה הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם ואמרו מי רואנו ומי יודענו עכ"ל, ואי' באלשיך הק' (שושנת העמקים על שיר השירים - פ"ד פי"ד) ...כנודע מרבותינו ז"ל (סוכה נב ב) על פסוק צופה רשע לצדיק כו' (תהלים לו לב) אין לך יום שאין יצרו של אדם מתגבר עליו וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו היה נופל בידו, שהקב"ה משקה ומפרנס כל הגנים דרך כלל ישראל ואומות העולם. אך הוא מזון גשמי לכלכל נפשם בגופם, ולזה היה מעין מושכת מאליה מבלי היות זכויות רק לקיים עולמו, אך המזון והשפע הרוחני של החיים הנצחיים, כענין השפיע שפע קדושה באדם לחשוק ולעשות תורה ומצות ה' יתברך לעד ולהבין דעת עליון בתורתו, לזה לא תתייחס למעין המושכת מאליו, רק לבאר נובע ומימיו כנוסים בתוכו, ולא ישתה השותה מהם אם לא יטרח וידלה אותם בחבל ודלי, כי כן צריך יתחיל מעצמו לבא ליטהר לעשות מצות ואז מסייעין אותו עכ"ל ק.

וכן הדעת עליון לא נפלה לשבירה, כדאי' באוהב ישראל (פרשת ויחי) וז"ל ק...כי הנה יעקב אע"ה עלה מדתו בשורשו למעלה לבחי' מקור דעת עליון הקדוש. כדאיתא בווה"ק שיעקב אע"ה ומשרע"ה עלו למעלה לבחי' דעת הקדוש, (שם פרשת תשא) ...שהוא עיקר המתקת הדינים בשורשם היינו להמתיק כל הדינים מישראל ולהמשיך עליהם רחמים גדולים עכ"ל, וזו עבודתינו לקשר דעתינו לדעת העליון, וכבר אמר האבן עזרא (תהילים פ"צד פ"י) ...כי הוא המלמד לאדם דעת והנה דעת אדם כנגד דעת עליון כאין ואיך יחשוב האדם כי השם לא יראה ולא יבין והלא הוא המלמד לאד' דעת וידוע כי הדעת מאתו הוא ע"ש. כנא' דע אלוקי אביך ועבדהו פירש המצודת דוד חקור בשכלך לדעת אותו, ואם תקצר השכל עכ"ז לא תעזבנו כי אלקי אביך הוא וסמוך על הקבלה כי בודאי האב מעמיד את בנו על האמת, שאין אב מוריש שקר לבניו, וכן מסביר המאור עינים (פרשת וארא) ..כי באמת הדעת הוא העיקר המביא לידי יראה ואהבה הגמורה כי אחר שידע ויאמין כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה והוא תענוג כל התענוגים ברוך הוא וברוך שמו חי החיים אם כן בכל התענוגים ... (שם פ' אמור) וכיון שאין לו דעת למי יעבוד אך אם יאמר מה יעשה שאין לו דעת זה אינו שהרי אנו רואין שיש לו דעת בענייני עוה"ז רק שהדעת אצלו בקטנות שאינו מגביה אותו אל הבורא ב"ה אבל צריך שיתקרב באותו הדעת עצמו אל הבורא ב"ה [והדעת האמיתית נקנה רק בתורה ויראה המביאות לידי מעשים טובים] ע"כ. ולשום אומה אין להם דעת כי אם לישראל, ואין שום מלוכה יכולה להתנהג בלא ישראל מחמת שאין להם דעת, ולכן לכל מלך יש לו יהודי אפילו במקומות שהיה גירוש היו שם אנוסים, והנה תלמידיו של אדם קרויים בניו על כן בודאי מי שיש לו דעת זה יראה בכל דבר הפנימיות המקיימו שהוא שכינתו ברוך הוא וידבק בו ויבוא לידי יראה ואהבה, עכ"ל ק.

פנינים לפרשת תרומה

להבין יותר ברור, שהלא דעת האדם היא פרי השכל, כדאי' בספה"ק, והדעת היא דבר המקשר כל הדברים אל הש"י, על דרך 'דע את אלקי אביך ועבדהו' (דהי"א כח, ט), כמו 'האדם ידע את חוה' (בראשית ד, א) שהוא לשון חיבור, וזו כוונת המאור עינים על דרך זה שצריך לחבר לאבינו שבשמים, וע"ד המשל בעת כשמשכיל איזה דבר בחכמתו, הבינה שבו מתעוררת להבינו דבר מתוך דבר, מכל צדדיו, עד שנעשה ברור אצלו מה עליו להוציא מכח אל הפועל, אז נולדת דעתו הנכונה שהיא המכריעה שיעמדו החכמה ובינה על מכוון (פרשת בא ד"ה הקושיא) ואז מתקשר אליו ומתחבר לזה, וכן היא הבחירה, בעת שהאדם בוחר הטוב מהרע, האור מן החושך, הוא ע"י כח ההבדלה שחנן לנו ה' בדעת, ואיך מצליחים לבחור בדבר שרק השי"ת רוצה, זה מתחיל עד כמה שמקושר בידע את אלוקי אביך - ועבדהו' (דברי הימים א' כח, ט), וכמה שברורה אצלו תודעת חייו, ועד כמה מכיר שהוא כאן רק למלא רצונו השי"ת, ולא רצון עצמי, הוא בכלל לא בתמונה, ויזכור שזה לא בגללי אלא בגללו יתברך שמו בלבד, ועד כמה שברור זה לאדם, יכול להבדיל בדעתו כיתרון אור מן החושך. וזה עולה בקנה אחד עם היסוד לעשות 'למען שמו באהבה בלבד', ואינו מתבלבל בעת שנמצא במצב של הנהגות המכחושות זאת, ואז ממילא כאשר ברורה אצלו כשמש לנגד עיניו תודעת חייו האמיתית ונוהר במה שסותר זאת, בוחר ממילא בטוב וממאס ברע, כי מי הוא הפתי שיבוא לבחור בדבר או בהנהגה כל שהוא שיודע להדיא שסותרת את המציאות האמיתית שלו, שהוא עבד ה'.

ואחרי שמבינים זאת היטב ממשיך ומסביר, מאיפה באה הדעת של האדם, ונודע שהדעת אשר חנן באדם הוא אחד ממדותיו של הקודשא בריך הוא שיש לו שורש למעלה בדעת העליון כידוע שיש ב' דעות, דעת, ודעת עליון כפי שנתבאר בספרי ח"ן (קהלת יעקב - ערך דע)... דעות תרי משמע דעת עליון ודעת תחתון דרגא עלאה ודרגא תתאה (עץ חיים שער הזיווגים פרק ו' ועוד), דעו"ת ר"ת [נוט'] ד'רגא ע'לאה ו'דרגא ת'תאה, אך כל אחד לפי מה שהוא אדם כך אצלו הדעת שלו להסביר ביותר שדבר זה עמוק מאוד, וכדאי שתהא לנו איזו הבנה כל שהיא אסביר לפי קוצר שכלי שהבנתי מספה"ק, כדאי' בליקוטי תורה (שיר השירים או' ב')... דהנה כתיב כי א-ל דעות הוי' פי' שיש ב' בחי' דעת בחי' דעת עליון הוא מבחינת א"ס ממש ונקרא סוכ"ע ולכן נקרא דעת עליון פירוש עליון על כל העולמות [לפני ההשתלשלות], שאינו יכול להתלבש תוך עלמין כלל, ובחי' דעת תחתון הוא בחי' ממכ"ע ע"ש, כידוע שיש סובב כל עלמין אשר מחיה כל העולמות מלפני ההשתלשלות והצמצום, ויש ממלא כל עלמין שמחיה אותו וממלא אותו בתוך העולם לחיותו, ודעתו של אדם היא בתוך הגבול האנושי, הוא הדעת התחתון המכריע בין חכמתו ובינתו (טל אורות חלק שני פי"ד)... דדעת שהוא המכריע שנקרא דעת תחתון ע"ש, וכפי שמחזק דעתו ע"י יראת שמים כנא' (משלי פ"א פ"ז) 'יראת ה' ראשית דעת מפרש האבן עזרא (שם) כי ראשי' הדעת והמוסר הוא שיהיה ירא שמים, וברבנו יונה (שם)... תחלת כל דעת תלמוד לנפשך יראת ה' יתברך [מין] שאין להם יראת ה' ואינם יקרים בעיניהם ולא תצליח בלמוד החכמה אם איננה יקרה בעיניך, ... ואמרו ז"ל (אבות ג, יא) כל שיראת חטאו קדמה לחכמתו חכמתו מתקיימת, בעת שאדם מתחזק ביר"ש אז מתפשט דעתו אל כל מדותיו ומתנהגים כרצון

פנינים לפרשת תרומה

ה', (שם פרשת מטות) ..שדעת תחתון הוא דעת המתפשט לתוך המדות להמשיך בהם הארת חו"ב ... שע"י שהמדות מתנהגים ע"י המוחין חו"ב עי"ז נעשה התכללות המדות והוא תיקון והתכללות הכלים וזהו ענין שלום בפמליא של מטה. ודעת עליון הוא הנמשך מבחי' כתר וממשיך מבחי' כתר בחו"ב וחו"ג כו' ע"ש. וזהו ענין המשכת תוספת אורות חדשים וזהו ענין שלום בפמליא של מעלה. ונתבאר בסה"ק **חידושי הרי"מ** (פ' תזריע) ...שהאדם הוא סוף הנבראים והסוף הוא יותר חומרי וגשמי אבל מצד הארת א"ס ב"ה וב"ש הרי אין סוף, ובסוף הזה האור של א"ס נעלם בעומק יותר וזה בחי' מכ"ע, שענין ממלא כל עלמין הוא הצמצום וההעלם, אבל בת"י סוכ"ע הוא עולה לעלול הקודם קודם, וכ"ז למשכיל באמת כי כל הנבראים שמקודם בחי' סוכ"ע הם קודמין במעלה ובכח הארת חיותם נשתלשל עד שהי' יכול לבוא גם בחי' אדם לידי גילוי, ע"ש.

לפי דברינו שיש לנו דעת התחתון שנשתלשל לנו מדעת עליון, ועבודתנו היא לעורר דעת התחתון אל דעת העליון במקום שבנ"י מגיעים בשורשם ראשית חכמתו הקדומה, רק כדי שיוכל לבוא כאן לידי גלוי לעולם המעשה, וממילא דעתינו משורשה היא מדעת עליון ורק עלינו 'להתאמץ לעלות מן הדעת אל דעות עליון' וכ"כ למה כ"ז, ומסביר בטוב טעם, **ויש א' שהדעת שלו גם כן בשבירה כנ"ל** שחכמתו מרובה ממעשיו, ומהו העצה לזה - **וצריך להתאמץ לעלות מן הדעת**. ומהי העצה למי שדעתו בשבירה, אמר **הדגל מחנה אפרים** (פ' אמור, ד"ה ובת) וכשהוא מתחבר לגדולי הדור ואנשי השם על ידי זה נמשך לו הדעת גם כן ויכול להעלותו לשורשו ע"ש, בבחי' מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש רחמים, והלא ביתו של אדם הוא הגוף שם שוכן כל מהותו, וזו הכנעה שהוא מתחבר לגדולי ישראל ועי"ז יכול להתרפא ולעלות לשורשו של הדעת, דעת העליון, שהוא (דברי הימים-א כ"ח, ט') **דע את אלקי אביך ועבדהו כנ"ל**. והנה אנו נמצאים בעולם שהוא מלא ספיקות, אי בהירות כנ"ל, ודעתנו היא בשבירה פי' שאינו כדבעי, אומר **המאור עינים** שצריכים להתאמץ להגיע לדעת עליון שאז יש אור חדש שנתחדש על ידו, ודייקא יתרון האור הוא מן החושך, כדאי' **בתפארת יהונתן** שמפרש: שהטוב לא יוכר אם אין הרע למולו, ומתוך החושך שהוא רע, יוכר האור שהוא טוב, ולכן החושך הוא המבליט את האור ויוכר הטוב, ובלי זה שיש חושך לא מכירים את חשיבות האור, ואלמלי לא הוה שטותא שכיח בעלמא לא הו' חכמתא שכיח' בעלמא כמו שאיתא בזוה"ק (ויקרא מ"ז ע"ב), כפי שמבאר **הבעש"ט הק' נבג"מ** כמו החכם שניכר מצד הטיפש, והצדיק ניכר מצד הרשע, והתענוג ניכר מכח הנגע והיסורין כו', וכן היתרון שבא מן החושך עצמו כשזה נעשה כסא לזה, בין מן חושך של עצמו ובין מן חושך של זולתו, והיתרון שבא מזמן החושך לזמן האור, ובתולדות **יעקב יוסף** (פ' מסעי א' ג') ...ששמעתי ממורי ביאור מדרש וירא א-להים את האור כי טוב, אלו מעשיהן של צדיקים וכו' (ב"ר פ"ג) יעו"ש. א"כ הביטול הוא התיקון, ועיין מה שבארתי (פ' מטות סימן א) שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), גם הנגדיות והביטול הוא לתועלת, ורק אז תוכלו יותר לעשות מהחוש הקשים שכליים, ואז יהיה השכל בנוי על החוש ויהיה כראי מוצק אשר כל רוחות שבעולם לא יזיזו ממקומו, וכן הוא הענין מכל עבודות הספקות שאדם עובר, בלבולים, כאבים, קשיים, זהו החושך שנמצא בו, אבל

פנינים לפרשת תרומה

האמת לאמיתו שידע כי בשורש אין שום ספק, כפי שהסברנו שראשית המחשבה הקדומה היא ישראל, ונובעת מדעת עליון לפני הצמצומים, וכל החושך הוא רק מצדינו, כאן 'בקשו חשבונות רבים', ויתרון האור הבא מחשכות זו הוא התענוג של דירה בתחתונים, נמצא שאילנא דספיקא עם כל עבודות הספק יש להם מקום בשורש רצונו ית' כלעיל 'בונה עולמות ומחריבן' כי זה הוא רצונו ית' שהציב שיהיה מקום להנחיל לישראל קנין אף בקדושת השורש ע"י יגיע כפיהם, וזה דאי' (חולין ז'). רפב"י הוה קא אזיל לפדיון שבויין פגע ביה בגינאי נהרא א"ל חלוק לי מימך ואעבור בך א"ל אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה ואני ודאי עושה, א"ל אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק ליה. ולכאורה יפלא הלא הנהר השיב לו דברים של טעם וטענה נצחת שהוא ודאי עושה רצון קונו ורפב"י רק ספק עושה, ומה הי' תשובתו על זה? נתבאר בספה"ק כי אכן זו תשובת רפב"י, שהשיב לו אם אי אתה חולק גוזרני שלא יעברו בך מים לעולם, כי אחר שכל העבודות שלי בספק הם באמת מהשורש כי כן העריך והציב השי"ת רצון שיהיה ספק והאדם מצדו יעבוד בזה הספק, א"כ הרי הספק שלי גדול במעלה מודאי שלך, כי אתה שאין לך שום עסק בספק וכל עבודתך רק בודאי וממילא אין לך מצדך שום הוספה שעל ידה תשיג קנין אף בודאי, נמצא שאין לך בודאי שלך שום חלק, אבל אני שע"י עבודת הספק אני מוסיף מצדי אור יש לי חלק וקנין אף בודאי שיהיה נקרא על שם יגיע כפי.

ולעת עתה בא לבאר שדעת זו שיש לנו מדעת עליון כנ"ל הוא הבחירה שיש לנו בדעת, ובזה מתחיל לתרץ ע"ד עבודת ה', ואם כן ידיעת הבורא ב"ה הוא בחי' דעת שמשם גם כן הוא השתלשלות הדעת לכל בר ישראל הנלמד שיש לנו דעת עליון כנתבאר במבוא לחכמת הקבלה (חלק א ש"ג פ"ו) ..ויש עוד דעת אחר, דעת עליון, כי לפי מה שאמרנו הלא אין דבר ואין דעה בעולם לא למעלה ולא למטה רק הכל רצונו ית'. ואז היה יכול האדם לומר כי מוכרח הוא במעשיו ואין שכר ואין עונש, שהכל מה' ומה יבחר אדם דרכו. לכן זאת לו לידע, שזה נקרא דעת עליון, ואין לך עסק בנסתרות רק לדעת ולהאמין שהקב"ה הסתיר והעלים רצונו כדי לתת מקום ואפשרות בחירה ביד האדם בסוד הצמצום הראשון. וזה הדעת הוא סוד דעת עליון אשר אין לידע, כי נעלם הוא, והוא מקום יראת ה' אשר אסור לחקור בזה רק להאמין אמונת אומן, עכ"ל, כמו שבדעת עליון הוא הבחירה שהיה בעת בונה עולמות ומחריבן במחשבתו עד שבחר לברוא העולם כנא' וירא אלקים את כל אשר עשה [בששת ימי המעשה] והנה טוב מאוד, 'את כל אשר עשה' פי' אחרי שבירר ובחר במחשבתו בעת ש'בנה עולמות ומחריבן' שמשם נשתלשלה הבחירה כנ"ל נעשה דבר הטוב ביותר, ונמצא כי הדעת הוא הבחירה ונמצא אין מקום לקושיא הנ"ל שמסביר שכמו שאצלו הידיעה בדעתו של הקב"ה הוא בחירה כי באמת הבחירה אינו בהיפך מידיעתו של הבורא ב"ה וב"ש שהוא ממש שורש הבחירה וידיעתו של הבורא יתברך הוא בחי' בחירה שהיא גם כן על ידי ידיעתו וידיעתו ששוכן בהאדם ועל ידי הוא הבחירה לבחור טוב מרע ולעשות הברכה במדות הנפולות לברר מהן הטוב ולהביאו לשורש כאמור כי באמת מצדו יתברך לא יבצר כי הנותן הדעת שבו יברר האדם המדות אך מצד האדם הוא המניעה שנמשך אחר

הרע שמעורב בו ואם כן אין שינוי בידיעתו יתברך ח"ו רק שיש אדם שאינו פועל בהדעת כלום מחמת שנופל ח"ו לצד הרע והבן. זה הכלל העולה כי כך גם כן גזרה ידיעתו יתברך שעל ידי הדעת העליון אם יאחז בו וירצה לפעול בו יפעול בודאי לברר המדות כאמור והוא ממש בחינת הבחירה עכל"ק.

ובהנחה זאת לומדים יסוד מחודש מה הוא עיקר הבחירה, שאינו בין טוב ורע לפי שלומדו בת"ת או בישיבה, אלא עיקר הבחירה הוא בנין הדעת של האדם, להבהיר ולברר את דע את אלקי אביך ועבדהו, וזאת גילו לנו האריו"ל ותלמידי הבעש"ט הק' שבעת יציאת מצרים יצאה הדעת מהגלות, ששם במצרים לא הכירו את הבורא ב"ה עד שפרעה הרשע אמר מי ה' אשמע בקולו, ולכן בירר השי"ת את המקום בי' מכות עד שבע"כ הקליפה הסכימה שאין כאלוקינו, שכל זאת היה כדי שאנו נוכל לצאת ממ"ט שערי הטומאה, ולהכיר שאין עוד מלבדו, ומאז יציאת מצרים יצאה הדעת מהגלות, שאפילו קל שבקלים מוכן למסור נפשו להשי"ת, כלשון החזו"א (פ"א) מדת האמונה היא נטיה דקה מעדינות הנפש, ועד כמה שהתבונן בעצמו מהי תודעת חייו וחובתו בעולמו. שאם נקבע אצלו בחוץ שהדעת שלו מקורה נובע מדעת עליון והוא מקשר א"ע לחלק האלוקי שבתוכו, והוא מעורר אצלו היטב את הדעת של אמונתו, שוב אין בידו בחירה טוב ורע, דכיון שברורה אצלו כ"כ דעתו מה חובתו בעולמו אז ממילא יכול לבחור בטוב בדרך ממילא. וזהו פי' דעת עליון שהוא הידיעה המוחלטת והברורה בהנהגת השי"ת, שלית אתר פנוי מינייה, שמלא הארץ כבודו, והוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, כדברי בעל התניא זצוק"ל אלץ איז ער, מער פון דעם איז גארנישט פארהאן, ולכן כל מטרתינו שאנחנו כאן אינו בגדר עוד 'מדע' אלא רק להכיר זאת ולהמחיש זאת כ'תודעת חיים' שלנו, ומבאר שלפי מה שהאדם מקדש את החומר שלו, ומתדבק יותר לתורה ומצות, ומכניע א"ע תחת הנהגת ה' כל כולו, בזה נבקע אצלו יותר ויותר הדעת המקשרו אל מציאות השי"ת באופן מוחשי כמציאות יחידה בעולם, וזהו עיקר הגלות אחרי יציאת מצרים בעת שנגאלת הדעת, המדות נמצאים עוד בגלות, וכדי לתקן המדות, צריכים לעורר דעת זו, להכיר מי ברא העולם, שהלא אמונת השי"ת אינה בגלות והוא מעדינות הנפש, ורק עיקר הבחירה הוא לאחוז בדעת עליון בבחי' ידע את חוה להתחבר לזה, שאז ממילא מעלה הדעת שבשבירה לשרשה ומשם כבר ממילא אין בחירה. נמצא שיש ב' חלקים, יש חלק הבחירה לבחור ולאחוז בדעת עליון או לבחור אחר הדעת שבשבירה, שידיעת השי"ת שיש בה גזירה שא"א לשנותה, וגזירת השי"ת היא רק לאחר שכבר בחר האדם בדעת דק' - אבל עצם הבחירה אם לאחוז בדעת דק' או להמשיך אחר דעת השבירה אין בה גזירה, והיא נתונה ביד האדם, בחירה ברע מצד דעת האדם אינה בחירה אמיתית אלא אי רצון להשתמש בכח הבחירה שנתן לו - ובחרת בחיים. ונמצא יסוד גדול, שהטוב שעושה האדם אינו מתייחס כלל להאדם, כי זהו בדרך גזירה, וכל המיוחס אליו הוא רק הבחירה לאחוז בדעת דקדושה שם היא ידעיתו של הבוב"ה, ולהבהיר לעצמו בבחירות שאין עוד מלבדו, כי ממקור הטוב לא יבצר משום אדם לבחור רק בטוב, והרע שהאדם בוחר זהו רק העדר הטוב, הרוח שטות שנכנסת בו אז, אבל מיד

פנינים לפרשת תרומה

שתופס את עצמו אז מיד חוזר לטוב. וזו כל עבודתינו על אדמת הנכר בגלות הדעת עליון, שרק הוא הכל וחוץ מזה הכל דמיון.

ועפ"ז מבינים מה שהתורה מצווה וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה, לא 'לי' לפני הבחירה בדעת שנפל לשבירה, בדעת התחתון ששם אין בחירה, אלא להתאמץ להגיע לדעת עליון, בבחי' 'לי לשמי' מדעת עליון, ורק שם עיקר הבחירה כנ"ל, ואיך יכולים להגיע לבחור בדעת עליון מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ בעת שאדם ינדב את לבו כ"כ עד שינקה כל מדותיו ומעשיו בנקיות הלב, ע"י שיתקשר אל תודעת החיים שלו, מי הוא ומה הוא, ואז יגיע אל המקום הטוב ביותר ומשם כבר אין בחירה, שבעת שהאדם מכיר את 'אלקי אביך' אז 'ועבדהו' יבחר בטוב - כי אז יהיה ה'לי לשמי' ויוכל לעורר הדעת עליון שיש לו, ואז יוכל לבחור בטוב ואז תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי, וזה נוגע בכל הדורות. אכי"ר שנוכל להגיע לזאת לכה"פ בנקודה כל שהיא.

*

לתגובות, ולייעוץ והדרכה בענייני חינוך ושלוש בית: Achdus123@gmail.com

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

אני כבר גדול!

ידועה האלגוריה על ילד שראה פיל בוגר ברחבת גן-החיות, ורגלו אזוקה ותפוסה בשרשרת דקה בלבד. הסבירו לילד כי בכוחו של ההפיל לקרוע את השרשרת בקלות, אך אינו מנסה. הוא קשור שנים רבות. בצעירותו ניסה וניסה לקרוע, ולתלוש את השרשרת - ללא הצלחה. מאז ועד היום הוא 'יודע' שאינו יכול. הריהו פיל, ולא אדם, ולא מנסה שוב...

בחינוך ילדים, יש לעצור מדי-פעם 'זרימת החיים' ולהראות לילדים שהם מתקדמים ומתבגרים, ובעיקר - נעשים 'מסוגלים'. ילד לא שם-לב מעצמו להתפתחותו. ילד מקבל הערות 'הרי אתה כבר גדול' - כשקם בסעודת שבת, מפחד לישון בחושך, משחק במכוניות, ומשחק בחוץ בתפילות שבת. לא ברור לו מהו 'גדול', ומתי נעשה 'גדול'. נִרְאֶה לו!

הכרתי מלמד ע"ה מוכשר חיוור פעלים, שלימד 'התחלת גמרא'. ביצירתיות נפלאה חיבב את לימוד הגמרא על תלמידיו. בתחילת השנה ביאר מהי תורה שבע"פ, מיהם התנאים והאמוראים, איך התפתחו הישיבות ואיך נוצרו 'מחלוקות' תורניות בישראל. הסביר שגמרא אינה 'ספר פסיקת הלכה' אלא 'בית המדרש פעיל': מי אמר, מה שאלו, מה חשבו, מה החליטו... תלמידיו התעשרו בהכרת יסודות הלשון הארמי... למדו 'סוגיות': ויחד מנו! סוגיא ראשונה - מחרוזת של דגים. סוגיא שניה - חתיכות של בשר. שלישית - אי מנין הוי סימן... היו מתפארים "כבר למדנו חמש סוגיות!" "השבוע: סוגיא שמינית!". אורח שביקר בכיתה (כמוני) שמע "ילדי הכיתה כבר גדולים, סיימנו תשע סוגיות!". הילדים 'ראו' גדלותם כשהמלמד 'עוצר' שיגרת הלימוד ו'מוכיח' להם שכבר שולטים ביותר מ-40 מילים בארמית!...

בפרשתנו נאמר 'הִקְרַשְׁתִּים לְמִשְׁפַּחַן עֲצֵי שֵׁטִים עֲמֻדִים'. אמר רשב"י: בכל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנא' עֲצֵי שֵׁטִים עֲמֻדִים" (סוכה מה:). דורש מו"ר ראש הישיבה הג"ר שאול אלטר שליט"א (דורש מאתנו...) רשב"י מלמד 'עבודת השם'. המצוות נועדו להיות 'דרך גדילתן', לגדל ולרומם אותנו מחיי חומר לחיי רוח. לא כ'דומם' שאינו משתנה, אלא כ'צומח' המטפס ועולה. בקיום 'כל המצוות כולן' נחוש התעלות, התקרבות לעילא, שינוי לטובה, התרחקות מה'ארציות'. 'כל המצוות כולן', כל פרט בונה את האדם ויהיה משכן לשכינה. הן מגדלות ומְשַׁנּוֹת אותנו!

ילד אינו מזהה גדילתו הגופנית מעצמו, עד שסבתא מבקרת וקוראה בהתפעלות "כמה גִבְהָתָּ!". הוא מזדקף, 'מודד עצמו', ואז מבחין כי אכן קצות מכנסיו מתרחקות מנעליו... סבתא מסייעת לו להרגיש גדילתו הגופנית, ועלינו לכווננו לזהות 'דרך גדילתו' הרוחנית, התפתחותו החינוכית. הילד יקבל מאתנו משובים וחיזוקים אמיתיים על עלייתו הברוכה,

וידרך גדילתו'. יש לְשַׁקֵּף להם התפתחות יכולותיהם, הבנתם והרגשתם - ולא לשבח הצלחות והישגים בלבד.

תלמידי כיתה ו' סיימו 'משנה' בגמרא (הגיעו למשנה הבאה). לפני שהמשיך למשנה הבאה, הקדיש המלמד כחצי שעה, חזר המלמד ולימד את המשנה 'שסיימו', כלשונה. המשנה 'כולה' מכילה רק ארבע שורות קצרות. הרב ותלמידיו סיכמו **חמשת עמודי הגמרא** שדנו בדברי משנה 'קצרה' זו. הילדים 'ראו' כי בכל שורה במשנה מקופלות דיונים וספיקות, הכרעות וחילוקים. בסיכום ארבע שורות המשנה שיננו את הברייתות הנלוות, הדינים שיצאו משורות המשנה וממה שביניהם... המלמד 'הוכיח', שיקף, שהמוח שלהם התפתח, ההבנה הסתעפה והעמיקה. **הם חשו שגדלו!**

בכתה ב' ערך המלמד 'מסיבת שמונה עשרה' לכבוד שכבר מתפללים מדי בוקר את כל תפילת העמידה. במסיבה, תיאר להם, שיקף בְּחַיִּוּת, התפתחותם מתחילת השנה ועד עתה! "מקריאה איטית - אתם כבר קוראים שוטף, משירה מדקלמת של קטעי תפילה אתם כבר מתפללים מתוך סידור, קוראים טוב, יודעים מתי לכרוע...". מרגישים גדולים!

יש טכנולוגיה חדישה הקרויה בלועזית TIME LAPSE, ובעברית 'מציאות מואצת'. מציגים תהליך ממושך בצילום מהיר ומרוכז, לדוגמא: מציבים מצלמה ומסריטים אתר בנייה. בסוף **רואים** במהירות עצומה את כל תהליך הבנייה - זה שארך שנתיים - בשתי דקות צפייה! רואים ונדהמים! **קולטים** את ההתפתחות, את הבנייה, כי רואים אותן במוחש.

כך נעשה לילדינו המתפתחים, לא במצלמה כי **בהבנת הלב והנפש**. אגב, ניתן להיעזר גם במצלמה! לצלם אירועי הכיתה ו'סתם ימים' מתחילת שנה"ל, וב'מחצית' יראו 'גדילתם'! כאשר המבוגר אומר לילד 'אתה כבר גדול' - זו אמירת תוכחה מעצבנת. על הילד להבין ולומר מעצמו 'אני כבר גדול'! **ב'דרך גדילתן'** נעשים הם **משכן לשכינה**. כך 'יעמדו' גם לפי דברי חז"ל: 'עֲצֵי שְׁטִיִּים עֲמֻדִים' - **שְׁעוּמְדֵינָא לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עָלְמַי**! (יומא ע"ב). כך מחנכים!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

חידות

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא

יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

היום הוא מסייע לאכול

לתת כח ללומדי התורה

ולהבדיל בין הקודש לחול

בעבר מיהר את המטרה

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: מזלג

כיום נקרא כך כלי המסייע לאכילה, אבל רש"י [כז, ג] מפרש שהוא שימש למהר את שריפת הבשר בבית המקדש.

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דוב הערצאג, ארה"ב

דף קו: גמרא השתא מיהת לא אודי. הגם שגם העדים לא באו עדיין, עי' מחזה אברהם שביאר דבשלמא אם עדים היו מחייבים אותו מוכח שלא פקע החיוב ממון וממילא נחשבת לתביעת ממון, אבל כיון שפטור גם כשבאו עדים מוכח מזה שפקע החיוב, והא דמתחייב כשהודה היינו שאז חל החיוב וזהו לכאורה כדברי הרא"ש שההודאה מחייב אותו קרן וכל זמן שלא הודה לא הוי תביעת ממון, וממילא מוכרח כתי' דלעיל דאיירי בקפץ ובחוף לבי"ד שאז לא פקע החיוב ולא כדברי רבא, ומה שהוצרך שיכול לחזור ולהודות היינו לבאר דהא אין שבועה חלה על שבועה והוי כשבועת שוא, אבל כיון שבכל תביעה היה צריך לחזור ולהודות ועל אי הודאה נחשב שנית לכפירה וחייב, ועי' ברבינו פרץ שביאר באופן אחר כוונת הגמ'.

גמרא הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת. בפשטות הכוונה לשבועת השומרים וכן מבואר מדברי התוס' וסובר כרמי בר חמא דכיון שאינו חייב שבועה ממילא לא נתחייב כפל [ואז יהא מוכרח דלא כמ"ש האור שמח בפ"ד מהלכות גניבה שבאופן שפוטר עצמו בטענת גניבה בלי שבועה חייב כפל בטענת גניבה לחוד] אבל בתוס' רי"ד מבואר שאינו חייב קאי על כפל וכן משמע מדברי רש"י שקאי רק על טוען טענת גנב, ולפ"ז אפשר דלענין שבועה סובר שחייב אפילו בלי הודאה במקצת ולפ"ז אין לזה שום שייכות לדברי רמי בר חמא, וכן מדויק מדברי רש"י קז: וע"ע בחי' רמ"ש מ"ש בזה.

דף קז. גמרא ומאי שנא מלוה. לשי' רש"י כוונת הגמ' שרבה הקשה שיהא נאמן במיגו ותירץ דהוי מיגו דהעזה, ולפ"ז מבאר רבי חייא בר יוסף שמה"ט במלוה כופר הכל פטור מצד דאנן סהדי שאין אדם מעיז אבל בפקדון דליכא הך חזקה ממילא כופר הכל חייב [בין בטוען להד"ם בין בנאנסון] דבעצם כל תביעה מחייב הנתבע שבועה ואולי מצד אין אדם תובע אלא מה שיש לו, ועי' בתוס' גיטין נא: ובכתובות יח. דהקשו דלפי פירושו למה מודה במקצת בפקדון חייב שבועה למה לא יהא נאמן במיגו דכופר הכל מכיון שמעיז בפקדון [כמו בבנו] ובאמת אם השבועה הוא מצד דמשתמיט לא שייך בכלל מיגו דאולי יש לו מקצת וביותר דאולי גם לרש"י נוח לו יותר לכפור מקצת מכולו ורק דאין כאן אנן סהדי דאינו מעיז כדי לפוטרו ואכ"מ.

דף קז: גמרא אבל שלח בה יד קנה ושבועה לא מהניא ביה כלום. עי' רעק"א שיש כאן שני סברות האחד כיון שקנה קודם שטען טענת גנב לא שייך שיהא חייב מצד גנב דהא בעינן וגונב מבית בעלים, וכמו שבגנב גמור פטור גונב מן הגנב כיון שלא הוי מבית האיש כמו כן בטוען טענת גנב לא עדיף מגנב דבשעת הטענה הוי כמו שגונב ואם לא היה אז ברשות האיש פטור, ואפשר לומר באופן אחר דכיון שגנב תו לא הוי שומר ורק בשומר נתחדש הדין שטוען טענת גנב חייב. ומה שאמרו ושבועה לא מהניא זהו סברא אחרת שרק

בטענה כזו שאם היתה נכונה היה פטור בזה חייב אם רצה לפטור עצמו בטענה כזו, אבל כאן כיון שגם אם האמת שנגנב היה חייב מצד שליחות יד ובוזה השבועה לא מהני כלום, ואפשר לומר באופן אחר דכיון שבין כך הוא חייב א"כ אינו נחשב לכפירת ממון כיון שכבר הוא חייב מסיבה אחרת ועי' בשיטה מקובצת. אבל זהו ודאי דבכל שלח בו יד עדיין יש עליו תביעה שישבע שנגנב וכמו שמשביעים אותו בשלשה שבועות ומש"ה חייב.

גמרא הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה. כיון שלא היה לו תביעה להשביע א"כ אין עליו שם שבועת הדיינים ולענין טוען טענת גנב בעינין שבועת הדיינים נולא מהני מה שיחזור לחזור ולהודות] משא"כ בשבועת הפקדון ומש"ה חייב אפילו בהשביע חמשה פעמים כמבואר להלן ברש"י ועי' בהגהות הב"ח. והנה הרא"ש (סימן כט) כתב שנפשט ספק הגמ' דכיון שר"י פוטר רק מצד הואיל ויצא ידי בעלים ולא משום שכבר קנה ע"כ שסובר אפילו עומדת על אבוסה.

דף קח. גמרא כגון שמסר שורו לשני בני אדם. הספק הוא אם הדין הוא בהגברא וכעין רשעה אחת אתה מחייבו או שזהו דין על הממון שאין חלים שני חיובים על ממון אחד, ומבואר שכל אחד צריך לישבע כיון שכל אחד נעשה שומר, ועי' בחי' ר"ח הלוי הל' טוען. ועי' באור גדול על המשניות שהוכיח שכל אחד נעשה שומר על כולו דאל"כ אין זה אותו ממון דעל חצי חל חיוב כפל ועל חצי חיוב חומש, וצ"ב לדבריו אם באמת יהיו שניהם צריכים לשלם כפל וכן לענין חומש, והנה נחלקו בזה הטור (סי' שנ"ב) והרמב"ם (גניבה פ"ד ה"ו) אם הספק הוא על הכפל והיינו שחומש ודאי חייב והספק אם חייב גם כפל ואז מוכרח שגם החומש פוטר כפל [עי' שיטה מקובצת שהקשה על המקור] או שחומש אינו פוטר אבל כפל ודאי חייב והספק הוא אם יפקע חיוב חומש כיון שחל עליו דין כפל.

דף קח: משנה הרי זה משלם קרן וחומש לבניו. ופרש"י שהגם שנפלה לו בירושה צריך להוציא מידו כדי לקיים השבה דאשר לו הוא יתננו ביום אשמתו, והנה בכל גולן בודאי א"צ להוציא מכיון שנפל לו בירושה ורק היכן שנשבע שאז יש חיוב דאשר לו יתננו ביום אשמתו אז צריך להוציא מידו ומוכח מכאן דהחיוב קרן דשבועת הפקדון אינו כמו קרן דכל גזילה.

משנה או שאינו רוצה. ועי' בחזו"א דמצוה מן המובחר שיחזיר באופן שלא יקח בחזרה וזהו שאינו רוצה לקיים המצוה מן המובחר.

משנה או שאין לו לזה ובע"ח באין ונפרעים. הנה לגרסת רש"י שלפנינו משמע שלוח מעות ואח"כ מחזיר הגזילה [שהוא בעין] לתפוסת הבית לקיים מצות השבה, ובכה"ג זוכה ג"כ בחלקו כיון שנתרבה תפוסת הבית ובא הבע"ח וגובה מחלקו ואינו מפסיד כלום כיון שנשאר במעות שלוח, אבל השיטה מקובצת בשם הרא"ש הבין כוונה אחרת ברש"י ומש"ה הקשה מה שהקשה.

דף קט. גמרא אפילו לארנקי של צדקה. פרש"י אם אינו מוצא יורש, ועי' בים של שלמה שלמד שכוונתו לבן גר [וצ"ל לפ"ז שליכא כאן דין דהולך לכהנים מכיון שהוא היורש] ובמהדורא בתרא כתב שאינו מוצא היורשים, ומבואר כאן שחוץ ממה שיש דין בגזל הגר

שצריך ליתנו לכהנים יש עוד דין שאסור להחזיק הגזילה אצלו ומה"ט צריך ליתן לארנקי של צדקה, ולא הוי מפסיד היורשים דהא מצד דיני ממונו הוי שלו ורק מצד השבה צריך להוציא מרשותו, ומה שנותן לצדקה היינו מעין שמצינו בגזל הגר שנותן לכהנים.

גמרא וצריך שיאמר זה גזל אבני. מבואר בדברי רש"י שזה דוקא כשנותנו לצדקה דבנותן לכהנים כיון שמקיים דין השבה ודאי שא"צ לומר, ורק כאן שהחיוב הוא להוציא הגזילה אם אינו אומר הוי כנותן ממעותיו לצדקה.

גמרא אמאי נמחליה לנפשיה. עי' פני יהושע שמזה שרואים שיכול ליתן לצדקה הגם ששייך ליורשים [והיינו שלמד כהמדו"ב] מוכח מזה שמצד ממונות שייך לו רק שצריך לקיים חיוב השבה, ומש"ה רק עתה מקשה הגמ' ונמחליה לנפשיה החיוב השבה, ובאמת לכאורה א"צ שימחול לעצמו רק כוונת הגמ' דכיון שמחילה מהני מוכח מזה שאינו צריך כפרה רק כל זמן שיש גזילה תחת ידו אבל אם פקע הגזילה שוב א"צ כפרה, וא"כ כאן כיון שזוכה לעצמו פקע שם גזילה וממילא שוב אין חיוב השבה וכן מדויק מדברי רש"י ד"ה מי לא תנן וכ"כ הפלאה אלא דברש"י לקמן כן כתב מחילה.

גמרא הרי שגזל הגר ונשבע לו ושמע שמת הגר. עי' שיטה מקובצת שנקט לחידוש שהגם שכבר ייחד הממון יכול לזכות לעצמו, ועי' בפנ"י שכתב כאן דברים מחודשים דהיכן שיכול להחזיק לעצמו הקרן האשם יוצא לחולין ודבריו צ"ב דהאשם לכאו' אינו תלוי בקרן אלא בא על מה שנשבע לשקר וכן הקשה עליו בכובע ישועה, ולדבריו אם מחל לו הקרן אטו אינו חייב להביא אשם.

גמרא וזקפו עליו במלוה. לשי' ר"ש זקפו עליו במלוה הוי כמחילה דאחרים והיינו שנחשב כאילו קיבל [מצד דין מחילה שיכול לומר כאילו התקבלתי] וחזר והלוה לו ועי' באבי עזרי (הל' גזילה) וזה דלא כמ"ש הקובץ שיעורים בב"מ ריש איזה נשך בשם הגר"ח דהוי כאילו שמלוה לו החוב, ולשי' רבא מבואר שזקפו עליו במלוה לא הוי כמלוה דאחרים והיינו שסובר שזקפו עליו במלוה הוי רק כמרויח הזמן ונשאר החוב הקודם, ועי' בענפי ארוז.

דף קט: גמרא כשגזל את הגר ונשבע לו ומת הגר והודה לאחר מיתה. היינו כמ"ש לעיל שהחיוב חל בשעה שהודה [ובפרט בגר כשהודה לאחר מיתה שאז ליכא כלל חיוב ממון רק חיוב כפרה וזה ודאי לא חל רק בשעת הודאה] וא"כ אם הודה לאחר מיתה א"א שיחול החיוב לגר אלא החיוב חל מיד להשם ונתנו לכהנים, ועי' בראב"ד ובמחזה אברהם, ועי' במהרש"א דבאביו ליכא שום חילוק בין הודה בחייו או לאחר מיתה דשם זוכה בממונו מצד ירושה לשי' ריה"ג ונתקיים השבה בזה שמחזיק לעצמו שהוא היורש.

רש"י ד"ה שעבודתה. שכר עבודתה דהיינו בשרה. משמע שמקבל מצד שכר עבודה [ועי' בקצות (סי' רמ"ג סק"ד)] שכתב שכל מתנות כהונה הם בתורת שכר על העבודה, ויש שכתבו שדוקא לענין מעשרות ולא לענין מתנות כהונה שזה משולחן גבוה, ועי' ברשב"א שהקשה מבעל מום שמוסר להמשמר והבשר הוי שלו, ובאמת זה תלוי בשתי הגרסאות שמבואר לקמן ברש"י, ועוד הקשה מחולה או זקן שהולך למשמר הגם שלא עשו העבודה, ובאמת יש להקשות מכל בעל מום שחולק הגם שלא עשה עבודה, ועי' בזכרון שמואל שכתב

שודאי מה שהמשמר מקבל אינו מצד שכר עבודה אלא דוקא מה שהיחיד זוכה למד רש"י שזה מצד שכר עבודה, ולפ"ז אין ראייה מדברי רש"י להקצות אלא אדרבה להיפך שדוקא ביחיד הוי מטעם שכר עבודה, ועי' באשר לשלמה (ח"ג) מש"כ בזה.

דף קי. גמרא ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היינו לא לבית אב, וכתב האבן האזל (כלי המקדש פ"ד ה"ח) הטעם כיון שלא עבדו, וצ"ב לפ"ז לשון הגמ' שאם היה בעל מום למה נותנה לכהן שבאותו משמר ולא לבית אב.

גמרא ואכילה גסה לאו כלום הוא. מש"ה אינו יכול לעשות שליח, ועי' בששונת עמקים (כלל כ"ג) שביאר שאין זה מצד כל מילתא דאיהו לא מצי עביד אלא הטעם הוא שבעצם הזכות שייכת למשמר, אלא שאם יכול לאכול נתנה לו התורה חלקו ואם אינו יכול לאכול חוזר הזכות למשמר ומש"ה אינו יכול לעשות שליח, ועצם הדבר שיכול למסור לאחרים כתבו האחרונים דאין זה מדיני שליחות אלא מוסר הזכות שיש לו.

גמרא אם היה כהן טמא בקרבן צבור נותנה לכל מי שירצה. עי' תוס' רי"ד דקאי על קרבן צבור שזכה בפייס שלו ויכול למסור הזכות של ההקרבה אפילו למי שאינו מאותו משמר וכן הוא בשיטה מקובצת, דלאותו משמר אפילו ישראל שמביא קרבן יחיד יכול למסור למי שרוצה [ועי' בחזו"א מ"ש בשם המשנה למלך] אבל הבשר כיון שאינו חולק אינו יכול למסור וממילא הוי למשמר, ומשמע שטהור יכול למסור גם חלקו לאחר.

גמרא אם היה כה"ג אונן. פרש"י דקאי במביא קרבן שלו, ומה שלא פירש על הדין שכה"ג יכול להקריב אימת שרוצה, כי בזה פשוט שאינו יכול למסור אותו זכות לאחר וע"כ שלא דנו רק מצד קרבן שלו.

משנה הביא אשמו עד שלא הביא גזילו. הנה הך דין אינו דוקא בגזל הגר ועי' רש"ש, ומה שהמשנה נקטו בגזל הגר עי' בענפי ארז שביאר שחלוק ביסוד חיוב השבה בגר משאר בני אדם, דבשאר בני"א עצם חיוב הקרן הוי חיוב של גזילה רק שאותו חיוב מעכב הכפרה, משא"כ בגר בעצם ליכא חיוב ממון כלל וכל החיוב של הקרן הוא ג"כ רק מצד כפרה ויש שני חלקי כפרה קרן ואשם ומה"ט לא מהני מחילה בגזל גר דוקא עיי"ש באריכות, וכעין זה מבואר בדרכי דוד סוף פרקין.

גמרא אמר רבא גזל הגר שהחזירו בלילה לא יצא. משמע דוקא בגר שזה נקרא אשם וכמו שכתבנו לעיל אבל בכל שבועת הפקדון לא נקרא אשם והגם דכתיב והשיב אשמו בראשו אבל הכוונה מה שחטא ולא שיש לו שם של קרבן אשם, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה קכ"ט) ותמה על הים של שלמה שכתב שהדין של רבא נוהג בכל גזל. והנה משמע שהעיקר תלוי בחזרה שאז נתכפר לו, וכתב החזו"א (סימן כ' אות טז) דאיירי דוקא בנתאכלו המעות דאל"כ יהא לו כפרה ביום, ועי' בבד קודש (פרשת נשא) שהוכיח מזה שהפסול בלילה אינו פסול בעבודה אלא שזהו דין שאין כפרה בלילה עיי"ש.

דף קיא. גמרא מנין שאם הביא מעילתו ולא הביא אשמו. פרש"י מעילתו קרן ואשמו הקרבן, אבל בפסוק אשם היינו הקרן וצ"ב. ובשיטה מקובצת כתב להיפך מעילתו קרבן מעילה ואשמו קרן. ומה שאמרו לא יצא, היינו שלא יצא ידי כפרתו כי אחד מעכב את

השני, ולא דמי לגזל הגר שכל אחד מכפר מחצה עי' מהרש"ל [ונ"מ להא דלעיל] ועי' בדרכי דוד שביאר שבגזל הגר שעצם חיוב הקרן הוא חיוב שבין אדם לחבירו וחיוב האשם הוא מצד השבועה וממילא כל אחד מכפר מחצה, משא"כ במעילה בהקדש ששניהם חיובים שבין אדם למקום ממילא הכפרה נעשית רק ע"י שניהם.

גמרא ואין חומש מעכב. היינו שאינו מעכב הכפרה והוי כסמיכה דבא לכפר אבל אינו מעכב הכפרה, וילפינן לשבועת הפקדון שאין החומש מעכב הכפרה וכמו כן הקרבן, וכן מבואר בדברי רש"י דקאי על הכפרה ולא על הקרבן, ומבואר שהקרן הוי חלק מן הכפרה אבל החומש הוי רק ממונא ולא כפרה וכמבואר לעיל שחומש הוי ממונא ואולי אם נדמהו לסמיכה אינו מוכרח. ומה שאינו מעכב הקרבן היינו מצד שרק על הקרן שנקרא אשם גילתה התורה שמעכב וכן משמע מדברי הרש"י לעיל, ומבואר להדיא שרק הקרן נקרא אשם, וצ"ע על דברי הים של שלמה שכתב להיפך שרק החומש נקרא אשם ולא הקרן ואולי סובר דאינו מעכב משום שילפנין מהקדש, או כמו דמשמע מדברי המהרש"א לעיל דהא דמעכב אינו מצד שנקרא אשם אלא מצד הך דרשא דהכא, והא דמקשה הגמ' לעיל שאם נימא דחומש נקרא אשם אז היה מעכב היינו משום שאז ע"כ הקרא קאי על חומש.

דף קיא: גמרא רצה מזה גובה רצה מזה גובה. היינו או מצד מזיק או גולן או גנב מכיון שהוסיף על גניבת הראשון או מצד נהנה, עי' במחלוקת הקצות והנתיבות (סי' ל"ד סק"ג) אם גונב מן הגנב נתמעט רק מכפל א"כ חייב על הקרן מצד גנב או אפילו אם נימא שנתמעט גם מקרן אבל מצד גולן ודאי חייב כיון שמעכב ממונו של חבירו [כמו כופר פקדון] ועי' בחי' ר' מאיר שמחה ריש מרובה ובחזו"א, אלא שצ"ע לפ"ז דהא מבואר בתוס' שגם אם נתייאש לאחר שבא לידו פטור ואם נימא שכבר נתחייב מצד גולן או גנב א"כ היאך פקע חיובו, ועי' בחזו"א (סימן ט"ז אות ה) מ"ש לתרץ בזה, אבל ודאי אם גובה מהשני אינו יכול לגבות גם מהראשון כיון שכבר חזרה הקרן לבעלים [וראה בירושלמי תרומות (פ"ז ה"ב)].

גמרא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי. בתוס' הבינו שבריבית כיון שאסור לקצוץ ריבית לא נעשה כלל חוב ממון, וממילא הוי כגזל עם יאוש כיון שאינו חושב שיחזיר לו וקונים מצד יאוש ושינוי רשות, אבל לשי' רבא דלדידיה אזהר עכצ"ל דלא הוי גזל דאל"כ למה לא יחזירו מצד גזל, וכן מבואר ברעק"א דלשי' בודאי שיש חוב ונעשית שלו ורק שיש חיוב השבה וזהו רק על האב ולא על הבן, ועי' מחנה אפרים בזה.

דף קיב. גמרא כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. היינו מצד נהנה אבל מצד מזיק או גולן אינו חייב, והתוס' לעיל (כז: ד"ה ושמואל) כתבו שאינו חייב מצד מזיק כיון דהוי אונס גמור, ולשי' הרמב"ן שגם אונס גמור חייב צ"ל דכיון דהוי מזיק ברשות התורה פטור [דכל מה שתח"י שלו הוא] עי' בקהלת יעקב (סימן כ"ד). ומצד גנב אינו חייב או מפני שגנב בשוגג לא נעשה גנב עי' קצות (סי' כ"ה סק"א) או כמ"ש התוס' בקידושין (נה. ד"ה אין) דכיון שלא נתכוין לעשות מעשה הוצאה אין כאן קנין גזילה ולא נעשה בזה גנב עיי"ש וברש"ש שם, וממילא חייב רק מצד נהנה [ומשמע שהמחייב של נהנה אינו לא מצד פרשת מזיק ולא מצד פרשת גולן] ולפ"ז מה דאיתא לעיל רצה מזה גובה היינו משום שמתכוין לגזול מחבירו, ואפילו לא ידע שזה גזול אבל עכ"פ יודע שלוקח

מחבירו בלי רשות, אבל לשי' התוס' שבגזול ומאכיל את בניו לרב חסדא יהיו חייבים צ"ל שזהו דוקא באופן שהבנים ידעו שזהו גזול, וצ"ב ועי' מחנה אפרים (גזילה סימן ז') ובחזו"א מ"ש בזה. ומה שאינו חייב לעיל לאחר יאוש מצד נהנה, כתב הרשב"א לעיל דהתם איירי בגזילה שכבר יצא מרשותו וכמו שאינו משלם מצד מזיק וגזולן אינו משלם גם מצד נהנה, אבל כאן איירי בשאלה שהוא לגמרי ברשות המשאיל ודאי חייב מצד נהנה. ובעיקר חיוב נהנה עי' לעיל (קא.) ובקצות (סי' שס"ג סק"ג) למה לא ישלם כל השוויות, ובפרט אם לומדים שהחיוב של נהנה הוא בגדר של השתמשות.

גמרא מאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא והיינו דרב פפא. כיון שלא חל החיוב אלא משעת אונס והם לא קיבלו אחריות ממילא פטור, וצ"ב לפ"ז דא"כ למה בסיפא חייבים, ועי' בנמוקי יוסף (לט.) הטעם כי אביהם פשע במה שלא הגיד להם וכיון שפשע כבר חל החיוב [וזהו כשעת אונס] אלא שבסיפא מתחייב מצד תחילתו בפשיעה וסופו באונס כיון שהאונס הוא מחמת הפשיעה אבל אם מתה מאליה פטור מצד שהאונס אינו מחמת הפשיעה, ועי' ברעק"א מה שהוסיף ע"ז, ודברי רש"י כאן הם תמוהים מאד ועי' בתוס' ריד.

סיפור

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד

ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק מ"ה "הקרבה אישית"

תמצית קצרצרה מהפרק האחרון

ר' נפתלי שושן מעלה חשש כבד בפני דודי שעלול להיכשל בהופעה פומבית בפני קהל גדול, לדעתו יש לדודי מחסום של בושא בפני ציבור גדול, הוא מזהה את זה אצלו ולכן הוא מציע לדודי להתחיל בצורה מווסתת, בבית כנסת ממוצע בארץ אם יצליח יש סיכוי שיעבור את זה גם במקום גדול יותר, אך בלי הניסוי הזה אין ראייה מכך שעשה את הטסט בפני אדם בודד.

דודי מתנגד לרעיון לעבור בשנה הראשונה במקום ממוצע בארץ כי זה יעיד על בינוניות בחזנות, אין סיכוי שלאחר מיכן יוכל להציע את עצמו במקום גדול. נפתלי שושן משתכנע ומציע לו לעשות קלטת מיוחדת במינה שתרשים את כל השומעים אולי זה ימנע את הקושי שייוצר אם תקרה תקלה בהופעה הראשונה.

נפתלי מציע 4 מקומות בחו"ל אליהם ישלח את הדיסק אחד המקומות הוא בית כנסת נר תמיד בלוס אנג'לס בה מכהן פסח שולביץ כגבאי, לשאלת דודי האם הבית כנסת אורתודוקסי מאד, הגיב בבטחה שכן כראיה הביא את ר' יעקב ליכטנוביץ שכיהן במקום כחזן משך מספר שנים.

*

כעבור שבוע:

דודי יצר קשר עם חברו נפתלי שושן לברר אם יש בשורה טובה עבורו.

"כן, ביררתי עבורך את הכתובת של בית הכנסת בלוס אנג'לס, להיכן שולחים את ההצעה לחזנות, כמו כן יש לי את מספר הטלפון של אותו פסח שולביץ, אבל לפני שאתה יוצר איתו קשר, עליך לייצר קלטת מיוחדת ממבחר שיריך, אתה לא יכול לעשות סתם קלטת, זה לא ירשים אותו, הוא כבר שמע "גרויסע קענטארס" (חזנים גדולים) כדוגמת ר' יעקב רבך, יש לו מושגים בעולם החזנות.

עליך לצאת מגדרך ולשלם טבין ותקילין, אני אקח אותך לאולפן מקצועי ביותר, בו עושים את מבחר הדיסקים של גדולי המנגנים והחזנים, עליך להשקיע בזה, ככל אשר יושת עליך, אני עשיתי כך ולא הצטערתי, זה דיבר בשבילי יותר מכל המחמאות, אין עדות יותר טובה ממשמע אוזן.

לפיכך עליך לקנות את כל הציוד של חזן מובהק, אביא אותך למקום בו כל גדולי החזנים רוכשים את התלבושת הזו, אתה חייב להופיע בפוזה של חזן מימים ימימה, עד שאיש לא יפקפק בכושרך החזוני, הם יהיו בטוחים שאתה חזן לכל הפחות עשור ומחצה שנים".

"אשמח מאד אם תעזור לי בזה, אין לי את העוז לעשות זאת לבד, אני מודה ומתוודה שיש לי איזה מחסום בושה, אני לא בנוי ליחצן את עצמי, לזה אני צריך מישהו שיעשה זאת בשבילי".

"אשתדל מאד, אני עושה זאת בשבילך, אני לא דורש כרגע את הכסף, תשלם כשתוכל, די לך שתצטרך להוציא הוצאות מרובות עד שתגיע למטרה"

"ישר כוח גדול, באמת שאין לי כעת פרוטה אחת מיותרת, אני מקוה שיהיה לי לשלם את ההוצאה הגדולה להוצאת דיסק מיוחד". ענה דודי כשעיניו מושפלות מרוב בושה.

"כפי האמור אני מלווה לך את הסכום הזה, תחזיר לי זאת כשתוכל לשלם, יש לי ב"ה משכורת יפה מאד ויש ביכולתי לעמוד בהוצאה זו" טפח נפתלי על שכמו של דודי לעידוד.

דודי עמד נכלם, לא היה לו נעים לקחת הלוואה, אבל הוא ידע שכרגע אין לו כסף מיותר, הוא כבר היה צריך לעבור טלטול חדש, חוזה השכירות שלו נגמר, אבל רב שלמה דיבר עם אחיו והם הסכימו להאריך לו את השכירות בעוד כמה חודשים, כולם בנו על המשכורת היפה שיביא כאשר יצליח בהופעה הראשונה שלו בחו"ל.

הכסף הראשון עוד לא ילך לפריעת החוב לד"ר אוגוסט, יש עוד הוצאות דחופות שצורכות את הטיפול העכשווי.

העזרה של ר' נפתלי שושן הייתה ממש במקום, הוא לא רק סייע כספית, אלא הלך עמו לאולפן והפגיש בינו לבין מנהל האולפן ר' מרדכי קראוס, הוא ביקש לתת לו טיפול V.I.P

דודי הוריד את מבחר הקטעים שלו לימים נוראים חלק מהם היו פרי יצירותיו, הוא קיבל ליווי מושלם של אורגן כינור נבל סקסופון וחליל צד, השילוב היה מדהים ביותר, כל מי ששמע את הוורסיה (גרסה) של דודי שהייתה יצירת פלאים יצא מרוב התפעלות.

זה היה נשמע מדור של חזנים קדומים, הוא שיחק עם הקול שלו ועלה וירד בהתאם, הוא שילב את אלי הקטנטן בכמה קטעים.

לב היצירה היה, שילוב בשני קולות, דודי ואלי בנו בקטע המרטיט "הבן יקיר לי אפרים" ביצירה חדשה שהלחינה ממש יומיים קודם לכן לכבוד המצב.

אלי השתמש בקול הילדותי הטהור, סופרנו גבוה ודקיק (שלא הגיע כדי צריחה, מה שהעיד על השליטה המיוחדת שיש לילד בקולו) קולו השתלב בקול הטנור (הקול הגבוה ביותר שיש לגבר) של אבא. היצירה היוותה הרמוניה מושלמת, כל אחד לא התערב בתחום זולתו, אחד לא גבר על משנהו, ניתן היה להתפעל מכל אחד בנפרד.

כל מי ששמע את השיר הגיע לריגוש של בכי, אפילו בעלי לב חזק נשברו בהישמע השיר, צילה האם כששמעה את השיר בכתה זמן רב, השיר פתח אצלה הרבה פתחים שהיו סתומים זמן רב, בשל עוגמת הנפש שעברה עם אמה משך שנים רבות. היא חשבה בלבה, למה אין שיר שיביע איך הבת יקירה לאמה, ולהיפך, ישנן מילים שמרטיטות את לבה שנים רבות, רחל מבכה על בניה כי איננו, למה לא הלחין על זה דודי ניגון שהיה כובש את לבה עוד יותר.

לאחר גמר עיבוד הדיסק, שכפל דודי 20 עותקים בעיצוב מיוחד של תמונתו על גבי הדיסק, המעצב יוסי כהן עשה זאת בצורה כה אמנותית, עד שדומה היה שדודי הוא חזן זה שנים רבות, עתה נותר לשלוח את הדיסקים לכתובות שר' נפתלי נתן לו, הוא שלח אליהם בצירוף מכתב באנגלית צחה כדי שהתגובה תהיה יותר חמימה, צילה עצמה כתבה את המכתב, להראות לדודי שהיא עומדת לחלוטין מאחוריו.

שבועיים עברו עד שהגיעו התשובות. לשמחתו הרבה קיבל מענה מכל המקומות אליהם שלח, כולם התרשמו לטובה מהקלטת המדהימה, לא היה להם ספק שמדובר בחזן מקצועי משכמו ומעלה. הגדיל לעשות פסח שולביץ שהודיע לו במכתב דחוף כי הוא מגיע לארץ ישראל לביקור בן שבוע, הוא יתארח במלון "טירת בת שבע" מלון מעולה עם כשרות מיוחדת. הוא צירף איוונטיישן (כרטיס הזמנה) מיוחד לקנטור דוד סטוויצקי לביקור בלובי ביום ג' כי טוב פעמיים, הוא מעוניין לראותו כדי לראותו מקרוב. הוא הודיע לו כי הוא מביא איתו חזן גדול מאמריקה שיערוך לו טסט במקום, אם שניהם יתרשמו מהמפגש, יסגרו איתו חוזה לשנתיים.

דודי שמח מאד, הוא בישר זאת לצילה ושאל אותה, האם כדאי שתהיה נוכחת בפגישה, צילה סימנה לו בראשה, כי היא סומכת עליו שלא יעשה טעויות, עליו לדבר בגילוי לב עם הגבאי על התנאים הבסיסיים שיש לו כדי לקבל את המשרה.

"דבריך יהיו נחרצים וברורים, בלי שום משמעות כפולה, אם יתחיל לגמגם תרד מהרעיון, אני מקווה ומאמינה שאתה לא תסטה ממערכת הכללים שהציבו לפניך. וכפי שאמר לנו הרב שלנו שלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם".

עו"ד אבשלום עמיעד לקח את העניין של הילה לתשומת לבו, הוא הבין שהוא חייב לעזור לה לצאת מהמבוך, כשהגיעה אשתו לבית שאל אותה, האם תוכל לוותר על השירות של סימה לוי אחה"צ.

סימה לוי עבדה אצלם כבר שלוש שנים, לא הייתה אשה ישרה ואצילה ממנה, היא הייתה יסודית מאד היא לא הניחה פינה אחת שלא טופלה מעלתה העיקרית הייתה היותה שקטה מאד היא עבדה את עבודתה ולא הפגינה נוכחות, היא יכלה להיות בחדר ואיש לא חש בה, כה שקטה ולא בולטת הייתה, עד שאמרו עליה שהיא חלק מתצוגת הבית, עציץ שמונח על החלון לא שקט יותר ממנה.

גב' עמיעד לא אהבה את הרעיון להיפרד מהעוזרת הקבועה שלה, היא סידרת את הבית מהמסד עד הטפחות, לא הותירה לבעלת הבית כל עבודה, חוץ מלהעמיד את הסירים על האש, עתה מבקש ממנה בעלה לוותר על עבודתה, איך היא תסתדר?

היא לא התביישה להציג את השאלות בזעף רב.

"מה זה, החלטת להחזיר אותי אל המטבח השנוא עלי? מה רע עשיתי לך שאתה לוקח ממני את יד ימיני?"

"אדווה, שכחת את אחותה הצעירה תמרה סרוסי, היא זריזה ממנה בהרבה, מה שסימה עושה בשלוש שעות תמרה עושה בשעה וחצי והמחיר גם הוא לא בשמים, תמרה תהיה במקומה. מה רע בכך?"

"מי אמר לך שתמרה פנויה שאתה כל כך מהר בטוח בה? ואם היא פנויה זה סימן לא טוב, כנראה שאיש לא רוצה אותה" הגיבה אדווה בחריפות.

"יש לי מידע שהיא עובדת רק בבקרים, אני אבקש ממנה שתתחיל לעבוד בשבילנו אחה"צ שלוש פעמים בשבוע במקום אחותה סימה, אם אצליח מה טוב, אם לא, אז תישאר אצלנו העוזרת, במידה וכך אצטרך לאלתר פתרון אחר עבור גב' הילה".

"אז מה הבעיה שלך בכלל, שלח את תמרה להילה, למה אני צריכה לוותר על סימה?"
"כי לתמרה יש מינוס גדול, שלי אישית זה לא מפריע, תמרה בחיים לא תסכים לעמוד למבחן אצל "חומת מגן" ברגע שזה יהיה התנאי, היא תאמר לי, מצטערת זה לא בשבילי. אבל סימה שונה ממנה בתכלית, היא לא תתבייש להתייצב לפני חומת מגן, בשביל זה אני מבקש שלעת עתה נוותר על השירות שלה".

"ומי אומר לך שתמרה ישרה כמו סימה? אולי תמרה היא כמו המגהצת שהייתה לנו? היא הייתה נראית בעיני שנינו ישרה כמו סרגל ומתחת לעיניים רימתה אותנו קרוב לעשר שנים, מי יודע כמה תכשיטים נעלמו לי. עד היום אין לי מושג כמה חסרים לי, כי אין לי מושג כמה היו לי.

אבל חמישה מהם אני בטוחה שאין לי אותם, הם היו מוכרים לי עד כדי כאב, השתמשי בהם לכל מיני אירועים, עכשיו אין לי אותם. למה שאכנס בספק עם עוד אחת שלא בדוקה לי, סימה נבדקה אצלי בכל מיני פיתיונות ועמדה בכולם. האם אצטרך שוב לבדוק את החדשה?"

"אדווה, אין לך מה לדאוג, אני יודע אצל מי היא עבדה, לכל הפחות בשלושה מקומות, כולם היו שבעי רצון ממנה, אני חושב שזו לא ריזיקה לקחת אותה, ננסה אותה במשך שבועיים".

"ואם אחרי שבועיים לא אהיה מרוצה, מה תעשה אז?"

"אחזיר את סימה, אומר במפורש להילה, שכל ההסדר הזה נעשה עד שנהיה מרוצים מהמחליפה".

"ומה תעשה הילה, אם לא נסתדר אז מה עשית בשבילה?" עדיין דעת אדווה אינה מרוצה.

"נחצה את הגשר עד אז".

"כך מדבר עו"ד?! אתה מאלתר פתרונות מהשרוול, אני לא אוהבת את המשחקים הללו".
"את צודקת, אבל כרגע אין לי דרך יותר נורמלית איך להוריד את הלחץ של הילה".

"איי, הפעם נפלת בפח של עצמך, התלהטה אשתו, אני קולטת שיש לך עסק עמוק מאד עם הילה שלא מוצא חן בעיני בכלל, בשבילה אתה הולך ומקריב את המנקה שלי שאני כל כך מרוצה ממנה, כדי להשביע את דעת הילה?"

"את יותר גרועה מדלילה אשת שמשון" רטן אבשלום (שלום) עמיעד (גולדהירש) ה"שנה ופירשניק" הוותיק שזכר גרסתו מילדותו בתלמוד תורה "תורה ויראה.

"אני לא נותנת ידי לעסק עד שלא תסביר לי את פרטי העניין"

"טוב אין לי מוצא אלא להסביר לך, יש עסק חתום בין משרדי למשרד של הילה (כעו"ד המיצג אותה בכל עניין) שעל כל עסקה שאני מצליח, אני מקבל 3% רווח נקי, אם הילה לא תמצא מנקה, היא פשוט תבטל את ההתקשרות שלה עם "חומת מגן" שנותנת לי גם כן 1.5% את מבינה איזה הפסד יהיה לי, ה' ישמור ויציל? אני חייב לעשות את הכל שהעסק הזה ידפוק כראוי."

"אז בשביל כסף אתה מוכן להותיר אותי בלי מנקה אחראית, אני פשוט לא מאמינה עליך" "אני לא חושב כמוך, הסיכון לא נראה לי כל כך גדול, אך במידה ולא תהי מרוצה מתמרה אחזיר את העסק לקדמותו, בתקווה שהיא תסתדר עם מנקה חדשה, גם אם לא תסתדר לא אקריב את ביתנו בעבורה."

אדווה החליטה שהיא מורידה פרופיל, עו"ד אבשלום סידר את עניין החלפה, לסימה לא היה אכפת להחליף, אם המעסיקה הבאה תתן לה העלאה במשכורת.

לסימה לא הייתה כל בעיה לעמוד בפני התשאל של חומת מגן, היא זרמה עם כל שאלה בתמימות וענייניות, ניכר היה עליה כי היא אשה ישרה מאד, שני החוקרים של חומת מגן העניקו לה אישור כי היא ראויה לעבוד בכל משרד, היא חרוצה עניינית ושומרת סוד.

הילה שמחה מאד שמצאה מנקה חרוצה, היא בדקה אותה מספר ימים לבחון אם היא מרוצה ממנה, היא גילתה שטובה בהרבה מקלרה מרס שהייתה לא אחת מעירה לה כאילו היא בעלת הבית, הילה לא אהבה את התכונה הזאת אך סלחה לה על כך, בשל העבודה הטובה שלה, כעת נקלעה לה מנקה שעולה עליה בעשרות מונים, היא חרוצה יעילה ושקטה כמו עציץ בחדר, כעבור שבועיים העלתה את שכרה כדי שלא תפרוש ממנה בקלות.

אם הילה הסתדרה עם סימה לוי שהייתה נוחה וצייתנית, לא כן פני הדברים עם תמרה אחותה, היא הייתה שחצנית ובעל ערך עצמי מופלג, היא הגיעה אל מקום העבודה החדש בהרגשת אדנות, לא היא העוזרת אצל בעלת הבית, אלא ההיפך.

כל מה שלא נראה לה ראוי ותקין הייתה מעירה על כך בחריפות רבה, אדווה לא השקיעה כל כך בביתה כ"בעלבוסטע" מאז ומתמיד התחמקה מכל מיני עבודות, רק שני בישולים או שלושה שנשארו חן בעיניה הטביעה בהן את חותמה ודי היה לה בכך, הילדים התרגלו

שאת המטבח מנהלת סימה ועתה תמרה, אמא עושה דבר אחד או שניים, בעיניהם זה הדבר הכי טבעי. הם לא ראו משהו אחר בכלל.

אבל אצל תמרה זה היה מוזר בתכלית המוזרות.

"גברתי הנאווה למה את מסתגרת לך בחדרך, לא מעניין אותך מה קורה במטבחך? אולי אני מבשלת לכם קוסקוס ובורגול וקציצות דג בקלה משהו יוקרתי, או אולי אני שמה לכם סתם פתיתי אורז פרסי עם פילה סלומון או מושט, משהו בינוני, או אולי חזה עוף מעושן עם רוטב סילאן עם אפונה וגזר גמדי? לא יודעת אם תאהבו. אולי לשם שינוי כבב ושישליק, בשר צלוי על האש.. מנגל מרוקאי, אשכנזים אניני טעם רוצים משהו עם יין רוזה צרפתי, לא יודעת מה תאהבו..."

אני חושבת שחובתה של כל עקרת בית לדעת איך ומה אני מבשלת ולא לבוא למטבח לקחת צלחת מלאה מרק ירקות או מרק עוף עם כופתאות או שניצל עוף או בשר מאודה עם תפודים."

"או או פתחת עלי את הפה? את יודעת שאת חצופה מאד? מעולם סימה לא העירה לי אף הערה, היא עבדה אצלנו כמה שנים טובות ואפילו ציוץ אחד לא שמעתי ממנה, את בקושי דרכת על סף ביתי וכבר מלאה בהערות, זה ממש לא מקובל עלי, לא לקחתי עוזרת בית שתהיה אדונית שלי". ניסתה אדווה להעמיד את תמרה במקומה.

תמרה שתקה ועברה לעבוד ביסודיות, אבל את פיה חוצב הלהבות לא יכולה הייתה לשמור לזמן רב, כל יום העירה כמה הערות, בפחות משלוש לא נרגעה.

כעבור שבועיים קצה אדווה בעבודתה של תמרה, היא ניגשה אל בעלה וביקשה שיחזיר את סימה לבית, מה ערך יש לעבודה של תמרה, אפילו אם היא מאד זריזה ויסודית, אבל אי אפשר להסתדר עם כזה פה שרק מוריד אותה לתהום.

"אני כבר כמעט מעדיפה, לעבוד בבית לבד, ולא לעבוד עם אחת כזו" סימה את טענותיה לבעלה."

"לא חשבתי שתסתבכי איתה, באמת לא נפל בדעתי שתמרה היא כזו, אולי בגלל זה היא לא מועסקת כל כך, כנראה לאחר שזוכים בניקיון עם שטיפה בפה כבר לא רוצים להתעסק איתה, מתפלא שלא שמעתי אפילו מילה אחת בקשר לכך, כולם ציינו שהיא חרוצה וזריזה אף אחד לא אמר לי שהיא לא נסבלת. אבל אם כך, אני חושב לדבר עם הילה שתבקש את סימה לסיים את העבודה אצלה, הפעם לא אסתכל אם יש לה עובדת אחרת"

אבשלום לא היה צריך לדבר עם הילה, אדווה פגשה את סימה עוד באותו יום בסופרמרקט, היא לא יכולה הייתה לעצור בעד רוחה, היא ביקשה ממנה במפגיע לחזור אליה.

"למה את צריכה אותי, תמרה עוקפת אותי ברמות, אני אמנם יסודית אבל די איטית, תמרה יסודית ומהירה כברק, אני בטוחה ששמת לב לכך מתחילה, אם כך מה חסר לך עתה?"

"אדווה לא שמרה את חרצובות לשונה, תמרה לא רק עוזרת היא גם בוסית ואת זה אני לא אוהבת"

"אני אמנם שקטה ועדינה, אך בעיקר שומרת על לשוני מחטוא, לא אהבתי מה שאמרת על אחותי, אני נזהרת לא לרכל, לא רק על אחות, אלא על כל אדם, חושבת שאת טועה בתמרה, תסתכלי על המעלות שלה ותראי שהיא עוזרת למופת."

"סליחה שדיברתי קשות על אחותך, אבל בכל זאת אני מעדיפה אותך, היית כל כך נעימה בעבודתך, הסתדרתי איתך בצורה הכי טובה, שובי אלי השולמית" הפצירה אדווה בסימה, מנסה את יכולותיה.

"אני לא עוזבת מקום עבודה, כל עוד הייתי אצלך אם הייתה מישהי מנסה למשוך אותי אליה, לא הייתי שומעת, אבל אתם שהחלטתם שאחליף את מקומי עם תמרה אחותי, כעת אני העוזרת של הילה, אני שומרת נאמנות לה". פסקה סימה את פסוקה.

"ואם אעלה לך את שכרך כפול ממה ששילמתי לך?"

"טוב, אומר לך דבר שלא אוהבת לומר, הגב' החדשה משלמת לי כפול, אבל גם אם הייתה משלמת לי פחות מכך, גם כן לא הייתי עוזבת את מקום עבודתי, כי אומנתי על יושרה אצל הורי, הורי היו אנשים ישרים עם אמונה חזקה שהכל מאתו יתברך ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו אפילו כמלוא הנימה, מה שמגיע לי את זה אקבל, הגב' החדשה שומרת מאד על כבודי נותנת לי חופשיות מלאה ואת ההרגשה הכי טובה ומשכורת מעולה מכל בחינה, אין לי סיבה לעזוב, לא בגלל ההטבות אלא כי חתמתי על נאמנות לא כפולה" אדווה עזבה את המקום בהרגשה גרועה, היא הפסידה את העוזרת הקודמת והיא נחנקת עם העוזרת החדשה.

כשחזר אבשלום לא כבשה אדווה את זעמה, היא ביקשה שינתק את כל קשריו עם הילה, בשלה היא סובלת שאין לה עוזרת ראויה לשמה, היא גם האשימה אותו שלא חס על הבית, מדוע הקריב את סימה העוזרת הטובה עבור עסקה גרועה?

"אף פעם לא מקריבים את הבית עבור מקום עבודה, בשביל זה עזבת את אמונתך ואת הקשר עם הורייך, כדי שלא תהיה סמרטוטר, עכשיו הקרבת את הבית, האם אין גבול לתאוות הבצע?"

"אדווה האם את לא מגזימה בכעסך? האם להחריב את כל העולם כולו בשל טעות אחת? טעיתי בשל הלחץ הקשה שהיה לי, לא חשבתי שתמרה תשתלט לך על הבית. אני מוכן לחפש עוזרת בנרות, אם לא, אעשה אני את כל עבודות הבית, אני יודע מצוין לבשל לכבס ומה לא? את כל זה למדתי אצל הורי ז"ל ולא שכחתי את "גירסא דינקותא".

"ומה יגידו הילדים שהאבא הפך להיות מנקה?"

"אעשה את הכל בשעות שהם לא יהיו בבית, תראי שלא תתחרטי אני אקרצף את הבית עד שיבהק מרוב ניקיונו".

"לא...זו בושה בשבילי, אכבוש לבינתיים את כעסי, את תמרה לא אעזוב עד שתמצא לי מחליפה מתאימה".

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא

הנוכחי

סיפור מופלא ביותר על 'צדקה תציל ממוות', מפי בעל המעשה

שמי ר' חיים אליעזר רוזנפלד. סבי הקים את המוסד 'בית לפליטות' לאחר מלחמת העולם השנייה, כדי לתת מחסה לבנות שעלו מאירופה. הוא התמסר אליהן כמו אב רחום, ודאג להן לשידוכים הגונים. בהמשך, הפנימיה התמסדה, וממשיכה לקבל בנות שמסיבות שונות לא יכולות לגדול בביתן. היום אני מנהל את הפנימיה. בסייעתא דשמיא, בזכות הצוות הנפלא שנותן את כל הלב והנשמה שלו לבנות, אנחנו מעניקים לבנות היקרות שלנו בית, עד שהן זוכות להקים בעצמן בתים נאמנים בישראל.

נכנסתי לתוך בניין הפנימיה. אנחנו עומדים לפני סיום של פעילות ענפה בנושא השבת, ומתכוונים לשיא - שבת התעלות במירון. במשרד מחכה לי עבודה רבה. לתאם, לתזכר, לחתום, להחתים, להזמין, להחליט, לדון, להכריע □ אני עסוק מאוד. לפתע אחת המורות ניגשת אלי עם בקשה דחופה: "המנהל, יש לי כאן בת, שמוכרחה כמה בגדים כדי להסתדר טוב יותר". תהיתי מדוע אי אפשר לחכות עם הבקשה ליום ראשון? נושא הכספים הוא מורכב ודורש רישום מדויק. אני צריך לשלוח אישור חתום למזכירה כדי להוציא סכום כלשהו. היא מוציאה צ'ק, ואחרי זה אני חותם. צריך גם לברר, כמה יש וכמה אפשר. איך אני מארגן עכשיו כסף לקניית בגדים? אני לא דוחה את הבקשה. הוצאתי את הארנק שלי והנחתי כמה מאות שקלים על השולחן. "זה בשביל בגדים לנערה". המורה לקחה את הכסף בתודה, ואני חשבתי לעצמי שיהיה לזכות. צריך זכויות שישמרו עלינו שבת כזאת. יום חמישי בלילה, אני מוסר שיחה מרגשת על גדלותו של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי ועל 'זכור ושמור'.

ההתרגשות נוסקת לגבהים. אנחנו עולים על אוטובוסים ויוצאים לקראת סוף הלילה. בנות הפנימיה יושבות באוטובוס עם בנותיי. אני ברכב עם אשתי ושלושה בנים - בחור, ילד בן שמונה ותינוק בן חודשיים. הנהג הוא חבר שלי. הגענו לטבריה השכם בבוקר. התפללנו שחרית בציון של התנא רבי מאיר בעל הנס. התוכנית היתה להמשיך משם לפקיעין, ולעצור במערה שבה התנא רבי שמעון ובנו התחבאו מפני הגזירה. תכננתי למסור במקום הזה הרצאה מרגשת בנושא של מסירות נפש. אחת המדריכות התקשרה אלי ואמרה: "הרב, הבנות ערניות למדי. נראה שלא כדאי לחכות עד שנגיע לפקיעין. אולי עדיף שתמסור את ההרצאה עכשיו באוטובוס?" הסכמת. האוטובוס עצר וגם המכונית.

פתחתי את דלת הרכב, בני הבחור יצא מהמושב האחורי, החזיק לי את הכובע ועבר לשבת במושב שלייד הנהג. פתאום קפצה בחורה מהאוטובוס, וצעקה: "אני רוצה את נפתלי!" - התינוק בן החודשיים. הפנימיה שלנו מיועדת לבנות מגיל עשר. כאשר יש להן

הזדמנות להחזיק תינוק, הן שמחות מאוד. אשתי לא רצתה למסור את נפתלי. "תשאירי אותו כאן", היא אמרה. הבחורה פשוט לא שמעה. היא פתחה בעצמה את החגורה של הבוסטר. היא לקחה איתה את התינוק ורצה מיד חזרה לאוטובוס. התנהגות לא ראויה לחלוטין! אבל אנחנו באמצע הכביש. תכננתי לטפל בעניין החינוכי הזה במשך השבת. עליתי לאוטובוס. הנהג הניע. לקחתי את המיקרופון והתחלתי לדבר, כשעיני מופנות לכיוון חלון האוטובוס האחורי. דיברתי על רבי שמעון ורבי אלעזר, עץ חרובים ומעיין, אליהו הנביא בפתח המערה □ הבנות היו מרותקות.

לפתע אני רואה אנשים יוצאים מהמכוניות שלהם וצועקים. הבנות מסתובבות לאחור, ומישהי צעקה: "זה הרכב של המנהל!". אני יורד מהאוטובוס. ראיתי שמוציאים אנשים מהרכב השני ומשכיבים אותם. הלב רועד. מי יודע באיזה אופן אמצא את בני המשפחה שלי? היו אלו הרגעים הקשים ביותר בחיי. ברכב גיליתי שאשתי נפגעה באופן חמור. עדיין אי אפשר לדעת עד כמה. הבן שלוימי בן השמונה קיבל מכה חזקה מאוד בפנים ליד העין. המקום התנפח מרגע לרגע. יורד ממנו דם רב. הבחור קיבל מכות יבשות. הכובע שהשארתי אצלו התרסק לגמרי, אבל הוא יצא שלם. איזה נס שעליתי לאוטובוס ופיניתי את המקום, והוא עבר למושב הקדמי!

בתוך הבלגן נזכרתי בבני התינוק, נפתלי! הסלקל שלו התהפך לגמרי. כל האזור שלו נפגע מאוד. הבחורה שלקחה את התינוק, הצילה את חייו! אתם יודעים מי זו היתה? הנערה, שעבורה נתתי כסף, כדי שיקנו לה בגדים! זה בדיוק, אבל בדיוק 'צדקה תציל ממוות'. בני השתחרר תוך שבוע, למרות שאמרו שהוא צריך להישאר בבית-הרפואה זמן רב. בהתחלה אמרו, שיש לו שבר רציני ושהעין ניזוקה. העין בריאה לגמרי בחסדי ה'. גם אשתי השתחררה לאחר שבועיים ללא הליכון ובלי מקל. היא אומנם נשענה על אשתו של הנהג, אבל הלכה בכוחות עצמה! [פניני עין חמד]